

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

4

ROČNÍK 13 (45)

Bezpečnostní strategie USA a EU – shoda i rozdíly

Není žádným tajemstvím, že USA a EU jsou dvěma nejvlivnějšími činiteli současného světa. První z nich je jedinou světovou supervelmocí, je na prvním místě ve všech klíčových parametrech síly. Spojené státy jsou schopny přijímat rozhodnutí a podle nich jednat. Díky tomu měly zatím rozhodující slovo při řešení všech vážných mezinárodních krizí postkonfrontačního světa, zejména pak na území bývalé Jugoslávie. Posledních patnáct let navíc ukázalo, že USA získaly před všemi ostatními státy obrovský náskok ve vojenském, v některých směrech je to náskok jedné i více generací zbraňových systémů. Jak je ale na tom Evropa? Jak vyznívá srovnání bezpečnostní strategie USA s ambicemi a možnostmi evropské bezpečnostní a obranné politiky? Jedná se o vztah dvou partnerů, či konkurentů?

Předně, i když Evropská unie trvale upevňuje ekonomický a demografický rozměr své síly, musíme přiznat, že USA více méně zaostává v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky, zvláště pak ve vojenském. Na počátku 21. století prochází Evropa paradoxním vývojem – na jedné straně rozšiřuje svůj geografický a demografický záběr, ale na druhé straně není schopna působit jako jednotná velmoc. Čím je rozsáhlejší a lidnatější, tím více působí spíše jako konglomerát národních států.

Základním handicapem EU ve srovnání s USA je tedy nejednotnost. V celém postkonfrontačním období se téměř denně potvrzuje, že USA mají celou řadu možností, a také účinných nástrojů k tomu, aby v případě potřeby ovlivňovaly vnitřní fungování EU. Spojené státy mají potenciál, aby svého konkurenta vnitřně ochromily, EU však takovou možnost nemá. Teprve další vývoj ukáže, zda vůbec a do jaké míry se jí podaří nejen tento, ale také ostatní handicapy překonat.

BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE USA

Priority bezpečnostní strategie USA

Hegemonem boje proti nejnaléhavějším hrozbám dnešního světa jsou USA jakožto velmoc, která dnes nemá konkurenta. Základní determinantou jejich boje proti těmto hrozbám se stala odpověď na 11. 9. 2001, jmenovitě pak vojenská invaze do Iráku. USA dokázaly svrhnout zločineckou diktaturu v Iráku a dopadnout jejího nejvyššího činitele. Celému světu imponantně předvedly obrovský náskok v nejmodernějších vojenských technologiích, zvláště ve schopnosti projekce ozbrojené síly na velkou vzdálenost vyúsťující ve změnu režimu (regime change).

Po operacích *Trvalá svoboda* a *Irácká svoboda* lze očekávat, že se vojenská stránka strategie regime change (někdy také nazývána „regime decapitation“) bude mít podobu operací se silným vojenským i psychologickým účinkem (EBO - Effects Based Operations). Tyto operace jsou také nazývány „shock and awe“ a představují další etapu při naplňování vojenských zásad bohatých zemí – využití technologického náskoku k vytvoření zdrcující převahy, která umožní rychlé a úplné zničení nepřítele. EBO se vyznačují zničujícími vzdušnými údery, na které navazují rychlý postup obrněných jednotek pozemního vojska – v síle divize nebo i armádního sboru.

Národní strategie boje proti šíření ZHN

Základ této strategie tvoří dokument, který byl schválen v prosinci 2002 pod názvem National Strategy to Combat Weapons of Mass Destruction. Ten je souhrnnou, všeobsáhlou odpovědí na hrozbu, kterou USA považují za nejnaléhavější hrozbu na počátku 21. století. Jeho výchozí tezí je obava, že existují nebezpečné státy či organizace, které ZHN nechápou jako nástroj nejkrajnějšího řešení, ale jako nástroj, který by jim sloužil k vyvažování konvenční převahy USA a který by jim navíc dal možnost, jak Spojeným státům znemožnit, aby v oblastech svých životních zájmů zasahovaly v případě agrese proti jejich přátelům a spojencům.

Robert Litwak [1] k tomu dodává, že pokud jde o proliferátorské státy, USA je implicitně dělí na dvě skupiny. Do první patří Izrael, Indie a Pákistán, tzv. de facto proliferátoři, kteří nezauímají nepřátelský postoj k USA, a ani je nechtějí ohrožit. Zcela jinak se ale nahlíží na tzv. nepřátelské proliferátory (hostile proliferators). Ti jsou považováni za hrozbu, proti které je nutné zasáhnout.

Národní strategie USA jasně stanovuje, že boj proti nepřátelským proliferátorům bude spočívat na třech pilířích, jimiž jsou tzv. neproliferační politika (nonproliferation), aktivní proti-proliferační (counterproliferation) a odstraňování následků ozbrojeného konfliktu za použití ZHN.

První ze tří pilířů strategie USA spočívá především na diplomatickém úsilí s cílem „odrazovat dodavatelské státy od spolupráce s proliferátory a tyto státy zase vést k tomu, aby ukončily své programy“ [2]. Tato politika se bude zaměřovat na vytváření mnohostranných programů a režimů, jejichž smyslem je bránit šíření jaderných zbraní, chemických a biologických zbraní a řízených střel jakožto jejich nosičů.

Druhý pilíř tvoří zákaz šíření ZHN, odstraňování a obrana a zmírňování následků v případě konfliktu za použití ZHN. Nosnou, a také nejvíce diskutovanou část této roviny americké strategie představuje odhodlání, že „na použití ZHN proti Spojeným státům, proti jejich ozbrojeným silám v zahraničí nebo proti jejich přátelům a spojencům budou USA reagovat nasazením všech sil, včetně zbraní nejkrajnějšího řešení, tedy ZHN“.

Toto odhodlání je základem úvah o preventivních a preemtivních válkách. R. Litwak při upřesňování těchto dvou základních pojmů uvádí, že o preventivním zásahu v rámci boje proti proliferaci ZHN lze hovořit v případě izraelského útoku na irácký jaderný reaktor v Osiraku v červnu 1981. Tento cíl nepředstavoval pro Izrael naléhavou hrozbu, ale tehdejší premiér Begin nařídil úder v obavě, že v případě nečinnosti by Irák mohl svůj civilní jaderný program zneužít k výrobě jaderných zbraní, a ty už by pro židovský stát představovaly naléhavou životní hrozbu. Naproti tomu o preemtivních úderech lze hovořit pouze v tom případě, když existuje hrozba, že nepřátelský stát již plánuje bezprostřední útoky za použití ZHN.

Priority bojové přípravy ozbrojených sil USA

Při přípravě na další operace typu EBO se USA zaměří na zdokonalování následujících hlavních schopností svých ozbrojených sil:

- Rozhodující úlohu nadále budou hrát vzdušné síly. V jejich sestavě bude trvale narůstat význam „úsporných bombardérů“ a nedílně s tím i bitevních letounů JSF (joint strike fighter), možná na úkor letounu F-22, který byl koncipován vyloženě pro studenou

válku. Velkou prioritou se stanou bezpilotní letouny, nejen průzkumné, ale i bombardovací.

- ❑ Pozemní vojska se budou připravovat především na rychlý postup s cílem využít ochromení nepřátelských vojsk po zničujících vzdušných úderech.
- ❑ Speciální síly se budou připravovat především na získávání a upřesňování informací nezbytných pro navádění prostředků vzdušného napadení.
- ❑ USA se budou dále zdokonalovat ve schopnosti využívat při pozemních akcích jednotky opozičních sil ochotných a motivovaných pro boj proti teroristickým organizacím a státům či vládám, které jim poskytnou útočiště.
- ❑ USA dále zesílí důraz na výstavbu a bojovou přípravu relativně malých jednotek schopných rychlého nasazení kdykoli a kdekoli ve světě a v tom je budou následovat i ostatní země NATO.
- ❑ Urychlí se výstavba nových letadlových lodí, které jsou nezbytné z hlediska překonávání již zmiňované „tyranie vzdálenosti“. Právě z nich totiž mohou vzlétat bitevní letouny i vrtulníky,
- ❑ Ponorky budou modernizovány tak, aby byly schopny namísto jaderných SLBM (Submarine-Launched Ballistic Missile) odpalovat řízené střely s plochou dráhou letu vyznačující se kratším doletem (SLCM – Sea-Launched Cruise Missile), ale větší přesností a menšími ničivými následky než SLBM.
- ❑ Dopravní letectvo bude zvyšovat své schopnosti přepravovat mobilní jednotky vysoké pohotovosti na kterékoli místo na světě.

Pro USA jakožto hegemonu boje proti terorismu na globální úrovni nebude velkým problémem, aby náležitě odpověděly na ekonomické, finanční, technologické a vojensko-odborné aspekty nejvážnější a nejnaléhavější výzvy, kterou generuje hrozba mezinárodního terorismu. Jediným problémem či úskalím může být nesoulad mezi schopnostmi USA působit jako hrozba vůči mezinárodnímu terorismu na jedné straně a nízkou ochotou k podstupování rizika na straně druhé.

Vnitroamerická debata

I přes jednoznačný vojenský úspěch operace Irácká svoboda a přes další úspěch, kterým bylo dopadení Saddáma Husajna, se v polovině roku 2003 v samotných USA rozpoutala rozsáhlá debata. V ní se velká kritika soustředila na dva základní prvky bezpečnostní strategie Bushovy administrativy, kterými jsou strategie boje proti terorismu a způsob rozhodování o jejích hlavních akcích, v první řadě pak o invazi do Iráku.

Kritická debata je natolik rozsáhlá, že např. bývalý náměstek ministra zahraničí dochází k závěru, že Bushovo pojetí války proti terorismu, především pak vojenské svržení Saddámovy režimu, vyvolaly v USA **doktrinní a strategickou revoluci**. [3]

Při jejím hodnocení se největší pozornost se soustředila na šest hlavních otázek: ideologizace a militarizace boje proti terorismu, preemptivní strategie, regime change policy, rozhodování o vojenských operacích a vztah k evropským spojencům. Do rozsáhlé diskuze na tato témata vystoupili jak významní specialisté z akademické komunity, tak i bývalí vlivní politikové, kteří v minulosti přijímali důležitá rozhodnutí bezpečnostního a vojenského charakteru.

Ideologizace boje proti terorismu

Názor, že G. W. Bush a jeho administrativa ideologizují boj proti terorismu, vychází ze způsobu, jakým vyhodnotili útoky ze dne 11. 9. 2001 a jak na ně reagují. Je reakcí na závěr, že 11. září 2001 bylo projevem nenávisti vůči hodnotám západní civilizace a jejímu hlavnímu symbolu.

Toto hodnocení se projevilo především v prvních reakcích amerického prezidenta Bushe, zejména pak v jeho vystoupení v Kongresu, kde vyhlásil krédo „buďte s námi, nebo s nimi“. Výrazně se projevilo i v Bushově projevu ve Spolkovém sněmu v roce 2002, kde znovu zaznělo, že hlavní pohnutkou teroristů byla nenávist vůči takovým základním hodnotám, kterými jsou demokracie, snášenlivost, svoboda vyjadřování a náboženství, a spolu s tím i nenávist k ženám, křesťanům a židům.

Ideologizující přístup vychází z mesiášského komplexu některých politiků, spočívajícího v přesvědčení, že právě USA jsou v dodržování hodnot západního světa nejdále, a proto se staly terčem nenávisti a zákeřných útoků. Jejich boj proti globálnímu terorismu pak je prezentován jako boj Dobra se Zlem. Toto černobílé pojetí hrozby terorismu dovedlo americké neokonzervativce k tomu, že „válka i politika jsou pro ně pokračováním morálky jinými prostředky. Politické účely jsou interpretovány jako účely morální, a tak se dostávají do postavení absolutních hodnot“. [4]

Z. Brzezinski při kritice Bushovy administrativy dokonce použil výraz „teologizace hrozby terorismu“. Za jeho základ označil sebestřednou politiku, zaměření se výlučně na vlastní zájmy a podřizování celosvětového dění přehnanému pocitu bezpečnostního ohrožení. Stanley Hoffmann [5] vyjádřil obavu, že vyhlášení globální války proti terorismu v sobě nese riziko, že nakonec bude ve světě ještě více teroristů různého ražení a ti mezi sebou budou uzavírat ne zrovna svaté aliance.

Militarizace boje proti terorismu

Základní výhrada na adresu G.W. Bushe zní, že se pokouší zavést nové uspořádání mezinárodně bezpečnostních vztahů, v jehož rámci by se „převaha americké (vojenské) síly měla stát zásadou, na jejímž základě by bylo možné ovládat nebezpečný a neuspořádaný svět a dávat mu určitý řád“. [6] Nadměrný důraz na vojenskou stránku boje proti globálnímu terorismu ukázal, že „idealistický izolacionismus se může ve chvílích (domnělého) národního ohrožení či morálního pobouření lehce proměnit ve stejně tak idealistický vojenský intervencionismus“. [7]

Preemptivní strategie

Podstatou této strategie je důraz na předstihující údery, jejichž smyslem je zničit jednotky a zbrojní systémy nepřítele, který se chystá napadnout USA nebo jejich spojence kdekoli ve světě. Tato bezpečnostně-politická filozofie Bushovy administrativy je v oficiálně vyjádřena slovy „čím větší je hrozba, tím větší je riziko nečinnosti“.

Psychologickou motivaci této nejlépe vysvětlil sám prezident Bush vyhlášením „nebudeme žít ve strachu“, které zaznělo v jeho projevu v Cincinnati dne 7. 10. 2002. V něm se jasně projevil sílící pocit zranitelnosti, který vyúsťuje v přesvědčení, že rizika a náklady nečinnosti jsou nepřijatelně vysoká.

Za naprosto největší a nejnaléhavější hrozbu se v USA považují snahy diktátorských režimů nebo teroristických režimů zmocnit se zbraní hromadného ničení. Ty by se v jejich rukou staly nástroji k zastrašování a k vojenské agresi proti jejich sousedům. Tyto zbraně by těmto státům daly možnost vydírat Spojené státy a jejich spojence a znemožňovaly by odstrašování nebo odrazování *rogue states* od jejich agresivního chování. Takové státy tedy v těchto zbraních spatřují nástroj k překonání konvenční převahy USA.

Kritické stanovisko k této strategii zaujala zejména M. Albrightová, ministryně zahraničí USA v letech 1997-2001. Vyjádřila obavu, že „...doktrína preventivní války znamená nahrazení mezinárodního práva. V důsledku toho většina světa invazi (do Iráku) vnímala ne jako využití síly v rámci přijatých pravidel, nýbrž jako zavedení nové sady pravidel, která sólově napsaly a uplatnily Spojené státy“. [8] Invazi do Iráku vyhodnotila jako válku, která nebyla nezbytná, ale vyplynula z rozhodnutí Bushovy administrativy (war of choice, not of necessity).

Mnoho kritických hodnocení na adresu této strategie přišlo z akademických kruhů. Robert Jervis, profesor mezinárodní politiky na Kolumbijské univerzitě, kritizoval, že „...základem doktríny preventivní války je (vojenská) síla a s ní spojené přání zajistit udržení americké nadvlády“. [9] Zároveň s tím upozornil na tři základní úskalí této doktríny. První z nich představují nesnáze při získávání spolehlivých informací, protože se jedná o predikci naléhavosti hrozeb v budoucnosti. Z toho vyplývá i druhé úskalí, kterým jsou sklony k přeceňování naléhavosti a vážnosti hrozeb zdůvodňujících preemptivní úder. A konečně za třetí úskalí označil získávání nejen domácích, ale také mezinárodní podpory, která je u akcí tohoto druhu naprosto nezbytná. Zároveň s tím R. Jervis varoval, že uplatňování této doktríny s sebou přinese sérii nových bezpečnostních dilemat, protože jejím základem je přesvědčení, že pokud USA nebudou tvářit v tvář hrozbám současného světa důrazně jednat, jejich bezpečnostní situace se bude dále zhoršovat.

Regime Change Policy

Rozhodující význam je přitom přikládán akcím vojenského charakteru zaměřeným na svrhávání diktátorských režimů (regime change policy). Od této strategie se očekává především dynamika pozitivního dominového efektu, který může dvě základní podoby. Tou první eroze, případně i pád dalších diktátorských režimů usilujících o získání ZHN. Druhou podobou může být chování typu M. Kaddáfího, který se veřejně zřekl ambicí na vybudování arzenálu ZHN a otevřel svoji zemi mezinárodním inspekčním.

Dimitri Simes, prezident Nixonova Centra ve Washingtonu, upozornil na nebezpečí skryté v mylné víře, že demokracie je všelékem ne všechny nemoci současného světa a že USA mají zodpovědnost za její šíření do celého světa. Připomněl, že civilizace přinesená na bodácích nikdy neměla dlouhého trvání a vyjádřil varování před možnými neblahými důsledky „vojenského šíření demokracie“.

Velmi realistická a perspektivní východiska nabídl na konci roku 2003 Robert Litwak, ředitel mezinárodních studií na Woodrow Wilson Center ve Washingtonu [10]. Především doporučil, aby se hlavní pozornost zaměřila ne na samotnou změnu režimu, ale především na změnu záměrů těchto režimů, které usilují o vybudování arzenálu ZHN. Ne vždy je nutné násilné svržení takového režimu, často může postačit jeho demokratizace a větší politická otevřenost. Každému režimu usilujícímu o získání ZHN by nejprve měla být poskytnuta možnost volby, zda změnit své chování, nebo podstoupit velké riziko následujícího trestu. Přitom je třeba vycházet především z věcné analýzy motivů úsilí o získání ZHN a na ty odpovídat několika možnými způsoby.

Prvním způsobem odpovědi by mohla být nabídka bezpečnostních záruk a aliancí. Pokud by nebyla úspěšná, měl by následovat diplomatický a obchodní nátlak. Dalším eskalačním stupněm by mohlo být rozmístění ozbrojených sil jakožto předstupeň vojenského svržení režimu. Nejkratnější variantou, následující po vyčerpání všech jiných možností nátlaku, by měla být vojenská akce typu regime change. Ta by se měla uskutečňovat až tehdy, kdy je zcela jasné, že jde o naléhavou bezpečnostní hrozbu, které nelze čelit než vojenským úderem.

Rozhodování o vojenských operacích

a) Důvody operace Irácká svoboda

První výhrada směřovala k tomu, jak byl zdůvodňován vojenský zásah v Iráku. Nejprve se hovořilo o iráckém arzenálu ZHN jako o naléhavé bezpečnostní hrozbě pro USA a pro jejich spojence. Tento důvod sám o sobě byl tím závažnějším, že již v roce 1992 Rada bezpečnosti OSN prohlásila proliferaci ZHN za hrozbu mezinárodnímu míru. Pokud by se tedy v případě nejenom Iráku, ale kteréhokoliv jiného státu takové podezření prokázalo, byl mezinárodně právní podklad pro zásah mezinárodního společenství.

Druhým důvodem bylo spojení mezi Saddámovým režimem a sítí al-Kajda a jeho zapojení do teroristických akcí ve světě. Třetí důvod operace Irácká svoboda byl jakousi syntézou dvou předcházejících a byl vyjádřen slovy nutnost změny režimu.

Na jaře 2002 prezident Bush uvedl tři hlavní argumenty: Saddám Husajn tyranizuje svůj národ, ohrožuje sousedy a vyvíjí zbraně hromadného ničení. Situace po svržení Saddáмова režimu ukázala, že v plném rozsahu obstál první pouze z těchto tří argumentů, druhý důvod pouze retrospektivně (irácká agrese do Kuvajtu v roce 1990) a třetí vůbec.

Argument o iráckém arzenálu ZHN ukázal, že záměrné nadsazování při vyhodnocování bezpečnostních hrozeb může být dvojsečnou zbraní. U závěrů zpravodajských služeb byly závěry o pravděpodobnosti [11] nahrazeny důrazem na jistotu v takovém rozsahu, že Louis Fischer hovoří o *gapu*, o propastném rozdílu mezi klíčovými materiály a interními analýzami, které poskytly jak civilní rozvědká (CIA - Central Intelligence Agency), tak vojenská zpravodajská služba (DIA - Defense Intelligence Agency) a vyvozuje závěr, že administrativa i Kongres „šly do války na základě tvrzení o naléhavé hrozbě, ale to nebylo věrohodné“. [12]

b) Způsob rozhodování

Druhá výhrada se týkala samotného způsobu rozhodování. Bushova administrativa měla zájem, aby Kongres rezoluci k Iráku projednal a schválil co nejdříve, ještě před listopadovými volbami 2002. Beze zbytku přitom využila vnitropolitického poměru sil – republikánská většina byla pro vojenský zásah, zatímco Demokratická strana nedokázala zkompromitovat a prosadit účinnou proti strategii. Výsledkem důraznosti administrativy se stalo hlasování, ve kterém Kongres svou rezolucí 296-133 dal prezidentovi rozhodující slovo a „selhal v tom smyslu, že netrval na přesvědčivých argumentech“. [13]

Vztah k Evropanům

Snad nejčastěji diskutovaným námětem vnitroamerické debaty se po operacích Trvalá svoboda a Irácká svoboda stal vztah USA k evropským spojencům. Ronald Asmus na konci

roku 2003 s hořkostí konstatoval, že „někde mezi Kábulem a Bagdádem se Spojené státy a Evropa jeden druhému navzájem ztratily“. [14] Bushově administrativě vytkl, že zejména v případě Iráku nedokázala jasně a přesvědčivě definovat své cíle a získat pro ně podporu spojenců. Výsledkem této neschopnosti se podle něho stala vzájemná roztržka, která nemá obdoby co do rozsahu ani co do intenzity. Doporučil, aby USA skoncovaly s dosavadním pohrdáním a s formováním *ad hoc* koalic dobrovolných a aby s Evropany znovu jednaly jako s partnery. Zároveň s tím R. Asmus vyzval k překonání vojensko-technologického rozdílu mezi USA a Evropou, přičemž není nutné, aby Evropa zcela ve všem napodobovala USA.

Velmi kritická stanoviska zaujali rovněž nejvyšší činitelé dvou předcházejících administrativ. Bill Clinton velmi výstižně upozornil, že USA mohou samy vyhrát jakýkoli konflikt, ale už nejsou schopny samy vybudovat mír. Zároveň s tím vyzval k prohlubování spolupráce se spojenci a k budování světa, „ve kterém bude více přátel a méně teroristů“. [15] Velmi podobné stanovisko zaujala M. Albrightová, když zdůraznila, že s Evropany je třeba jednat jako s dospělými, že je nutné je brát jako spojence, nikoli jako satelity. Jako východisko z nedobré situace navrhla větší zapojení evropských spojenců do stabilizačních misí v Afghánistánu a v Iráku.

BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE EVROPSKÉ UNIE

Irácká krize, operace Irácká svoboda, asymetrická válka, která po ní následovala a v neposlední řadě i vnitroamerická diskuze měly výrazný dopad i na Evropskou unii. Ta se pod vlivem těchto událostí zaměřila na vypracování své vlastní bezpečnostní strategie. Javier Solana předložil koncepční dokument a ten potom, dne 12. 12. 2003, schválila Evropská rada na úrovni hlav států a vlád.

Evropská bezpečnostní strategie

Dokument nazvaný „Bezpečná Evropa v lepším světě - evropská bezpečnostní strategie“ je rozdělen do tří kapitol. V přístupu k nejvážnějším a nejnaléhavějším hrozbám současného světa se v některých směrech shoduje s přístupem USA a v jiných se od něho zase odlišuje. Jasně se to ukazuje ve dvou hlavních rovinách – analytické (jde o popis nejvážnějších hrozeb a stanovení jejich příčin) a koncepční (jde o stanovení způsobu boje proti těmto hrozbám).

Analytická rovina

První kapitola nazvaná Nové hrozby a nové bezpečnostní prostředí potvrzuje základní shodu s USA v tom, že **terorismus hodnotí jako hrozbu strategické povahy**. Zdůvodňuje to tím, že aktivní tento nanejvýš nebezpečný jev je spojen s odhodláním použít neomezeného násilí, ohrožuje lidské životy, boj proti němu je nákladný a ohrožuje otevřenost a snášenlivost evropských společností. Odlišnost ve srovnání s USA se projevuje v tom, že Evropa není tak vyhledávaným symbolickým cílem pro akce globální působnosti. Zároveň s tím je Evropa také jednou ze základů teroristických organizací. [16]

Pokud jde o druhou hrozbu, tedy o proliferaci ZHN, EU ji hodnotí EU velmi podobně jako USA. Považuje ji „za nejzávažnější hrozbu mezinárodního míru a bezpečnosti“. Z toho vychází její závěr, že nejohrožnějším scénářem by byl stav, kdy by se ZHN dostaly do rukou teroristických

organizací. EU se s USA shoduje rovněž v závěru, že takový scénář je tím pravděpodobnější, čím rozsáhlejší je proliferace.

EU nepodceňuje ani závažnost hrozby, jejímž původcem jsou tzv. zhroucené státy. Zdůrazňuje, že její základní příčinou je špatné vládnutí, od kterého se odvíjí snadná dostupnost malých zbraní a propukání vnitrostátních ozbrojených konfliktů. Tyto krizové situace všestranně využívá a častokrát i podněcuje organizovaný zločin.

U všech tří hrozeb se EU s USA shoduje v tom, že je považuje za velmi závažné. Na rozdíl od USA však EU dochází k závěru, že žádná z nich není hrozbou čistě vojenského charakteru, a proto nelze žádné z nich čelit jenom vojenskými nástroji. Každá z nich naopak vyžaduje kombinaci různých nástrojů. Tento závěr vychází ze skutečnosti, že jednou ze základních příčin velkého napětí v mezinárodních vztazích na počátku 21. století jsou obrovské asymetrie projevující se mj. tím, že polovina světové populace musí vyjít se dvěma euro na den, že každoročně ve světě umírá 45 milionů lidí na hlad nebo podvýživu. Proto sice uznává význam vojenských nástrojů, ale zároveň s tím přikládá velký význam také politickým, ekonomickým a diplomatickým nástrojům.

Programová rovina

Druhá kapitola nazvaná Strategické cíle už ukazuje, jaké jsou rozdíly v konkrétních akcentech dlouhodobého boje proti terorismu. Prvním cílem EU je **rozšiřování zóny bezpečnosti kolem Evropy** v zájmu toho, aby země na hranicích Evropy byl dobře spravovány a řízeny. EU chce podporovat rozšiřování této zóny především na východ od svých hranic, směrem k postsovětským republikám, jež nejsou členy EU, a na jih, směrem k velmi choulostivé oblasti Středomoří a zejména pak Blízkého východu.

Druhým strategickým cílem EU na počátku 21. století je **vyřešení arabsko-izraelského konfliktu**. Dosažení tohoto cíle je pro EU základním předpokladem pro úspěšné řešení ostatních problémů spojených s Blízkým východem, který je nejvýbušnější oblastí světa a generuje nejvíce hrozeb teroristické povahy. EU se plně angažuje při pokračování barcelonského procesu a při naplňování cílů tzv. čtyřky.

A konečně třetím strategickým cílem EU je **posílení mezinárodního řádu** v rámci stávajícího globalizovaného světa. EU přitom klade velký důraz především na zvýšení účinnosti multilaterálního systému a na větší otevřenost takových organizací, jakými je Světová obchodní organizace (WTO - World Trade Organization) a další mezinárodní finanční organizace, samozřejmě za předpokladu zachování jejich vysokých standardů a účinnosti.

EU jako velmoc svého druhu

Zpracováním a schválením vlastní bezpečnostní strategie EU potvrdila své odhodlání skoncovat s tím, že byla považována za velmoc čistě ekonomického, ne však bezpečnostního rozměru. Dala najevo své odhodlání vystupovat jako velmoc svého druhu, která klade důraz na globální přístupy bezpečnosti, a proto svoji bezpečnostní strategii nekoncepčuje jako doktrínu vojenské intervence.

EU se tímto dokumentem jasně odlišila od administrativy USA, neboť „nesdílí americkou ideologii *rogue states* a osy zla, ani její posedlost vojenskými technologiemi jakožto odpovědi na nové hrozby“. [17] Klade naopak větší důraz na preventivní politické a ekonomické působení a na politické řešení regionálních konfliktů, především pak izraelsko-palestinského.

Ambice a možnosti evropské bezpečnostní a obranné politiky

Vedle programového dokumentu se EU zabývá také posuzováním otázky, jaké jsou její skutečné možnosti a jaké úkoly z toho vyplývají pro nejbližší budoucnost. Za tím účelem skupina nezávislých expertů vypracovala celkem pět možných scénářů nasazení ozbrojených sil EU. Do nich zasadila možná nasazení vojsk v časovém výhledu 10-20 let. Z toho pak vyvodila cíle jak pro obranné, tak i pro operační plánování.

Rozsáhlá operace na podporu míru

Předpokládá se, že by šlo o rozsáhlou mírovou operaci s jasně stanoveným mandátem Rady bezpečnosti OSN na základě kapitoly VI nebo VII Charty OSN. Jejím hlavním smyslem by bylo vytvořit příznivé podmínky pro postkonfliktní mírový život. Na akci by se zúčastnilo až 30 000 vojáků ze zemí EU při nasazení až 40 bitevních letounů a 6 povrchových plavidel.

EU by měla být schopna zasáhnout na vzdálenosti 2000 km do 60 dnů od rozhodnutí a měla by dosáhnout udržitelnosti operačního nasazení do tří let. Taková operace je spojena s rizikem ztrát na životech a vyžaduje si především zvýšení evropských kapacit v oblasti velení, řízení, spojení, výpočetní techniky, informatizace, vojenského zpravodajství, sledování a průzkumu (C4ISR – Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance).

Humanitární intervence vysoké intenzity

Její nezbytnost by nastala v případech krutých zločinů proti lidskosti, jako se to stalo např. ve Rwandě v r. 1994. Původci takové hrozby by byly malé, ale vraždící skupiny vzbouřenců nebo teroristů. Klíčovou úlohu by proto hrála rychlost nasazení ozbrojených sil a vysoké tempo operací. Páteř vojsk by proto musely tvořit elitní pěchota, specializované a speciální síly. Na vzdálenost do 5000 km od Bruselu (předpokládá se, že by šlo o venkovské prostředí zejména v Africe) by bylo potřeba nasadit až 10 000 vojáků, stovku letounů a další techniky. V zájmu připravenosti na takovýto zásah by EU musela zvýšit kvalitu svých vysoce mobilních sil a počet podpůrných bitevních vrtulníků.

Regionální válka, v níž by šlo o evropské strategické zájmy

Předpokládá se, že evropské zájmy by mohly být ohroženy buď v důsledku narušení dodávek ropy, nebo přílivem uprchlíků z válkou ohrožených oblastí. Dále by mohlo dojít k ohrožení spojení mezi Evropou a Spojenými státy – což se svým způsobem stalo v důsledku operace Irácká svoboda 2003. Anti-západní živly by mohly uchvátit moc v zemi x a zneužívat její ropu proti Západu. Zároveň s tím by zahájily ozbrojenou invazi proti státu, který hraje klíčovou úlohu v přepravě ropy pro Západ. Tato země by se na základě čl. 51 Charty OSN na EU obrátila s žádostí o pomoc. EU by i ve svém vlastním zájmu musela zasahovat až na vzdálenost 4500 km od Bruselu a musela by to stihnout ve lhůtě 21 dnů. A na to dnes EU nemá dostatek letadlových lodí, přesně naváděné munice, útočných vrtulníků, speciálních sil a logistických prostředků.

Preventivní zásah proti úderu použití ZHN

EU stejně jako USA považuje za velkou bezpečnostní hrozbu šíření ZHN. Nejvíce se bojí stavu, za kterého by se těchto zbraní zmocnili nestátní činitelé, vůči kterým nelze uplatňovat strategii odstrašování jako vůči státům. Takoví činitelé by vedli neregulérní formu boje. Proti nim by bylo potřeba ve lhůtě pouhých 15 dnů a na vzdálenost až 5000 km od Bruselu nasadit brigádu o čtyřech praporech speciálních operačních sil schopných vést ty nejnáročnější operace v horském i v městském prostředí.

EU ale zatím nemá dostatek speciálních operačních sil, prostředků strategického průzkumu, útočných vrtulníků a přesně naváděné munice. V důsledku toho není schopna vést takovou operaci po delší dobu.

Obrana vlastního území

V tomto směru se uvažuje o hrozbě tzv. katastrofického terorismu, která oslabuje rozdíl mezi vnějšími a vnitřními hrozbami. Jde především o ochranu objektů, které by se podle rozvědky mohly stát terčem teroristických útoků. Dalším cílem je snižování následků případného teroristického útoku. Největší nároky se kladou na protivzdušnou obranu, na vojenskou pomoc civilním institucím při udržování pořádku, na sledování a průzkum. Země EU v tomto směru mají dostatek zkušeností – např. akce francouzské armády nazvaná Vigipirate Renforcé. Země EU budou muset i nadále zlepšovat schopnosti svých speciálních operačních sil.

Závěr: Shrnutí a srovnání bezpečnostních strategií USA a EU

1. Společné zájmy a úkoly v oblasti bezpečnostní strategie

Strategie boje proti šíření ZHN, rozhodování o vojenském svržení Saddáмова režimu a jejich následná kritika ukázaly, o kterých otázkách se bude v USA nejčastěji diskutovat v rámci dlouhodobého boje proti nejvážnějším a nejnaléhavějším hrozbám začátku 21. století. Uplatnění politiky regime change v Iráku a jeho následky potvrdily, že vedle dokonalého naplánování a uskutečnění vojenských akcí hraje nezastupitelnou úlohu i politika. Ani nejpůsobivější vojenské vítězství samo o sobě nestačí. Naopak, jeho hodnota může být snížena pochybnostmi v oblasti politiky, zejména pak oslabením důvěry v nejlivnější činitele bezpečnostní politiky, kteří přijímají rozhodnutí strategického významu a dlouhodobého dopadu. Každé strategii, tedy i boji proti terorismu, může vážně uškodit uplatňování zásady „účel světlí prostředky“.

Problémy v Iráku po oficiálním ukončení operace Irácká svoboda a následující vnitro-americká kritika neznamenaají, že strategie regime change by byla od základu zpochybněna a neměla by v budoucnu už být uplatňována. Nasvědčují především tomu, že o dalších akcích tohoto druhu by se nemělo rozhodovat v úzkém okruhu nejvyšších exekutivních činitelů USA. Mělo by k nim docházet až po otevřené a věcné diskuzi mezi administrativou a legislativou, která by se vyvarovala nadsazování bezpečnostních hrozeb a v níž by se argumentovalo ověřenými, a tím pádem i přesvědčivými fakty.

2. Nezbytnost věcné diskuze

Zároveň s tím by měla probíhat věcná a trpělivá diskuze se všemi státy, které by mohly a měly být spojenci USA v jejich dlouhodobém boji proti globálnímu, terorismu, šíření ZHN a diktátorským režimům. Jejich všestrannou podporu lze získat na základě přesvědčivých argumentů o tom, že již byly vyčerpány všechny možnosti nevojenského řešení a že vojenský zásah je neodvratný. USA se bez této podpory mohou obejít při plánování a uskutečňování vojenských operací, ale na druhé straně ji nezbytně potřebují v politické oblasti, a to ze dvou hlavních důvodů.

První důvod je spojen s operací Pouštní bouře v r. 1991, která jasně potvrdila, že čím širší je mezinárodní účast, tím spíše je možné hovořit o akci mezinárodního společenství. Nedílně se při ní ukázalo také to, že čím více států je do akce zapojeno, tím menší je riziko odvetných teroristických útoků, zatímco při nízkém počtu účastníků je toto riziko větší. Druhým důvodem je nezbytnost dlouhodobé přítomnosti mezinárodních sil po oficiálním skončení bojů, v období nazývaném „nation building“.

3. EU jako strategický partner, nikoli jako protiváha

Současnou situaci velmi výstižně vyjadřuje francouzský ministr zahraničí Michel Barnier: v oblasti bezpečnostní politiky je EU jen jednou z velmocí současného světa, zatím však není světovou velmocí. I přes výrazné odlišení od USA se EU svojí bezpečnostní strategií prezentuje nikoli jako protiváha, nýbrž jako strategický spojenec, který má stejné priority, ale odlišné způsoby pro jejich dosahování. EU tedy nadále zůstává strategickým spojencem, ale zároveň s tím se v něčem odlišuje.

Poznámky a literatura:

1. LITWAK, Robert. "The New Calculus of Pre-emption." *Survival*, vol. 44, no. 4, Winter 2002-03, s. 67.
2. *National Strategy to Combat Weapons of Mass Destruction*, s. 4.
3. TALBOTT, Strobe. "War in Iraq, revolution in America." *International Affairs*, 2003, vol. 79, n. 5, s. 1037.
4. BARŠA, Pavel. *Hodina impéria: Zdroje současné zahraniční politiky USA*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 108.
5. HOFFMANN, Stanley. "US-European Relations: past and future." *International Affairs*, vol. 79/2003, n. 5, s. 1035.
6. TALBOTT, Strobe. "War in Iraq, revolution in America." *International Affairs*, 2003, vol. 79, n. 5, s. 1040.
7. BARŠA, P., *tamtéž*, s. 111.
8. ALBRIGHT, Madeleine. "Bridges, Bombs or Bluster?" *Foreign Affairs*, Sept/Oct 2003, s. 8.
9. JERVIS, Robert. "Understanding the Bush Doctrine." *Political Science Quarterly*. Volume 118, Number 3/2003, s. 370.
10. LITWAK, Robert. "Non-proliferation and the Dilemmas of Regime Change." *Survival*, vol. 45, no. 4, Winter 2003-04, s. 27-28.
11. Šlo zejména o výrazy, že „Irák pravděpodobně má zařízení na výrobu chemických zbraní“, že „má schopnost vyrábět biopesticidy“, že „by mohl mít pojiždné laboratoře“ apod.
12. "Deciding on War Against Iraq: Institutional Failures." *Political Science Quarterly*, volume 118, Number 3/2003, s. 410.
13. FISHER, Louis. "Deciding on War Against Iraq: Institutional Failures." *Political Science Quarterly*, volume 118, Number 3/2003, s. 409.
14. ASMUS, Roland. "Rebuilding the Atlantic Alliance." *Foreign Affairs*, Sept/Oct 2003, s. 21."
15. CLINTON, Bill. "Defining the Mission of the 21st Century." *International Herald Tribune*, 6. 11. 2003.
16. Logistické základny sítě al-Kajda byly nalezeny ve Velké Británii, v Itálii, v SRN, ve Španělsku a v Belgii.
17. GNESOTTO, Nicole. "European Strategy as a Model." *ISS Newsletter* n. 9, January 2004.

Institucionální vztah evropské bezpečnostní a obranné politiky a NATO

Jaká byla a je v současné době institucionální rovina vztahu tzv. evropské bezpečnostní a obranné politiky (respektive Evropské unie) a Organizace Severoatlantické smlouvy? Autor následujícího příspěvku sleduje vztahy NATO a EU v zásadě již od jejich institucionálního zahájení. Klade za cíl zjistit vzájemné institucionální vazby mezi oběma organizacemi a v rámci rozsahu práce stručně ohodnotit jejich stav. Jeho záměrem není podat vyčerpávající analýzu dané matérie, spíše se pokouší naznačit její základní rysy, aby se čtenář dokázal v dané, poměrně složité a komplikované mezinárodní a bezpečnostní problematice orientovat. Z hlediska dalšího rozvoje vztahu mezi oběma institucemi bude hrát klíčovou roli vývoj zahraničněpolitických a bezpečnostních koncepcí jak členských států, tak i obou organizací. V současnosti představuje nejaktuálnější zásah do doposud utvořeného rámce spolupráce „ústavní smlouva EU“, která ovšem doposud nevstoupila v platnost.

Po konci studené války se Evropa ocitla ve specifické situaci. Zatímco NATO hledalo nový směr svého vývoje a společnou vizi, Evropané se začali soustředit na vlastní bezpečnostní struktury. Potřeba vytvoření vztahu mezi EU a NATO vyplynula nejvíc v době změn způsobených změnou strategického prostředí po konci studené války. Proces vytváření **evropské bezpečnostní a obranné politiky** (ESDP - European Security and Defence Policy) a její současný stav proto odpovídá, dnes jako i dříve, aktivitám členských států EU na tomto poli. Avšak snahy směřující k budování ESDP spíše sklouzávají do roviny obecných politických deklarací a slibů na papíře než hmatatelných výsledků a skutečného, efektivního uplatnění současných omezených kapacit.

Geneze a počátky budování bezpečnostní dimenze EU

Zatímco NATO začalo hledat svou novou identitu, v rámci EU postupoval proces integrace. Úloha Západoevropské unie (WEU - Western European Union) vzrostla až v poslední dekádě bipolárního rozdělení světa, kdy po období „hibernace“ WEU nastala jakási epocha „znovuoživení“. Na zasedání v Haagu v říjnu 1987 Rada ministrů WEU přijala „Platformu o evropských bezpečnostních zájmech“, ve kterých bylo slavnostně potvrzeno rozhodnutí posílit evropský pilíř NATO a poskytnout integrované Evropě bezpečnostní a obranný rozměr.

Platforma definovala vztahy WEU k NATO a dalším organizacím, zároveň pojednávala o rozšíření WEU a o její úloze jako fóra pro pravidelné diskuze o obranných a bezpečnostních otázkách, které se týkají Evropy. Deklaratorní kroky evropských spojenců byly současně doplněny vůbec první operací WEU mimo území Evropy, která se v letech 1987 až 1988 zaměřila na zajištění volné plavby obchodních lodí a tankerů v Perském zálivu během iránsko-irácké války.

V roce 1991 byla v kontextu maastrichtské deklarace podepsána Deklarace o úloze Západoevropské unie a jejích vztazích s Evropskou unií a se Severoatlantickou aliancí. WEU se tak

stala evropským pilířem NATO i součástí evropské integrace. Kolektivní obrana byla podle doplněné bruselské smlouvy svěřena NATO, vzájemné vztahy založeny na vzájemné transparentnosti a komplementaritě. Země WEU se zavázaly řídit se stanovisky Aliance.

Otázka vlastní evropské bezpečnostní identity byla řešena kompromisně podpisem maastrichtské smlouvy. Cílem EU je – podle maastrichtské smlouvy – prosazovat svou vlastní identitu na mezinárodní scéně, zejména prováděním společné zahraniční a bezpečnostní politiky, včetně postupného vymezování společné obranné politiky.

V červnu 1992 v hotelu Petersberg deklarovaly členské státy WEU svou připravenost poskytnout vojenské jednotky z celého spektra svých konvenčních ozbrojených sil pro vojenské úkoly, které jsou prováděny pod vedením WEU.

Kromě příspěvku ke společné obraně v souladu s článkem 5 Washingtonské smlouvy a s článkem V novelizované podoby *bruselské smlouvy* mohou být vojenské jednotky členských států použity k následujícím typům vojenských úkolů (*petersbergské úkoly*): humanitárním a záchranným operacím, akcím k udržení míru (peace-keeping), nasazení bojových jednotek v crisis-managementu, včetně peace-makingu (peace enforcement). Tyto úkoly jsou v současné době výslovně stanoveny v článku 17 a tvoří integrální součást ESDP. Amsterodamská smlouva učinila z WEU „nedílnou část vývoje Unie“, když jí svěřila operační schopnosti.

Projekt budování společné zahraniční a bezpečnostní politiky (ESDP) má tedy počátky v diskuzi o existenci „evropského pilíře NATO“. Tyto debaty měly mimořádnou iniciační funkci při formulování bezpečnostní dimenze evropské integrace.

Existovaly dvě základní koncepce: první znamenala, že evropský pilíř bude jedním ze dvou „sloupů“ (evropského a amerického) v rámci NATO nebo, jak praví druhá koncepce, vně Severoatlantické organizace jako autonomní instituce Evropanů.

Zejména Francie hájila nezávislé evropské řešení, USA a Velká Británie se vyslovovaly pro „dvoupilířový model“ v rámci NATO. V kontextu EU se v té době mluvilo o ESDP (*European Security and Defence Policy – evropské bezpečnostní a obranné politice*), ale v NATO byla používána zkratka ESDI (*European Security and Defence Identity – evropská bezpečnostní a obranná identita*), což výstižně odráželo odlišné pojetí dané problematiky.

Vývoj ESDP do uzavření dohody s NATO

Spor mezi oběma výše zmíněnými koncepcemi byl vyřešen na ministerském setkání NATO v červnu 1996 v Berlíně. Aby se zamezilo vytváření paralelních struktur (zdvojování existujících struktur NATO) a s tím spojenému plýtvání nedostatečnými zdroji v transatlantickém rámci, shodli se Evropané a Američané na jednom evropském pilíři v rámci NATO. Tento pilíř by neměl vylučovat prvky autonomie, ale měl by vyloučit nadbytečnosti. Evropské struktury měly být napříště budovány v rámci NATO, přičemž jejich charakter by měl odpovídat tezi o oddělitelných, ale ne z hlediska vztahu k NATO oddělených silách. Formule pro toto pravidlo zní „separable but not separate“.

Předchůdkyní současné ESDP byla v podstatě až do poloviny roku 1998 – jako „evropský pilíř NATO“ – Západoevropská unie. To, že se z ESDP stal reálný mocensko-politický faktor, umožnilo sblížení pozic dvou členských států EU, Francie a Velké Británie, které se sešly 3. a 4. prosince 1998 ve francouzském St. Malo.

Britsko-francouzskému summitu v St. Malo předcházelo neformální zasedání Evropské rady v Pörtlachach 24.-25. 10. téhož roku, kde se již projevila změna britského postoje v otázce

začlenění WEU do EU a vytvoření nezávislých evropských vojenských sil. Důležitý je především fakt, že britský premiér Tony Blair přijal **francouzskou vizi silnější a společné evropské obrany**, která však nebude v žádném případě nahrazovat a podkopávat transatlantickou spolupráci. Na schůzce v St. Malo poprvé Velká Británie uznala, že EU je natolik legitimní institucí, aby v jejím rámci mohli Evropané o otázkách vlastní obrany jednat samostatně – WEU tak vlastně ztratila svůj *raison d'être*. Londýn souhlasil s naplněním kapacit ke kolektivní akci.

Sblížení vzájemných pozic ze strany Paříže znamenal francouzský souhlas s tím, že ESDP bude směřovat k celkovému posílení NATO (nikoliv mimo Alianci). Cílem není NATO nahradit či jí konkurovat, ale nalézt řešení, které by v úzké spolupráci s USA umožňovalo jednat podle situace jednou v atlantickém, jindy zase v čistě evropském rámci. Strategickým cílem je tedy schopnost autonomní akce EU.

Hlavní motivací ke sbližení evropských velmocí byla bezesporu ztráta jejich vlivu na světovou politiku. Z hlediska Velké Británie je to fakt, že Londýn chce být vůdčí silou v některé z integračních oblastí EU. Velkým katalyzátorem v procesu utváření ESDP byl zásah NATO v průběhu kosovské krize. V ní se ukázalo, že Evropa, konkrétně Evropská unie jako taková, není schopna uskutečnit operaci většího rozsahu, jako bylo např. bombardování Jugoslávie a následná mírová akce v Kosovu, bez vojenské síly USA, a to zvláště pokud jde o zpravodajské informace, prostředky komunikace a velení, použití leteckých sil, strategickou leteckou přepravu, logistickou podporu apod.

Vztah EU a NATO je založen na vazbách Aliance s WEU. Amsterodamská smlouva definovala vztah EU k WEU následovně: „Západoevropská unie je nedílnou součástí vývoje Unie, která poskytuje Unii přístup k operačním prostředkům“ a „Unie využívá WEU k vypracování a provádění rozhodnutí a akcí Unie, které mají dopad na obranu“. [1]

WEU byla postupně integrována do EU a stala se základem pro budoucí ESDP. Vstup amsterodamské smlouvy v platnost k 1. květnu 1999 znamenal významný posun v logice budování vztahu k NATO. Splynutí WEU s EU s sebou přineslo mnohá úskalí a obtíže. Z hlediska cíle vztahu EU a NATO je nejdůležitější, že WEU opustila roli jakéhosi spojovacího mostu mezi EU a NATO. Kvůli integraci do EU bylo potřeba vyřešit vzájemné vztahy mezi EU a NATO, které již nadále neměly být zprostředkovány WEU, ale mělo se již jednat o přímé vazby NATO a EU.

Na kolínském summitu v červnu 1999 převzala Evropská rada koncepci ze St. Malo a státy EU zahájily budování kapacit, instrumentů i institucí na národní, mnohonárodní a evropské úrovni. „EU musí vládnout autonomními rozhodovacími mechanismy podpořenými věrohodnými vojenskými silami. Dále EU musí disponovat potřebnými prostředky a schopnostmi. Zavazujeme se proto zkvalitnit evropskou vojenskou základnu, vycházející ze současných kapacit, a posílit k naplnění tohoto cíle vlastní bojový potenciál.“ Rada se rozhodla převzít Západoevropskou skupinu pro vyzbrojování (*WEAG - Western European Armaments Group*), Výzkumný ústav pro bezpečnost v Paříži a Satelitní středisko ve španělském Torrejónu. Funkčním cílem se má stát schopnost autonomně rozhodovat a v případě potřeby provést akce spadající pod petersberské mise, tj. plné spektrum prevence a zvládání krizí. [2]

Kolínské zasedání Rady znamenalo definitivní postoupení role WEU Evropské unii tím, že EU byly přiznány prostředky a kapacity k budování ESDP. EU tak *de facto* převzala roli WEU. Smlouva z Nice nadále upravuje článek 17 Smlouvy o EU v tom smyslu, že odstraňuje ustanovení definující vztah mezi Uníí a WEU.

Vývoj NATO ve vztahu k bezpečnostní dimenzi ESDP

NATO nemohlo na emancipační snahy Evropanů v obranné oblasti nereagovat. Zájem na posilování evropského pilíře NATO měly také USA, které doufaly, že se jim tak podaří zajistit větší odpovědnost Evropanů za svou bezpečnost a obranu. USA reflektovaly scénář, podle nějž se silnější Evropa měla stát silnějším partnerem USA v rámci NATO. V době před přijetím amsterodamské smlouvy se NATO zaměřila na formulování vztahu k WEU. Později však tato koncepce musela být opuštěna.

Z hlediska Aliance bylo nutné nejprve vyjasnit vztah s WEU. Bruselský summit NATO z ledna 1994 přinesl v závěrečné deklaraci vyjádření odhodlání členských států NATO poskytnout kolektivní prostředky a kapacity pro autonomní operaci WEU v rámci **společné zahraniční a bezpečnostní politiky** (*CFSP – Common Foreign and Security Policy*), a to na základě souhlasu Severoatlantické rady. Potřebná bezpečnostní dohoda mezi NATO a WEU byla podepsána 6. května 1996 v Bruselu. Na půdě Severoatlantické rady se 3. června téhož roku v Berlíně sešli ministři zahraničních věcí států NATO a dohodli se na budování ESDI v rámci NATO jako součásti vnitřní adaptace Aliance.

Problematickou ESDI se dále zabýval washingtonský summit NATO, který ve svých závěrech potvrdil, že „klíčové prvky berlínské agendy budování ESDI v rámci Aliance byly splněny“. Washingtonský summit NATO v dubnu 1999 potvrdil nastoupený směr budování bezpečnostní dimenze. EU a USA projeví evropské obranné iniciativě ze St. Malo jasnou podporu. Státy EU oficiálně získaly ujistění, že budou mít zaručený přístup ke kolektivním prostředkům a kapacitám NATO pro operace EU, kdy nebude NATO vojensky angažováno jako celek. Washingtonský summit byl důležitý i z hlediska vztahů se šesti státy, jež jsou sice členy NATO, ale nejsou členy EU (*NEEA – Non-EU European Allies*), především pak s podezřívavým Tureckem, které projeví souhlas s projektem ESDP.

Postoj USA k ESDI/ESDP z hlediska Aliance formulovala Madeleine Albrightová jako „3D“ (*Decoupling, Discrimination, Duplication*), tedy nenarušování transatlantické vazby a nekonkurenční zapojení jednotek pro úkoly NATO i ESDP (nekonkurence NATO), nediskriminace NEEA (status NEEA a jejich zapojení do rozhodovacího procesu EU v otázkách bezpečnosti), a konečně nezdvojování velitelských a plánovacích kapacit (zabránit akvizici prostředků, které již jsou vyčleněny pro použití v NATO). [3]

Generální tajemník NATO George Robertson později definoval vzájemný vztah pozitivně (na rozdíl od předešlého negativního vymezení) jako „3I“ – tedy *Indivisibility of the Alliance, Improved European Capabilities, Inclusiveness of All Partners*. [4]

Podmiňujícím faktorem pro přípravu vojenské operace pod vedením EU je tak zvaný „Berlín plus“, což je označení pro komplexní soubor dohod mezi NATO a EU založený na závěrech washingtonského summitu NATO a navazující na zasedání Severoatlantické rady NATO (*NAC – North Atlantic Council*) z léta 1996. Mezi jeho hlavní části patří NATO – EU Security Agreement, Dohoda přístupu k plánovacím strukturám NATO pro operace krizového managementu (*CMO – crisis management operations*) vedené EU, přístup k prostředkům a kapacitám NATO pro CMO vedené EU, Dohody o vztahu a konzultacích mezi NATO a EU během CMO při použití prostředků a kapacit NATO (strategický transport, mobilní velitelské a řídicí systémy atd.), Dohoda o použití velitelských struktur Aliance a postavení zástupce vrchního velitel vojsk NATO v Evropě (*DSACEUR – Deputy Supreme Allied Commander Europe*), tj. nejvyššího evropského vojenského činitele v integrovaném vojenském velení NATO, a přizpůsobení obranného plánování Aliance pro potřeby operací evropských sil.

Pro ujasnění dopadů ujednání z helsinského summitu EU a vztahů s NATO vnikly čtyři konzultační skupiny. Cílem první skupiny byla bezpečnostní dohoda pro výměnu informací. Druhá pracovní skupina se zaměřila na zlepšování evropských vojenských schopností (dříve, dnes již odložená - *Defence Capabilities Initiative*, DCI). Třetí skupina se zabývala mechanismy konzultace a spolupráce mezi oběma organizacemi.

Konečně otázce „Berlín plus“ se věnovala čtvrtá skupina, jejímž cílem byl stálý a zaručený přístup EU ke kapacitám NATO – především SHAPE a prostředkům strategické přepravy, mobilních prostředků pro řízení, komunikaci, velení a průzkum vlastněných většinou USA a pouze vyčleněných pro NATO. Náplní činnosti této skupiny byla identifikace odpovídajících velitelských struktur, především role DSACEUR a SHAPE.

Uzavření dohody a současná podoba vztahu ESDP a NATO

Nexistence dohody mezi EU a NATO blokovala možnost využívání požadovaných kapacit a prostředků, kterými disponuje NATO, a EU k nim bez odpovídajícího smluvního vztahu nemělo přístup. Problémem byly komplikované řecko-turecké vztahy, jenž bránily vytváření ESDP, protože Turecko blokovalo přijetí dohody o vztahu EU a NATO v otázce využívání prostředků a kapacit Aliance.

Na pozadí kodaňského summitu, uzavírajícího dánské předsednictví, došlo k zásadnímu rozhodnutí a průlomu v otázce vztahů ESDP a NATO. 16. prosince 2002 na společném zasedání Severoatlantické rady (NAC) a Politického a bezpečnostního výboru EU byla podepsána společná deklarace o „nové éře spolupráce mezi oběma organizacemi“, která obsahovala hlavní prvky dohody, uznání strategického partnerství a připravenost k jeho kodifikaci. Klíčovým předpokladem pro úspěch jednání byla změna tureckého postoje v otázce evropských spojenců v NATO stojících mimo EU (NEEA) a jejich participace na ESDP. [5]

14. března 2003 podepsal generální tajemník NATO George Robertson a řecký ministr zahraničních věcí George Papandreou zastupující řecké předsednictví EU v Athénách dohodu o bezpečnosti informací (*NATO-EU Agreement on Security of Information*). Dohoda ošetřuje nakládání s utajovanými a tajnými informacemi. NATO a EU se dohodly na společných bezpečnostních standardech ohledně sdílení a předávání informací a také konzultací a spolupráce v bezpečnostní oblasti.

S platností od 17. března roku 2003 byl založen v praxi fungující vztah mezi NATO a EU zakládající se na ustanovení „Berlín plus“, k čemuž došlo předáním EU mise NATO ve FYROM (bývalé jugoslávské republice Makedonii). Předcházející dohody (obsah „Berlín plus“, viz výše) jsou integrovány v tzv. rámcové úmluvě, která se zakládá na dohodě mezi generálním tajemníkem NATO a generálním tajemníkem/vysokým představitelem EU.

Vývoj ESDP po uzavření dohody s NATO

Ve světle blížící se války v Iráku nevypadala budoucnost ESDP přes veškeré proklamace evropských státníků zcela jednoznačně. Jak pokračující kritika projektu ESDP, tak i nedostatek kredibility obranné politiky EU ve Washingtonu mají společný jmenovatel, kterým je nedostatečná orientace EU na naplňování vojenských kapacit. Podle do značné míry oprávněných argumentů se EU v minulosti zaměřovala hlavně na institucionální zajištění ESDP. Spíše než na obsah se EU zaměřila na formu ESDP.

Bilaterální summit Francie a Velké Británie konaný 4. února 2003 ve francouzském Le Touquet měl znamenat výrazný impulz k překonání těchto nedostatků. Francouzský prezident Chirac a britský premiér Blair zde podepsali prohlášení o obraně, které mimo jiné blíže definuje jejich postoje v otázce „obrané eurozóny.“ V atmosféře schylující se spojenecké invaze do Iráku hovořili oba evropští představitelé o nutnosti stanovit závaznou minimální úroveň obranných výdajů a navrhli vytvoření nové agentury EU pro vývoj a nákup obranných kapacit.

Na jednání byla podrobněji dotčena kvalitativní (připravenost, efektivita vojenských sil a schopnost jejich nasazení, interoperabilita) ale i kvantitativní (obranné výdaje) kritéria v rámci ESDP. Výzvou pro stávající evropské sbory rychlého nasazení je francouzsko-britská představa o tom, že EU by měla být schopna nasadit letecké, námořní i pozemní síly během pěti až šesti dnů, namísto 60 dní v případě stávajících sil rychlé reakce EU (*ERRF – European Rapid Reaction Forces*). Je patrný posun od představy evropských sborů rychlé reakce, jako svého druhu mírového sboru, k věrohodné vojenské síle.

Převážně institucionální problematikou ESDP se ve srovnání se setkáním v Le Touquet zabýval summit Francie, Německa, Belgie a Lucemburska konaný koncem dubna 2003 v Bruselu. Představitelé angažovaných zemí potvrdili požadavek z Le Touquet na vytvoření agentury pro budování a zabezpečení evropského vojenského potenciálu (*European Agency for Development and Acquisition of Military Capabilities*). Mezi všemi návrhy, které účastníci summitu navrhovali k začlenění do připravované ústavní smlouvy EU, byl mj. požadavek možnosti zesílené spolupráce (*enhanced cooperation*) v oblasti obrany a redefinice petersberských úkolů, ve smyslu možnosti použít civilní i vojenské prostředky pro prevenci konfliktů, zvládnání krizí a ostatních náročných misí (*odzbujovací akce*).

V kontextu evropské obrany by se součástí „evropské ústavy“ měla stát **„Evropská bezpečnostní a obranná unie“** (*ESDU - European Security and Defence Union*). V sedmi závěrečných bodech společného komuniké jsou navrhovány další nové instituce: evropské velitelství strategické letecké přepravy, několik evropských výcvikových center, dále evropský systém první pomoci při katastrofách (*European Union First Aid and Support team, EU-FAST*).

Snad nejkontroverznějším návrhem celé deklarace je plán na vytvoření zárodku evropského velitelství pro plánování a vedení operací Evropské unie. Představená iniciativa totiž narušuje dosavadní strategii nezdvojování existujících vojenských struktur NATO strukturami EU, a ani nepřináší výrazný pokrok při odstraňování evropských vojenských deficitů.

Některé z návrhů však zmiňují již vlastně existující struktury, když představují vizi o posílení a integraci stálého uskupení soustředěného kolem francouzsko-německé brigády včetně belgických a lucemburských sil v něm. Odečteme-li Španělsko, tak se fakticky jedná o **eurocorps** (eurosbor). „Vyhlašovat za cíl vytvoření již existujících jednotek, to je vskutku pozoruhodný krok, odůvodnitelný patrně jen snahou účastníků summitu vyjádřit svůj protiamerický postoj.“ [6]

Iniciativa „minisummitu“ byla vzápětí odmítnuta všemi ostatními členskými státy EU. Společným jmenovatelem pozice všech čtyř účastníků summitu byl v zásadě jejich nesouhlas s vojenskou operací v Iráku a jejich protiamerický postoj. Bruselský minisummit ale neznamená nějaké vážnější ohrožení transatlantických vztahů. Současně však představená iniciativa nevede k naplnění cílů ESDP a čtyřstranné návrhy působí spíše jako zdroj rozkolu než základ pro společnou politickou pozici členských států EU.

18. července 2003 byl předložen Návrh smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu vypracovaný Konventem o budoucnosti EU. V návrhu je potvrzena skutečnost, že ESDP je integrální součástí CFSP, vychází ze zásad Charty OSN a musí respektovat závazky kolektivní obrany jednotlivých členských států realizované v NATO a s nimiž musí být ESDP plně kompatibilní. [7]

Z hlediska vzájemného vztahu EU a NATO je důležité, že Evropská rada na konci roku 2003 potvrdila připravenost EU vyslat misi do Bosny a Hercegoviny (převzít stávající misi NATO) a uvítala ochotu Aliance zahájit vzájemné konzultace v této věci. Převzetí mise a realizace mise ESDP proběhne v souladu s ujednáními „Berlín plus“. Vztah EU a NATO je výrazem transatlantického partnerství a stále mechanismy, především pak „Berlín plus“, poskytují základ strategického partnerství mezi EU a NATO. Další rozvoj ESDP a vztahu EU k NATO bude spojen s Návrhem smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu. Návrh byl však na závěr italského předsednictví v prosinci 2003 na summitu Evropské rady v Bruselu odmítnut. Velmi se diskutovalo o přijetí „Evropské ústavy“ na závěr irského předsednictví v červnu 2004. Jedná se však již o samotnou ESDP, spíše než o vztah EU k NATO, který již byl deklarován dříve.

Závěrečná analýza institucionálních vztahů

Dosavadní evropské snahy o společnou bezpečnostní a obrannou politiku směřují až příliš často k budování velitelských struktur, akvizičních agentur bez reálných pravomocí, byrokratického a organizačního aparátu, nezdědka kopírujícího stávající instituce. Podobné tendence výstižně shrnují slova: „Přibývající velitelství, štáby a ostatní složky (s nespočetnou již generalitou) dále ujíždají z krajíce vojenských výdajů na úkor akvizice a dalších potřeb armád. Paradoxně tak již svou pouhou existencí brzdí to, k čemu měly být zřízeny, tedy k rozvoji operačních polních sil a jejich koordinovanému použití v rámci deklarovaných záměrů Evropské unie a NATO.“ [8]

Vzájemný poměr mezi NATO a EU určuje především „Berlín plus“, který představuje nezbytné a klíčové ujednání mezi oběma strukturami. V současnosti je již překonán problém neuzavřené dohody s NATO, který byl tak dlouhou dobu způsoben neústupným a v důsledku kontraproduktivním postojem Turecka. Ankara zaujala pozici blokující uzavření dohody z vlastních důvodů, mezi nimiž dominovala snaha o zvýraznění nepostradatelnosti a přínosu tureckého spojení. Turecko se obávalo oslabení euroatlantické vazby a především vlastní izolace.

Problémem v institucionální rovině vztahu EU a NATO zůstává nevyhovující stav přístupu Unie ke kolektivním prostředkům NATO (letouny včasné výstrahy *AWACS - Airborne Warning and Control System*). Při operacích, kdy EU využívá kolektivních prostředků NATO, má tedy napříště Turecko, jako ostatní členové NATO, možnost při rozhodování zabránit konsensu, a tím použití aliančních prostředků blokovat. Na jednu stranu je zavedení mechanismu *ad hoc* rozhodování o poskytnutí kolektivních prostředků Aliance v případě krize nedostatečně flexibilní a znamená reálné ohrožení vedení operace v evropském rámci. Na druhou odráží tento mechanismus logiku fungování NATO a lze se také domnívat, že současná podoba institucionálního vztahu mezi oběma organizacemi posiluje snahu hledání a dosažení konsensu v NATO a současně - pro opačný případ - motivuje Evropany k posílení vlastních kapacit a prostředků.

Přístup k plánovacím a velitelským strukturám a kapacitám je však pro potřeby vedení operace EU zaručen automaticky v intencích ujednání „Berlín plus“. EU se rozhodne, zda bude při vedení operace, kdy není NATO angažována jako celek, využívat struktur a kapacit Aliance, či

využije pouze vlastní struktury. Přístup EU k definovaným strukturám a kapacitám v takovém případě není podmíněn předchozím souhlasem Severoatlantické rady (NAC). Důležitým se jeví i fakt, že „Berlín plus“ byl již v praxi vyzkoušen fiktivní operací „Atlantia“. [9]

Vymezení vzájemného vztahu EU a NATO v institucionální rovině nepředstavuje úplné uchopení problematiky a dále je tedy nezbytné zabývat se také reálnými možnostmi ESDP - především pak ve světle vojenské slabosti evropských spojenců. Tato problematika však již přesahuje vymezený rámec tématu článku.

Poznámky k textu:

- [1] Cit. čl.17/ex-čl. J.7, amsterodamské smlouvy.
- [2] RAŠEK, A. „Bezpečnostní politika České republiky při vstupu do Evropské unie.“ *Vojenské rozhledy* 2/2002, on-line verze (http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2002_2/3.htm), KHOL, R. „Evropská bezpečnostní a obranná politika - odpověď na evropské bezpečnostní ambice?“ *Mezinárodní vztahy* 4/2000, s. 29-40.
- [3] Viz např. HORAN, D. E. (2001): *Closing the Gap between United States and European Military Capabilities*. National Defense University, National War College, on-line verze (<http://www.ndu.edu/library/n2/n015605D.pdf>).
- [4] ROBERTSON, G. „NATO in the new millennium.“ *NATO REVIEW*, Brussels, Winter/1999, pp. 3-7, on-line verze (<http://www.nato.int/docu/review/1999/9904-01.htm>).
- [5] Turecko se do té doby snažilo aplikovat model přidruženého členství k WEU i na ESDP, a tak se stát faktickým členem II. pilíře EU. KHOL, R. „Bezpečnostní a obranná politika EU: ambice a realita na počátku roku 2003.“ *Mezinárodní politika* 3/2003, s. 7-6. Srov. EU-NATO Declaration on ESDP, 16 December 2002, The Prague Summit and NATO's Transformation, s. 106-107.
- [6] KARÁSEK, T. „Evropská armáda: realita, projekt, fikce?“ *Mezinárodní politika* 8/2003, s. 25-27.
- [7] Viz *Návrh smlouvy o založení Ústavy pro Evropu*, čl. I-40.1;2 a 7, čl. III-214). Srov. ŠEDIVÝ, J. „Vnější dimenze Evropské ústavní smlouvy.“ *Mezinárodní politika* 11/2003, s. 6-7.
- [8] FUČÍK, J. „Evropská unie jde do zbraně.“ *Mezinárodní politika* 10/2003, s. 29-32.
- [9] Cvičení CMX/CME 03 proběhlo 19. až 26. listopadu 2003. Viz dále. MANCA, D. „Operation Atlantia: a Fictional Test for Berlin plus.“ *European Security Review*, ISIS Europe, No 20, December 2003.

Malý slovníček Evropské unie:

Evropská unie (EU). Cesta k EU začala r. 1951 založením Evropského společenství uhlí a oceli v Paříži (ESUO). V r. 1957 bylo v Římě založeno Evropské hospodářské společenství (EHS), tzv. *římská smlouva*, a Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM). Smlouva o EHS a téhož dne stejnými státy uzavřená smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii se rovněž nazývají **římské smlouvy**. Vstoupily v platnost 1. ledna 1958. EU je založena na třech společenstvích: na EHS, ESUO (dnes v rámci EHS) a ESAE (EURATOM), žádné z nich však vznikem EU nezaniká. Maastrichtská smlouva (1993) přeměnila EHS v *Evropské společenství* (ES), které je (stejně jako ESUO a ESAE) nadáno právní subjektivitou, kterou však Evropská unie nemá. Orgány Evropského společenství jsou tedy i orgány Evropské unie.

Západoevropská unie založena v Paříži v r. 1954. ZEU ukončila svou činnost k 1. 7. 2001 a její kompetence převzala EU. Smlouva z Nice nadále upravuje článek 17 Smlouvy o EU v tom smyslu, že odstraňuje ustanovení definující vztahy mezi Uníí a WEU. EU tak *de facto* převzala roli WEU.

Smlouva o Evropské unii se také neoficiálně nazývá podle nizozemského města Maastricht, kde byla v r. 1992 podepsána, **maastrichtskou smlouvou**. Spočívala na společné zahraniční a bezpečnostní politice, na spolupráci v oblasti justice a vnitra. Mj. stanovila, že nejpozději do r. 1999 bude zavedena jednotná evropská měna. V roce 1997 byla revidována a dílčím způsobem doplněna na mezinárodní konferenci členských států EU a jako tzv. **amsterdamská smlouva** vstoupila v platnost 1. 5. 1999.

Amsterdamská smlouva byla podepsána v červnu 1997 v Amsterdamu, obsahuje třetí zásadní změnu zakladatelských smluv Společenství – mj. o společné zahraniční a bezpečnostní politice. Vstoupila v platnost po ratifikaci všemi členskými státy 1. května 1999.

Smlouva z Nice je nazývána podle místa zasedání Evropské rady z prosince 2000. Jedná se v zásadě o balíček reforem, schválený 11. prosince, který vešel do dějin evropské integrace jako „Smlouva z Nice“ (rozdělení hlasů v Radě EU, možnosti intenzivnější spolupráce aj.). Smlouva připravila instituce na přistoupení většího počtu množství států, zmírnila možnost blokace v rámci více rychlostní Evropy a výrazně posílila menší státy unie. Objevila se zde i nová forma hlasování, a to tzv. „dvojitá většina“. V praxi hraje podstatnou roli jen kvalifikovaná většina, ale některá rozhodnutí mohou být zablokována, přestože byla posvěcena touto většinou. Jde o případ, který si vymohly velké státy, aby nemohly být tak snadno přehlasovány menšími státy unie (neboť vliv menších a malých států je v unii nadproporcionální).

Společná zahraniční a evropská politika (SZBP). Mluví-li se dnes v evropském kontextu o společné zahraniční a evropské politice je tím míněna spolupráce členských států EU v otázkách bezpečnostní a obranné politiky (*ESDP - Common Foreign and Security Policy*). Poprvé byla zakotvena v r. 1986 v tzv. Jednotném evropském aktu (JEA), coby „evropská politická spolupráce“ (EPS) i v zahraničně politických otázkách. Smlouvou o založení EU (maastrichtskou smlouvou, 2002) se EPS dále rozvinula a pod novým označením společná zahraniční a bezpečnostní politika – SZBP (*CFSP - Common Foreign and Security Policy*), se transformovala jako „druhý pilíř“ EU. ESDP je vnímána jako integrální součást CFSP, ačkoliv má poněkud odlišnou dynamiku.

Evropská rada je vrcholná schůzka nejvyšších státních a vládních představitelů členských států EU. Vznikla v r. 1974 jako Rada ministrů respektive Ministerská rada někdejšího Evropského společenství. Vrcholným orgánem EU se stala po uzavření Smlouvy o Evropské unii v Maastrichtu v r. 1992. Radu tvoří nejvyšší státní a vládní představitelé členských států EU, setkávají se dvakrát ročně pod vedením hlavy toho státu, který předsedá EU. Hlavním úkolem rady je stanovování dlouhodobých koncepcí EU a zásad jejich realizace. Evropskou radu nesmíme zaměňovat s Radou EU ani s Radou Evropy.

Rada Evropské unie jmenuje se tak od listopadu 1993, původní název zněl Rada ministrů. Představitelé členských států se mění podle projednávaného programu, takže to mohou být jednotliví národní ministři podle sektorové působnosti. Pokud se Rada zabývá společnou politikou EU, jsou jejími členy ministři zahraničí členských států (General Affairs Council).

Rada Evropy (RE) je mezinárodní organizace založená v r. 1949 ve Štrasburku ve Francii, kde má své stálé sídlo. Orientuje na spolupráci všech evropských národů. **Není právně ani organizačně spojena s EU**, proto ji musíme oddělovat od Evropské rady, vrcholného setkání nejvyšších státních a vládních činitelů členských států EU, v němž trvale pracují odborní ministři zemí EU.

Eurocorps (eurocorps), evropský vojenský sbor, je to vojenský zásahový útvar. Eurocorps oficiálně vznikl 5. listopadu 1993. K nasazení je připraven od 1. ledna 1995. Velitelství leží ve francouzském Štrasburku, vojenská základna je pak umístěna v německém Mullheimu. Eurocorps se skládá z vojenských jednotek Belgie, Německa, Francie, Lucemburska a Španělska.

Evropské síly rychlé reakce (ERRF - European Rapid Reaction Force) měly být plně operační do konce roku 2003. Perimetr jejich bojového nasazení je stanoven na čtyři tisíce kilometrů od hranic Evropské unie. ERRF není v žádném případě základem „evropské armády“. Struktura evropských sil odpovídá struktuře sborů rychlé reakce NATO (ARRC - Allied Command Europe Rapid Reaction Corps). Mezi oběma strukturami působí styčné velitelství a jednotky zúčastněných států budou v případě potřeby vyhrazeny pro ERRF.

Jednotný evropský akt (JEA) schválila Evropská rada v Lucembursku v prosinci 1985. JEA doplnil římské smlouvy z r. 1957 mj. o tzv. politiku evropské spolupráce (existující od r. 1970). Tím získala společná zahraniční politika tehdejších 12 členských států Evropských společenství právní základ.

Zdrojové zabezpečení bezpečnosti a obrany České republiky

Významným faktorem bezprostředně ovlivňujícím bezpečnost a obranu České republiky jsou její zdrojové možnosti, které přímo determinují výstavbu profesionálních ozbrojených sil. Jsou určujícím faktorem pro stanovení jejich personálního, finančního a materiálního zabezpečení v návaznosti na vývoj bezpečnostního prostředí v evropském i světovém kontextu. Z tohoto pohledu je základním cílem následujícího pojednání poukázat na některé aspekty charakterizující současný i předpokládaný vývoj lidských, finančních a materiálních zdrojů v střednědobém i dlouhodobém časovém horizontu, a to nejen v národních, ale i mezinárodních souvislostech.

Lidské zdroje

Světové a zejména evropské demografické trendy nacházejí svůj odraz i ve vývoji v České republice. Pro Evropu těchto i budoucích dnů je charakteristický vzestup počtu a podílu osob ve vyšších věkových skupinách a naopak výrazný pokles zejména dětské složky na věkové struktuře obyvatelstva (viz **obr. 1**).

Výsledkem tohoto nepříznivého vývoje je stárnutí evropské populace se všemi svými důsledky. Jednou z příčin tohoto stavu je pokles celkové plodnosti evropských národů (včetně bývalého SSSR), která klesala z 2,6 dětí na ženu v roce 1965 na 1,9 v roce 1977 [1].

Některé zdroje (Studie OSN o demografickém vývoji v Evropě) uvádějí, že pokud se okamžitě nezmění současná vývojové trendy, tak Evropská unie bude k udržení současné ekonomické

Stárnutí obyvatelstva světa (2000 – 2050)				
Region	Podíl osob ve věku 65+ (%)			
	2000	2015	2030	2050
Evropa	13,9	16,4	22,1	27,6
Severní Amerika	12,3	14,6	20,4	21,4
Austrálie/Nový Zéland	12,2	15,1	20,2	22,5

Vývoj věkových skupin v Evropě (2000 – 2050)								
Věková skupina	2000	2015	2030	2050	2000	2015	2030	2050
	Absolutní počet(mil.)				Podíl v populaci (%)			
0 – 14	150	120	113	106	18,6	15,0	14,5	14,7
15 – 64	546	549	493	414	67,5	68,6	63,4	57,7
64+	112	132	172	198	13,9	16,4	22,1	27,6
celkem	808	801	778	718	100	100	100	100

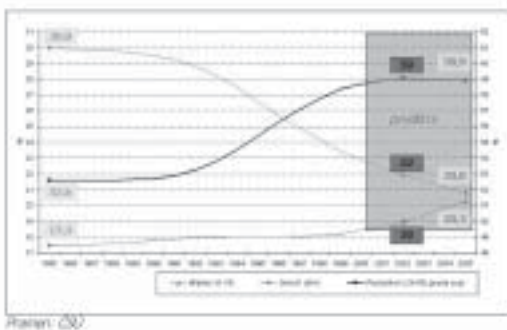
Obr. 1: Demografický vývoj

a sociální úrovně potřebovat do roku 2025 kolem 150 milionů přistěhovalců, což v přepočtu činí přibližně 6 milionů ročně - tj. např. celkový počet obyvatel Rakouska. Tomuto trendu nezabrání ani příliv nových východoevropských zemí do unie, a vůbec ne Česká republika.

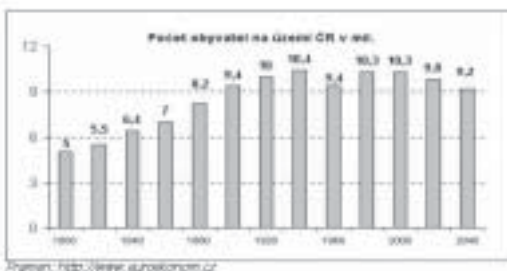
Současná demografická struktura obyvatelstva České republiky (**obr. 2**) je ze statistického pohledu poměrně příznivá.

Podíl počtu obyvatel ve věkové skupině 20 až 59 let dosahuje své maximální úrovně. Je to způsobeno početně silnými poválečnými ročníky a skupinou obyvatel narozenou v 70. a 80. letech minulého století.

Na druhé straně začínáme být svědky počátku procesu stárnutí a vymírání obyvatelstva, který bude eskalovat na konci současné dekády.

Obr. 2: Věková struktura obyvatelstva České republiky

Obr. 3: Vývoj české populace (1800 – 2040)

Obr. 4: Vývoj porodnosti v České republice (1965–2000)

Věková skupina	Početní podíl ve věkové skupině (v tisících) v roce:		
	2005	2015	2025
0 – 2	282,5	274,5	232,1
3 – 5	274,5	285,1	247,3
6 – 14	934,1	853,6	818,2
15 – 18	513,0	364,4	287,3
19 – 23	673,7	538,2	478,7

Obr. 5: Věková struktura obyvatelstva České republiky

Vzhledem k vysoké setrvačnosti demografických statistik lze očekávat, že i nadále bude pokračovat nejen snižování celkového počtu obyvatel (**obr. 3**), ale i obyvatel ve věkové kategorii do 19 let.

Příčinou je extrémně nízká míra porodnosti (**obr. 4**), která se u nás projevuje od počátku 90. let minulého století.

Naopak podíl seniorů ve věkové struktuře českého obyvatelstva poroste v důsledku prodlužování střední délky života. Z tohoto pohledu demografický vývoj zakládá časovanou bombu nejen pro vývoj ekonomiky ve střednědobém a dlouhodobém horizontu, ale i pro dostupnost lidských zdrojů nezbytných pro doplňování profesionálních ozbrojených sil České republiky.

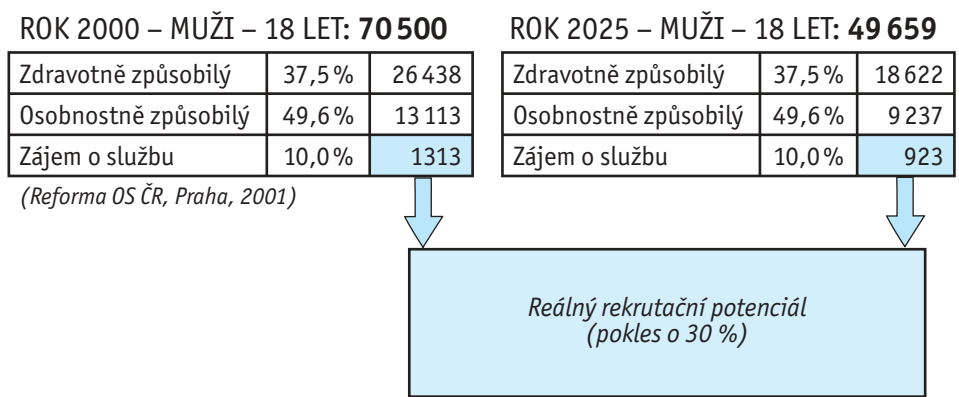
Zatím je předčasné soudit jak se razantní úbytek mladých lidí v budoucnosti projeví, ale je nutné s tímto faktem počítat zejména ve věkové skupině 19–23 let (**obr. 5**) s kterou lze počítat jako s nejvhodnějším rekručním potenciálem pro doplňování ozbrojených sil České republiky.

Předpokládá se, že kolem roku 2020 bude dvacetiletých tak málo, že lze očekávat, že jedním z problémů bude deficit v přílivu nové krve nejen do civilního sektoru, ale i do ozbrojených sil. Proto v procesu zajišťování obrany České republiky je nutno kalkulovat s následujícími faktory:

- celkový úbytek obyvatelstva má trvalejší charakter a kriticky se projevuje zejména u chlapecké populace,
- nepříznivá je rovněž věková skladba obyvatelstva České republiky – česká společnost „stárne“ a rapidně se „vyliďňuje“ zvláště mladé ročníky spadající do pásem potenciálních rekručních zdrojů,

- ❑ nadále bude pokračovat snižování podílu mladých věkových kategorií způsobené extrémně nízkou mírou porodnosti související nejen se změnou životního stylu, ale i s velmi obtížnou dostupností bydlení pro mladé rodiny v nižších příjmových pásmech,
- ❑ přistěhovalci podstatně neovlivní současné rekrutační zdroje - do budoucnosti lze počítat s jejich potomky narozenými již na území České republiky,
- ❑ poměrně nízká konkurenceschopnost ozbrojených sil na trhu pracovních sil, která poměrně významně podmiňuje možnost jejich doplňování.

Negativní trend ve vývoji rekrutačních zdrojů vyplývá i z porovnání reálného rekrutačního potenciálu v roce 2000 s předpokládaným rekrutačním potenciálem v roce 2025 (**obr. 6**).

Obr. 6: Porovnání rekrutačního potenciálu mužů ve věkové skupině 18 let

Východiskem pro provedení porovnání jsou početní stavy mužů ve věku 18 let, tak jak je uvádí statistiky Českého statistického úřadu (ČSÚ) a zásady (% zastoupení jednotlivých kategorií - zdravotně a osobnostně způsobilý, zájem o službu) vycházející z „Reformy ozbrojených sil České republiky“ publikované v roce 2001 ministerstvem obrany.

Kromě toho, že ve sledované skupině mužů ve věku 18 let se sníží rekrutační potenciál z 1313 osob v roce 2000 na 923 osob v roce 2025, tj. přibližně o 30 %, za povšimnutí stojí celkový pokles počtu obyvatel České republiky, i pokles procentuálního zastoupení porovnávané složky obyvatelstva na jeho celkovém počtu. Statistiky ČSÚ předpokládají pravděpodobný pokles obyvatelstva z 10 267 668 v roce 2000 na 9 927 102 v roce 2025. Podíl mužů ve věku 18 let na celkovém počtu obyvatel České republiky byl v roce 2000 přibližně 0,7 % a v roce 2025 by měl dle prognóz poklesnout na přibližně 0,5 % .

V této situaci je důležité si uvědomit, že ve vývoji lidských zdrojů se začínají projevovat některé nebezpečné tendence, s kterými je nutno uvažovat v procesu zabezpečování lidských zdrojů pro současné i budoucí doplňování profesionálních ozbrojených sil.

Ve všech úvahách o vývoji lidských zdrojů je důležité uvažovat se skutečností, že ke změnám v charakteru demografické reprodukce, na rozdíl od změn probíhajících v oblasti ekonomické, společenské a politické, dochází relativně pomalu. Nebezpečnou tendenci v absolutním poklesu celkových lidských zdrojů může zastavit příp. zvrátit jen okamžité nastartování

progresivní státní populační politiky, přičemž její efekt nelze očekávat ani v tomto případě dříve než za 20 let.

Z tohoto pohledu **současný demografický vývoj nejen v České republice, ale i v Evropě je velice nebezpečnou bezpečnostní hrozbou a rizikem.** Jeho podcenění může vést k situaci, že evropští a konečkonci i čeští generálové budou mít sice moderní tanky a letadla, ale ve skutečnosti mohou být obrazně řečeno generály bez vojska nebo s vojskem značně přestárlym.

Finanční zdroje

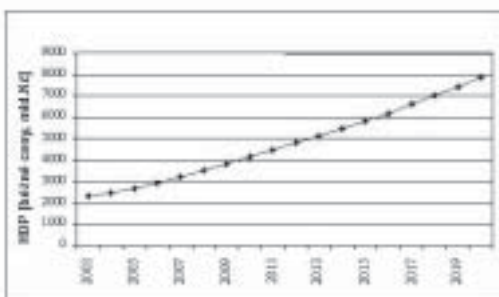
Jedním z rozhodujících faktorů bezprostředně ovlivňujícím situaci v rezortu obrany je ekonomika státu. Její výkonnost, současný a budoucí vývoj je rozhodující nejen pro tvorbu finančních zdrojů určených k finančnímu zabezpečení obrany a bezpečnosti České republiky, ale i pro vývoj v oblasti lidských a materiálních zdrojů.

Vývoj ekonomiky České republiky charakterizují makroekonomické ukazatele, zejména výše hrubého domácího produktu (HDP), míra nezaměstnanosti, inflace a deficit veřejných rozpočtů. V poslední době vývoj signalizuje, že recese naší ekonomiky již byla překonána a nastupuje mírné oživení. Predikci pravděpodobného vývoje růstu HDP v období od roku 2003 do roku 2020 uvádí **obr. 7**.

HDP v roce 2003 vztážený na obyvatele při přepočtu pomocí běžné parity kupní síly dosáhl cca 16 400,- USD, což odpovídá přibližně 61 % ekonomické úrovně EU-15. Na druhé straně problémem minulých let byl zejména rostoucí deficit veřejných rozpočtů, ke kterému přispěly

zejména náklady na restrukturalizaci a modernizaci ekonomiky. Tento stav je výrazně ovlivněn i strukturou veřejných výdajů, která je zatížena rostoucím podílem sociálních mandatorních výdajů.

Ekonomický vývoj České republiky do roku 2025 je determinován naší současnou situací. Proto nelze očekávat, že po vstupu do Evropské unie dosáhneme v krátkém časovém horizontu ekonomické a životní úrovně E-15. V případě příznivého rozvoje naší ekonomiky by k tomu mohlo dojít až kolem roku 2020.

Predikce MF - 2003

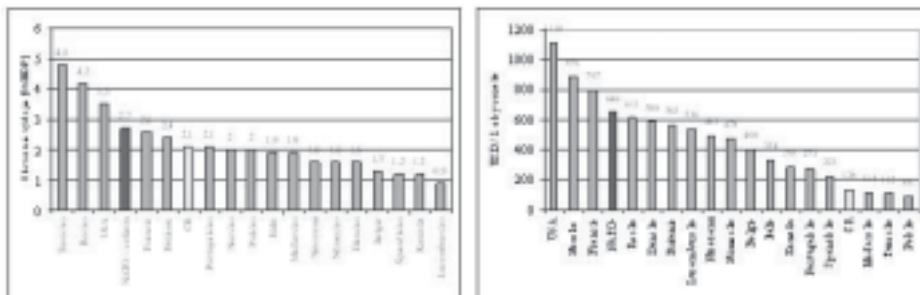
Obr. 7: Předpokládaný růst HDP (2003–2020)

Podle studie Světové banky má Česká republika ve střednědobém horizontu potenciál pro růst HDP o 4–5 % ročně, v dlouhodobém horizontu i více. Tento růst musí být podložen produktivními investicemi, hlubokými strukturálními reformami a lepším výkonem exportu. Zároveň je důležité potlačit působení rizikových faktorů, tj. zabránit narušení ekonomické a politické stability, odlivu zahraničních investorů apod.

Reforma veřejných financí přinesla s sebou i pokles podílu výdajů rezortu obrany na HDP. Dochází ke snížení zdrojového rámce rozpočtu MO na roky 2004 až 2008 o 48,468 mld. Kč, což zákonitě vede k přehodnocení pilotních projektů, počtů a dislokací vojenských posádek, organizačních struktur a struktur jednotlivých druhů vojsk, celkových početních stavů osob i počtů osob po jednotlivých kategoriích, způsobů a metod velení a řízení.

Porovnání obranných výdajů ČR s obrannými výdaji vybraných zemí z pohledu jejich podílu na HDP a z pohledu jejich podílu na 1 obyvatele uvádí grafy na **obr. 8**.

Průměrná hodnota výdajů na jednoho obyvatele v evropských zemí NATO je 392 USD, zatímco v USA a Kanadě představuje 1029 USD.

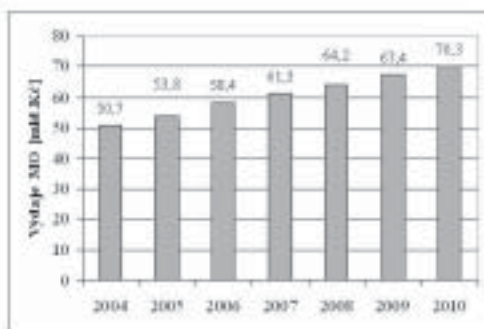
Obr. 8: Porovnání obranných výdajů vybraných zemí

Zdroj: PROCHÁZKA, Josef., ŠMONDRK, Josef, VALOUCH, Jan. *Perspektivy vývoje zdrojů pro zabezpečení potřeb obrany ČR do roku 2015 s výhledem do roku 2025*. [Studie projektu PERSPEKTIVY]. Brno: Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně, 2004. 107 s.

Financování obrany ČR bylo od roku 1999 ovlivněno naším vstupem do NATO a probíhajícími reformními procesy. Kapitálové výdaje se stabilizovaly na úrovni cca 25 % a byly čerpány především na investiční potřeby modernizačních projektů - především na L-159, na modernizaci tanku T-72 M4 CZ, na výstavbu komunikační infrastruktury systému velení a řízení a na modernizaci informačních systémů AČR.

Vývoj v oblasti výdajů rezortu obrany (**obr. 9**) bude podmíněn zejména vývojem bezpečnostní situace, vývojem EU, Aliance atd. Rozhodující bude i úspěšnost české ekonomiky v mezinárodní konkurenci, kterou nelze lehce odhadnout. Proto je uvedená predikce možného vývoje výdajů rezortu obrany postavená na řadě předpokladů, z nichž k nejdůležitějším patří, že:

- ❑ bezpečnostní situace ve světě a zejména v Evropě se nebude významně měnit,
- ❑ obrana EU bude do roku 2020 založena na ozbrojených silách národních států (tj. nebudou zřízeny ozbrojené síly EU),
- ❑ ekonomika ČR se bude vyvíjet dle současných predikcí ministerstva financí.

Obr. 9: Prognóza výdajů Ministerstva obrany České republiky (2004–2010) [2]

Samozřejmě v úvahu je nutné brát i nezbytné náklady na profesionalizaci ozbrojených sil, na jejich modernizaci, náklady na infrastrukturu, ale i náklady na finanční pokrytí naší účasti v zahraničních misích. Svoji roli zde dohraje i přijetí jednotné evropské měny.

Snížení výdajů lze částečně ovlivnit důslednou kvalifikovanou přípravou modernizačních záměrů korespondujících

s reálnými potřebami ozbrojených sil a nastavením průhledných ekonomických pravidel pro pořizování majetku. Za zvážení taktéž stojí odložení nákupů výzbroje a techniky založené na současných technologiích spojené s následnou orientací na techniku „budoucnosti“ – např. bezpilotní prostředky, elektromagnetické zbraně, laserové zbraně apod.

Materiální zdroje

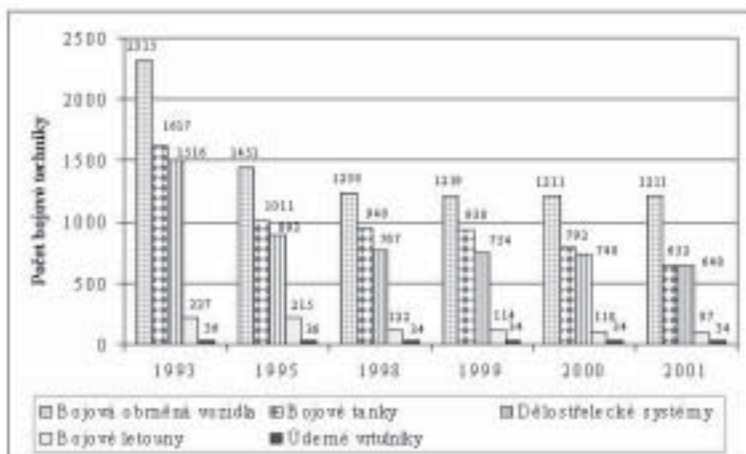
Transformace společnosti včetně transformace ozbrojených sil spojená s nesystémovými a neujasněnými kroky vedla k rozsáhlému omezování materiálních zdrojů a k jejich rychlému generačnímu zaostávání. Svoji negativní roli sehrála i skutečnost, že finanční (zejména kapitálové) prostředky, byly využívány neefektivně. Výsledkem tohoto stavu bylo, že růst vojenského potenciálu i vytváření potřebných operačních schopností potřebných pro zvládání nejen aktuálních, ale zejména budoucích bezpečnostních hrozeb bylo v ozbrojených silách České republiky zpomalen.

Tvorba kvalitních materiálních zdrojů (zbraně, zbraňové systémy vojenská technika, materiál a infrastruktura) je závislá na ekonomických možnostech státu, na technologické vyspělosti domácího obranného průmyslu a na nerostném bohatství státu. Tvorbu materiálních zdrojů podmiňuje řada faktorů zahrnujících v sobě:

- ❑ **Vývojovou setrvačnost**, která se může v případě nesprávných rozhodnutí projevit neadekvátním pořizováním materiálních zdrojů bez přihlédnutí na procesy ovlivňující obranu státu a na požadované současné a budoucí schopnosti ozbrojených sil.
- ❑ **Reflexi systému obranného plánování na vývoj globálního bezpečnostního prostředí**. Chybná reflexe vede k vytváření ozbrojených sil, jejichž schopnosti neodpovídají požadovaným současným i budoucím potřebám.
- ❑ **Požadované operační schopnosti** ozbrojených sil odpovídající současnému vývoji bezpečnostního prostředí v celosvětovém i evropském kontextu. Využívání nejmodernějších technologií umožňujících postupné omezování vlivu lidského faktoru v nově pořizovaných materiálních zdrojích nabývá zvláštního významu pro požadované operační schopnosti moderních ozbrojených sil.
- ❑ **Existenci nových progresivních technologií**. Využívání nových technologií v rámci výzkumu, vývoje a výroby vytváří tlak na zkracování délky životního cyklu vojenské techniky a zbraňových systémů a na rozsáhlejší uplatnění civilních komerčních tzv. duálních technologií.
- ❑ **Alianční přístup k zajišťování obrany**, který je rozhodující pro výstavbu moderních ozbrojených sil z pohledu respektování konkrétních aliančních cílů výstavby sil a z pohledu vytváření nových vojenských kapacit Evropské unie. Z tohoto pohledu pro tvorbu materiálních zdrojů je rozhodující zaměření ČR na pasivní sledovací systémy, zdravotnické zabezpečení a ochranu proti zbraním hromadného ničení, zejména na detekci a identifikaci chemických a biologických látek.

Ozbrojené síly ČR od svého vzniku omezují svůj, skutečným potřebám již neodpovídající vojenský potenciál a jemu odpovídající počty výzbroje a techniky (viz **obr. 10**).

Modernizace a obnova materiálních zdrojů ozbrojených sil ČR byla v 90. letech minulého století negativně ovlivňována významným růstem nákladů na výzkum, vývoj a výrobu nových

Obr. 10: Vývoj počtů bojové techniky AČR (1993 –2001) [2]

generací zbraní a zbraňových systémů při současném poklesu reálných výdajů na obranu. V tomto období schválené modernizační programy byly do určité míry poznamenány i politicko-ekonomickými zájmy. Měly a stále mají negativní dopad na nevyvážené čerpání kapitálových prostředků a nepřinášejí žádoucí zlepšení operačních schopností ozbrojených sil České republiky. Značné finanční prostředky pohltily i permanentně probíhající reformní, transformační a reorganizační změny jejichž výsledkem byla pouze početní redukce personálu, zbraní, techniky a infrastruktury, ale v žádném případě nelze hovořit o jejich zásadní kvalitativní přeměně. Změnu přinesla až poslední reforma zaměřená na plnou profesionalizaci ozbrojených sil zahrnující i celkovou modernizaci materiálních zdrojů. Priority byly položeny na pasivní sledovací systémy, na vybavení protichemických jednotek a jednotek speciálních sil, na zavedení kolového obrněného transportéru a středního terénního nákladního automobilu, na modernizaci vrtulníků a protiletadlových raketových komplexů, na náhradu zastaralých nadzvukových letounů, atd.

Doprovodným efektem plánovaných modernizačních záměrů je i jejich dopad na rozvoj technologií, investic, zaměstnanosti, exportu, apod. Ve vztahu k českému obrannému průmyslu lze konstatovat, že jeho současné schopnosti umožňují do značné míry pokrýt materiální potřeby reformovaných ozbrojených sil. Tam, kde obranný průmysl tuto schopnost postrádá (složitě zbraňové systémy, systémy pro elektronický boj, nadzvukové letouny, atd.) je schopný subdodavatelsky participovat na dodávkách v rámci ofsetových programů.

Je zřejmé, že spolu s finančními zdroji určenými na obranu budou přehodnocovány i věcné a časové etapy profesionalizace a modernizace ozbrojených sil České republiky. Vývoj ve tvorbě materiálních zdrojů povede s největší pravděpodobností k situaci, kdy se Česká republika v důsledku ztrát některých operačních schopností ozbrojených sil neobejde ve střednědobém horizontu bez účinné vojenské spolupráce při zabezpečování obrany v rámci NATO či EU.

Závěr

Ve vývoji zdrojů lze definovat některé negativní trendy jejichž podcenění by mohlo způsobit závažné problémy při zabezpečování obrany a bezpečnosti republiky. Mezi tato negativa lze zařadit zejména:

1. **Nepříznivý demografický vývoj v ČR.** Pravděpodobnost působení tohoto rizika je vysoká v dlouhodobém časovém horizontu. Přímé ovlivnění ze strany rezortu obrany neexistuje.
2. **Konkurence na trhu práce.** Pravděpodobnost vysoká již ve střednědobém časovém výhledu. Možnosti ovlivnění ze strany rezortu obrany jsou vysoké.
3. **Pokles ekonomické výkonnosti národního hospodářství spojený s poklesem tvorby HDP a makroekonomickou nestabilitou státu** podmiňuje i pokles finančních prostředků uvolňovaných pro rezort obrany. Pravděpodobnost výskytu rizika je vysoká. Možnosti ovlivnění ze strany rezortu obrany jsou omezené.
4. **Tlak na snížení podílu vojenských výdajů na HDP.** Pravděpodobnost výskytu je vysoká a to jak ve střednědobém, tak i dlouhodobém výhledu. Významným ovlivňujícím činitelem bude aktuální vývoj bezpečnostní situace v Evropě a ve světě.
5. **Změna struktury vojenských výdajů na základě komplikovaného průběhu profesionalizace ozbrojených sil** spojená s nárůstem mandatorních výdajů a výdajů na výcvik a provoz na úkor zpomalení investičního rozvoje a modernizace ozbrojených sil. Pravděpodobnost výskytu vysoká již ve střednědobém časovém výhledu. Možnosti ovlivnění ze strany rezortu obrany jsou vysoké.
6. **Neodpovídající reflexe vnějšího prostředí** (bezpečnostní a technologický vývoj, vývoj ve vojenství) **v rámci alokace disponibilních zdrojů v makroekonomické rovině.** Důsledkem by byla výstavba ozbrojených sil, které by svoji kvalitou neodpovídaly potřebám pro plnění aktuálních a budoucích úkolů. Pravděpodobnost výskytu střední v krátkodobém a střednědobém výhledu. Možnosti rezortu obrany minimalizovat toto riziko je vysoké.
7. **Omezené schopnosti obranné průmyslové základny reagovat včas a v potřebné kvalitě na požadavky ozbrojených sil.** Současný vývoj ukazuje na vysokou pravděpodobnost výskytu tohoto rizika ve střednědobém i dlouhodobém výhledu. Rezort obrany se může podílet na minimalizaci tohoto rizika prostřednictvím obranné průmyslové politiky.

Eliminace působení uvedených rizikových trendů státní správou a zejména Ministerstvem obrany vytváří předpoklady pro efektivní činnost ozbrojených sil při zabezpečování obrany a bezpečnosti republiky. Je nutné si však uvědomit, že Česká republika je součástí určitého světového systému v rámci kterého se nemůže vyhnout např. ekonomické závislosti na celosvětovém hospodářském vývoji, změnám v charakteru bezpečnostního prostředí apod. Z tohoto pohledu se mohou projevit do určité míry omezené možnosti ze strany státu a státních orgánů některá z uvedených rizikových trendů účinně eliminovat.

Poznámky:

- [1] Udržovací minimum, tj. taková plodnost, která ještě umožňuje náhradu generací, činí pro Evropu 2,1 dětí na ženu (studie OSN o demografickém vývoji v Evropě.)

- [2] PROCHÁZKA, Josef., ŠMONDRK, Josef, VALOUCH, Jan. *Perspektivy vývoje zdrojů pro zabezpečení potřeb obrany ČR do roku 2015 s výhledem do roku 2025*. Studie projektu PERSPEKTIVY. Brno: Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně, 2004, 107 s.

Literatura:

- PROCHÁZKA, Josef., ŠMONDRK, Josef, VALOUCH, Jan. *Perspektivy vývoje zdrojů pro zabezpečení potřeb obrany ČR do roku 2015 s výhledem do roku 2025*. Studie projektu PERSPEKTIVY. Brno: Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně, 2004, 107 s.
- PROCHÁZKA, Josef., ŠMONDRK, Josef, VALOUCH, Jan. *Zdroje pro zabezpečení obrany České republiky (vývoj - perspektivy - rizika)*. Brno: Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně, 2003, 80 s. ISBN 80-85960-61-3.
- ŠMONDRK, Josef, JANÍČEK, Karel. „Sociálně demografický vývoj v ČR a jeho odraz v AČR.“ *Obrana a strategie*, 2003, č. 1, s. 77-87.
- DOUBKOVÁ, Jana. *Rozpočet - fakta a trendy* 2003. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2003. 34 s. ISBN 80-7278-175-8.
- Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky. Mobilizace ozbrojených sil České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2002, 64 s, ISSN 1211-801X.
- Reforma ozbrojených sil České republiky*. [Reform of the Armed Forces of the Czech Republic]. Praha: Ministerstvo obrany ČR, AVIS, 2001, 93 s, ISBN 80-7278-132-4.
- Rozpočtový výhled 2003-2006: Koncepce reformy veřejných rozpočtů. Praha: Ministerstvo financí České republiky, www.mfcr.cz, 2002.
- MÚČKA, Josef. *Makroekonomický vývoj ČR a předpokládaná úroveň výdajů rezortu obrany do roku 2020*. Studie Interní grantové agentury ÚSS - Charakteristiky a tendence vývoje zdrojů, ÚSS/2001-S-3-002. Brno: Vojenská akademie v Brně, Ústav strategických studií, 2000, 24 s.
- ONDŘEJKA, Jan. *Trendy vývoje bezpečnostního prostředí ČR a jeho vlivu na obranyschopnost ČR*. Závěrečná souhrnná studie vědeckého úkolu Trendy I, ÚSS/2003-S-1-035. Brno: Vojenská akademie v Brně, ÚSS VA v Brně, 2003, 46 s.
- PROCHÁZKA, Josef. *Schopnosti obranného průmyslu ČR a jeho možný podíl na zabezpečení budoucích potřeb obrany státu*. Studie projektu obranného výzkumu POTŘEBY, ÚSS/2003-POV-POTŘEBY-ZVZ. Brno: Vojenská akademie v Brně, Ústav strategických studií, 2003.
- ŠMONDRK, Jozef. *Analýza lidských zdrojů pro zabezpečení obrany České republiky*. Studie vědeckého úkolu „Perspektivy bezpečnostní situace vojenství a obranných systémů do roku 2015 s výhledem do roku 2025“ ÚSS/2002-S-3-018. Brno: Vojenská akademie v Brně, Ústav strategických studií, 2002, 41 s.
- TÓTH, Miroslav. *Analýza disponibilních lidských zdrojů pro zabezpečení potřeb obrany a prognóza do roku 2025*. Studie Interní grantové agentury ÚSS - Charakteristiky a tendence vývoje zdrojů, ÚSS/2001-S-3-001. Brno: Vojenská akademie v Brně, Ústav strategických studií, 2000, 88 s.
- VALOUCH, Jan. *Analýza finančních zdrojů pro zabezpečení obrany ČR 2003*. Studie vědeckého úkolu „Perspektivy bezpečnostní situace vojenství a obranných systémů do roku 2015 s výhledem do roku 2025“ ÚSS/2002-S-3-023. Brno: Vojenská akademie v Brně, Ústav strategických studií, 2003, 39 s.
- NEČAS, F. *Český obranný průmysl, jeho dosavadní vývoj, problémy a perspektiva*. Závěrečná práce kurzu bezpečnostní politiky a řízení obrany. Brno: Vojenská akademie v Brně, 2001, s. 9.

**Jednotné chápání zásad soudobých operací
(Novelizace Doktríny AČR)**

Doktrína AČR tvoří vrchol doktrinální soustavy Armády České republiky (AČR). Byla vydána v roce 2001 a od té doby si našla svoje místo v práci štábů i ve výuce ve vojenských školách. Za poslední tři roky se změnilo mnohé: jak v AČR, tak i v globálním bezpečnostním prostředí. Proto náčelník Generálního štábu AČR nařídil doktrínu novelizovat tak, aby odpovídala Vojenské strategii ČR, vzala v úvahu opatření vycházející z reformy ozbrojených sil a zahrnovala nejnovější zkušenosti z reálných operací ve světě, zejména při boji s terorismem.

K novelizaci Doktríny AČR (dále jen doktrína) bylo přistoupeno na podzim roku 2003. Po vyhodnocení prvních připomínek k návrhu doktríny dospěl zpracovatelský tým k názoru, že struktura i obsah doktríny by měly kromě výše uvedených skutečností mnohem více a racionálněji rozpracovat požadavky standardů (doktrín) NATO do podmínek AČR, a rovněž zabezpečit nezbytnou kompatibilitu s doktrínami ostatních zemí NATO. Převládl názor, že nový návrh doktríny by měl více odrážet členství ČR v NATO a že doktrína by měla být svojí strukturou a filozofií podobná doktrínám srovnatelných států NATO.

Východiska při zpracování doktríny

Přípravě doktríny předcházelo pečlivé a rozsáhlé studium doktrín států NATO. Jednalo se zejména o doktríny USA, Velké Británie, Francie a Holandska. Holandská doktrína byla posléze přijata jako ideový vzor, neboť Holandsko a jeho armáda se svojí velikostí, strukturou a kapacitami nejvíce blíží AČR. Tento záměr byl konzultován, mimo jiné, též s pracovníky doktrinálních pracovišť armády Velké Británie, Holandska a Německa. Samozřejmostí bylo studium a dobrá znalost doktrinálních publikací NATO, zejména AJP-01(B).

Doktrína tvoří vrcholek pyramidu doktrinální soustavy, a proto bylo nutné vyspecifikovat takový obsah, jenž bude tvořit obsahový rámec pro soustavu návazných doktrín, předpisů a pomůcek určených pro přípravu a vedení operací s účastí sil AČR. Současně bral zpracovatelský tým v úvahu předpokládaný obsah těchto dokumentů, aby doktrína nezacházela do přílišných podrobností a nevytvářela možnost vzniku duplicít. Důležitým požadavkem bylo, aby neopakovala zásady stanovené v doktrínách NATO, vojensko-politických a strategických dokumentech ČR.

Průvodním rysem práce zpracovatelů byla snaha vytvořit dokument, jenž bude vycházet z našich tradic, ale zároveň se přiblíží pojetí doktrín „zkoušených“ členských států Aliance. Doktrína se proto snaží převzít nejenom vnější stránku a členění, ale též ducha a filozofii, s jakou je napsána. To je dáno názorem, že doktrína by měla vyjadřovat národní vojenské myšlení, být více učebnicí než strohým vojensko-právním dokumentem. Měla by být psána relativně čtivým způsobem a měla by oslovovat nejen vojenské odborníky, ale i odbornou veřejnost mimo armádu. Měla by být nadčasová, aby nedocházelo k tomu, že každá změna v armádě vyvolá nutnost změn v doktríně. Není jen pouhým výčtem schopností a činností, ale snaží se vytvořit obecný rámec vedení operací AČR a naznačit směr dalšího vývoje vojenského

myšlení v ČR. Neklade si však za cíl odpovědět na všechny otázky, které nám současná globální situace klade. Nečiní si ani nárok na to být všeobsažným dokumentem. Přiměřená stručnost a obecnost je nutností a měla by být výhodou této verze doktríny.

Volba doktríny holandské armády jako základu (ideového návodu) pro zpracování doktríny měla své výhody i nevýhody. Jednou z výhod byla možnost dosažení relativně rychlého postupu při psaní doktríny. Další výhodou bylo vytvoření jednotného pojetí a koncepce doktríny. Nevýhodou představovala skutečnost, že holandské doktríny jsou postaveny na zcela jiných základech. Jsou psány odlišným stylem a jsou i jinak obsahově zaměřeny, než je tomu u obdobných dokumentů běžně používaných v AČR. Zkráceně by se mohlo říci, že má jinou filozofii. To může působit a působí nezavěšenému českému čtenáři doktríny problémy s chápáním jednotlivých odstavců, vět nebo i některých pojmů.

Doktrína se nemohla a ani nechtěla vyhnout používání anglických operačních pojmů zcela běžných ve štábech a státech NATO. Tyto pojmy jsou tam tak frekventované, že se ani nepřekládají do národních jazyků. Doktrína touto cestou nejde, neboť její tvůrci jsou si vědomi toho, že použití anglických pojmů není ani zdaleka v AČR zažito, a proto je vždy uveden český překlad (občas diskutabilní) a za ním je původní anglický výraz nebo odkaz na příslušnou přílohu. Terminologii byla věnována velká pozornost. Jedná se totiž o oblast, kde tradičně bývá nejvíce připomínek a návrhů na změnu (což se potvrdilo). Naštěstí v přeloženém AAP-6 – NATO Glossary of Terms and Definitions (Terminologický slovník pojmů a definic NATO) je možno nalézt potřebné překlady i když ani ty nejsou vždy ideální. V první polovině roku 2005 bude vydán *Vojenský slovník vybraných operačních pojmů*, jenž by měl tvořit jednotnou terminologickou základnu pro celou doktrínální soustavu AČR. Dnes je již zřejmé, že řada pojmů českého překladu AAP-6 není přeložena a zejména interpretována správně, a tudíž obsah AAP-6 bude muset být následně upraven.

Cíl doktríny

Cílem doktríny je zajistit jednotné chápání obecných zásad soudobého boje a způsobů nasazení sil a prostředků AČR v podmínkách současného operačního prostředí. Jejím smyslem je poskytnout obecný rámec pro plánování a přípravu sil AČR k vedení vojenských operací v míru, v krizové situaci i za války a k vedení operací v celém předpokládaném spektru.

Doktrína představuje v návaznosti na novelizaci bezpečnostních a ostatních dokumentů a reformu ozbrojených sil České republiky novou dimenzi v myšlení vojenských profesionálů. Vychází z poznatků a zkušeností soudobého vojenství. Vytváří národní rámec přístupu k zajištění základního úkolu AČR – obrany státu, jeho svrchovanosti, územní celistvosti a plnění spojeneckých závazků ČR. Úspěšné plnění úkolů AČR závisí kromě jiného na pochopení obecných zákonitostí soudobých bojových a nebojových operací velitelským sborem a na schopnosti aplikovat.

Doktrína dává odpověď na otázky, v jakých podmínkách bude AČR působit a za jakých podmínek v nich může uspět. Vztahuje se jak k nasazení v bojových, tak i v nebojových operacích. Poskytuje základní teoretická východiska pro praktickou aplikaci použití vojenské síly v širokém spektru různých ohrožení a jejich projevů. Propojuje strategickou úroveň s operační úrovní a má vliv na zásady použití a způsoby činnosti taktických celků.

Doktrína je založena na principech vojenských operací, jež jsou platné již po mnoho staletí. Jsou to myšlenky takových vojenských myslitelů, jako byli např. Sun Tsu nebo von Clausewitz,

kterí formovali základy vojenství a vedení operací. Zároveň je nutno si uvědomit, že povaha moderního vedení ozbrojených střetů si vyžaduje nové přístupy. Především skutečnost, že armády demokratických zemí dnes plní řadu funkcí, které v minulosti nikdy neplnily, je průvodním jevem všech operací. Stírá se rozdíl mezi bojovými a nebojovými operacemi, mezi pojmy válečný stav, krize a mír – nelze je časově, ani prostorově ohraničit.

Ozbrojené síly dnes nejsou jen slepými vykonavateli politické vůle. Těžiště rozhodování, a často s politickými důsledky, se přesouvá na nejnižší stupně velení, někdy až na vykonavatele. V centru pozornosti doktríny stojí velitel a jeho schopnost rozumět operačnímu prostředí a řídit operaci. Její řízení klade na velitele všech úrovní mimořádné požadavky nejen z hlediska jejich operačních a životních zkušeností a vzdělání, ale především vyžaduje schopnost vést své podřízené. (V angličtině se používá výstižné slovo *leadership* – vůdcovství).

Doktrína nesmí být chápána jako dogma. Každý voják AČR na všech úrovních by měl řešit operační úkoly při vědomí zásad stanovených touto doktrínou, ale tvůrčím způsobem. Každý rozhodovací proces s sebou nese určitou míru rizika. Velitel by měl využít příležitostí a věřit svému instinktu založenému na zkušenostech a širokých znalostech. Doktrína by měla vytvořit základ pro soubor návazných dokumentů, které mohou být veliteli v tomto procesu nápomocny.

Obsah doktríny

Jedna z definic pojmu *doktrína* říká, že doktrína nezkoumá (politicko-strategické) důvody použití ozbrojených sil. Novelizovaná doktrína se důsledně vyhýbá ustanovením, která patří do jiných dokumentů. Například politicko-vojenské ambice ozbrojených sil ČR patří do Vojenské strategie ČR a dalších koncepčních a plánovacích dokumentů rezortu obrany, proto přes řadu námitek je tam čtenář doktríny nenalezne. Stejně tak je to s klíčovými operačními schopnostmi ozbrojených sil ČR, působností součástí AČR nebo odvolávkami na zákony ČR.

První kapitola popisuje místo a úlohu doktríny v operacích AČR a vymezuje stupně řízení a velení. Toto vymezení není z hlediska aliančního a národního totožné, proto je jeho správné pochopení důležité nejen pro další kapitoly doktríny, ale zejména pro operační praxi.

Druhá kapitola kategorizuje vojenské operace. Jejich členění může být prováděno z různých hledisek a často není jednoznačné. Kromě toho vychází z reality soudobého světa, jenž se v oblasti použití ozbrojených sil ve vojenských operacích dramaticky vyvíjí. Uvedený přístup si neklade ambici na absolutní vypovídací hodnotu, je však důležitý pro další členění doktríny.

Třetí kapitola, více než jiné, vychází ze skutečnosti, že ozbrojené síly ČR povedou vojenské operace zpravidla v mnohonárodním prostředí. (Výjimku tvoří operace vymezené v hlavě 7.) Proto obecné zákonitosti, principy, faktory a východiska vojenských operací, které jsou zde uvedeny, vychází ze zásad aliančních publikací. Jejich interpretace může být v některých případech u nás neobvyklá a může vyvolat následné diskuse. Zde se potvrzuje skutečnost, že doktrína vyjadřuje úroveň vojenského myšlení a že stále existují rozdíly mezi naším tradičním přístupem a přístupem obvyklým v armádách našich spojenců.

Čtvrtá kapitola popisuje základy vojenských operací. Konkretizuje obecné zásady uvedené v předchozích částech dokumentu a vysvětluje kategorie a činnosti, které jsou společné pro všechny druhy operací popsané dále. Významným ustanovením je problematika pravidel použití sil (ROE - Rules of Engagement), která se u nás i vinou nesprávného překladu často chápá nesprávně. Základům velení a řízení je věnována velká pozornost. Tato část byla v průběhu připomínkového řízení často kritizována pro velkou míru obecnosti. Zpracovatelé jsou však

přesvědčení, že stanovení zejména požadavků na velitele a štáby, jejich styl a metody práce je tak významnou oblastí, že musí jako červená nit v duchu uvedených ustanovení propustovat do celé struktury dalších návazných dokumentů. Vše zahrnujícími kategoriemi jsou i manévr, palebná síla, ochrana vojsk, vojenské zpravodajství a zabezpečení vojsk. Obecné zásady uvedené v této kapitole platí i pro další ustanovení doktríny.

Pátá kapitola řeší způsob přípravy a vedení bojových operací. Je nejpodrobněji zpracovaná prostě proto, že naše vojenská teorie je založena právě na bojových operacích. Zpracovatelé doktríny vychází ze skutečnosti, že i když bojové operace vysoké intenzity jsou v soudobém světě méně pravděpodobné, tvoří základ bojových schopností vojsk. Znamé rčení, že „z bojovníka lze lehce připravit mírotvorce, ale z mírotvorce jen obtížně bojovníka“ zde stále platí a bude platit i do budoucna. Za povšimnutí stojí odlišná kategorizace bojové činnosti i zdůraznění některých aspektů, kterým jsme v minulosti nepřikládali velký význam. Důležité je si rovněž uvědomit, že bojová operace může být součástí mírové mise a že bojové akce mohou plynule přejít do akcí na vynucení a posléze na budování míru. Nová je skutečnost, že dnešní operace jsou téměř výhradně asymetrické, což je relativně nový pojem. Skutečnost, že bojové operace neprobíhají ve vzduchoprázdnu, ale v hustě obydleném prostoru, kde civilní obyvatelstvo, životní prostředí a kulturní dědictví jsou rovněž aktivními hráči na válčišti je v doktríně patřičně zdůrazněna.

Šestá kapitola se věnuje nebojovým operacím. Zde se nejvíce projevuje skutečnost, že praxe předbíhá teorii. Je mnoho názorů na kategorizaci jednotlivých operací a jejich principy. Jen těžko lze zevšeobecnit operace, které jsou vždy jedinečné, jedna se podobá té druhé jen v obecných rysech. Přesto se autoři pokusili, s pomocí doktrín NATO, vyspecifikovat hlavní zásady, které budou muset být dále rozpracovány v dokumentech nižšího řádu.

Sedmá kapitola je ve srovnání s původní doktrínou nová. Popisuje operace na území ČR, které jsou řízeny (celé anebo v počáteční fázi) vládou ČR bez zapojení velitelské struktury NATO. Jedná se o obranu vzdušného prostoru ČR, ochranu objektů důležitých pro obranu státu, asistenční operace na podporu Policie ČR a operace v rámci integrovaného záchranného systému ČR. To jsou operace, s kterými má armáda tradičně velké zkušenosti (povodně, ochrana důležitých objektů apod.) a pro které doposud chybělo podrobnější rozpracování.

Osmá kapitola řeší národní opatření, která je nutno provést, aby vojska vyčleněná do operací mohla plnit úkoly vojenské operace. Vyslání národního kontingentu do operace stovky a tisíce kilometrů od území ČR znamená řešení komplexu opatření na různých úrovních a v různých oblastech, které jsou v kompetenci každého vysílajícího státu. Obecný rámec pro tuto činnost poskytuje i doktrína. K národním opatřením patří i mobilizační doplnění sil a v případě, že alianční (koaliční) síly budou působit na území ČR i opatření podpory hostitelským státem.

Závěr

Doktrína AČR je dokumentem živým, jenž odráží aktuální úroveň poznání. Tak jako každá jiná doktrína má svůj vlastní život a v něm má zakomponovanou nutnost průběžné aktualizace, komplexní revize a další novelizace. Celý cyklus trvá zpravidla tři roky. Je tomu tak u doktrín NATO a stejně tak i ve většině členských zemí NATO (USA v současné době přepracovávají 65 % všech svých doktrín). Proto je kritika a diskuse kolem doktríny i dalších návazných dokumentů velmi žádoucí. Diskutovat by se však nemělo o právě vydané nebo minulé, ale již o její následující verzi.

Pojem doktrína se v našem slovníku vyskytuje poměrně často, je však chápán různě. Po vstupu ČR do NATO se tento pojem začal vyskytovat stále častěji a stále více se stává předmětem protichůdných názorů a mnohdy i vzrušených diskuzí. V nich se stále vracíme k základním otázkám: co je to doktrína; jak doktríny v praxi AČR používat; jakou mají doktríny závaznost pro příslušníky AČR apod. Skutečnost je taková, že konsenzu v odpovědi na tyto a další otázky doposud nebylo dosaženo. Ve svém článku se pokusím prezentovat názory, ke kterým dospěl kolektiv organizace, jež k tvorbě doktrín byla v dubnu 2003 vytvořena – Správy doktrín Ředitelství výcviku a doktrín ve Vyškově.

Pojem doktrína

Slova vyjadřují v každé lidské společnosti obsah lidské řeči, která slouží jako nástroj komunikace mezi lidmi. Vzájemné porozumění slovních pojmů je záležitostí konsenzu – jsou srozumitelné jen tehdy, když je jejich obsah chápán všemi stejně. Někdy má jeden pojem v různých oborech lidské činnosti různé významy. Typický je obecný pojem *operace*, který má jiný význam v lékařství a jiný například ve vojenství. Pojmy se vyvíjí i historicky. Příkladem může být pojem *počítač*. V době vzniku se počítače používaly k jinému účelu než dnes, kdy se nepoužívají jen k počítání při řešení matematických úkolů. To se týká i pojmu *doktrína*.

Žijeme v období, kdy se postupně mění celá společnost a v ní i místo a úloha ozbrojených sil. Jejich spektrum činnosti se značně rozšířilo. Armády demokratických zemí plní úkoly, které nikdy v historii neplnily. Metody a formy řízení ozbrojených sil, které u nás byly založeny na tradičním sovětském modelu, se postupně nahrazují modelem obvyklým v armádách demokratických zemí. Jednoznačné, dogmatické prosazování zásad stanovených bojovými řády mohlo mít svůj význam v případech, kdy vojska působila proti transparentnímu protivníkovi. Dnešní protivník je nejednoznačný a vyznačuje se slovem *asymetrický*. Proto je logické, že se i obsah pojmu *doktrína* vyvíjí.

Doktrína podle slovníku spisovné češtiny znamená soustavu zásad nebo pouček. Doktrína je i základem teoretického učení. Další definice obsažená ve všeobecné encyklopedii chápe doktrínu jako programové prohlášení stran, mocenských skupin nebo států.

Obě definice jsou možné a v praxi se používají v závislosti na potřebách nebo zvyklostech. A to platí i pro oblast vojenství.

Historické souvislosti

V době Varšavské smlouvy byla doktrína základním dokumentem nejvyššího politicko-strategického významu, přibližně na úrovni dnešní Vojenské strategie ČR. Měla deklarativní vojensko-politický charakter a zároveň byla veřejnosti přístupnou vizí rozvoje ozbrojených sil na nejvyšší úrovni. Taková doktrína sloužila jako východisko pro další řídicí dokumenty

v oblasti obrany a rovněž pro řády a předpisy k činnosti ozbrojených sil. Všechno mělo vysokou právní závaznost a nedodržením ustanovení těchto dokumentů se „viník“ dopouštěl trestného činu nebo přinejmenším služební nekázně. Kromě řádů a předpisů zde byla řada pomůcek a učebnic, které byly využívány v systému vzdělávání a měly tedy informativní charakter. Tento systém se zdál být dokonalý. Byli jsme v něm vychováváni a na první pohled plnil svou funkci. To je i důvod, proč dnes chybí široká „společenská poptávka“ po jakékoliv změně.

Doktríny jsou v NATO poměrně mladým dokumentem. Rozvinuly se především po skončení studené války začátkem devadesátých let minulého století a vyplynuly z potřeby ujednotit způsoby bojové činnosti na všech úrovních a ve všech funkčních oblastech. Ukázalo se totiž, že chybí standardizované principy zajišťující interoperabilitu vojenských operací mezi vojsky spojenců, ale rovněž i mezi jednotlivými druhy vojsk. Operační plány zpracované s cílem eliminovat útok vojsk Varšavské smlouvy již ztratily smysl a přestaly tuto funkci plnit. Vojenské hrozby se staly nepředvídatelnými a spektrum vojenských operací se rozšířilo. Operace v Perském zálivu ukázaly, že jsou společnými akcemi za účasti všech druhů sil. NATO se otevřelo zemím Partnerství pro mír a Středomořského dialogu, a to i v operační oblasti. To všechno vyvolalo potřebu dokumentů, které by v Alianci zabezpečovaly společné myšlení a jednotnou řeč. Za jejich základ se použil přístup USA, které pod doktrínou chápou to, co my jsme v minulosti viděli v našich bojových řádech a předpisech. Samozřejmě, že to není totéž.

Současná doktrínální soustava NATO

Doktríny NATO jsou vyjádřeny v tzv. aliančních publikacích (Allied Publications) a většinou jsou určeny pro všechny druhy sil; mají tedy společný (joint) charakter. Tvoří základ operační standardizace a mají přidělena čísla standardů (STANAG). Základní operační doktrína NATO AJP-01 (Allied Joint Operations) je zároveň STANAG 2437.

Vzhledem k tomu, že činnost Aliance má rozsáhlý charakter, bylo rozhodnuto, že členění (hierarchie) doktrín NATO bude horizontálně vycházet ze zavedeného značení členění štábů – od X1 po X9. Vertikálně jsou doktríny členěny podle míry detailnosti na tři úrovně:

1. úroveň – hlavní doktríny – 8 doktrín;
2. úroveň – podpůrné doktríny – 35 doktrín;
3. úroveň – aplikační doktríny – 33 doktrín.

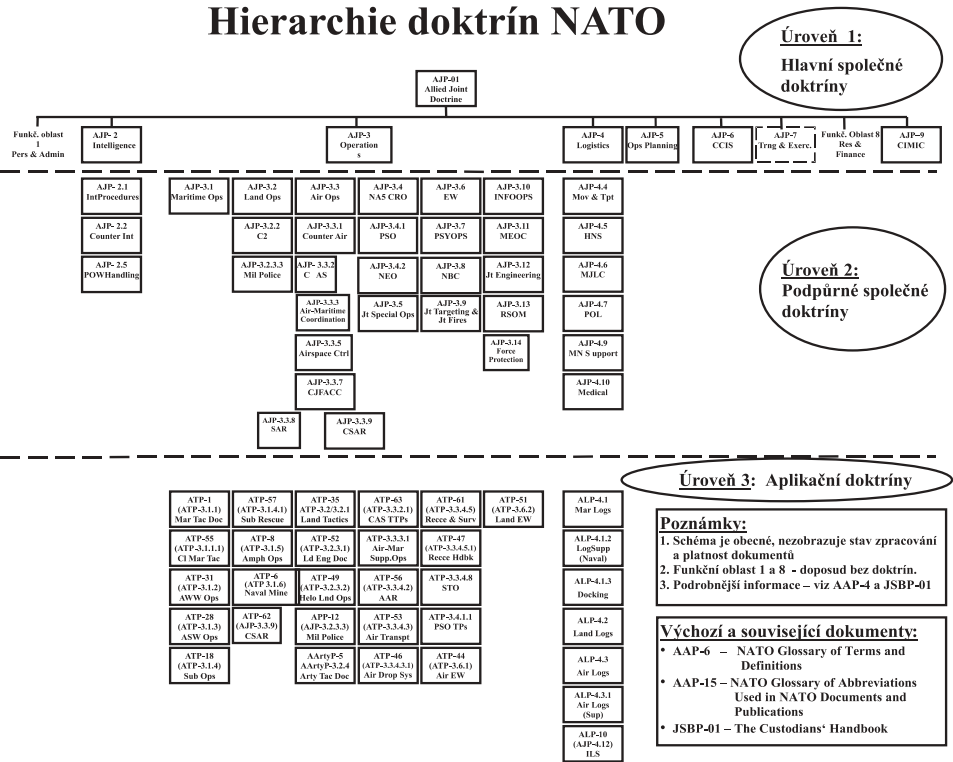
V současné době je snaha počet doktrín redukovat a publikace druhů sil převádět na společné (joint) dokumenty. Při zpracování takového množství dokumentů se nebylo možné vyhnout duplicitám i zbytečným detailům, které na této úrovni neplní svoji funkci. Proto je snaha doktríny vzájemně harmonizovat a zjednodušovat. Například AJP-01(B), která má v současné době 18 kapitol, bude do konce roku 2005 přepracována a bude mít pouze 6 kapitol.

Jaké jsou charakteristické rysy doktrín NATO:

- ❑ Slouží k zajištění interoperability činnosti (národních) sil v aliančních (koaličních) operacích NATO. Jsou určeny jak pro členské země NATO, tak pro země Partnerství pro mír (PFP);
- ❑ Jsou zaměřeny pro operační stupeň řízení a velení aliančních (koaličních) operací NATO, ale popisují i vztahy a vazby na vyšší i nižší stupně.

- ❑ Vytvářejí rámec pro národní doktríny. Nedávají však návod k řízení jednotlivých sil členských zemí NATO. Vymezují styčné body, společné postupy a jednotné chápání terminologie a poskytují návod na řešení jednotlivých operačních situací.
- ❑ Důsledně je sledována jejich aktuálnost, proto se každé tři roky novelizují.
- ❑ Akceptování doktrín jednotlivými členskými zeměmi NATO (PřP) záleží na každé z nich a provádí se formou „ratifikace“ a hlavně „implementace“. Implementace se realizuje přijetím obsahu aliančních publikací do národní vojenské teorie, zapracováním do národních doktrín, předpisů a standardních operačních postupů (SOP) na všech úrovních řízení a velení. Důležité je, aby obsah doktrín byl zvládnut veliteli a štáby a stal se běžnou součástí přípravy velitelů, štábů a vojsk.
- ❑ Na tvorbě, revizi a novelizaci aliančních doktrín se podílí všechny členské země NATO. Toto se očekává i od České republiky jako členské země NATO. Doktríny NATO zpracovávají projektové týmy složené z expertů jednotlivých zemí a zpravidla jsou vedeny jednou z nich. Ta odpovídá za koordinaci práce s doktrínou po celou dobu jejího „života“, od zpracování, po revizi a novelizaci. Například AJP-01 je v odpovědnosti Velké Británie, AJP-3 Nizozemí. Zpracování a spravování těchto doktrín může být i v odpovědnosti velitelství a agentur NATO.

Schéma hierarchie doktrín NATO je uvedeno níže (viz **obr.**). Systém doktrín NATO se stále rozvíjí, zatím probíhá diskuze o účelnosti řady z nich, přestože již mají v hierarchii vyčleněno svoje místo.

Členské země NATO a doktríny

Každá země NATO má svoji vlastní, zcela unikátní hierarchii doktrín, ve které jsou využity nebo na národní potřeby rozpracovány zásady aliančních dokumentů. V některých případech vlastní doktríny nezpracovávají, doktríny NATO využívají přímo a jejich obsah konkretizují v příručkách, metodikách a standardních operačních postupech (SOP) pro velitele a štáby.

Nejlépe rozpracovanou doktrinální soustavou, jež byla použita jako metodologický základ pro NATO, je systém USA. Britský systém, jenž je velice dobře propracován a je bližší evropským zemím, je také v mnoha případech obsahovým základem pro alianční doktríny. Je uznáván jako podklad pro doktríny většiny evropských spojenců. Holandský doktrinální systém, který vychází z obsahu doktrín NATO, Velké Británie, Německa i USA, je ceněn v mnohých členských zemích NATO i zemích Partnerství pro mír (PfP) a je velmi blízký potřebám AČR.

AČR a doktríny

Po vstupu České republiky do NATO, rozhodnutím NGŠ AČR v roce 2000, byla vytvořena Hierarchie doktrín AČR, která vycházela z hierarchie doktrín NATO.

Současný systém zpracování doktrín v AČR vychází ze zásad postupů pro tvorbu, přípravu, vyhotovení a aktualizaci spojeneckých publikací NATO a odráží alianční hierarchii. Doktríny AČR jsou hierarchicky uspořádány podle jejich významu, místa začlenění ve vztahu ke kompetencím organizačních celků původního Generálního štábu AČR (J1 – J7). Jsou číslovány tak, aby byla zřejmá jejich návaznost na společné spojenecké publikace. To má svoje nesporné výhody, ale důsledkem toho je i neúměrně široký rozsah doktrín, jenž často vede k formálnosti i duplicitám. V souvislosti s reformou ozbrojených sil ČR v podmínkách nového zdrojového rámce došlo k podstatným organizačním a strukturálním změnám na všech stupních velení a řízení v rezortu obrany. To je jen jeden z důvodů, proč ztrácí současná struktura doktrín své opodstatnění.

Snaha zachovat stanovenou strukturu vedla ke zpracování některých dokumentů, při jejichž čtení uniká jejich význam. Mnohdy se z velké části jedná o překlady aliančních dokumentů bez náznaku jak je aplikovat v podmínkách AČR. Závažným problémem je, že schválené doktríny se doposud nevžily v každodenní praxi štábů a vojsk AČR. Vyskytují se rozpaky nad jejich obsahem i samotným účelem. Zůstávají stále stranou zažité struktury bojových řádů, předpisů a pomůcek.

Porovnáme-li náš tradiční přístup a přístup k doktrínám, jenž se postupně vyvinul v jednotlivých členských zemích NATO, je zde patrné několik zásadních rozdílů. Od roku 1999 je ČR členskou zemí NATO. Není důvod, proč by se naše pojetí doktrín v těchto zásadních otázkách mělo odlišovat od pojetí našich spojenců.

Polemika kolem doktrín

Nejednotnost v chápání pojetí, obsahu i významu doktrín vyvolává řadu protichůdných názorů. Z diskuze je patrná snaha problém řešit, a proto je každý názor oceňován.

Počet doktrín je jednou z diskutovaných otázek i v našem časopise. Objevuje se názor mít jen jednu doktrínu a na ni navázat soustavou předpisů a pomůcek. Další názor prosazuje zrcadlovitou strukturu doktrín AČR s doktrínami NATO.

Oba názory lze akceptovat. Problém však spočívá ve využití doktrín v běžné štábní a vojenské praxi AČR. Tradiční struktura předpisů s vysokou právní silou v takové oblasti, jako je použití sil v operaci, v oblastech, které nemají přímou reflexi v právním řádu ČR, vede k tomu, že velitelé jsou svazováni ve své činnosti. A právě to může vést k šablonovitosti, jakou známe z nedávné praxe. Doktríny mají poskytnout velitelům dostatek informací a zajistit tak vysokou profesionalitu každého velitele. Ten by se měl v operaci (která je vždy nestandardní) rozhodovat flexibilně v souladu s obecnými principy. Proto nelze popsat všechny operační principy v jediné doktríně a rovněž je neúčelné je rozmělnit v desítkách různých dokumentů, zejména zvážíme-li současný počet sil a prostředků AČR vyčleňovaných pro operace.

Závaznost doktrín v praxi AČR je problémem, kde postupně dochází ke konsenzu. Doktríny nejsou součástí interních normativních aktů rezortu obrany ve smyslu RMO č. 56/1993 a je tomu tak dobře. **Doktríny jsou ve všech zemích NATO chápány více jako „učebnice“ než jako regulativy.** Mají svoji závaznost vycházející z působnosti funkcionáře, jenž je schválil, ale v praxi vyžadují tvůrčí aplikaci. Operační praxe většinou předchází ustanovení doktrín, proto se tyto permanentně (zpravidla jednou za tři roky) novelizují. Problémem zůstává závaznost dokumentů „nižšího“ řádu. Jsem přesvědčen, že nepotřebujeme polní a bojové řády ve formě služebních předpisů, ale stačí pomůcky. Naopak, musíme se naučit používat SOP, které se „šijí na míru“ konkrétní operace a stupni velení a které mají vysokou závaznost.

Forma doktrín. Ve své praxi jsme zvyklí používat dokumenty psané suchou, jednoznačnou řečí. Každé objasňující vysvětlování je v právních dokumentech nadbytečné a nežádoucí. Pokud však doktrína plní i vzdělávací funkci, je naopak žádoucí, aby každá zákonitost a princip uvedený v doktríně byly dokresleny vysvětlujícími komentáři a příklady z historie. Vždyť všechno zde již jednou bylo, historie lidstva je plná válek a válčení. Máme řadu příkladů i z naší národní historie. Tak lze pochopit širší souvislosti, což pomůže připravovat velitelský sbor vzdělaných profesionálů a ne dogmaticky zaslepených vykonavatelů. Není nepodstatná i skutečnost, že dnešní generace je zvyklá číst publikace, které dovedou čtenáře zaujmout grafickými efekty a barevnými obrázky. Proč by měly naše doktríny a služební pomůcky mít podobu z padesátých let minulého století?

Závěr

Doktríny jsou souborem zákonitostí a principů, které by měly být uplatňovány v operační praxi ozbrojených sil. Jejich obsahový základ je tvořen doktrínální soustavou NATO, ale forma jejich implementace závisí na zvyklostech každé členské země. Alianční publikace ratifikované ČR se stávají součástí doktrínální soustavy AČR. Proto by měl každý příslušník AČR jejich obsah znát a v mnohonárodních operacích je umět používat. K tomu slouží doktríny a soubor návazných předpisů, pomůcek a SOP AČR, které neopakují ustanovení aliančních dokumentů, ale jen způsob, jak je uplatňovat v podmínkách řízení a velení sil AČR. To je i cílem aktivit, které jsou připravovány a realizovány Správou doktrín i dalšími součástmi AČR.

Literatura:

Více informací na www.revd-army.cz

(Vojenská terminologie ve spojitosti s procesem zpracování dokumentů doktrinní soustavy AČR)

Není daleko doba, kdy Armáda České republiky dokončí velmi důležitou etapu své výstavby – přechod na profesionální armádu. Výstavba ozbrojených sil ČR bude dál pokračovat v souladu s Konceptí výstavby profesionální Armády České republiky a na cestě k dosažení požadované úrovně klíčových operačních schopností je čekají další postupné kroky. Ruku v ruce s tímto procesem probíhá novelizace zpracovaných a tvorba nových dokumentů doktrinní soustavy AČR. K tomu, aby byly v těchto dokumentech používány stejné pojmy, je nutné sjednotit českou vojenskou terminologii. Proto byl vydán úkol zpracovat pomůcku s pracovním názvem Výkladový slovník vybraných operačních pojmů.

Současný stav v oblasti terminologie

Dne 12. března 1999 vstoupila Česká republika do Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO). Tím získala záruku vlastní bezpečnosti a při ozbrojeném útoku i jistotu obrany podporovanou systémem kolektivní obrany spojeneckých států. Vyjádřila tím svou pevnou vůli a odhodlání sdílet se svými spojenci odpovědnost za prosazování a ochranu základních hodnot míru, svobody a demokracie.

Příslušníci ozbrojených sil České republiky se společně s příslušníky ozbrojených sil členských států NATO a dalších zemí zúčastnili a stále zúčastňují mnoha mezinárodních mírových, záchranných i humanitárních operací a aktivně se podílí na činnosti řídicích a velitelských struktur NATO v zahraničí. Předpokladem pro tuto činnost je, že ovládají nejen jazyk spojenců, ale že správně rozumí tomu, o čem mluví (a to platí i pro češtinu), tedy stejný výklad a chápání pojmů – jednotná terminologie.

Výbor pro terminologii MO

Začlenění problematiky terminologie v rezortu Ministerstva obrany řeší rozkaz ministra obrany ČR číslo 18/2003, článek 8, kterým byl zřízen výbor pro terminologii jako odborný orgán Rady pro standardizaci k posuzování problematiky vojenské terminologie. Jeho hlavním úkolem je posuzovat tvorbu terminologie v rezortu MO v závislosti na probíhajících změnách terminologie NATO.

Výbor plní tyto hlavní úkoly:

- ☐ posuzuje návrh terminologického programu Ministerstva obrany,
- ☐ projednává změny v terminologii NATO a jejich zavádění do české vojenské terminologie,
- ☐ posuzuje oborové terminologické slovníky a překlady standardizačních dokumentů z hlediska dodržování terminologie NATO.

Po vstupu na intranetové stránky informačního systému standardizace a po otevření nabídky terminologie - terminologický program rezortu MO lze najít jakési motto české vojenské terminologie:

„Základem pro společnou činnost všech odborností ozbrojených sil je jednotná terminologie, umožňující správně, přesně a jednotně popsat druh činnosti, materiál a další prostředky používané pro vojenské účely.“

Nástrojem pro naplnění tohoto cíle je terminologický program rezortu MO, který je zpracováván na kalendářní rok. Vychází z potřeb ozbrojených sil ČR, navazuje svým obsahem na terminologický program NATO a rozpracovává jeho požadavky do podmínek ČR.

Jeho cílem je:

- ❑ pokračovat ve sjednocování stávajících a nově zaváděných pojmů české vojenské terminologie a prosazovat jejich používání v překladech dokumentů,
- ❑ prosazovat jednotný přístup ke zpracování překladů standardizačních dohod a spojeneckých publikací podle ujednocené odborné části Metodika pro překlady,
- ❑ zvýšit úroveň přijatých překladů standardizační dokumentace.

Nástroje a pomůcky v oblasti terminologie

Jeden z úkolů, který výboru pro terminologii ukládá citovaný rozkaz ministra obrany, se týká slovníků a překladů standardizačních dokumentů, které má výbor posuzovat z hlediska dodržování terminologie NATO.

Na již zmíněných intranetových stránkách informačního systému standardizace (www.stand.acz - nabídka terminologie) je možné najít přehled dostupných produktů, které byly dosud vytvořeny v rámci projektů terminologie.

K využití tak jsou:

- ❑ MultiTerm iX, což je nástroj pro tvorbu uživatelských elektronických slovníků a využívá se k vyhledávání termínů v překládaném textu ve třech jazycích (čeština, angličtina, francouzština),
- ❑ přehledy používaných zkratk a názvů, překladové a výkladové slovníky a sborníky.

Kromě těchto produktů, které jsou řešeny v rámci terminologického programu, existuje celá řada obdobných, různě dostupných odborných materiálů. Jde o desítky překladových a výkladových slovníků, pomůcek a publikací ve všech oblastech obranné standardizace, které léta zpracovávaly stovky odborníků tisíce hodin na sekcích a odborech MO, GŠ, velitelstvích vojsk (sil), vědeckých pracovištích a ve vojenském školství. A nejsou to jenom slovníky, ale i doktríny, návrhy nových předpisů, metodiky, skripta, učebnice a další materiály, které obsahují v textu nebo v samostatných přílohách definice pojmů. Jejich výčet by zabral několik stránek této odborné publikace. Z tohoto pohledu bychom jistě mohli být spokojeni.

V čem je tedy problém?

Obecně je možno říci, že v systému, protože v rezortu obrany neexistuje součást, složka nebo orgán odpovědný za sladění činnosti v této oblasti.

Veškerá zpracovatelská činnost a vydávání terminologických pomůcek jde cestou projektů a ne podle rozkazu ministra obrany ČR číslo 56/1993 a služebního předpisu Vševojsk-15-1 k vydávání interních normativních aktů a služebních pomůcek v působnosti Ministerstva

obranu. Takto vydané pomůcky nemají charakter vojenské normy, a proto je možné najít v různých materiálech stejný, ale odlišně definovaný pojem (například výklad pojmu „útočná operace“ je tímto způsobem uveden v pěti terminologických slovnících, Doktríně AČR 2001 a v návrhu Polního řádu 2002).

Všem odborníkům, kteří pracují na české vojenské terminologii, patří dík za dosud odvedenou záslužnou práci.

Trefou do černého je však názor Ing. Josefa Nastoupila, který v první části svého článku ve Vojenských rozhledech číslo 2/2004 píše:

„Systémovou chybou je, že současný postup zvolený pro zpracování vojenské terminologie je náročný na pracovní síly, málo účinný, těžkopádný, pomalý a drahý a není při něm zaručena úplnost a správnost terminologie.“

Přitom jediné platné terminologické normy, předpis Vševojsk-52-1 Vojenský terminologický slovník z roku 1966 a Názvoslovné normy NN 01 010 – NN 55 0001 vydávané před a těsně po roce 1980 (některé z nich později aktualizované), vyžadují novelizaci nebo přepracování.

Jak dál v české vojenské terminologii

Dne 22. dubna 2004 proběhla ve Vyškově Celoarmádní konference k optimalizaci doktrínální soustavy AČR. Zde poprvé zazněl návrh na vytvoření **doktrínálního výboru AČR** jako řídicího článku pro oblast tvorby doktrínálních dokumentů. Jednou ze tří navržených pracovních skupin výboru by měla být pracovní skupina pro vojenskou terminologii.

V této době už má nově vzniklý řídicí orgán přejmenovaný na **výbor ke koordinaci tvorby, revize a novelizace doktrín, předpisů a pomůcek v oblasti působnosti AČR** za sebou své první jednání a jedním z jeho úkolů bude sjednotit českou vojenskou terminologii.

Vojenský výkladový slovník vybraných operačních pojmů – úkol

Vytvořením výboru ke koordinaci tvorby, revize a novelizace doktrín, předpisů a pomůcek v oblasti působnosti AČR jsou vytvořeny předpoklady pro to, aby tvorba dokumentů doktrínální soustavy, kam patří i terminologické normy, pomůcky a další publikace, byla řízena a koordinována v souladu s vývojem, změnami a potřebami AČR a se standardy NATO. Předpokladem také je, že bude položen větší důraz na sjednocení úsilí odborníků dlouhodobě pracujících v oblasti české vojenské terminologie k ujednacení výkladu pojmů a vytvoření nové terminologické normy, která bude odpovídat jak současným, tak hlavně budoucím potřebám příslušníků rezortu MO.

První krok byl učiněn začátkem letošního roku, kdy NGŠ AČR vydal úkolový list ke zpracování pomůcky s pracovním názvem „Výkladový slovník vybraných operačních a taktických pojmů“ a v něm stanovil základní podmínky pro splnění zpracovatelského úkolu.

Co z tohoto zadání vyplývá:

- ❑ slovník bude mít charakter pomůcky, která je v této etapě určena především zpracovatelům doktrín, předpisů, pomůcek, skript a dalších návazných dokumentů, využitelný bude i pro ostatní armádní pracoviště,
- ❑ obsahem slovníku musí být takové pojmy, které jsou nyní nejvíc používané při tvorbě doktrín a ostatních doktrínálních dokumentů a týkají se AČR a složek zaměřených

na obranu a bezpečnost ČR, výstavby ozbrojených sil a jejich použití v soudobých operacích a odrážejí vývoj vojenské teorie a praxe,

- ❑ slovník má zajistit jednotný výklad, chápání a používání pojmů uvedených v něm, odstranit potřebu a nutnost vyhledávat je v mnoha jiných zdrojích a má přispět i k jejich objasnění,
- ❑ slovník zpracovávat ve spolupráci s výborem pro terminologii M0,
- ❑ konečný rukopis slovníku předložit do konce prosince letošního roku.

Na základě úkolového listu byla ustavena zpracovatelská skupina, která začala v měsíci lednu plnit úkol. Členy zpracovatelské skupiny jsou pracovníci součástí MO, operačně-taktických velitelství, Univerzity obrany a vojenských vědeckých pracovišť. Těsná spolupráce zpracovatelské skupiny s výborem pro terminologii M0 je zaručena i tím, že mnozí ze zpracovatelů jsou jeho členy.

Vojenský výkladový slovník vybraných operačních pojmů – zkušenosti ze zpracování

Celý proces tvorby pomůcky probíhá podle schváleného harmonogramu, který byl zpracován v souladu s RMO číslo 56/1993 a služebním předpisem Vševojsk-15-1 přesto, že slovník v této etapě nebude interním normativním aktem. Dodržení postupu je náročné na čas a také na finanční prostředky, protože materiály musí být rozesílány v písemné podobě. Využití elektronické pošty v rámci celoarmádní datové sítě je zatím spíše pomocný, doplňkový způsob. Proto se stále víc ozývají hlasy po novelizaci obou uvedených norem.

Zpracování slovníku je služební úkol, a tak musí být při styku zpracovatelské skupiny se součástmi rezortu M0 dodržován služební postup. Nově vzniklý výbor ke koordinaci tvorby, revize a novelizace doktrín, předpisů a pomůcek v oblasti působnosti AČR tento postup značně zjednoduší. Správa doktrín v něm bude plnit funkci sekretariátu (podrobnější informace k výše uvedenému je možné najít na webových stránkách Správy doktrín, kde jsou zveřejněny materiály z dubnové Celoarmádní konference k doktrínám).

Výběr pojmů, jejich zařazení a zejména jejich definování je pro správné fungování slovníku to nejdůležitější. Tady se ukázalo být větším problémem, než se zpočátku zdálo, chápání pracovního názvu pomůcky „*Výkladový slovník vybraných operačních pojmů*“ a cíle „*ujednotit výklad základních operačních pojmů*“ jako omezující podmínky pro výběr a zařazení pojmů (přídavné jméno „*operační*“ bylo víc chápáno a vykládáno ve smyslu úrovně, stupně velení na úkol účelu slovníku).

Opakem byla snaha o zařazení vysoce odborných pojmů převážně technicky zaměřených, které neodpovídaly účelu tohoto slovníku.

Stejná situace nastala i s ujednocením nebo změnou výkladu pojmů. Jedna názorová skupina prosazovala naprosto přesnou formulaci s odvoláním na zavedené normy NATO (například AAP-6, AAP-21) nebo již vydané terminologické publikace, druhá naopak upřednostňovala vlastní definice. V prvním případě byly některé změny nutné, protože definice u řady pojmů neodpovídaly současnému stavu, ve druhém případě byly některé návrhy v rozporu se skutečným i cílovým stavem ozbrojených sil nebo předběhly legislativní změny. Projevilo se to jak ve zpracovatelské skupině, tak i v rámci připomínkového řízení.

Jednou ze základních podmínek uložených úkolovým listem zpracovatelům je, že při uvedení pojmu do slovníku bude dodržena zásada uvést český název, jeho anglický ekviva-

lent a výklad pojmu v češtině (později bylo doplněno uvést ještě i francouzský ekvivalent). Výsledným produktem tedy bude český výkladový slovník.

Za dobu více jak pěti let našeho členství v NATO bylo přistoupeno k mnoha standardizačním dohodám, mnoho příslušníků ozbrojených sil pracuje ve strukturách NATO, mnoho jich získalo vzdělání v zahraničí a ještě víc studuje cizí jazyky. Nelze se proto divit, že je běžným jevem zavádění cizích slov do českého mluveného slova i psaného textu.

Skutečnost je taková, že místo sladění činnosti a spolupráce *koordinujeme a kooperujeme*; místo podněcování *iniciujeme*, kombinovaný přesun je *multimodální*, vozidla místo v proudu jezdí *v koloně*; místo instruktáže *brífujeme* (a pleteme si to se shromážděním); ocenění (odhad, vyčíslení) je *evaluace*; složka je *komponent*. Další často používané a velmi oblíbené pojmy jsou *ratifikace* (schválení), *implementace* (uskutečnění, provedení), *aplikace* (využití, uplatnění) a mnoho, mnoho dalších. Bohužel se v nich často zamotá i obratný řečník (*spíkr*) a posluchači (*přítomné auditorium či publikum*) odchází zmateni.

Tady by měla být dodržována zásada: když česky, tak česky, a češtinu „nemodernizovat“ výše naznačeným způsobem. Tak jako v otázkách výběru pojmů a ujednocení výkladu, i v tomto případě zní jeden názor proti a druhý pro zavádění cizích slov (mladá generace pro to používá příznačný výraz: *být in*).

Podobně je to s převzetím přesně přeložených pojmů z angličtiny, které jsou dnes už zapracované do oficiálních dokumentů a běžně používané. Existuje jich mnoho, pro příklad stačí uvést dva typické: *combined, joint a support*.

- a) Combined, joint – AAP-6 Terminologický slovník pojmů a definic NATO tyto pojmy vykládá následujícím způsobem:

combined = monohonárodní, **spojený, společný** (adjektivum, používané pro popis činností, operací a organizací, při nichž spolupracují síly dvou nebo více spojenců;

joint = **společný, spojený** (adjektivum, které popisuje aktivity, činnosti a organizace, ve kterých jsou zapojeny alespoň dva druhy ozbrojených sil).

Je nasnadě, že když dva hovoří o společné operaci bez bližšího upřesnění, dochází k různému chápání významu. A dochází i k úpravám překladů, například CJTF (Combined Joint Task Force) jako společné *smíšené* úkolové uskupení.

Výkladu pojmů víc odpovídá následující překlad:

combined = monohonárodní (spojenecký, koaliční),

joint = společný (spojený).

- b) Support – AAP-6 Terminologický slovník pojmů a definic NATO tento pojem vykládá následujícím způsobem:

support = 1. podpora, 2. zabezpečení (činnost vojsk nebo jejich součástí, které pomáhají plnit hlavní úkol, chrání, doplňují nebo vytváří podmínky pro plnění úkolu jiným jednotkám).

Proto *combat support* – podpora boje a *logistic support* – logistické zabezpečení.

Při překladech spojeneckých publikací byl pojem *logistic support* převzat jako *logistická podpora* přesto, že v AAP-6 (závazná norma STANAG 3680) je vždy pojem *logistic support* přeložen v názvech i v textu jako *logistické zabezpečení* (například pojmy: *combined logistic support* – monohonárodní logistické zabezpečení; *integrated logistic support* – integrované logistické zabezpečení a nebo příklad z textu: ... *the movement of combat forces and their logistic support into an objective area...* - ... přesun bojových sil a jejich logistického zabezpečení do cílového prostoru ...).

I v tomto případě jsou dvě skupiny názorů. Větší je pro používání *zabezpečení* pro veškerou činnost vojsk kromě bojové podpory (například: letectvo podporuje boj pozemních sil, dělostřelectvo podporuje boj mechanizovaných jednotek, ale logistické služby zabezpečují vojskům stravu, výstroj, munici apod.). Ta menší prosazuje *podporu* obecně (takže logistická podpora stravou, výstrojí..., informační podpora rozhodnutí velitele, komunikační a informační podpora apod.).

Z uvedeného vyplývá, že pokud nedojde ke všeobecné shodě, musí existovat orgán, který problematiku posoudí a předloží funkcionáři s odpovídající rozhodovací pravomocí kvalifikovaný návrh. A jsme opět u výboru ke koordinaci tvorby, revize a novelizace doktrín, předpisů a pomůcek v oblasti působnosti AČR, který je tím orgánem a bude tuto funkci plnit.

Závěr

Vstup České republiky do NATO a přistoupení k mnoha standardizačním dohodám – to byl podnět k takřka masovému zpracování doktrín podle schválené hierarchie, což vedlo k výrazným změnám v české vojenské terminologii.

Několikaleté zkušenosti ukázaly na nutnost řízení činnosti a sladění úsilí odborníků v procesu tvorby doktrinárních dokumentů. To bylo vzato v úvahu při probíhajících organizačních změnách a byla vytvořena Správa doktrín, která začala plnit svou funkci a úkoly. A je i hnacím motorem změn v dosavadním systému tvorby dokumentů doktrinární soustavy.

Vojenský výkladový slovník vybraných operačních pojmů je jedním z prvních úkolů v nově tvořeném systému.

Je to časově omezený úkol a musí být splněn v termínu. Je to první krok na dlouhé cestě, zatím jen v operační oblasti, která by v budoucnu měla být (a bude) zakončena vydáním závazné terminologické normy. Ani potom nebude konec. Bude nutná pravidelná revize a novelizace slovníku, protože vývoj je tak rychlý, že už v době jeho vydání řada pojmů neopovídá skutečnosti.

Armáda České republiky prochází zcela bezprecedentní a vpravdě revoluční změnou, jejíž efekty – z hlediska bojové schopnosti, nákladů, motivace vojáků, vztahu veřejnosti k ní – dnes ještě není možné stoprocentně znát, protože se teprve utvářejí. Jejich znalost nám přinese budoucnost, budoucnost bezprostřední, ale i ta vzdálenější. Teprve ta nám ukáže, nakolik můžeme být na svou armádu hrdí a nakolik můžeme její vklad do naší bezpečnosti a do světového míru a pořádku hodnotit jednoznačně pozitivně. Dokončit tuto hlubokou transformaci armády je prvořadým úkolem.

Jako vrchní velitel ozbrojených sil Vám mohu slíbit, že Vám budu ve všech těchto věcech kdykoli nápomocný.

**Z vystoupení prezidenta České republiky Václava Klause
na velitelském shromáždění 2. 11. 2004**

Od pádu tzv. železné opony stažené mezi státy bývalého sovětského bloku a zeměmi zastávajícími tradiční demokratické hodnoty se v podstatě nepřetržitě vedou diskuze rozdílných intenzit, které se obsahově věnují roli zpravodajských služeb v nových bezpečnostních podmínkách. Významná část názorů se také věnuje samotnému rozdělení zdrojů mezi ofenzivní, tedy výzvědnou část, a defenzivní, tedy kontrarozvědnou část služeb, a tímto prioritizaci některé této části zpravodajství před druhou. Touto problematikou se zabývá i následující příspěvek.

V počátcích období po r. 1990 se jednalo zejména o stanovení nového „protivníka“ a o zodpovězení otázek, zda je zpravodajství vůbec potřebné a když, tak v jakém rozsahu. Za novou epochu lze považovat období od 11. září 2001, po kterém se předmětné diskuze zaměřily nikoli na potřebnost vlastní existence zpravodajské komunity, ale na efektivnost a koordinovanost její činnosti.

Řada debat se věnuje velmi detailnímu posuzování vlastní organizace zpravodajských služeb a výkonnosti jejich jednotlivých forem. Pokud si odmyslíme ty, jejichž motivem je pouze upozornit na tzv. nezbytnost posílení některé části na úkor druhé bez zřetele na zájem zvýšit efektivitu zpravodajské činnosti v určitém teritoriu nebo linii činnosti, pak většina seriózních názorů se musí skutečně věcně zabývat myšlenkami o vyvážené a vzájemně se podporující roli obou zpravodajských součástí.

Bylo by zbytečné hovořit o tom, který systém organizace zpravodajské komunity je nejvhodnější k dosažení nejvyšší možné efektivitu systému, jaké vnitřní uspořádání bude vytvářet nejméně vhodné prostředí pro vznik a existenci animozit mezi jednotlivými prvky systému, protože je historickou zkušeností, že v takovém případě vzájemná rivalita mezi jednotlivými službami zpravodajské komunity, ba dokonce mezi jednotlivými organizačními součástmi jedné služby, přeroste míru zdravé soutěživosti a změní se v neefektivní soupeření.

Na druhé straně považuji za vhodné poukázat na podmínky, ve kterých působily zpravodajské služby dvou hlavních soupeřících bloků před rokem 1990, a současně na rozdíly při srovnání s podmínkami dnešního světa. Pouze na základě znalosti mezinárodněbezpečnostního stavu, ve kterém zpravodajské služby působí, lze seriózně debatovat o aktuální a budoucí roli a povaze činnosti zpravodajských služeb. A taková diskuze může dát základ i debatě o poměru mezi ofenzivní a defenzivní částí jakékoli služby nebo zpravodajské komunity jako celku.

Charakter obranného zpravodajství v rozhodujících historických etapách po roce 1945

Období studené války

Současná struktura zpravodajské komunity, a to bez ohledu na její organizační uspořádání a působnost její jednotlivých součástí, je stále ještě odrazem geopolitických podmínek

a od nich se odvíjejících bezpečnostních hrozeb a rizik existujících v období tzv. studené války, tedy v období po rozpadu protihitlerovské koalice do rozpadu sovětského bloku.

Pro celé období studené války byla charakteristická politika hrozeb, stupňovaného zbrojení, ekonomického nátlaku, rozvratné činnosti a psychologická válka. Nejostřeji probíhala studená válka v Evropě a USA v období korejské války v letech 1950-53. Jejím postupné oslabení nastalo s novým politickým kurzem, který v SSSR prosazoval N. S. Chruščov a v USA J. F. Kennedy. Období uvolnění a odzbrojování kulminovalo v roce 1975 Konferencí o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, avšak sovětská agrese v Afghánistánu v roce 1979 opět prudce zhoršila mezinárodní vztahy a následující období proto bývá nazýváno „druhou studenou válkou“.

Období studené války bylo pro oblast zpravodajské činnosti charakteristické bipolárním vnímáním světa rozděleného do dvou hlavních soupeřících vojensko-politických bloků, přičemž každému z nich dominovala tehdejší supervelmoc, v případě NATO jí byly USA, v případě Varšavské smlouvy SSSR. Zpravodajské aktivity strategického významu byly formulovány zájmy těchto uskupení, přičemž i zpravodajským aktivitám dominoval potenciál obou zmíněných hegemonů jednotlivých bloků.

Vojensko-politickou strategií obou bloků byla „politika zastrašování“, jejíž podstatou bylo vytvoření tak rozsáhlé a kvalitní útočné síly, aby odradila potenciálního útočníka od jeho úmyslu. Nejvýznamnějším faktorem tehdejší stability byla rovnováha sil znamenající vyváženost mocenského postavení soupeřících subjektů. Sledována byla především rovnováha jaderných sil supervelmocí v 50. až 80. letech minulého století.

Cílem zpravodajské činnosti bylo získat natolik kvalitní informace, které by umožnily dostatečně poznat vojenské možnosti potenciálního protivníka. Tomuto zájmu též odpovídaly struktury jednotlivých součástí zpravodajských komunit obou stran. Důraz byl kladen především na rozvědnou činnost, která jediná mohla zajistit dostatečné informační zázemí nezbytné pro přijímání rozhodnutí a zaujímání stanovisek politických reprezentantů na obou stranách. Samozřejmým zájmem zpravodajských služeb byly i ostatní faktory přímo ovlivňující vojenské možnosti, jako např. vnitropolitická stabilita, makroekonomické faktory (surovinové zdroje, výrobní a zpracovatelská základna, dopravní a telekomunikační infrastruktura apod.) a vědecko-výzkumný potenciál.

Jestliže složky ofenzivního zpravodajství měly za úkol informace z výše naznačených oblastí získávat, pak úkolem obranného zpravodajství byla realizace opatření vedoucích k zabránění činnosti rozvědek protivníka v oblastech chráněných zájmů.

Státobezpečnostní systém členských zemí Varšavské smlouvy byl vybudován po vzoru Sovětského svazu, což představovalo propojení tradičních kontrarozvědných složek se složkami bezpečnostními. Kontrarozvědky disponovaly represivními pravomocemi a celý vnitrobezpečnostní celek byl vysoce efektivním článkem státní správy těchto totalitních států. **Klasická kontrarozvědná činnost byla zneužívána pro potlačování politické opozice uvnitř států sovětského bloku, jejíž zájmy měly jen málo společného s reálnými ohroženími**, proti nimž mělo být obranné zpravodajství činné. Tímto docházelo k přirozenému společenskému snížení kredibility kontrarozvědných složek.

Mezinárodněbezpečnostní situace období studené války se vyznačovala relativní stabilitou s definovanými hrozbami a riziky a činnost obranného zpravodajství mohla být v jeho tradičních oblastech cíleně zaměřována a dlouhodobě efektivní. Protivníci obou stran byli zjevně deklarováni, byly známy formy a metody jejich práce a přes veškerou tvrdost zpravodajských opatření té doby byly dodržovány jisté principy korektnosti (kupř. výměna zatčených špiónů).

Období po rozpadu sovětského bloku

Po rozpadu sovětského bloku a následném rozpuštění Varšavské smlouvy paradoxně nedošlo ke stabilizaci situace, naopak tuto lze čistě ze zpravodajského hlediska spatřovat v předchozím období studené války, jakkoli z hlediska mezinárodněpolitického se situace od roku 1990 především ve střední a východní Evropě začala posouvat k respektování demokratických svobod a vzniku komplexu států vstoupivších v menší či větší míře do etapy vyvazování se z politických, ekonomických, vojenských, ale i bezpečnostních závislostí na SSSR.

Bezpečnostní systém minulých totalitních států střední a východní Evropy dokázal zabránit šíření některých negativních vlivů, které se s demokratizací zemí bývalého sovětského bloku nevyhnuly ani jim.

Masivním způsobem došlo k růstu organizovaného zločinu a rostoucímu vlivu jeho struktur na život společnosti, včetně prorůstání do státní správy. Součástí se stala nejen narkotika, prostituce, nelegální transfer osob a jiné tradiční formy zájmu zločineckých syndikátů, ale i globálně nebezpečné nelegální činnosti, zejména obchod s vojenským materiálem a proliferace technologií umožňující dostupnost zbraní hromadného ničení nebo jejich komponentů k státům nekontrolovaným skupinám. Tato rizika byla charakteristická především pro státy bývalého Sovětského svazu, kde špatná sociální a ekonomická situace, absence loajality ke státu a korupce v represivních složkách vytvářely podmínky pro černý trh s těmito materiály.

Tradiční role zpravodajských složek byla v tomto období zpochybněna, ale nebyla formulována nová zaměření jejich činnosti. Bylo evidentní, že nová rizika budou vyžadovat nové přístupy, přizpůsobení struktur, forem a metod činnosti a rozšíření mezinárodní spolupráce. Zpravodajské komunity na počátku 90. let minulého století se muselo jevit jako velmi nereálné a nerozumné spolupracovat s bývalými protivníky, kteří jimi byli více než půl století.

Na jedné straně docházelo ke vzniku spolupráce mezi západními zpravodajskými a bezpečnostními službami, na druhé straně mnohdy tytéž služby vyvíjely zpravodajskou činnost proti svým protějškům nově formulované spolupráce. Realita nezbytnosti spojit úsilí proti novým nebezpečným fenoménům narážela na nedůvěru a předpojatost danou zkušenostmi uplynulých desetiletí. A v mnoha směrech naprosto oprávněně. Státy bývalého sovětského bloku nepředstavovaly ostrovy politické, ekonomické a bezpečnostní stability a jejich zpravodajské komunity byly přirozeným odrazem celospolečenských trendů. Navíc ve většině pracovali bývalí příslušníci totalitních státobezpečnostních složek, ke kterým západní zpravodajci neměli důvěru.

Zřejmě nejvýznamnější příčinou přetrvávající nedůvěry mezi západními a „novými evropskými“ zpravodajskými komunitami byla zahraničněpolitická doktrína rozšíření NATO. Touto cítilo zejména Rusko narušení oblasti svých národních zájmů a maximalizovalo své zpravodajské úsilí v tomto směru. To pochopitelně zvýšilo nedůvěru a zpravodajská činnost byla opět zaměřena proti „tradičním protivníkům“ s výjimkou bývalých sovětských satelitů ve střední Evropě. A jelikož personální ani hmotné možnosti zpravodajských komunit nejsou neomezené, docházelo k tříštění sil a prostředků mezi činností proti tradičním protivníkům a tolik potřebnou činností proti novým nebezpečným hrozbám.

Pro Českou republiku lze uvedené období po roce 1990 pomyslně rozdělit do dvou částí. Bezprostředně po zrušení Varšavské smlouvy se Česká republika (nejprve ještě jako součást Československa) ocitla v poměrně nejisté situaci. Vzhledem ke svým omezeným zdrojovým možnostem bylo jen velmi nepravděpodobné, že by byla reálně schopna zajistit svou bezpeč-

nost vlastními silami a prostředky, ačkoli z počátku se tendence neutrality silně objevovaly i u některých nejvyšších státních představitelů. Ideové tíhnutí k hodnotám tradičních demokracií ještě nepředstavovalo žádnou jistotu bezpečnosti zejména v období, které přinášelo nová rizika plynoucí z rozpadu Sovětského svazu. Situace se začala postupně měnit po deklaraci zájmu České republiky o vstup na NATO a v rámci přístupového procesu. V jeho průběhu se i česká zpravodajská komunita počala svými zájmy začleňovat mezi zpravodajské služby členských států NATO. Po vstupu do NATO jsme se stali členy prověřeného systému kolektivní obrany, včetně přístupu k zásadním zpravodajským informacím.

Jako členská země NATO již ČR nemusí zabezpečovat vlastními silami a prostředky zpravodajské informace strategického charakteru, jelikož jejich shromažďování a vyhodnocování je předmětem zájmu aliančního uskupení disponujícího širšími, zejména zdrojovými možnostmi. Z těchto důvodů měly být rozšířeny aktivity obranného zpravodajství, jehož působnost na území ČR je nezastupitelná žádnou alianční či spojeneckou službou a naopak je očekáváno, že kontrarozvědka bude zabezpečována autonomně, ale o to více efektivně.

Předěly ve vnímání bezpečnostních hrozeb

Mezníkem zásadního významu byly bezpochyby útoky islamistických teroristů 11. září 2001 na objekty v USA.

I před těmito útoky existoval terorismus, jeho projevy pravidelně znali na Blízkém východě, v severním Irsku, Itálii, Německu, Španělsku, jižní Americe, Čečensku, jihovýchodní Asii a jinde; nikdy a nikde však neudeřili teroristé takovou zničující silou a v takovém smrtícím rozsahu. I před 11. zářím zpravodajské a bezpečnostní služby monitorovaly teroristické organizace a aktivity, problematice se věnovaly pochopitelně především ty služby, jejichž vlády se potýkaly s terorismem doma a nebylo nevyhnutelné spojit úsilí zpravodajských a bezpečnostních složek v mezinárodním měřítku k dlouhodobé cílené spolupráci mimo ojedinělá témata či akce.

Po předmětných útocích se činnost zpravodajské komunity USA soustředila nejen na přípravu odvetných opatření vedoucích k realizaci operace v Afghánistánu a v rámci globálního boje proti terorismu operace v Iráku, ale zejména k prevenci dalších útoků na území samotných Spojených států.

Do protiteroristických operací se po bok Spojených států postavila řada zemí včetně České republiky. Všechny zásadní akce a opatření však byla více méně realizována mimo evropský kontinent, jehož země se neobávaly bezprostředního devastujícího zájmu islamistických teroristů, přičemž názorů podporujících evropský „pocit bezpečí“ byla celá řada, včetně toho nejvíce na odiv stavěného, že kupř. Česká republika je spíše zemí, která je pro teroristy zázemím. Takové tvrzení, jež může být pro českou veřejnost uklidňující tím, že se vlastně nemusí ničeho obávat, protože teroristé v Česku vlastně relaxují a nic aktivního nečiní, mi připadá jako špatný vtip.

Za opravdový zlom v poměrování hrozeb a rizik útoky islamistických teroristů pro Evropu považují situaci 11. března 2004 v Madridu. Je zcela bezpředmětné brát za bernou minci různé analýzy a tvrzení politologů a expertů hodnotících důvody, proč k útokům došlo právě ve španělském hlavním městě, pokud tyto rozборы a komentáře povedou opět k závěrům, že vlastně ostatní země se mohou cítit bezpečné, jelikož Španělsko se stalo útokem z těchto a těchto důvodů a v jiných zemích takové podmínky inspirující teroristy nejsou. Jsem skept-

tický k možnostem poznání motivů, které vedou islamistické teroristy k výběru míst útoků. Tyto mohou být vybírány lídry jednotlivých teroristických buněk velmi subjektivně a mohou vycházet z nejrůznějších a pro Evropana mnohdy iracionálních pohnutek.

Není na tomto místě vhodné dále rozebírat situaci po útocích 11. září, o tom byly napsány stohy papíru. Je však nezbytné poukázat na to, že madridské útoky představují novou dimenzi pro evropskou bezpečnost, a tudíž není pro ni jiné alternativy, než realizaci veškerých protiteroristických opatření povýšit na absolutní prioritu. Že se jedná o téma i navýsost politické ukazují výsledky březnových španělských parlamentních voleb, které byly teroristickými útoky jednoznačně ovlivněny (nikoli jejich regulérnost). O to větší riziko teroristé představují pro budoucnost. Zkušenost, že masovým terorem se dají ovlivňovat názory celých národů, mohou vést ke snahám teroristů o podkopávání samotných principů euroatlantických demokracií, Českou republiku nevyjímaje.

Nová dimenze úkolů pro obranné zpravodajství

Na straně druhé se z hlediska vojenských hrozeb Česká republika nachází v příznivém bezpečnostním prostředí, přičemž tato situace je dána bezprecedentně dobrými vztahy se sousedními zeměmi, členstvím v NATO a EU. Ve střednědobém časovém horizontu by v Evropě nemělo dojít k ozbrojenému konfliktu, který by nebylo možno s dostatečným předstihem identifikovat a následně přijmout odpovídající opatření reagující na vnější napadení ČR nebo jiných členských států NATO.

Vezmeme-li v úvahu vše výše uvedené, je evidentní, že stěžejní zpravodajská činnost by se měla zaměřit na aktivní boj proti islamistickému terorismu, jehož projev formou destruktivní teroristické akce nelze po madridských událostech rozhodně vyloučit ani na území ČR.

Jednou z částí opatření jsou ta, která jsou přijímána bezpečnostními složkami, a která slouží jako ztížení provedení vlastních teroristických akcí (střežení zájmových objektů, záta-rasy, kontrola osob, vozidel, zásilek apod.).

Další částí preventivních opatření jsou ta, která mají za cíl infiltraci teroristických skupin a subjektů, které mají na teroristické síti jakékoli napojení. A to je úkol pro zpravodajské služby realizující obranné zpravodajství.

Úkol zřejmý, nikoli však jednoduchý a ani ne standardní, vezmeme-li v úvahu, co by realizace zpravodajských preventivních opatření představovala.

Je potřebné zohlednit zvláštní aspekty charakteristické pro organizaci a činnost islamistických teroristických uskupení. Zde se zejména jedná o zvlášť uzavřený charakter těchto skupin, mnohdy postavený na principu rodové příslušnosti či jiného limitujícího pravidla, kupř. úzce omezená teritoriální sounáležitost, osobní doporučení apod. Skupiny dodržují striktní zásady konspirace osobních i neosobních styků, disponují vlastními „zpravodajskými“ orgány, značnými finančními obnosy a motivací, která minimalizuje vytvoření uspokojivých podmínek pro získání informačních zdrojů uvnitř takových komunit. Při tom všem využívají (v daném případě zneužívají) všech demokratických vymožeností západní civilizace.

Je evidentní, že toto již není protivník s typickými standardy vytvářeními v temném světě „pláště a dýky“ po staletí. Je to protivník zcela nový, a tudíž i činnost proti němu musí opustit zaběhnuté zvyky zpravodajské práce.

V případě České republiky považují za vhodné omezit ofenzivní zpravodajství realizované vlastními silami a prostředky na nezbytné minimum a **důraz v oblasti získávání zpravodaj-**

ských informací majících původ v zahraničí položit na efektivní mezinárodní spolupráci.

Na rozdíl od ČR disponují tradiční členové NATO výrazně většími zdrojovými možnostmi umožňujícími provádět operace ofenzivního zpravodajství stále sofistikovanějšími technickými prostředky a v oblasti agenturního zpravodajství z lidských zdrojů vytvářet lukrativnější motivační pobídky pro potenciální zdroje.

To by umožňovalo materiálně a lidsky posílit složky obranného zpravodajství, v jejichž působnostech je vedení zpravodajské činnosti vůči aktivitám namířeným proti bezpečnosti republiky a odehrávají se na jejím území, což je případ teroristických útoků. Pokud přípravné fáze teroristických operací budou probíhat v cizině a tamní kontrarozvědce se podaří příznaky takové činnosti podchytit, bude přistoupeno k mezinárodní operaci kontrarozvědek zúčastněných států.

Součinnost kontrarozvědek ostatních států též musí být základem pro důslednou analýzu hrozeb a rizik jak z perspektivního, tak aktuálního hlediska. Tato se poté může stát základem pro stanovení priorit činnosti, pro niž je potřebné zpravodajce odborně připravit. Vzhledem k mechanismu kontrarozvědné práce je dlouhodobý zámysl činnosti velmi významný, jelikož priority není možno měnit náhle a často, přinejmenším již z důvodu nutnosti přípravy personálu na specifické zaměření, které je základem pro dosahování uspokojivých výsledků.

Neméně významným faktorem je zapojení veřejnosti do opatření vedoucích k bezpečnosti vlastního území. Zde vstupuje do hry jistá diskreditace zpravodajské komunity v České republice. Na rozdíl od vyspělých demokracií se u nás zpravodajské služby netěší nejlepší veřejné pověsti. Je to dáno jednak jejich rolí před rokem 1990 jak naznačeno výše, ale i celou řadou skandálů, jež zpravodajskou komunitu provázejí po celých 14 let, které tato měla na svou konsolidaci.

Je sice pravdou, že mnoho skandálů bylo vyvoláno zbytečně nebo dokonce neoprávněně, přesto však měly vždy negativní důsledek na kredit služeb u české veřejnosti. Samozřejmě, že i v jiných zemích se podobné věci stávají, je však rozhodující, nakolik je společnost stabilní a vyzrálá, aby byla schopna absorbovat obdobné záležitosti jako jakýkoli jiný moment v řízení a fungování státní správy.

Bez spolupráce s veřejností je totiž nemožné zbytečně neopomíjet příznaky nasvědčující jevům, které by měly být v centru pozornosti státobezpečnostních orgánů disponujících dostatečnými možnostmi k jejich vyhodnocení.

Zpravodajská komunita ve snaze o budování důvěry u veřejnosti se nevyhne osvětě. Není potřebné se odvolávat na utajení, zpravodajci by měli velmi dobře vědět, co mohou zveřejnit a co již nikoli. Všechno tajemné a zbytečně (!) uzavřené vyvolává i pocit strachu, temnoty a nebezpečí. Veřejnost musí svým zpravodajským službám důvěřovat a považovat je za součást státní správy, která se od jiných liší jen jistými specifiky činnosti.

Závěr

Cílem příspěvku nebylo, aby se stal součástí diskuze vedené na nejrůznějších fórech o nebezpečí terorismu, o struktuře české zpravodajské komunity a jejich nejvhodnějších podobách, o úspěších a výpadcích zpravodajství, ani o adekvátnosti bezpečnostních opatření takzvaně omezujících demokratické svobody apod. K takovým diskuzím se jistě najdou jiná fóra, bez ohledu na to, zda pro pragmatická řešení vhodná či nikoli.

Chtěl jsem stručně popsat geopolitické a bezpečnostní podmínky, které vytvářely rámec pro činnost obranného zpravodajství po druhé světové válce do kolapsu sovětského bloku, poukázat na základní charakter změn těchto podmínek po rozpadu bipolárního světa, a především na zcela nové skutečnosti ovlivňující globální bezpečnostní prostředí po útocích islamistických teroristů na cíle v USA v roce 2001 a ve španělském Madridu v březnu 2004. Současná situace předurčuje do budoucna výrazně významnější roli právě obrannému zpravodajství, jehož posílení na úkor ofenzivních zpravodajských aktivit bude pro zdrojově omezenou Českou republiku nezbytné k zefektivnění preventivní činnosti proti potenciálním hrozbám a rizikům.

Zároveň není možné generálně konstatovat, že obranné zpravodajství je tou součástí, která v budoucnu musí ve všech teritoriích a směrech zpravodajské činnosti převládat nad ofenzivní částí. To bude vždy záležet především na vyhodnocení hrozeb a rizik pro ten či onen stát, a především na jeho zdrojových možnostech. Je tudíž zřejmé, že kupř. Spojené státy, které v podstatě celý svět považují za oblast svých „národních zájmů“ budou k tomuto problému přistupovat rozdílně např. od naší republiky. Stejně odlišný přístup lze očekávat od Ruska a jiných zemí, které se sice svými reálnými možnostmi nemohou srovnávat s USA, ale jejichž ambice vyžadují, aby k zabezpečování zpravodajských informací ve prospěch národních zájmů přistupovaly komplexněji.

Článek má poukázat především na podmínky České republiky, v rámci jejichž zdrojových možností je zcela nezbytné velmi kvalifikovaně a bez emocí přistupovat k činění závěrů na předestřené téma.

Literatura:

KUTĚJ, L. Vzrůstající význam obranného zpravodajství ve změnách geopolitických a bezpečnostních podmínkách. In *Sborník 2. mezinárodní konference „Krizový management“*, Brno: Vojenská akademie, 2004. s. 257-263.

ŽALOUDEK, K. *Encyklopedie politiky*. Praha: Vydavatelství Libri v Praze 5, 1996. 512 s. ISBN 80-85983-11-7.

„Koncepte výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracovaná na změněný zdrojový rámec.“ *A Report* č. 24/2003, Praha: AVIS, 2003. s. 3-40.

Je třeba připomenout, že složité bezpečnostní prostředí nás v průběhu roku může kdykoliv vystavit do krizových a nenadálých situací. Do situací, které nelze předem přesně naplánovat, a armáda v rámci systému společných sil rychlé reakce na ně musí být připravena reagovat na základě aktuálních politických a politicko-vojenských rozhodnutí. Musíme být připraveni pružně přizpůsobit svoji činnost potřebám obrany společných hodnot, kdekoliv to bude potřeba, a to bez nějakého dlouhého varovného času.

**Z vystoupení ministra obrany Karla Kühnla
na velitelském shromáždění 2. 11. 2004**

Seznámení s obsahem článku umožní porozumět mnoha procesům probíhajícím v oblastech politiky a vojenství a zařazovat události do širších souvislostí. Byl sestaven z několika statí uveřejněných v čísle 1/2003 časopisu World Defence Systems a věnovaných otázkám strategického rozvinutí v 21. století.

Životní ekonomické, politické a vojenské zájmy Spojených států a jejich spojenců mají globální povahu.

Předpokládá se, že USA se svými spojenci budou plnit značnou část bezpečnostních a mírových úkolů po celém světě. Jejich ozbrojené síly budou musit plnit mnoho úkolů pro udržování míru a humanitárních úkolů a přitom si uchovat schopnost působit v rozsáhlých bojových operacích.

USA a jejich spojenci již nemohou plánovat operace pro určitou situaci v konkrétním regionu. Místa a povahu konfliktů nelze předvídat.

Strategické rozvinutí bude nezbytným předpokladem expedičního vedení války. Svět v několika příštích desetiletích nebude charakterizován jednoduchými referenčními body a definicemi. Bude nesnadné anebo nemožné definovat co je a co není bojiště, hranice, vysoká intenzita, mír, válka. Mezinárodní řád bude mnohem složitější. Strategické rozvinutí se bude stále častěji uskutečňovat na rozsáhlém válčišti charakterizovaném difuzní asymetrickou hrozbou, kterou je nutno pochopit, aby ji bylo možno zlikvidovat.

Ozbrojené síly USA zavedly koncepci Joint Vision 2010 pro dosažení nové úrovně účinnosti operačního manévru za budoucích konfliktů, v nichž budou používat přesného zasazení, dominantního manévru a cílově zaměřené logistiky. Koncepce Joint Vision 2020 dále zdůrazňuje informační nadvládu a ochranu sil.

Předpokladem strategického rozvinutí je strategická mobilita, která závisí na systémovém přístupu kombinujícím moderní informační a komunikační technologie s výkonnými dopravními prostředky pro zajištění, že budou jednotky a jejich vybavení dopraveny na správné místo ve správném čase.

Požadavky na strategickou mobilitu se zvyšují:

- ❑ před desetiletím se pro rozvinutí plánovalo až šest měsíců pro dopravu vojáků a vybavení na válčiště k vedení rozsáhlé vojenské operace,
- ❑ nyní se předpokládá, že stejný úkol bude splněn za jeden měsíc,
- ❑ v příštích desetiletích bude k rozvinutí zapotřebí jen několik týdnů nebo dnů.

Z toho vyplývají úkoly pro vývoj a stavbu dopravních prostředků, tj. letadel a lodí, a na modernizaci nynějších typů.

Základem schopnosti strategického rozvinutí v globálním měřítku je strategická námořní a letecká přeprava expedičních sil. Řešením strategické přepravy pravděpodobně bude kom-

binace leteckých a námořních prostředků, tj. kombinace rychlých prostředků malé kapacity s pomalejšími prostředky velké kapacity.

Strategické rozvinutí (strategic deployment) je definováno jako schopnost umožňující zasadit vlastní síly ve vhodném počtu na potřebných místech a v potřebném čase, zabezpečovat je tam a odsunout je. Tato schopnost zahrnuje:

- ❑ strategickou leteckou přepravu, tj. dopravní a cisternové letouny,
- ❑ námořní přepravu,
- ❑ podporu z moře,
- ❑ zpravodajství a průzkum,
- ❑ ochranu sil,
- ❑ speciální síly schopné strategického rozvinutí a infrastrukturu pro jejich zabezpečení na válčišti.

Koncepce zpracovávané pro strategické rozvinutí v budoucnosti musejí být pružné, adaptabilní a vícefunkční a musejí zajistit interoperabilitu v rámci koalice.

Předpokládá se, že ohrožení terorismem a asymetrickými akcemi bude přetrvávat a zvyšovat napětí ve světě. V konfliktu mezi státy lze ohrožení geograficky definovat. Avšak terorismus se svými vlastnostmi takto definován není: k jeho projevům může docházet téměř všude, ale základny pro boj proti terorismu a asymetrickému ohrožení všude nejsou.

Důsledky toho jsou rozsáhlé. Válčiště začíná „u našeho prahu“. Prostředí, jimiž jsou válečný materiál a vojenské síly přepravovány, tj. vzdušný prostor a moře, jsou bojišti letectva a námořnictva. Síly přemísťované na válčiště, na válčišti a z válčiště jsou v těchto prostředích vystaveny riziku. Na otevřeném moři a ve vzdušném prostoru nad ním nebudou síly terorismem pravděpodobně ohroženy. Avšak v blízkosti souše, tj. ve výchozích a cílových prostorech, v přístavech, na letištích, v mořských úžinách jsou letadla i lodi zranitelné teroristy a vyžadují trvalou ochranu. V cizích přístavech, používaných k zásobování, údržbě a odpočinku nebudou expediční síly nikdy bezpečné. Záměry a možnosti teroristických skupin k vedení útoků se mohou rozšiřovat.

Operační plánování musí být prováděno získáváním zpravodajských údajů z míst, kde je ohrožení nejvyšší. Průzkum musí být prováděn ze země, z moře i ze vzduchu.

Musí být zavedeny taktika obrany odpovídající situaci a potřebě ochrany sil a vhodná pravidla zasazení.

Na moři musí být zajištěna účinná ochrana rozčleněných skupin lodí, nejen skupin letadlových lodí a obojživelných bojových skupin proti ohrožení, včetně ohrožení minami.

Na celém rozlehlém válčišti musejí být expediční síly připraveny k likvidaci skupin ohrožujících strategické rozvinutí zasazením speciálních sil, vzdušných výsadkových jednotek anebo námořní pěchoty a letadel s vhodným vybavením.

Při strategickém rozvinutí budou používány základny na moři (sea basing) tvořené loděmi různého druhu, které v průběhu operace budou poskytovat významnou taktickou výhodu zvláště tehdy, když je účelné na souši omezit na minimum rozsah logistiky potřebné k zabezpečení expedičních sil.

Úloha námořnictva

Námořnictvo USA je určeno k operacím pro podporu národních a mezinárodních strategií:

- ❑ podporuje politiku USA a jejich spojenců po celém světě,
- ❑ demonstruje záměry a schopnost bránit společné zájmy,
- ❑ jestliže je odstrašování neúčinné a vznikne krize nebo konflikt, zahájí okamžitou akci, která může zahrnovat vyslání sil na pevninu pro násilné vysazení, nebo ochranu důležitou pro zasazení dalších sil.

Předsunuté námořní síly tvoří důležitý vazební článek mezi mírovými operacemi a počátečními operačními požadavky před krizí a během ní, nebo rozsáhlou regionální operací.

Během války nebo expediční operace je více než 95 procent veškeré výzbroje a materiálu potřebných pro ozbrojené síly přepraveno po moři. Přejít od míru k válce vyžaduje zvýšené počty nákladních lodí a personálu pro krytí požadavků expediční operace. Proto je nutné předzásobení prostředků.

Při předzásobení na moři jsou lodě s výzbrojí a zásobami umístěny ve strategicky vhodných místech oceánů a zajišťují rychlé vybavení pozemních, leteckých i námořních sil pro expediční operace. K předzásobení se používají komerční lodě v dlouhodobém pronájmu a vládní lodě.

Strategické zasazení sil vyžaduje rychlou akci. Proto byla zavedena koncepce „základna na moři“ (sea basing), na rozdíl od „námořních základů“ na souši. Koncepce strategického zasazení upouští od dosavadních bitev námořních sil na širém moři nebo v pobřežních vodách a plně integruje námořní síly do globálních společných operací. Je vhodná pro vedení regionálních i nadnárodních operací. Základny na moři poskytují operační nezávislost nejen námořním velitelům, ale také velitelům spojených sil.

Námořnictvo a námořní pěchota se mohou z moře zmocnit předsunutých základů, tj. přístavů a letišť a bránit je tak, aby zajistily zasazení „pozemních“ leteckých sil a jednotek pozemního vojska pro ovládnutí a využití bojiště během prvních fází nepřátelství.

Námořní taktické letectvo operující ze základů na moři nebo z expedičních letišť a podporující pozemní bojové operace poskytuje veliteli na válčišti pružnost pro vedení těchto operací.

Základny na moři poskytují možnost autonomně chránit národní zájmy bez potřeby podpory hostitelského národa.

Základna na moři umožňuje silám využívat moře jako manévrový prostor ke zvýšení asymetrické výhody překvapení. Základna na moři umístěná za horizontem daleko od pobřeží je méně zranitelná nepřátelským útokem. Logistika může plnit svoje funkce z relativního bezpečí mobilní základny na moři, takže na pobřeží ve větším ohrožení je méně personálu.

K vytvoření základny na moři budou používány víceúčelové lodě, které budou zároveň sloužit k předzásobení pro potřeby námořní pěchoty.

Základna na moři může sloužit pro operace speciálních sil, k vypouštění bezpilotních letadel, k řízení operací a k odsunu sil.

Selektivní vykládání z lodí základny na moři umožní dodávat velitelům na bojišti zásoby a vybavení, které potřebují. Kontejnery budou jeřábem přenášeny na dopravní prostředky (čluny, vznášedla, letadla se svislým vzletem a přistáním aj.), které je dopraví na břeh.

Používání základů na moři je spojeno s problémy:

- ❑ spolehlivost logistického systému na širém moři vyžaduje, aby existovala možnost zásobování základny na moři,
- ❑ na rozbourání moři (což platí pro 80 procent času) je překládání nákladů z lodí na čluny nebo vznášedla nesnadné, takže překládání může trvat dlouho,

- ❑ značná vzdálenost mezi základnou na moři a pobřežím, kterou musejí překonávat přepravní prostředky.

Strategické rozvinutí ozbrojených sil po moři bude trvalým úkolem. Pohotovost a rychlá reakce sil budou stále více záviset na udržování mohutných základen na moři.

Strategická vzdušná přeprava

Z koncepcí operací ozbrojených sil USA vyplývají pro leteckou přepravu tyto problémy:

- ❑ rozšířit současné prostředky vzdušné přepravy tak, aby byly schopny rychle přemístit síly přímo do boje (operační manévry ze strategických vzdáleností),
- ❑ zbavit nepřítele možnosti zavést „strategii proti přístupu“ vysláním sil na předsunutá bojiště bez závislosti na prostorech soustředění nebo na stálých letištích,
- ❑ přemísťovat síly rychle z jednoho taktického zasazení do jiného k vymanévrování nepřítele nebo ke zmaření nepředvídaných reakcí nepřítele,
- ❑ udržovat vysoké tempo operací po delší časová období bez spoléhání se na zásoby na válčisti.

Všechny tyto problémy vyžadují mobilitu bez závislosti na konvenčních vykládacích letištích nebo přístavech, na něž budou zaměřena obranná opatření nepřítele. To zase vyvolává potřebu svislého anebo velmi krátkého vzletu a přistání, což poskytne mnohá místa vstupu na nepřipravených přistávacích plochách.

Vzdušná přeprava umožňuje rychle rozvinout síly kdekoli na světě, pokud tam je k dispozici vzletová a přistávací dráha potřebné délky a únosnosti. To je zvláště důležité, když existuje potřeba vojenských sil a materiálu v odlehlých regionech.

Schopnost rychle přepravit síly a materiál podmiňuje včasnou intervenci v místech krizí, kde je možno rychle stabilizovat situaci zasazením lehkých sil a demonstrací záměru. Zároveň umožňuje rychlé evakuační anebo humanitární operace dříve, než je možno vytvořit a vyslat velké mezinárodní síly.

Užitečnost dopravních letounů mohou omezovat počasí, horko, velká nadmořská výška, terén, pohotovost letadel, časy nakládání a vykládání, počty osádek, přepravitelnost materiálu vzduchem a potřeba infrastruktury.

Požadavkem na vojenské dopravní letouny je:

- schopnost manévru ze strategických vzdáleností,
- schopnost taktického působení z provizorních vzletových a přistávacích drah,
- schopnost autonomního působení pokud možno soběstačnost.

Ideální vojenský dopravní letoun by měl mít velkou únosnost, měl by být schopen působit bez vzletových a přistávacích drah nezávisle na infrastruktuře a pozemním vybavení, měl by mít vysokou cestovní rychlost, vysokou manévrovost, nízké demaskující příznaky, být způsobilý působit za každého počasí ve dne i v noci a mít přesné vybavení pro přiblížení do prostorů přistání. Kromě toho by měl mít možnost konverze na cisternový letoun schopný doplňovat palivo za letu při velkém rozmezí rychlostí a být schopen vysazovat vojáky a materiál na padácích.

Strategické plánování pro letecké expediční síly

Letectvo USA vyvinulo koncepci leteckých expedičních sil, která sleduje dva cíle:

- a) zvýšit schopnost rychlého rozvinutí v reakci na krizi, zahájit operace ihned po příchodu a vést tyto operace podle potřeby,
- b) zvýšit pohotovost, zlepšit rovnováhu ve vyčlenění pro zasazení mezi jednotkami, jakož i snížit nejistotu týkající se krytí požadavků na rozvinutí.

Letectvo bylo rozděleno do několika „leteckých a kosmických expedičních skupin“ s přibližně stejnými možnostmi, které se budou v pohotovosti k rozvinutí střídat. Každá letecká a kosmická expediční skupina bude schopna na krátkou výzvu vyslat potřebě odpovídající jednotku pro poskytnutí podpory kamkoli na světě.

Cíle rychlého vyslání letecké a kosmické expediční skupiny a s tím související požadavky zabezpečení vytvářejí řadu problémů jako dodávky munice a paliva, ošetřování motorů, zabezpečení navigace a vytvoření předsunutých operačních míst (FOL - Forward Operating Location) pro operace.

Zabezpečení je při expedičních operacích zvláštním problémem. Je náročné na čas a leteckou přepravu. Rozhodnutí o tom, kde budou umístěny zdroje, které přímo nepatří leteckým jednotkám jako munice, stany a vozidla, mají velký vliv na lhůty rozvinutí. Předsunutá zásobovací místa (FSL - Forward Support Locations) musejí být zvolena po zralé úvaze na důvěryhodném spojeneckém území, protože získat přístup k učitým základnám (předsunutým operačním místům) může být za krize problematické.

Z analýzy potřeb zásobování vyplývají celkové charakteristiky systému mobility letectva, který musí zabezpečovat expediční operace daných sil. Jestliže má letectvo vyslat expediční skupinu, např. 12 stíhacích letounů, 12 letounů pro úkoly vzduch-země, 12 letounů pro umlčení nepřátelské PVO a několik bombardovacích letounů během dvou až tří dnů, bude přirozeně potřebovat velké zásoby a dílenské vybavení předzásobené na předsunutém operačním místě. Rozvinutí zabezpečovacích prostředků závisí na výkonné letecké přepravě, na jiných přepravních prostředcích a na prostředcích pro manipulaci s materiálem.

Vytvoření strategické infrastruktury pro zabezpečení expedičních operací je spojeno s řadou složitých vztahů. Např., aby byla předsunutá operační základna provozuschopná během dvou až tří dnů, musejí být rozsáhlé předzásobené prostředky vyhrazeny pro regiony světa, které jsou důležité pro zájmy USA a jejich spojenců a jsou vážně ohroženy. V jiných oblastech může postačovat šestidenní lhůta a přemístění těžkých zásob nepatřících letecké jednotce ze vhodně zvolených předsunutých zásobovacích míst může takové rozvinutí zabezpečit.

Globální infrastruktura letectva má pět složek:

1. Předsunutá operační místa jsou základnami v důležitých, vysoce ohrožených oblastech. Mají velké zásoby předzásobeného materiálu a umožňují rychlé rozvinutí leteckých sil.
2. Předsunutá zásobovací místa, jejichž uspořádání a funkce jsou závislé na zeměpisné poloze a na míře ohrožení. Dynamickými předsunutými zásobovacími místy jsou lodí na moři po celém světě.
3. Soustava zásobovacích míst na území USA plní funkce jako předsunutá zásobovací místa a další funkce jako opravy apod.

4. Dopravní síť spojující navzájem předsunutá operační místa, předsunutá zásobovací místa a zásobovací místa na území USA a zahrnující cisternové lodi na moři. Tato síť musí být rozvinuta velmi rychle.
5. Systém velení pro zásobování, který hodnotí požadavky zásobování a podpory, vytváří uzly systému pro zabezpečení dané expedice, uskutečňuje zabezpečení a hodnotí jeho účinnost a reaguje rychle na změnu okolností.

Aktuální předsunutá operační místa a předsunutá zásobovací místa jsou závislá na faktorech jako jsou místní infrastruktura a ochrana sil, politické aspekty (např. přístup k základnám a zdrojům) a možnosti budování vztahů se spojenci pro budoucnost.

Vytváření a rozvoj systému mobility letectva pro budoucnost vyžaduje mnohá rozhodnutí týkající se předzásobení, umístění předsunutých operačních míst a předsunutých zásobovacích míst a druhů zásob pro tato místa. Strategické plánování pro systém mobility letectva:

- ❑ Musí být globální, protože kombinace finančních omezení, politických důvodů a zvláštností zásobování může vyžadovat, že určité válčiště bude zásobováno z jiného. Uspořádání předsunutých operačních míst a předsunutých zásobovacích míst je důležitým podkladem pro stanovení velikosti letecké přepravní kapacity a infrastruktury pro doplňování paliva za letu.
- ❑ Musí se vyvíjet. Zeměpisné oblasti, které jsou předmětem zájmu, se budou měnit s bezpečnostní situací a bude se měnit také ohrožení v nich. Expediční systém mobility může být zaměřen na určitý region, avšak během doby.
- ❑ V něm může být upevněn mír. Budou probíhat politické změny, změny zásobovacích procesů a změny zásobovacích technologií, jakož i změny podporovaných sil.

Oba tyto požadavky vyžadují centralizované plánování, při němž jsou výdaje, politické vztahy a účinnost hodnoceny pro systém jako celek, aby bylo zajištěno, že každé z válčišť bude patřičně chráněno a zabezpečeno.

Technologie

Rychlá námořní doprava bude účinným způsobem přepravy sil na strategické vzdálenosti. Loď s přímým nájezdem a výjezdem (Ro-Ro - Roll-On Roll-Off) může přepravovat náklad padesáti letounů C17 při rychlosti 50 uzlů.

Vojenské strategické dopravní letouny C130, C17 a A400M budou v používání do roku 2025 i déle a v této době se očekává jejich nahrazení. Avšak již nyní se uvažuje o budoucích prostředcích, které tyto letouny nahradí.

Při budoucích expedičních operacích bude používána řada nových technologií, které přinesou mnohé výhody.

Vzducholodi pro přepravu těžkých nákladů mají sice rychlost pouze 90 až 120 uzlů, takže jsou pomalejší než dopravní letouny, avšak rychlejší než lodi. Schopnost přepravit až 200 tun přímo na válčiště téměř kdekoli na světě vyvažuje jejich nízkou rychlost. Nepotřebují letiště ani pozemní infrastrukturu. Jsou schopny převzít náklad kdekoli a dopravit ho na potřebné místo. Mohou přepravovat objemné náklady. Při poškození palbou ze země může být jejich klesání řízeno, takže bude sníženo riziko poškození nákladu. Je nutno vyřešit jejich technologickou zranitelnost a závislost na počasí.

Probíhá výzkum hybridního letadla, které využívá kombinace aerostatického vztlaku a aerodynamického vztlaku, jež by mělo mít užitečnou zátěž 1000 tun a mělo by být použitelné již v roce 2010.

Letouny využívající přízemní efekt mohou mít užitečné zatížení až 1400 tun. Mohou být víceúčelové, tj. přepravovat vojenské jednotky anebo působit jako cisternové letouny. Jsou v různém stadiu vývoje v celém světě. Mohou vyplnit mezeru mezi loděmi a letouny, protože budou mít kapacitu malé lodi a rychlost blízkou rychlosti letounu. Byly úspěšně vyzkoušeny nad klidnou mořskou hladinou a vliv rozbouřeného moře není dosud znám. Také u nich musí být překonány četné technické problémy.

Ultra-velká dopravní letadla únosnosti 1400 tun jsou ve fázi koncepce. Jsou kombinací letounu využívajícího přízemní efekt za letu 20 stop nad mořem a letounu schopného letět ve výšce 20 000 stop jako konvenční letoun, čímž by bylo vyloučeno omezení letounu využívajícího přízemní efekt. Měla by používat běžná letiště, i když jejich rozpětí 150 m může přivodit manipulační potíže.

Letadla se sklopnými rotory mají poměrně malou únosnost a není pravděpodobné, že se jejich únosnost zvětší. Jsou použitelná na taktickém stupni.

Lodi s několika trupy budou mít rychlost až 40 uzlů i za špatného počasí na moři a únosnost až 40 000 tun. Rychlá námořní přeprava může přinést nové možnosti, avšak strategická letecká přeprava si zachová svůj význam.

Bezpilotní letadla poskytují velké možnosti na souši, na moři i ve vzduchu.

Vznášedlům a jejich bojovému použití je jako poměrně novému protředku věnována samostatná stať.

Nová výzbroj nepoužívá energetické látky. Zbraně s usměrněnou energií mají okamžitý účinek. Elektromagnetický kanon využívající k dopravě střel elektrickou energii bude schopen vystřelit deset ran za minutu na vzdálenost 100 mil a bude vhodný jako výzbroj lodí, které mají výkonné zdroje elektrické energie.

Propojení do sítě poskytne nové operační a taktické možnosti. Senzory, rozhodovací orgány a zbraňové systémy budou propojeny do sítě, takže bude informace využíváno pro dosažení synchronizovaného účinku při optimálním operačním tempu.

Boj na pobřeží

Strategické rozvinutí a expediční operace budou z valné části spojeny s vyložením a bojem na pobřeží.

Před operacemi spojenými s bojem na pobřeží musí být jasno, do jakých vojenských a politických podmínek jsou síly vysílány a jaká je povaha nepřítele a prostředí.

Pobřeží je prostor zahrnující přístupy k pobřežní čáře, místo styku mezi mořem a souší včetně pobřežních vod, přístavů a pláží, prostor předmostí na souši a území vzdálené od břehu, na němž mohou probíhat akce zahájené z moře i konvenční pozemní akce, jakož i vzdušný prostor nad ním. Vzhledem k dosahu senzorů a zbraní může mít rozlohu stovek kilometrů, zvláště když se na operaci podílí námořní letectvo. Mezi bojištěm na pobřeží a bojištěm v hloubce není zřetelné rozhraní.

Válka na pobřeží (littoral warfare) znamená společné operace v prostoru pobřeží, včetně jeho čtyř prostředí (vodní hladina, podmořský prostor, souše a vzdušný prostor), v nichž

se uskutečňuje přeprava, ochrana, vysazení, informování, zabezpečení, podpora a odsun sil vedoucích operace.

Prvou potřebou je strategická námořní přeprava, bez níž nemůže být těžká výzbroj v potřebném množství dopravena na bojiště. Dopravní lodi mohou působit jako logistické základny pro operace na souši a tvořit jejich týlový sled. K tomu jsou nezbytné plochy pro provoz vrtulníků.

Strategická lodní přeprava vyžaduje ochranu za plavby a především při přiblížení do pobřežních vod proti ohrožením všeho druhu: ponorkami, křídlatými střelami, rychlými čluny, minami a v blízkosti břehu speciálními silami anebo teroristy.

Obojživelná dimenze boje na pobřeží zdůrazňuje potřebu letecké přepravy. Je nutno vytvořit rovnováhu mezi bojovými a dopravními letadly, jakož i rovnováhu mezi strategickými a taktickými dopravními letadly.

Letadlové lodi dopraví leteckou sílu do operace tehdy, když nejsou k dispozici letiště. Avšak je účelné provozovat letadla z letišť vždy, když je to možné.

Asymetrický protivník má výhodu iniciativy, protože pro něho neplatí omezení válečným právem a má tudíž možnost volby času, místa a metod.

Proto je nutno klást velký důraz na zpravodajství a průzkum, na slučování dat a zpracování a rozdělování informace tak, aby byla správná data na správném místě ve správném čase. Před zahájením operace bude hrát důležitou úlohu strategické zpravodajství.

Všechny síly podílející se na boji na pobřeží potřebují ochranu proti napadení ze vzduchu. Vysazené jednotky nemají vlastní prostředky PVO.

Palebnou podporu jednotkám při vysazení a po vysazení poskytují lodi, pilotovaná i bezpilotní letadla, bojová vozidla a rakety.

Vznášedlo

Vznášedla budou důležitým prostředkem při expedičních operacích spojených s vyloděním.

Vznášedlo je schopno pohybovat se v každém terénu bez poškození. Je schopno dosáhnout 70 procent pobřeží na světě, ve srovnání s 15 procenty pobřeží, jichž mohou dosáhnout konvenční vylodovací plavidla. Konvenční vylodovací plavidla jsou pomalá, což omezuje vzdálenost mezi místem jejich vysazení z nosné lodi a pobřežím. Vznášedlo může působit ze vzdálenosti za horizontem a vést obojživelný útok z dálky 60 km od břehu. Jeho vysoká rychlost doplňuje útok vrtulníků a je důležitým prvkem překvapení.

Jakmile vznášedlo dosáhne břehu, má - sice omezenou - pohyblivost na souši, takže může vyložit svůj náklad na zem, namísto v pobřežní mělké vodě, takže vojáci a výzbroj nejsou vysazení ve vodě.

Nízké demaskující příznaky vznášedla jsou výhodné za mnoha operací. Vznášedlo se na souši může skrýt za skalními výběžky a vyčkávat na vhodný okamžik k útoku. Je schopno dosáhnout rychlosti 50 km/h během 30 sekund.

Malý ponor vznášedla (1,2 m) je chrání proti námořním minám a torpédům. Probíhají pokusy s použitím vznášedel pro boj proti ponorkám a k odminování.

Vznášedla jsou náročná na ošetřování, mají velkou spotřebu paliva a jejich motory mají nízký poměr výkonu a hmotnosti.

Vznášedla mohou plnit řadu úloh jako:

- ❑ velitelské stanoviště,
- ❑ spojovací uzel,
- ❑ vysazení speciálních sil pro tajné úkoly,
- ❑ záchranný prostředek,
- ❑ mobilní výzbrojní místo.

Britské střední vznášedlo hmotnosti 18 tun může být z přepravní lodi jeřábem přeneseno na hladinu a rychlostí 40 uzlů přepravit 77 vyzbrojených vojáků na vzdálenost 66 mil.

Britské lehké vznášedlo, používané námořní pěchotou, je 12 m dlouhé, má rychlost 30 uzlů a dobu plavby 12 hodin. Přepraví 16 vyzbrojených vojáků.

Íránské námořnictvo disponuje britskými vznášedly vyzbrojenými kulomety po obou stranách kabiny a může přepravit 170 vojáků, nebo 60 vojáků a tři terénní vozidla.

Severní Korea má 130 vznášedel schopných přepravit 35 až 55 vojáků speciálních sil určených k překvapivým obojživelným operacím při zahájení konfliktu, jakož i jiná vznášedla, z nichž některá jsou vyzbrojena protilodními raketami.

Ruská vznášedla jsou „těžká“ a jsou určena k rychlému vysazení úderných jednotek a k jejich palebné podpoře po vysazení a ke kladení min. Jsou vyzbrojena raketomety, raketami země-vzduch Igla-1M a 30 mm automatickými kanony. Těžká vznášedla mají mnohá omezení.

Námořní pěchota USA má 82 střední vznášedla, schopná nést 60 až 70 tun užitečného zatížení.

Vznášedla hrají důležitou úlohu v námořních a obojživelných operacích, a to od logistiky po skryté úkoly.

Prameny:

World Defence Systems, č. 1/2003:

Jeremy BLACKHAM. "Littoral warfare in the first decade of the 21st century."

Charles STYLE. "Strategic deployment - a capability view."

David L. BREWER. "Strategic deployment: a US Navy perspective."

Jon JENKINS. "Strategic airlift."

Robert TRIPP, Mahyar AMOUZEGAR, Robert ROLL. "Strategic planning for the support of air and space expeditionary forces."

Rick SANFORD, Robert VALLA, Blaine RAWDON. "Present and future transport innovation."

Thomas WITHINGTON. "Military hovercraft: towards the next generation."

Článek analyzuje úspěšnost zavedení principu programového financování v kapitole státního rozpočtu MO ČR. Pomocí rozboru proporcionality čerpání běžných výdajů kapitoly MO ČR v letech 1996 až 2003 autor článku ukazuje, že zavedení SPPR a následný přechod k obrannému plánování neznamenal v rezortu MO ČR deklarované zvýšení kvality hospodaření s prostředky státního rozpočtu. Naopak, výsledkem je rozpočtová improvizace, která odporuje zásadám programového financování, neboť často vede k „násilnému“ čerpání rozpočtu v závěru rozpočtového období. Tento nepříznivý jev má pravděpodobně v podmínkách ČR i další důsledky, jež však nejsou v textu blíže zkoumány. Jde mj. o vliv „násilného“ čerpání rozpočtu kapitoly MO ČR na zadlužení českého státu, na cenové chování armádních dodavatelů, nutnost využívat vlastní sklady a rozsáhlý obslužný systém ozbrojených sil, jenž neodpovídá současným potřebám obrany ČR.

ÚVOD

Pro alokaci veřejných výdajů na obranu ČR se v kapitole státního rozpočtu Ministerstva obrany ČR (MO ČR) v roce 1994 začalo využívat principů tzv. programového financování. Jednalo o systém plánování, programování a rozpočtování (SPPR). [15] Princip programového financování byl později také převzat do střednědobého finančního plánování [10]. Přechod k programovému financování nebyl jen reakcí na potřeby obranného plánování NATO [3], které vyplývaly z úsilí ČR o vstup do NATO, ale šlo také o přizpůsobování se novým požadavkům českých veřejných financí, jenž souvisely se vstupem ČR do Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD – Organization for Economic Cooperation and Development) a úsilím o přijetí do Evropské unie. Proto byla přijata nová rozpočtová pravidla [20] a další legislativní normy [21] reagující na doporučení Evropské unie a OECD. [1]

V souvislosti s využíváním principů programového financování v kapitole MO ČR již první *Vojenská strategie ČR*, přijatá usnesením vlády ČR č. 732 ze dne 21. 12. 1994, konstatovala že: „Finanční prostředky pro krytí nákladů na obranu zajišťuje státní rozpočet. Důsledná aplikace systému plánování, programování a rozpočtování vede k jejich efektivnímu využití.“ [15]

Vedlo však nasazení SPPR a později střednědobého finančního plánování skutečně k efektivnímu využití prostředků státního rozpočtu v rozpočtové kapitole MO ČR? Ovlivnilo SPPR a střednědobé finanční plánování spotřební chování správce rozpočtové kapitoly MO ČR směrem k efektivnějšímu využívání veřejných výdajů na obranu? Pokusme si na tyto otázky odpovědět s pomocí analýzy empirických dat popisujících proporcionalitu čerpání rozpočtu kapitoly MO ČR.

Východiska pro zkoumání otázky proporcionality čerpání rozpočtu

Dynamika plnění rozpočtu v průběhu hospodářského/rozpočtového období na straně výdajů, tj. čerpání rozpočtu, odráží chování spotřebobávajícího systému. Při odhlédnutí

od financování investic a nákupu zásob dochází k této spotřebě uskutečňováním výdajových operací se státním rozpočtem vyčleněnými peněžními prostředky, jež se označují jako běžné výdaje, v průběhu příslušného hospodářského/rozpočtového období. Délka trvání těchto období je v ČR jeden rok [20] a podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších předpisů a jeho prováděcích předpisů je pro účetní jednotky z kategorie organizačních složek státu začátek a konec hospodářského/rozpočtového období shodný se začátkem a koncem kalendářního roku.

Rozložení výdajových operací na vrub běžných výdajů, tzn. spotřeba finančních zdrojů, je v jádru určeno intenzitou činnosti financovaného systému. Tato činnost je určena buď plánem či soustavou plánů, nebo je bezprostřední reakcí na dynamické změny v systémovém okolí financovaného systému, které si vyžadují změnu stávajících plánů, nebo dokonce přijetí plánů krizových. Při odhlédnutí od skutečnosti, že takové dramatické změny se nevykylují pravidelně (tedy předvídatelně) každé hospodářské/rozpočtové období, můžeme předpokládat, že všechny výdajové operace odpovídají vždy plánu činnosti daného systému a jsou v průběhu rozpočtového období rozloženy víceméně rovnoměrně v rámci dělení hospodářského/rozpočtového roku do čtvrtletních a měsíčních period. Systém se chová podle přijatého a zveřejněného plánu, tzn. programově.

Podle výše přijatého zjednodušení je důsledkem programového chování financovaného systému plynulá úhrada spotřeby jeho provozní činnosti. V ideálním případě jde o „okamžitou“ úhradu nakupovaných služeb a zboží. V méně ideálním případě je využíváno skladů pro před- nebo dozásobení systému zbožím potřebným pro plynulý provoz v určité části rozpočtového období, ve kterém z nějakého důvodu není využívána „okamžitá“ dodávka zboží spojená s „okamžitou“ platbou proti této dodávce. Tyto systémové výkyvy se odrážejí na proporcionalitě čerpání rozpočtu ve formě nadproporcionálního čerpání v části hospodářského/rozpočtového roku, která předchází nebo následuje po období, kdy systém kryl úhradu své spotřeby ze skladových zásob.

U ozbrojených sil je v současnosti pořizování velkých zásob nebo udržování skladů po delší část hospodářského období považováno za neefektivní, neboť peněžní prostředky vázané v zásobách a v obsluze skladů mohou být využity na jiné, zpravidla výzbrojní, aktivity. Nicméně, je-li masivní využívání skladů nebo provozování „prázdných“ skladů součástí plánovaného provozu ozbrojených sil, nelze proti němu nic namítat.

Za neefektivní využití prostředků státního rozpočtu je však třeba vždy považovat tzv. násilné čerpání rozpočtu v závěru rozpočtového období. Jeho cílem není většinou úhrada programově plánovaných provozních potřeb systému, tj. zachování funkčnosti systému v příslušné části hospodářského/rozpočtového období, ale zpravidla pouhé čerpání výdajového rozpočtového limitu běžných výdajů bez jakéhokoli zřejmého vztahu k dříve přijatému plánu.

Při úvahách o proporcionalitě čerpání rozpočtu běžných výdajů musíme mít na paměti, že běžné výdaje se v rozpočtu kapitoly MO ČR člení do dvou základních skupin. Jde o skupinu plateb za provedenou práci, pojistné, příděl FKSP (fond kulturních a sociálních potřeb) a sociální dávky, jež směřují k aktivním a bývalým zaměstnancům, a kategorii ostatních neinvestičních výdajů, které směřují z větší části k dodavatelům.

Proporcionalitou u první skupiny běžných výdajů nemá smysl se zabývat, protože o těchto výdajích lze soudit, jsou uskutečňovány plynule. Toto zjednodušení používá také níže provedená analýza, byť připouští, že k zásadním výkyvům při realizaci *plateb za provedenou práci*... může buď docházet v důsledku mimořádných organizačních změn, anebo změnami legislativy.

Mezi takové výkyvy lze např. řadit výplatu další platů v roce 1996, zvýšení důchodů a platových tarifů v průběhu rozpočtového roku, plošné přiznání nároku na platový tarif zvýšený o 25 % občanským zaměstnancům v roce 2000 [16], hromadný odchod vojáků z povolání do zálohy v důsledku reorganizace, propouštění občanských zaměstnanců spojené s vysokým odchodným v průběhu reformy Armády České republiky apod.

Analýza proporcionality čerpání rozpočtu kapitoly M0 se proto ve svých úvahách zaměřuje především na kategorii ostatních investičních výdajů, která tvoří zhruba 1/3 celkových výdajů kapitoly M0 ČR. Podíly základních skupin výdajů v rozpočtu kapitoly M0 ČR v letech 1996 až 2003 zachycuje pro úplnost **tab. 1**.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
kapitálové výdaje*)	19,7	20,1	18,0	25,0	28,0	25,0	22,0	25,0
platby za provedenou práci, pojistné, příspěvek FKSP a sociální dávky**)	43,6	42,8	41,0	39,0	38,0	40,0	41,0	41,0
ostatní neinvestiční výdaje	36,7	37,1	41,0	36,0	34,0	35,0	37,0	34,0

*) V letech 1996 a 1997 jde o investiční výdaje.

**) V letech 1996 a 1997 jde pouze o proporce vojenských výdajů, kam nebyly zahrnovány sociální dávky.

Pramen: *Rozpočet – fakta a trendy. 1998-2004. Praha: M0 ČR; Státní závěrečný účet kapitoly M0 ČR, Praha: 1997-2004.*

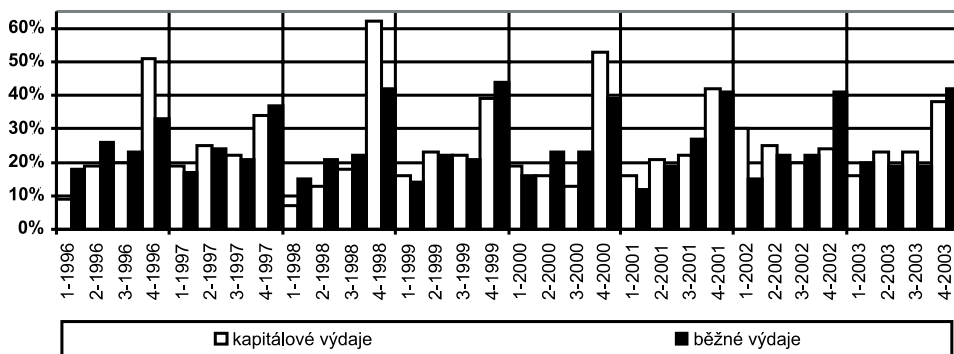
Tab. 1: Vývoj proporcí mezi hlavními skupinami výdajů kapitoly M0 ČR v letech 1996 až 2003 (v %)

Analýza proporcionality čerpání rozpočtu kapitoly M0 ČR

Analýzu proporcionalitu čerpání výdajů rozpočtu kapitoly M0 ČR provedeme na časové řadě let 1996 až 2003. Vyloučení rozpočtových roků 1993 až 1995 vyplývá ze skutečnosti, že zavedení SPPR bylo cílem první koncepce výstavby AČR – *Koncepce výstavby AČR do roku 1996*, [2] které se podřizovaly všechny rezortní systémy včetně správních systémů M0 ČR, kam řadíme systém financování a správy kapitolního rozpočtu. V rámci této koncepce došlo k přechodu na SPPR až v rozpočtovém roce 1995, byť již rozpočet na rok 1994 byl částečně sestavován podle zásad SPPR. [14] O samotném rozpočtovém roce 1994 hovoří správce rozpočtu kapitoly M0 ČR jako o roku, kdy: „*Do ekonomické praxe rezortu M0 ČR byl prosazován systém plánování, programování a rozpočtování.*“ [15]

Údajů pro analýzu proporcionality jsou převzaty z výkazu *Vývoj plnění základních ukazatelů rozpočtu kapitoly M0 ČR v jednotlivých čtvrtletích rozpočtového roku*. V tomto výkazu jsou rozlišovány rozpočtové ukazatele: kapitálové výdaje, běžné výdaje, výdaje celkem a příjmy celkem. Proporce čerpání výdajů rozpočtu kapitoly M0 ČR jsou v analýze určeny jako podíl výdajů v jednotlivých čtvrtletích na celkových výdajích za celý rozpočtový rok. Protože je použito vývoje dlouhodobé řady běžných výdajů, je odhlédnuto od vlivu jednorázových vnějších vlivů, které v průběhu rozpočtového období zvyšují skupinu běžných výdajů *platby za provedenou práci...* a které byly vyjmenovány výše.

Přehled o proporcionalitě čerpání běžných výdajů v kapitole MO ČR, doplněný pro úplnost přehledem o proporcionalitě čerpání kapitálových výdajů, v letech 1996 až 2003 udává graf (viz obr.).

Obr.: Proporcionalita čerpání kapitálových a běžných výdajů v kapitole MO ČR v letech 1996 až 2003 (v %)
 Pramen: vlastní výpočet

Graf ukazuje cykličnost čerpání kapitálových a běžných výdajů v kapitole MO ČR v průběhu hospodářských/rozpočtových roků 1996 až 2003. V těchto letech dochází pravidelně k výrazně nadproporcionálnímu čerpání běžných výdajů vždy v závěrečném čtvrtletí hospodářského/rozpočtového roku a podproporcionálnímu čerpání ve zbylých třech čtvrtletích. Dlouhodobý průměr čerpání běžných výdajů po rozpočtových čtvrtletích činí: 1. čtvrtletí – 16 %, 2. a 3. čtvrtletí – 22 % a 4. čtvrtletí – 40 % celkového limitu běžných výdajů.

Z grafu je patrné, že ani zavedení SPFR, ani střednědobé finanční plánování přijaté v souvislosti s přijetím ČR do NATO neovlivnily chování správce rozpočtu kapitoly MO ČR v závěru každého rozpočtového období let 1996 až 2003. Pravidelně dochází k „násilnému“ čerpání běžných výdajů v závěru roku a v důsledku toho k jejich ne hospodárnému a v důsledku i neefektivnímu využití.

Je ovšem otázka interpretace, proč si organizační struktura financovaná z kapitálního rozpočtu MO ČR vystačí v 1. čtvrtletí každého rozpočtového období jen s 16 % objemu plánovaných běžných výdajů a ve 4. čtvrtletí potřebuje až 40 % běžných výdajů své roční plánované potřeby. V této souvislosti je nutno odpovědět na otázku, zda množství alokovaných prostředků není nadbytečné, a ne-li, pak co je příčinou, že MO ČR, resp. správce jeho rozpočtu, není schopno zajistit plynulé čerpání běžných výdajů.

Pokud si organizační struktura financovaná z kapitoly MO ČR, kterou je především AČR, vystačí po 3/4 hospodářského/rozpočtového období s 60 % plánovaných běžných výdajů, právem se musíme ptát, není-li množství alokovaných prostředků nadbytečné. O nadbytečnost těchto prostředků by se jednalo, kdyby byla po celé období podproporcionální čerpání rozpočtu zachována plná funkčnost financované struktury.

Tak tomu však rozhodně není, protože právě na nefunkčnost ve většině organizační součásti AČR si její příslušníci dlouhodobě stěžují. O zásadní nefunkčnosti např. svědčí problémy s náletem stíhacího letectva v letech 1996 až 2000. Za nepoměrem mezi čerpáním běžných výdajů mezi jednotlivými čtvrtletími je proto třeba hledat problémy s organizací plánování a distribuce alokovaných prostředků, které můžeme označit jako rozpočtové improvizování.

Toto rozpočtové improvizování není ovlivněno vnějšími vlivy, ale vnitřními vlivy v rezortu MO ČR. Až na rozpočtové roky 1999 a 2000, kdy došlo ke schválení zákona o státním rozpočtu po 1. lednu příslušného rozpočtového roku [18, 19], nebyl rozpočet kapitoly MO ČR ovlivněn rozpočtovým provizoriem. Přesto, jak ukazuje tab. č. 2, existuje v rozpočtové kapitole MO ČR trvalé vnitřní rozpočtové provizorium po dobu 1. rozpočtového čtvrtletí, když je měsíčně čerpána 1/12 ukazatele limitu běžných výdajů předcházející rozpočtového roku s předností úhrady *plateb za provedenou práci...* a jiných mandatorních výdajů.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1. rozpočtové čtvrtletí	20,4	18,7	18,2	18,2	16,3	16,7	17,4	17,5
1. rozpočtové pololetí	49,3	43,8	44,5	39,3	39,5	38,3	41,8	41,6

Poznámka: 1/12 = 8,3 %

Pramen: vlastní výpočet

Tab. 2: Čerpání limitu běžných výdajů kapitoly MO ČR v 1. roz. čtvrtletí a pololetí jako % limitu běžných výdajů předcházejícího rozpočtového roku (v %)

Toto rozpočtové improvizování vysvětluje již „léty daný fakt“, že teprve v druhé části rozpočtového roku se podaří zorganizovat rozpočet běžných výdajů v rozpočtové kapitole MO ČR, přičemž od začátku rozpočtového roku jsou prioritně hrazeny *platby za provedenou práci...*, a teprve ve 4. čtvrtletí ostatní neinvestiční výdaje, tedy prostředky nutné na „technický provoz“ ozbrojených sil. Protože je čerpání rozpočtu běžných výdajů v 1. pololetí hospodářského/rozpočtového období pravidelně výrazně podproporcionální, lze se domnívat, že masivní nákupy provedené v závěru hospodářského/rozpočtového období končí na skladech, aby bylo možné další rok překonat období rozpočtového improvizování. Nebýt skladů a možnosti jejich (částečného) naplnění v závěru rozpočtového roku, AČR by nebyla patrně schopna zajistit po většinu rozpočtového období svou funkčnost. Takové počínání je ovšem proti logice SPFR a střednědobého finančního plánování, protože ve svém důsledku vede k neefektivnosti.

Můžeme hovořit o třech zásadních důsledcích pro efektivnost veřejných výdajů, které by bylo třeba dále analyzovat, neboť jim není věnována dostatečná pozornost:

1. Potřeba většího množství peněžních prostředků v závěru rozpočtového roku se projevuje u patrně naprosté většiny rozpočtových kapitol. To vede k vytváření rezervy peněžních prostředků ve státní pokladně. Využívány jsou prostředky získané buď z realizace schváleného dluhopisového programu, nebo vydáváním a prodejem státních pokladničních poukazů učených k vyrovnání dočasného nesouladu mezi příjmy a výdaji státního rozpočtu. Vzhledem k tomu, že kapitola MO ČR má jeden z největších podílů ostatních neinvestičních výdajů ve státním rozpočtu, jde zadlužování státu v důsledku kumulace většiny běžných výdajů do jednoho rozpočtového čtvrtletí zejména na vrub neschopnosti MO ČR rozložit čerpání běžných výdajů plynule v průběhu rozpočtového roku. Odstraněním příčin „násilného“ čerpání výdajů by MO ČR mohlo významně přispět k reformě veřejných financí.
2. Doplnování armádních skladů je cyklické a struktura nakupovaných a skladovaných komodit je víceméně stálá. Dodavatelé této skutečnosti využívají a účtují si při „podzemních“ dodávkách vyšší ceny, protože MO ČR potřebuje utratit zbývající rozpočtové prostředky stůj co stůj. Koordinovaná akviziční politika spojená s analyzováním trhů by mohla přinést vnitřní úspory v běžných výdajích, které by bylo možné nasměrovat ve prospěch projektu profesionalizace.

3. Nutnost využívat v dnešní době skladů, původně určených pro zajištění materiálu potřebného v prvním období branné pohotovosti státu pro mobilizaci vojska a vedení ozbrojeného konfliktu proti státům NATO, má za následek udržování (rozsáhlého) obslužného systému AČR, který neodpovídá změněnému účelu použití AČR. Důsledkem je ne hospodárné využívání veřejných výdajů určených na obranu ČR. Nápravou takového stavu lze získat dodatečné prostředky buď pro potřeby reformy veřejných financí, nebo projektu profesionalizace a modernizace AČR.
4. Ani účel tohoto článku, ani vymezený prostor neumožňují výše uvedené hypotézy dále ověřit. Zamyslet se však musíme nad příčinami rozpočtové improvizace v kapitole M0 ČR, protože to je právě to, co by se nemělo vyskytovat v případě aplikace zásad programového financování v jakékoliv podobě.

Podle zpracovaných případových studií [11, 12, 13] je rozpočtové improvizování důsledkem nereálného prvního rozpisu rozpočtu na začátku hospodářského/rozpočtového období. Tento rozpis je výsledkem sice administrativně dokonalého, leč nevhodně zvoleného postupu kalkulace potřeby rozpočtových prostředků z oblasti běžných výdajů pomocí tzv. kalkulačních listů. Ty dnes vyplňují jednotlivé součásti financované organizační struktury, tzv. nákladová střediska, v elektronické formě. Celkový rozpočet běžných výdajů za kapitolu M0 ČR tak vzniká sumací jednotlivých dílčích rozpočtů, jak se tyto rozpočty běžných výdajů nákladových středisek označují. [22]

I přes preciznost a exaktnost takového procesu tvorby návrhu rozpočtu nemá tento proces charakter určení závazného ukazatele rozpočtu nákladového střediska, ale vyjadřuje pouze jeho „subjektivní“ potřeby. Celkové agregované potřeby se v konečném důsledku mohou rozcházet s finančními možnostmi rozpočtové kapitoly. V takovém případě by mělo dojít k balancování jednotlivých dílčích rozpočtů. Na to ovšem v rozpočtovém cyklu nezbývá čas, a tak je rozpočet balancován pouze na úrovni správce rozpočtové kapitoly, či hlavního správce dílčího rozpočtu, tj. výdaje jsou plošně zkráceny po jednotlivých rozpočtových (pod)položkách [17], které nepředstavují mandatorní výdaje. [13] Důsledkem je právě rozpočtová improvizace po takto upraveném rozpisu.

Pro dílčí rozpočet nákladového střediska znamená paušální zkrácení rozpočtových (pod)položek (RPP) odklad některých plateb do dalších částí rozpočtového období v očekávání opětovného navýšení zkráceného limitu. Např. plánovalo-li nákladové středisko nákup jedné licence software a tato skutečnost se objevila na *RPP 5172 101 Nákup programového vybavení*, znamená zkrácení této RPP nemožnost nákupu. Opakuje-li se tato situace, berou si správci dílčích rozpočtů z toho poučení, a požadují místo potřebného nákupu jedné softwarové licence nákup dvou a více licencí.

Díky tomu, že neexistuje centrální integrovaný systém kontroly oprávněnosti takových požadavků dílčích rozpočtů, není správce kapitolního rozpočtu schopen ověřit oprávněnost těchto požadavků a efektivně je omezit tak, aby neporušil funkčnost dílčích rozpočtů. V důsledku toho tyto „preventivní požadavky“ zvyšují převis požadavků na běžné výdaje nad možnostmi kapitolního rozpočtu, což vede k dalšímu rozpočtovému improvizování.

Paradoxně tak systém financování, který byl představován v první *Vojenské strategii ČR* jako systém zvyšující efektivnost, vede naopak při přehlížení přirozeného lidského chování (a vlastně i logiky SPPR) k jejímu snížení. SPPR a střednědobé finanční plánování proto neplní v rezortu M0 ČR očekávání, s nimiž se přistoupilo k jejich plošnému zavedení.

Závěr

Analýza proporcionality čerpání rozpočtu kapitoly MO ČR v oblasti běžných výdajů v letech 1996 až 2003 prokázala, že SPPR nebo uplatňování jeho prvků, např. ve střednědobém finančním plánování, nevede v rezortu MO ČR ke zlepšení plynulosti čerpání výdajové stránky rozpočtu. SPPR, ani střednědobé finanční plánování neodstranilo „násilné“ čerpání běžných výdajů v závěru rozpočtového období. V letech 1996 až 2003 bylo ve 4. čtvrtletí rozpočtového roku vyčerpáno vždy v průměru 40 % celkového ukazatele běžných výdajů!

Příčinou tohoto stavu je rozpočtová improvizace správce rozpočtové kapitoly MO ČR, kde v 1. čtvrtletí rozpočtového roku je prakticky měsíčně čerpána max. 1/12 ukazatele běžných výdajů za předcházející rozpočtový rok s předností úhrady mandatorních výdajů. Pravděpodobnou příčinou tohoto vnitřního rozpočtového provizoria v rozpočtové kapitole MO ČR je paradoxně špatné finanční plánování. Schválené požadavky rozpočtových/nákladových středisek nejsou v důsledku jejich převisu nad možnostmi kapitolního rozpočtu reálně rozepsány, a proto dochází k rozpočtovému improvizování. Toto improvizování sice vede ke splnění ukazatelů rozpočtu kapitoly MO ČR jako součástí zákona o státním rozpočtu, avšak ve své podstatě znamená ne hospodárné využívání veřejných výdajů v oblasti běžných výdajů.

K nápravě současného stavu může třeba přispět flexibilizace rozpočtu běžných výdajů, tj. možnost převádět nevyčerpané běžné výdaje do dalšího rozpočtového období. Ta v tomto však neřeší příčinu rozpočtové improvizace v kapitole rozpočtu MO ČR, ale jen její důsledky. MO ČR musí zjednat nápravu v oblasti sestavování rozpočtu a jeho správy, která umožní reálný rozpis rozpočtu už od prvního dne příslušného rozpočtového roku.

V souvislosti s konkretizací důkazu o ne hospodárném využívání běžných výdajů v rozpočtu kapitoly MO ČR v důsledku jejich neplynulého čerpání je třeba blíže rozpracovat otázky (1) vlivu neproporcionálního čerpání běžných výdajů na zadlužení České republiky, (2) vlivu koncentrace většiny nákupů do závěru rozpočtového období na chování dodavatelů a jeho důsledky na hospodárnost používání veřejných výdajů, (3) vlivu nutnosti používat armádní sklady na hospodárnost využití veřejných výdajů v kapitole rozpočtu MO ČR.

Literatura:

- [1] ALLEN, R., TOMMASI, D. *Řízení veřejných výdajů – odborná příručka pro tranzitivní země*. 1. vyd. Praha: OECD, [nezjištěno] ISBN 80-85045-12-5 [www.mfcr.cz].
- [2] OCHRANA, F. *Systém plánování, programování a rozpočtování v podmínkách rezortu ministerstva obrany*. 1. vyd. Praha: MO ČR, 1993, s. 5.
- [3] KARAFFA V., HOĐÁNEK O. „Jak dál v obranném plánování.“ *Vojenské rozhledy*, 1999, roč. 8, č. 4, s. 65-69.
- [4] OCHRANA F. „Některé zkušenosti se zaváděním systému plánování, programování a rozpočtování.“ *Vojenské rozhledy*, 1994, roč. 3., č. 9, s. 56-65.
- [5] OCHRANA F. „Problém kontroly a rozhodování v systému plánování, programování a rozpočtování (SPPR).“ *Vojenské rozhledy*, 1994, roč. 3., č. 10, s. 21-30.
- [6] OCHRANA F., PÁTEK J. „Transformační proces AČR a obranné zdroje.“ *Vojenské rozhledy*, 1994, roč. 3., č. 5, s. 31-36.
- [7] PERNICA B. Zásada rovnoměrnosti čerpání výdajů státního rozpočtu a problém hospodárnosti výdajů kapitolního rozpočtu MO ČR. In *Finance a armáda*. Vyškov: VVŠ PV, 2002, s. 70-79. ISBN 80-7231-093-3.
- [8] SVOBODA V. „K některým systémovým problémům plánování výstavby AČR.“ *Vojenské rozhledy*, 1994, roč. 3., č. 5, s. 20-30.
- [9] SVOBODA V. „Nebojme se programové struktury: K jednomu problému SPPR.“ *Vojenské rozhledy*, 1998, roč. 7., č. 2, s. 42-53.

- [10] ZLATUŠKA O., MÚČKA J. „Projekt zavádění střednědobého finančního plánování.“ *Vojenské rozhledy*, 2000, roč. 9, č. 4, s. 30-36.
- [11] JAKOUBEK, P. *Metodické problémy sledování nákladovosti činnosti vybrané vnitřní organizační jednotky rezortu MO ČR* [diplomová práce]. 1. vyd. Vyškov: VVŠ PV, 2003.
- [12] LASCH, J. *Analýza současného stavu rozpočtování na úrovni nákladového střediska*. [diplomová práce] 1. vyd. Vyškov: VVŠ PV, 2003.
- [13] ŠIŠTÍK, I. *Možné trendy financování činnosti vnitřní organizační jednotky v procesu transformace AČR*. [diplomová práce] 1. vyd. Vyškov: VVŠ PV, 2003.
- [14] *Armádní ročenka '93*. 1. vyd. Praha: MO ČR, 1994. ISBN 80-85469-67-7, s. 67.
- [15] *Armádní ročenka '94*. 1. vyd. Praha: MO ČR, 1995. ISBN 80-85469-83-9, s. 15
- [16] *Ročenka 2000*. 1. vyd. Praha: MO ČR, 2001. ISBN 80-7278-116-2, s. 95.
- [17] *Rozpočtová skladba MO, 1996-2003*. Praha: MO ČR.
- [18] *Zákon č. 22/1999 Sb.: o státním rozpočtu České republiky na rok 1999*.
- [19] *Zákon č. 58/2000 Sb.: o státním rozpočtu České republiky na rok 2000*.
- [20] *Zákon č. 218/2000 Sb.: (rozpočtová pravidla) ve znění pozdějších předpisů*.
- [21] *Zákon č. 320/2001 Sb.: (zákon o finanční kontrole) ve znění pozdějších předpisů*.
- [22] *RMO č. 42 z 30. 10. 2002: Organizace finančního zabezpečení a hospodaření s finančními prostředky v působnosti Ministerstva obrany*.
- [23] *Metodika SPPR*, 1.-6. cyklus. Praha: MO ČR.
- [24] *Státní závěrečný účet kapitoly MO ČR*. 1995-1996. Praha: MO ČR.
- [25] *Rozpočet - fakta a trendy*. 1998-2004. Praha: MO ČR.

Mezinárodní situace se v posledních 15 letech velmi rychle a dalekosáhle měnila a bylo by bláhové domnívat se, že tomu tak v budoucnu nebude. Její změny pokračují i dnes neméně rychle a neméně rychle pokračovat budou.

Skončila studená válka, skončila Varšavská smlouva, klíčovým prostorem potenciálního konfliktu se místo střední Evropy stal široce pojatý Blízký východ, a to jak díky nebezpečím plynoucím z postojů některých agresivních států tohoto regionu, tak díky nebezpečím plynoucím ze států přímo neorganizovaného, tedy individuálního nebo skupinového terorismu, který má v moderní době daleko nebezpečnější zbraň, než tomu bylo kdykoli v minulosti. Mezinárodní teroristické skupiny (což považuji za daleko vhodnější a přesnější slovo než tak často ve všech pádech skloňovaný mezinárodní terorismus) dnes mají vysoký akční rádius a spoléhání se na naši vzdálenost od ohnisek jejich aktivit by bylo omylem, který by se nám nemusel vyplatit. O to promyšlenější musí být naše zahraniční politika. Přátelské vztahy musíme systematicky budovat i se zeměmi, které k našim nejbližším spojencům či sousedům nepatří.

Se slovem terorismus zacházejme opatrně, opatrněji než dosud. Terorismus je fenomén moderní doby, spíše než jasně definovaný nepřítel, a právě tomu musí být podřízena naše politika i naše vojenská strategie. Nezůstávejme u starých představ, nebojujme – myšlenkově – v minulých válkách.

**Z vystoupení prezidenta České republiky Václava Klause
na velitelském shromáždění 2. 11. 2004**

Problematika civilně-vojenské spolupráce je v AČR řešena na různých stupních a při různých typech bojové i nebojové činnosti. Zatím však velmi nekoordinovaně a nesystémově. Tento stav má několika příčin. Jsou to především malé zkušenosti velitelů všech stupňů při využívání práce složek CIMIC a jejich podceňování, krátká doba oficiální činnosti Střediska CIMIC v rámci AČR a v neposlední řadě i mnohé špatně pochopitelné změny v podřízenosti střediska jednotlivým operačním velitelstvím a jejich složkám. Článkem chci upozornit na opodstatněnost CIMIC v celém procesu přípravy a vedení operací. Opírám se o doktrínu CIMIC AD 3.8, dokumenty CGN (CIMIC Group North), přednášky Regional NATO Operational Liaison CIMIC Course ze září roku 2003 a o vlastní zkušenosti z práce náčelníka Střediska CIMIC.

Od roku 2001 si hledá a buduje svoje postavení v AČR jednotka pro civilně vojenskou spolupráci. V armádách NATO nejde o nic nového. Tato složka byla organizována, kodifikována a vyvíjela činnost již během studené války. Zahraniční operace NATO na územích, kde chybí funkční civilní instituce nebo infrastruktura, představují složitý problém. Poslední operace ukázaly potřebu spolupráce a pokud možno i začlenění místního obyvatelstva nebo jejich zástupců, nevládních a také mezinárodních organizací do obnovy standardního fungování společnosti. Cílem tohoto přístupu velitelství NATO je předat patřičné pravomoci tak rychle, jak jen je to možné a tím prakticky dokončit úkoly mise. Civilně vojenská spolupráce (CIMIC - Civil Military Cooperation) pomáhá velitelům tyto úkoly plnit.

Úkolem CIMIC v operaci je **vytvořit a udržovat podmínky, které budou zajišťovat úspěch trvalých řešení krizí a zajišťování vojenských misí**. V současné době se žádná vojenská operace NATO neobejde bez operací CIMIC. K tomu je však nezbytné, aby velitel uměl využít CIMIC k vytvoření morálních, materiálních a taktických výhod, a tím přispět k založení stabilního prostředí ve kterém může být mise snáze dokončena.

Jedná se především o vytváření a udržování dobrých vzájemných vztahů s místním civilním obyvatelstvem a úřady. Pak lze počítat s tím, že z nich plynoucí výhody nebudou poskytovány nepřátelským nebo potenciálně nepřátelským silám. CIMIC také hraje hlavní roli ve vyhodnocování okamžitých potřeb místního obyvatelstva a aktivit místních, nebo v oblasti působících vládních a nevládních organizací. Tyto podklady jsou základem k uspokojování potřeb, což zpětně pomáhá stabilizovat situaci a zabezpečit hladký přechod pravomocí na civilní správu. Tím, že CIMIC hraje důležitou roli napříč spektrem konfliktu, stává se důležitým nástrojem velitelů sloužící k předcházení případných nedorozumění.

Nejedná se však jen o působení mimo území republiky. **Stejný nebo velmi podobný je úkol CIMIC i při řešení krizí na vlastním území nebo při zabezpečování HNS (Host Nation Support)**. Tento úkol lze plnit pouze v úzké spolupráci s příslušnými krajskými vojenskými velitelstvími (KVV), nebo přímo v jejich prospěch. Jedná se v první řadě o zjištění a zabezpečení potřeb obyvatelstva postižených živelní pohromou nebo havárií průmyslových podniků spojenou s rozsáhlým únikem škodlivin, při kterých je ve velkém rozsahu nasazena armáda

při záchranných pracích či na odstraňování následků. A dále o koordinaci činnosti a potřeb sil NATO na území ČR a obyvatelstva, místní správy a samosprávy.

Dalším úkolem je pomoci při naplnění požadavku velitelů – **při plánování a řízení vojenských akcí, co nejvíce zohlednit sociální, politické, kulturní, náboženské, ekonomické, místní a humanitární faktory**. To je jednoznačně práce pro štáb CIMIC a to již v období přípravy operace.

Kromě toho je nutné brát zřetel na činnost značného počtu zkušených mezinárodních a nevládních civilních organizací. Pro velitele však mohou být tyto organizace zdrojem potenciálních třenic. Tyto třenice souvisí s různými cíly, metodami a perspektivami působících vojsk a dotčených civilních organizací. Mohou se také vystupňovat působením mezinárodních médií, zájmem mezinárodní komunity a očekáváním místních úřadů a obyvatel. Z toho vyplývá další úkol: **maximalizovat podíl výše uvedených organizací, a přitom snížit – případně zcela potlačit – soupeření mezi nimi nebo mezi nimi a armádou**.

Přitom je nezbytné propracovat se k vzájemnému efektivnímu vztahu mezi armádou a dotčenými organizacemi. Proto musí velitelé zakládat a udržovat prostřednictvím CIMIC vztahy s různými civilními institucemi a organizacemi. Možnosti CIMIC by měly být dostatečně pružné při řešení požadavků vycházejících z různých situací.

Zásady použití CIMIC

Současné operace podtrhují požadavek koordinovat činnost s národním a místním vedením, a rovněž s mezinárodními a nevládními organizacemi. Je povinností každého velitele naplňovat opatření v rámci CIMIC a přispět tak ke kvalitnějšímu splnění úkolu. K tomu je však nutné vědět podle jakých zásad se řídí použití CIMIC:

- ❑ Aktivita CIMIC jsou integrální částí plánu velitele společných sil (JFC - Joint Force Commander) a jsou řízeny pro zabezpečení jeho mise a odpovídají celkové strategii a dosažení stabilního konečného stavu.
- ❑ Štáb velitele CIMIC je plně začleněn do velitelství společných sil, vede přehled o činnosti a je oprávněn provádět součinnost CIMIC s ostatními složkami ve společném operačním prostoru (JOA - Joint Operations Area), na válčišti nebo v oblasti odpovědnosti.
- ❑ Při součinnosti se širokým okruhem civilních orgánů a sil NATO zastupuje zájmy a požadavky vojenských složek v činnosti těchto orgánů. Při této činnosti nelze v rámci mise provádět žádné kompromisy.
- ❑ Aktivita CIMIC jsou realizovány s cílem dosáhnout včasného, a pokud možno co nejrychlejšího přenesení řídicích a správních funkcí na odpovídající civilní organizace nebo funkcionáře.

Opatření CIMIC se provádějí jak v operacích podle článku 5, tak i mimo něj, při operacích reagujících na krizi (CROs - Crises Response Operations). Ve všech případech se berou při jejich plánování a řízení v úvahu sociální, politické, náboženské, ekonomické a humanitární faktory i faktory, týkající se životního prostředí. Navíc je nutné brát v úvahu přítomnost širokého spektra zájmových skupin, mezinárodních organizací a nevládních organizací s jejich vlastními ideami, metodami a výhledy, přičemž cíl jejich činnosti by měl být co nejbližší cíli NATO.

Úkoly se ještě dále rozšiřují o přítomnost médií a o mezinárodní a místní společenstva. Z tohoto důvodu budou vztahy s širokým okruhem civilních organizací, místním obyvatelstvem, státní mocí a ozbrojenými silami, pro řešení budoucího konfliktu zásadní. Tyto vztahy mohou na strategické úrovni zahrnovat standardní operační postupy (SOP) NATO pro činnost plánovacího mechanismu. CIMIC tak je nástroj velitele pro stanovení a udržování těchto vztahů.

Dlouhodobým záměrem CIMIC je pomáhat vytvářet a udržovat podmínky, které budou v jednotlivých operacích zabezpečovat dosažení cílů Aliance. Pro dosažení tohoto úkolu, musí štáb CIMIC zabezpečovat:

- ❑ součinnost s civilními představiteli na odpovídajících úrovních,
- ❑ spolupráci při společném plánování na strategickém i operačním stupni s odpovídajícími civilními orgány před i v průběhu operace,
- ❑ trvalé hodnocení místního civilního prostředí, včetně místních potřeb, ke stanovení rozsahu nedostatků a způsobu jak tyto nedostatky řešit,
- ❑ kontrolu řízení civilní činnosti vojenskými silami, včetně práce a zabezpečení funkčních specialistů,
- ❑ činnost, která směřuje k včasnému a hladkému předání civilní správy určeným funkcionářům nebo institucím,
- ❑ součinnost s ostatními odděleními štábu na všech aspektech operace,
- ❑ v průběhu celé mise zastává funkci poradního orgánu při rozhodovacím procesu velitele ve všech výše uvedených bodech.

Další činnosti CIMIC

Použití CIMIC nelze zužovat pouze na činnost v zahraničních misích. Škála jeho činnosti je mnohem širší. Lze se domnívat, že s postupným „vzděláváním“ velitelů v této oblasti se budou postupně rozšiřovat. V současné době lze CIMIC využít v následujících situacích:

- ❑ **Vojenská spoluúčast v naléhavých humanitárních krizích.** V širším smyslu se CIMIC v první řadě zaměřuje více na spolupráci s civilními orgány a bude se týkat především praktického zabezpečení jejich činnosti. Vojenská spoluúčast probíhá na úrovni národní, i mezinárodní. V obou případech jsou národní i mezinárodní síly vyzvány k realizaci specifických úkolů v časově omezeném prostoru. Tato činnost bývá mnohdy prováděna pod přímým dohledem civilních inspektorů. Ti mohou pocházet z jedné země nebo mohou mít mezinárodní složení. Štáb CIMIC pak může zabezpečovat nezbytnou součinnost mezi civilní a vojenskou složkou operace.
- ❑ **Civilní nouzové plánování (CEP - Civil Emergency Planning).** CEP se týká ochrany a zabezpečení domácího obyvatelstva a to obvykle v souvislosti s pohromou nebo s válkou. V běžném bezpečnostním prostředí je základní funkcí CEP návaznost na vojenské plánování. Cílem CEP je zabezpečit civilní obyvatelstvo a to jak v oblasti zásobování, tak v dopravě, spojení či zabezpečení základních funkcí společnosti (zdravotnictví, policejní ochrana). CIMIC není řízen štábem CEP, ale zabezpečuje postupný přechod funkcí, které zabezpečovala v této oblasti armáda, na civilní složky.
- ❑ **Zabezpečení hostitelskou zemí (HNS - Host National Support).** Podstatou HNS je zabezpečit pro síly NATO působící na území další země dostupným materiálem, vybavením a službami, včetně bezpečnostního prostředí a administrativního zabezpečení,

v souladu s dohodnutým uspořádáním mezi NATO a vládou hostitelské země. CIMIC v takových případech s národním podpůrným prvkem (NSE - National Support Element) spolu s orgány nebo institucemi hostující země pomáhá zabezpečovat dohodnuté požadavky a zmírňovat možné konflikty mezi domácím obyvatelstvem a armádou. V případě, že území poskytuje členská země NATO s funkčními orgány CIMIC, je nanejvýš vhodné je využít pro tuto činnost.

V případě působení sil NATO na území ČR bude vhodné začlenit do struktury KVV, která za HNS odpovídá patřičně velkou složku CIMIC.

Jak lze CIMIC použít - úkoly a možnosti v jednotlivých operacích

Již z předešlé kapitoly vyplývá, že možnosti použití CIMIC jsou velmi rozsáhlé různorodé, stejně jako úkoly, které plní. Je jasné, že použití CIMIC je dáno především operačním prostředím ve kterém se působí, typem operace a podobně.

a) Možnosti CIMIC v rámci kolektivní obrany (podle článku 5 Washingtonské smlouvy)

Použití CIMIC v operacích reagujících na krizi je různé podle čl. 5 a mimo čl. 5. Liší se povahou momentálního prostředí, ale také různými nebo neustále se měnícími vztahy mezi armádou a civilními organizacemi a jejich představiteli. Nicméně je zde možno vytipovat určité množství úkolů, jež jsou společné všem operacím. Tyto úkoly mohou být seskupeny do třech jasně odlišených, ale překrývajících se období:

- předoperační,
- operační,
- přechodné.

Úkoly, které CIMIC plní v jednotlivých fázích operace, rozeberu v následující části.

Předoperační období

V patřičném časovém předstihu se bude štáb CIMIC podílet na přípravě spojeneckých sil. A to především při seznamování se s civilními podmínkami se kterými se setkají ve společném operačním prostoru. Tato činnost bude probíhat ve fázi plánování i školení nebo přípravy.

Plánování. Štáb CIMIC připravuje do hlavního operačního plánu svůj příspěvek tak, aby faktory, které se vztahují k civilní oblasti, byly začleněny do všech etap. Tam, kde je to možné, budou jednotlivé příspěvky podloženy průzkumem a podrobným vyhodnocením. Jednotlivé body zahrnují:

- politický a kulturní vývoj,
- stav národní a místní vlády,
- civilní správa a služby,
- potřeby civilního obyvatelstva,
- pohyb obyvatelstva,
- současný stav, mandáty, možnosti a záměr mezinárodních a nevládních organizací,
- civilní infrastruktura,
- návrhy velitelů.

Výcvik a školení bude prováděno pro velitele a jejich štáby a pro osoby, které plní úkoly v rámci CIMIC. Důraz je nezbytné položit na účast především velitelů a příslušníků štábu na této přípravě. Jejich neznalosti či podcenění prostředí vedou ke schematičnosti v jednání a rozhodování a mohou tak v budoucnu vážně narušit plnění úkolu operace či mise.

Operační období

Základním úkolem CIMIC v rámci jednotlivých operací je bezpečná a účinná, civilně-vojenská součinnost k zabezpečení mise. K tomu je nezbytné vytvořit, ale hlavně udržovat široký okruh vztahů s civilními orgány a organizacemi. Tento proces je kontinuální. Mnohé z těchto vztahů již mohou existovat (např. s mezinárodními humanitárními organizacemi), ale zákonitě budou v průběhu plnění úkolu vyvstávat požadavky na nové. K zabezpečení této součinnosti se nelze obejít bez následujících činností:

Spojení. Účinná spolupráce je možná, jestliže lze zabezpečit trvalé spojení na všech stupních. Velitel pak může vhodně využívat kontakt s místními politickými představiteli a vedoucími mezinárodních a nevládních organizací. Lze rovněž využívat styčné důstojníky působících u zmíněných součástí. Nejdůležitější ale je, aby CIMIC, zvláště na taktickém stupni, udržoval s těmito organizacemi aktivní vztahy.

Výměna informací. CIMIC pracuje jako prvek zabezpečující civilně-vojenskou výměnu informací. Civilní zdroje často poskytují informace odpovídající operační důležitosti. S ohledem na bezpečnostní hledisko je vzájemná výměna informací prospěšná oběma stranám a přispívá k vzájemné důvěře. Musí však být vedena v duchu vzájemného respektu a důvěry. Tady je patrná velmi citlivá a tenká hranice mezi prací zpravodajských orgánů CIMIC.

Součinnost. Musí zabezpečit především to, aby nedošlo ke kompromisům nebo tříštění úsilí při plnění dlouhodobých cílů. V prostoru, na kterém probíhá operace, je zcela nezbytné provádět součinnost jednotlivých kontingentů a národních složek CIMIC a to jak v horizontální, tak vertikální rovině.

Uzavírání dohod. Štáb CIMIC se samozřejmě podílí na zpracování všech dohod nebo „memorand o porozumění“ (MOUs - Memorandums of Understanding), jež obsahují pasáže týkající se činnosti orgánů civilně-vojenské spolupráce.

Řízení činnosti CIMIC. Jednotlivé činnosti CIMIC jsou vedeny v první řadě s cílem zachovat odpovídající kvalitu života místního obyvatelstva. Dále k zajištění stability a získání dlouhodobé podpory obyvatelstva a místních orgánů v rámci operačního prostoru.

Problém je v tom, že v počátečních fázích operace často vzniká vakuum v důsledku chybějícího mandátu civilních funkcionářů a dočasné neschopnosti mezinárodních sil tento mandát poskytnout. Taková situace je dlouhodobě neudržitelná proto je nutné naplánovat, ale hlavně postupně přenést tyto povinnosti na zplnomocněné funkcionáře. Nositelé těchto aktivit musí být postupně ustanoveni (zvoleni).

Hodnocení. Všechny výše uvedené činnosti lze realizovat na základě průběžného hodnocení situace. Toto hodnocení musí především zahrnovat rozsah a povahu problému, případně účinnost jednotlivých kroků v civilní oblasti a stanovení dílčích úkolů na cestě směřující k přesunu civilních odpovědností.

b) Možnosti CIMIC v operaci mimo článek 5

Operace tohoto typu se připravuje a její štáb pracuje zpravidla na základě politického mandátu mezinárodní oprávněné organizace, jako jsou např. OSN nebo Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OSCE - Organization for Security and Cooperation in Europe). Operační prostředí zásadním způsobem ovlivňuje to zdali jsou zahrnuty regionální organizace, vlády, nadnárodní organizace a případně různé nevládní pomocné organizace do přípravy a plánování operace. Úspěšnost akce je podmíněna vhodným načasováním, způsobem a zabezpečením příspěvku všech stran, které se podílí na dosažení společného politického cíle.

Důležité je **sladění civilních a vojenských cílů**. Dosažení vojenských cílů může být rychlé, ale ukončení mise a stažení sil je často závislé na rozvoji civilního prostředí, které velitel nepřímo ovlivňuje. Orgány CIMIC slouží veliteli k plynulému „doladění“ situace. Základem jejich práce je nezbytné sladění vojenských činností s civilními organizacemi, které v daném prostoru působí. Cílem jejich úsilí je například předcházet zdvojení úsilí, zamezit vyčerpání místní ekonomiky nebo křížení úsilí. Musí podporovat společné cíle a minimalizovat použití vojenských prostředků tam, kde lze totéž použít z civilního sektoru.

Rovněž vojenskou pomoc v oblastech, které jsou za normálních okolností v odpovědnosti civilních úřadů, lze v případě nutnosti poskytovat pokud možno na co nejkratší období. Chyby v těchto činnostech bývají zpravidla spojovány s působením vojenských jednotek (NATO) než s nějakou civilní organizací. K tomu, aby se riziko takovýchto chyb co nejvíce omezilo, je nezbytné využívat možností které poskytuje CIMIC ve všech fázích operace.

V přípravném období

musí zasahovat štáb CIMIC do plánování, vzdělávání a výcviku, a to co možná nejdříve. Tady je třeba důsledně využívat stávající vztahy s civilními partnery k jejich zapojení do integrovaného plánování. Cílem práce CIMIC a jeho civilních partnerů je, že velitelé lépe pochopí situaci a prostředí, které lze očekávat v prostoru činnosti.

Prováděcí období

V práci CIMIC bezprostředně navazuje, až splývá s předešlým obdobím. Hlavním úkolem je, na základě předem vybudovaných vazeb, účinně zabezpečit civilně vojenskou součinnost v průběhu mise. Vzájemné vztahy, ať už jsou formální nebo neformální, musí být udržovány se současnými **civilními funkcionáři**, kteří pracovali ve společném operačním prostoru ještě před příchodem sil nebo byli do svých funkcí postupně určení (zvoleni), v souvislosti se stanovenými úkoly, které se realizují v prováděcím období. Tato opatření nebo činnosti jsou podobná jako při operaci dle čl.5. Jedná se o:

- součinnost,
- výměnu informací,
- vymezení kompetencí,
- spolupráci,
- hodnocení.

Průběžně se vyhodnocují aktivity týkající se činnosti nově přicházejících a odcházejících civilních organizací, v přímé souvislosti se skutečnými potřebami obyvatelstva a především jejich vliv na plnění stanovených cílů mise.

Činnost CIMIC v operaci mimo článek 5 s sebou nese i určité „**zvláštní povinnosti**“. Ty lze shrnout do následujících bodů:

- ❑ Spolupráce s civilními organizacemi při vytvoření trvalé, funkční infrastruktury.
- ❑ Opatření k prevenci před možnými projevy nepřátelství, zvláště ze strany skupin vyhýbajících se spolupráci a kriminálně orientovaných skupin, případně různých frakcí usilujících k získání kontroly klíčových služeb, zařízení, administrativních míst, nebo ekonomických sektorů.
- ❑ Asistence CIMIC při zvládnutí velkého množství uprchlíků a osob bez přístřeší. Při těchto činnostech je možné a nanejvýš výhodné využít činnosti funkčních specialistů pro činnost v rámci CIMIC, odborníků v mezinárodních organizacích a spolupracujících část místního obyvatelstva.
- ❑ **Hlavní úsilí štábu CIMIC je nutné zaměřit především na přípravu a pomoc místním a mezinárodním organizacím** při postupném zvládnutí veškerých činností, potřebných k přechodu na normální civilní život. Civilní organizace tak mohou převzít odpovědnost za činnost civilního sektoru a v podmínkách postupného snižování pomoci ze strany vojenských sil. Vzájemné vztahy, dosažené při realizaci civilní obnovy, mají rozhodující vliv na bezproblémové předání odpovědností s následným postupným odchodem vojenských sil.

K tomu dochází v přechodné etapě, která s sebou nese další specifické úkoly.

V přechodné etapě je prvořadou úlohou CIMIC pomáhat civilním úřadům, zejména v období, kdy hlavní síly NATO již opustily prostor. Při velkém snižování vojenských sil a jejich odpovědností, bude CIMIC pokračovat v pomoci přenesení veškerých předpokládaných úkolů na civilní úřady a organizace, které jsou k tomu oprávněné. Tato činnost úzce souvisí s se stabilizací politického prostředí v oblasti (zemi) kde vojska NATO působila. Štáb CIMIC bude rovněž postupně minimalizovat funkce a činnosti, které již nejsou nezbytné k postupné stabilizaci v oblasti. Tuto práci si lze velmi obtížně představit bez účasti civilních (funkčních) specialistů začleněných do struktury CIMIC. V AČR zatím tato skupina není – proč tomu tak není?

Vzhledem k tomu, že se zadání a úkol CIMIC pro zabezpečení mise se případ od případu liší, musí být každá organizace CIMIC dostatečně pružná, aby tyto požadavky mohla splnit. Minimální požadavek – společný všem situacím – je, aby byl štáb dobře vycvičený a plně integrovaný do všech stupňů velení. Velikost a struktura tohoto štábu se u jednotlivých druhů velení liší a je závislá od druhu mise.

Nedílnou součástí každé mise by měli být také **styční důstojníci**, které lze podle konkrétních podmínek rozmístit jak do civilních organizací a agentur, tak na jednotlivá velitelství. Mohou tvořit samostatnou část (obvykle J9) nebo jsou součástí s operační částí štábu (J3). V každém případě však musí být zabezpečeni veškerými prvky vzájemného spojení mezi vojenskými silami a civilním prostředím. Pro jejich řízení je nejdůležitější nutnost jejich koordinace se všemi částmi nebo jednotlivými národními reprezentanty, rozmístěnými na ostatních štábech.

Další důležitou podmínkou pro dlouhodobou udržitelnost činnosti CIMIC ve společném operačním prostoru v širokém časovém období je schopnost jednotlivých národních prvků rozšiřovat dle potřeb svoje možnosti a dále schopnost převzít úkoly CIMIC jednotlivých národních prvků začleněných v sestavě například CIMIC Group North (CGN) podle požadavků NATO.

Jedním z národních prvků, které jsou členy tohoto velitelství, je i Středisko CIMIC/PSYOPS AČR, tedy pochopitelně jeho část CIMIC. Pro potřeby tohoto článku budu nadále hovořit o **skupině CIMIC**, přestože ve skutečnosti se jedná o část Střediska CIMIC/PSYOPS

Středisko CIMIC/PSYOPS je součástí společných sil. Je schopno – *v současné době* – zabezpečovat operace CIMIC pro pozemní vojsko nebo při nasazení sil odpovídajícího ekvivalentu. V současnosti se skládá z:

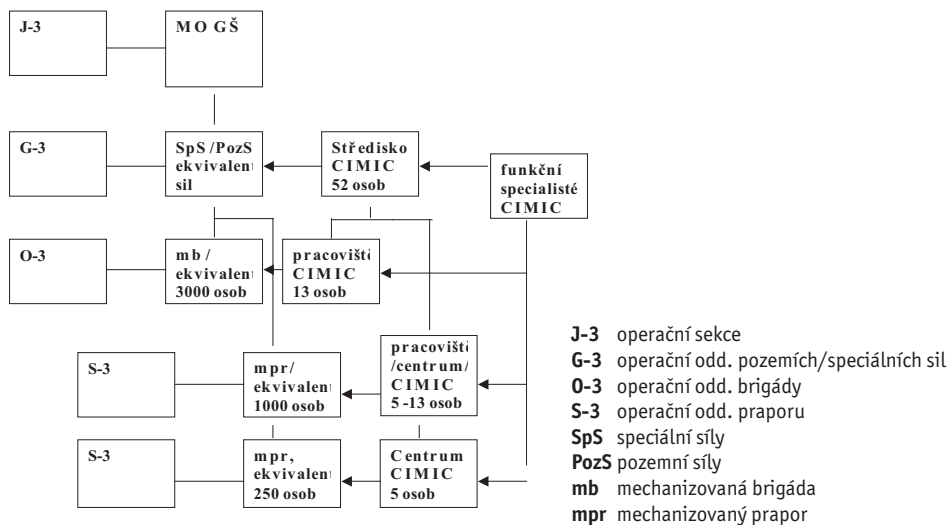
- velitelství,
- štábu,
- 3x pracoviště CIMIC.

Pracoviště CIMIC je schopno díky své organizaci:

- velitelství s pracovníkem logistiky a zástupcem náčelníka pracoviště
- 2 x Centrum CIMIC

zabezpečit po stránce CIMIC uskupení na úrovni mb nebo jejího ekvivalentu. Pracoviště CIMIC je rovněž vysíláno do zahraničních misí v případě potřeby ČR etablovat nejvyšší zájem o obnovu přetrhaných styků se zeměmi, ve kterých náš kontingent působí, nebo v případě převážně humanitárního zaměření mise.

Centrum CIMIC je schopno vytvořit dva týmy. Tím je předurčeno pro plnění úkolů CIMIC v rámci kontingentu do stupně prapor.

Obr. 1: Současná organizační struktura CIMIC při zajištění podpory jednotlivých stupňů s možností přiřazení skupiny funkčních specialistů

Podíl složky CIMIC na možných operacích AČR

Při nasazení CIMIC je pochopitelně nutné dodržovat alespoň základní zásady, což přispívá významnou měrou nejen ke splnění vlastního úkolu mise, ale umožní dodržet kontinuitu výcviku a schopnost zabezpečit případnou rotaci.

Na základě zkušeností z přípravy a vysílání skupin CIMIC do jednotlivých misí za dobu existence střediska se jeví jako stěžejní následující zásady, které lze uplatnit jak pro složení vlastní jednotky, tak pro přípravu celého kontingentu, zvláště jeho velitelů a štábu.

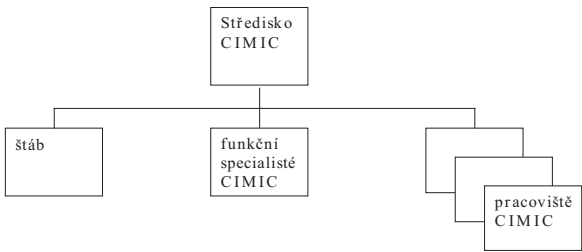
1. **Vysílání organického prvku do mise (operace).** Při plánování a přípravě kontingentu k vyslání do zahraniční mise nebo při plánování činnosti pro jednotky vyčleněné k plnění úkolů v rámci HNS, činnosti v rámci integrovaného záchranného systému (IZS) a podobně je nezbytné vycházet z jejich organizace, což se pochopitelně týká i Střediska CIMIC. Nevytvářet umělé prvky podle „počtu volných míst“ v plánovaných počtech kontingentu. Tak lze mimo jiné, předejít problémům s výstrojí a materiálem, umožnit kontinuitu ve výcviku jednotlivých prvků a plnohodnotnou rotaci v misích. Tím pak v konečném důsledku i splnění mezinárodních závazků v této oblasti.
2. **Stanovení jasného úkolu.** Při přípravě vyčleněných součástí CIMIC do operace je nutné jasně stanovit úkol, který mají plnit. K tomu je potřeba postupovat podle zásad zmíněných v předchozích částech statě. Nejdůležitější je přizvat k plánování operace velitele (štáb) CIMIC a znát jeho možnosti.
3. **Zabezpečení všeobecné podpory.** Činnost CIMIC musí být zabezpečena všeobecnou podporou velitele, nadřazených stupňů a v neposlední řadě i politických orgánů, a to především finančně a materiálně. Musí být jasné politické zadání. To umožní veliteli CIMIC reálně naplánovat a řídit činnost vyslané jednotky.
4. **Přístup k informacím.** K zodpovědné přípravě příslušníků Střediska CIMIC, k plnění jejich úkolů a k jejich práci v rámci zahraniční mise je nezbytné mít pravidelný přístup k informacím. K tomu je potřeba aby „svůj“ CIMIC řídil velitel kontingentu osobně, a nikoli prostřednictvím některého příslušníka štábu zprostředkovaně, pozdě nebo vůbec ne. Proto je také výhodnější začlenit odborníky CIMIC na jednotlivých štábech do struktur „5“ (plánování). Nevýhodou se naopak jeví odtržení štábu CIMIC od velitele a štábu (do jiné posádky).
5. **Znát možnosti jednotky CIMIC.** Při plánování a stanovování úkolů nelze po příslušnících jednotky vyžadovat úkoly, které nespádají do jejich kompetencí, či na které nejsou připraveni či připravováni – úkoly zasahující do diplomatické oblasti, činnosti ministerstev, orgánů státní správy, humanitárních organizací atd.

Ani dodržení všech zmíněných zásad nemůže zaručit splnění všech úkolů, které před CIMICem v jeho současné podobě stojí. **K rozšíření možností jednotky CIMIC a k zabezpečení plně šíře úkolů, které může a musí ve prospěch operace a velitele plnit, je vhodné a možné rozšířit ji o další prvek.**

Návrh na doplnění organizace střediska

Vzhledem k potřebě plnit v rámci operací speciální úkoly, které nejsou schopni plně zabezpečovat příslušníci jednotlivých týmů, center a pracovišť, je nanejvýš vhodné do organizace střediska zařadit skupinu nebo skupiny „**funkčních specialistů**“. Bez doplnění jednotky CIMIC o stálou či nestálou skupinu funkčních specialistů lze jen velmi obtížně dostát našim závazkům v této oblasti vůči našim spojencům v rámci CIMIC Group North (CGN). Ty jasně říkají z čeho se tato skupina skládá a k naplnění skupiny funkčních specialistů byly vyzvány

všechny členské státy. Co je neméně důležité – **přenecháváme prostor jiným zemím**, které jsou schopny a ochotny tuto skupinu vytvořit a do krizové oblasti vyslat. Ty se pak mohou významně podílet nejen na normalizaci poměrů v oblasti, ale i na obnově země a jejího hospodářství.

Obr. 2: Schematické znázornění možného doplnění skupiny funkčních specialistů do stávající organizace Střediska CIMIC případně Střediska CIMIC/PSYOPS. Počty osob na jednotlivých stupních se mohou měnit.

Co jsou to funkční specialisté?

Funkční specialisté tvoří, podle definice, skupinu odborně připravených osob, která je schopna plnit úkoly ve prospěch velitele především při obnově jednotlivých částí infrastruktury na území. Požadavek na skupinu funkčních specialistů, na jejich zařazení do organizace střediska, je součástí společných dokumentů ze stupně CGN.

Funkční specialisté mohou realizovat široké spektrum specifických úkolů, které jsou výsledkem procesu vyhodnocování situace v daném prostoru a času. Jejich počet a oblast činnosti bude různá, a to podle potřeby a dostupnosti. Mohou být nasazeni jen na dobu plnění specifického úkolu. Mohou být vyčleněni z armády, mohou to být i civilisté. V případě zasazení civilních osob na tyto funkce je potřeba důkladně zvážit možnosti které dává současná legislativa.

Funkční specialisté mohou vykonávat celou škálu odborných činností. Na následujícím obrázku předkládám jen schematický nástin jejich možného zařazení. Tento nástin si ani zdaleka neklade za cíl postihnout celou škálu odborností vhodných nebo potřebných v různých fázích operace pro obnovu infrastruktury země ve kterých probíhá. Dokumentace CGN obsahuje seznam asi 250 různých odborností, které tato skupiny vyžaduje po členských zemích (viz **tab.**).

Humanitární pomoc	Civilní infrastruktura	Veřejné záležitosti	Kultura a vzdělání	Ekonomika a obchod
obecné	obecné	obecné	obecné	obecné
práce s uprchlíky	kommunikace	administrativa	školy	finance
dodávky pomoci	doprava	veřejná správa	historické památky	bankovníctví
zdravotnictví	zaměstnanost	bezpečnost	náboženství	zemědělství
péče o menšiny		životní prostředí	umění	průmysl
péče o děti		soudnictví	kultura	obchod
		legislativa		ekonom. vývoj
		archivní služba		

Tab.: Schematický nástin možného složení skupiny funkčních specialistů CIMIC

Z návrhu možné organizace skupiny funkčních specialistů je patrna i šíře úkolů, kterými lze tyto odborníky v jednotlivých sférách pověřovat. V některých oblastech např. školství je možno se i více specializovat. Například podle potřeb jednotlivých stupňů vzdělání, typů škol, místních zvyklostí atd.

Kde lze hledat funkční specialisty?

Nařízení NGŠ AČR „Vytváření a výcvik aktivních záloh dobrovolných v podmínkách Armády České republiky“ č.j.: 20295/2003-1186/3 uvádí mimo jiné:

„U jednotlivých operačních velitelství se organizují jednotky aktivní zálohy dobrovolné těchto druhů a stupňů: - ... Jednotky druhů vojsk podle potřeb AČR.“

Pro potřeby CIMIC je možné využít značného zájmu bývalých vojáků z povolání o práci v těchto složkách. Jedná se především o veterány zahraničních misí, kteří mají odpovídající jazykovou přípravu a mnohdy pracují v civilních organizacích v požadovaných odbornostech. Mnozí z nich ve státní správě, zdravotnictví, kultuře či logistice.

Výcvik těchto specialistů v délce trvání osmnácti dnů ročně lze zabezpečit v rámci soustředěných příprav, které Středisko CIMIC pravidelně organizuje, či v rámci příprav do jednotlivých zahraničních misí. Vyhovující je i délka možného mimořádného cvičení tři měsíce.

Místo a úloha těchto záloh zatím dle současných legislativních norem není plánována pro případ nasazení mimo území republiky. Stojí však za zamyšlení, zda by nebylo vhodné využít zájmu těchto záloh, především již zmíněných „veteránů“ a znění zákona upravit novelou, a tak jejich potenciálu lépe využít. Jednou z možností je povolání do služebního poměru na dobu nezbytně nutnou (na několik měsíců).

Dalším možným zdrojem je AČR a její štáby. Je jasné že narazím na argument jejich plného vytižení. S přihlédnutím na operační schopnosti po roce 2007 však vidím možnost využití potenciálu odborníků i zde. Jedná se především o odborníky v oblasti školství, zdravotnictví, v dopravě, krizovém řízení a podobně.

Závěr

V rámci reformy ozbrojených sil prochází v současné době restrukturalizací i Středisko CIMIC. Reorganizuje se postupně na Středisko CIMIC/PSYOPS. Počty příslušníků tohoto střediska, tedy části CIMIC, mají klesnout. To je důkazem „pochopení“ významu této složky.

Tady možná nebude na škodu připomenout některé zkušenosti, které získalo velení polského kontingentu v průběhu jeho nasazení ve středním Iráku. Tak, jak je prezentoval vojenský a letecký přidělenec Polské republiky plk. Henry Budzyński na své přednášce 18. 6. 2004 v kurzu bezpečnostní politiky při VA Brno. V rámci své přednášky hodnotil význam a úlohy CIMIC v rámci jejich divize.

Prvním úkolem, který byl pro vedení činnosti divize zásadní, bylo zajištění bezpečnosti. Následovaly úkoly CIMIC, které obsahovaly:

- pomoc ve výstavbě místních institucí, včetně policie a sboru civilní obrany,
- spolupráce s místními úřady a podporování činností prozatímní vlády,
- poskytování základních služeb, zásobování vodou, elektřinou apod.,
- poskytování pomoci místnímu obyvatelstvu, obnova škol, nemocnic apod.,
- podpora činností mezinárodních a polských nevládních organizací,
- podpora výstavby civilní správy a infrastruktury.

Tyto úkoly plnilo pět Civil-Military Operations Centres. Při čemž došlo k realizaci 333 projektů v hodnotě 10 mil. USD v oblastech: školství, zdravotnictví, infrastruktura, veřejná bezpečnost, civilní správa. V únoru 2004 začala realizace dalších programů v hodnotě 40 mil. USD.

Nesporným kladem uplynulého období je, že jednotka CIMIC AČR, po vzoru spojenců, vznikla jako samostatný útvar a byla okamžitě zařazena do kontingentů v Bosně v Kosovu a Iráku. V těchto misích odvedla kus práce, kterou dokázali mnohdy spojenci zhodnotit lépe než my. V relativně krátké době byla zpracována základní dokumentace – především v oblasti výcviku.

Naopak nedostatkem či chybou je podceňování CIMICu veliteli, jež pramení z představy, že CIMIC je „ten kdo utrácí cizí peníze na rekonstrukce škol a rozdává čokolády“. K nápravě tohoto mínění má mimo jiné přispět i tento článek.

Celkově lze říci, že jdeme dobrou a spojenci prověřenou cestou, jenom nesmíme mít na očích klapky a správně musíme reagovat na to, co kolem sebe vidíme.

Použitá literatura:

Doktrína CIMIC AD 3.8.

Dokumenty CGN.

Memorandum of Understanding CGN.

Přednášky Regina NATO CIMIC Course 9/2003, Komorní Hrádek.

Nařízení NGŠ č.j.: 20295/1/2003-1186/3.

Přednáška plk. Ing. Henryka Budzyńského na VA Brno, 18. 6. 2004.

Česká republika v oblasti mezinárodní politiky, mezinárodní bezpečnosti a své vlastní obranné politiky není izolovaným subjektem. Je demokratickou zemí, je nezpochybnitelným prvkem západní civilizace, je blízkým spojencem Spojených států a je trvalou součástí Evropy. Tyto čtyři faktory ji jednoznačně zařazují. Ty ji také před téměř šesti lety dovedly do NATO a letos v květnu i do Evropské unie. Tento kontext je pro nás daný, víceméně až banálně jednoduchý, a určitě v něm v žádném ohledu nehodláme nic měnit. Současně musíme trvat na tom, aby ho také plně respektovali naši partneři.

Přesto je to kontext pouze rámcový a hrubý, kontext, který musí být nepřetržitě doplňován a rozvíjen. Naše armádní a širší obranná doktrína musí být stále znovu konkretizována a korigována a především musí být orientována na službu zájmům České republiky. Naším cílem nemůže být ani uspokojování zájmů našich evropských sousedů, ani uspokojování zájmů našich amerických přátel, ale ani propagace a prosazování těch či oněch více či méně vznešených abstraktních idejí a představ, prosazovaných různými parciálními zájmy. Mám strach, že jsme až dosud definovali naše zájmy a priority příliš široce a že jsme nebyli schopni jasně stanovit naše priority a současně i limity našich možností.

**Z vystoupení prezidenta České republiky Václava Klause
na velitelském shromáždění 2. 11. 2004**

Organizace Severoatlantické smlouvy již téměř tři roky provádí námořní vojenskou operaci, k níž se však jen málokdy obrací pozornost sdělovacích prostředků. Pro vnitrozemský členský stát NATO, jakým je také Česká republika, jsou alianční vojenské operace na moři poměrně vzdáleným tématem. Avšak z hlediska NATO, kde většina členů má přímý kontakt s mořem či oceánem, představují námořní akce významný prvek spojenecké bojové činnosti. Také z hlediska Aliance jako celku patří námořní bezpečnosti velká pozornost. Nejinak je tomu i v případě málo medializované námořní operace NATO „Active Endeavour“, o jejímž pozadí, průběhu a perspektívách ve stručnosti referují následující řádky.

Problematika námořní bezpečnosti vymezuje důležitý prostor, kde NATO musí bezpodmínečně prosazovat své zájmy. Také převážná většina celosvětového obchodu probíhá na námořních trasách a Aliance si je plně vědoma rizik, která z nedostatečné kontroly nad těmito cestami vyplývají.

Z hlediska Organizace Severoatlantické smlouvy představuje zvláště důležitý region Středo-
zemní moře. Pro Alianci je důležitá nejen politická úroveň vztahů se zeměmi na jeho březích, ale klíčovými jsou ve Středomoří také ekonomické a obecně strategické faktory. Zde je třeba mít na mysli, že Středo-
zemní moře platí za významnou komunikační a dopravní tepnu a že se v severní Africe nacházejí mnohá významná naleziště strategických surovin, jakými jsou především ropa a zemní plyn. Také z hlediska boje proti terorismu, kde chce NATO hrát velkou roli, se musí pozornost Aliance obracet ke Středomoří.

Počátky a dosavadní průběh operace

Operace *Active Endeavour* [1] představuje v současnosti zdaleka největší alianční angažmá, přičemž byla zahájena 6. října 2001 po teroristických útocích na USA. NATO své schopnosti a kapacity uplatňuje v operaci *Active Endeavour* vedle doposud probíhajících balkánských operací SFOR, KFOR, asistenční role v Iráku a afghánské mise ISAF. *Active Endeavour* probíhá v souladu s článkem 5 Charty NATO a formálně byla pod svým názvem zahájena o dvacet dní později. Vedle zapojení letounů AWACS v USA je to poprvé, kdy Aliance využila svých prostředků na podporu operace podle článku 5.

Zahájení operace *Active Endeavour* představuje přímou odpověď NATO na teroristické útoky z 11. září 2001. Původně působila *Active Endeavour* pouze ve východních oblastech Středo-
zemního moře. Na základě rozhodnutí Severoatlantické rady z února 2003 začala NATO poskytovat vojenský doprovod civilním lodím z aliančních států v Gibraltarském průlivu, pokud o tento krok požádaly. Prohloubení mise odůvodnila NATO teroristickými útoky na americký torpédoborec USS Cole v Jemenu v říjnu 2000 a francouzský tanker Limburg 6. října v jemenských vodách o dva roky později. Dodnes využilo možnost eskorty NATO přes 450 plavidel z členských států Aliance.

NATO ve Středozemním moři udržuje stálé námořní vojenské síly dlouhodobě, ovšem v reakci na teroristické útoky v New Yorku a Washingtonu se přítomnost Aliance kvalitativně změnila. Podobně, ve smyslu rozšíření operace, NATO reagovala na teroristické útoky z 11. března 2004 ve španělském Madridu. Tehdy Aliance rozšířila aktivity v rámci *Active Endeavour* na celou oblast Středozemního moře. Aliance rozšíření mise do souvislosti madridským masakrem na oficiální úrovni otevřeně nedávala, avšak přinejmenším načasování tohoto kroku indikuje vliv teroristických útoků na vojenské aktivity Aliance. Od 16. března 2004 tak *Active Endeavour* zahrnuje oblast celého Středomoří.

Zajištění bezpečnosti středomořských dopravních tepen a kontrola Aliance nad celou oblastí Středomoří jsou pro spojence v NATO klíčové. Operace *Active Endeavour* je řízena z velitelství spojeneckých námořních sil v jižní Evropě (NAVSOUTH – Allied Naval Forces Southern Europe) v italské Neapoli. Základ mise tvoří stálé námořní síly ve Středomoří (STANAVFORMED – Standing Naval Force Mediterranean), které za normální situace tvoří vojenské lodě Německa, Řecka, Itálie, Nizozemí, Španělska, Velké Británie, USA a Turecka. Ve Středozemním moři působí v rámci mise i stálé námořní síly v Atlantiku (STANAVFORLANT – Standing Naval Force Atlantic).

Obě námořní seskupení v rámci operace *Active Endeavour* rotují v tříměsíčních cyklech. *Active Endeavour* podporovaly také námořní vojenské síly Bulharska a Rumunska, přičemž se vstupem těchto států do NATO jejich participace na operaci pokračuje.

Cíle Active Endeavour

Operace *Active Endeavour* zahrnuje stovky plavidel NATO, které patrolují po celém Středozemním moři, monitorují námořní dopravu a poskytují eskortu civilním lodím. Operace pomáhá detekovat teroristickou hrozbu, působí jako zastrašující faktor (deterrent effect) a obecně se *Active Endeavour* snaží zabránit teroristickým aktivitám. Vedle kontroly nad bezpečností Středozemního moře je jedním z hlavních cílů operace bránit proliferaci zbraní hromadného ničení, jejich nosičů i komponentů pro jejich výrobu.

Provádět dohled a dosáhnout plné kontroly nad všemi plavidly v oblasti však představuje takřka nemožný úkol. Jen Gibraltarem propluje denně na tři tisíce lodí. Slovy italského admirála Ferdinando Sanfelice di Monteforte, velitele *Active Endeavour*, je nalézt „teroristickou loď, jako hledat jehlu v kupce sena“ [2]. Spojenci v rámci středomořské mise systematicky kontrolují civilní plavidla. V případě podezření či zdání čehokoliv neobvyklého je – po informování a konzultaci s NAVSOUTH a Centra námořní dopravy NATO v anglickém Northwoodu – vyslána skupina patnácti až dvaceti vojáků, kteří podezřelou loď zkontrolují, včetně nákladu a odpovídající dokumentace. Do dnešních dnů monitorovaly síly *Active Endeavour* přes 42 000 obchodních lodí a vojáci NATO provedly přímou kontrolu naloděním do více než padesáti plavidel.

K účasti na misi vyzvala Aliance své členy, partnerské země z Euroatlantické rady partnerství (EAPC – Euro-Atlantic Partnership Council), Partnerství pro mír (PfP – Partnership for Peace) a zvláště pak země zapojených ve Středomořském dialogu (MeD – Mediterranean Dialogue). Význam se Středomořskému dialogu přikládá zvláště na politické úrovni, nicméně nelze opomenout jeho bezpečnostně-politický přínos pro celý region. Iniciativa Středomořského dialogu je integrální součástí kooperativního přístupu Aliance k otázkám bezpečnosti.

Deklarovaným cílem MeD je přispět k bezpečnosti a stabilitě ve Středozemí. Mezi jeho hlavní cíle iniciativy patří rozvoj dobrých vztahů mezi partnerskými zeměmi a členy NATO

a hledání společné pozice a vzájemného pochopení zvláště v otázkách bezpečnosti v oblasti Středozemního moře [3]. Právě posílená přítomnost NATO ve Středozeří vyvolává zvýšenou potřebu bezpečnostní spolupráce s členskými zeměmi Středomořského dialogu, kterými jsou v současnosti Egypt, Izrael, Maroko, Tunis, Mauretánie, Jordánsko a Alžírsko.

Hrozba mezinárodního terorismu se v neméně míře dotýká i těchto zemí a zmíněné státy se také proto *Active Endeavour* sice nepřímou, ale aktivně účastní. Spolupráce se zeměmi Středomořského dialogu probíhá převážně na úrovni poskytování zpravodajských informací o podezřelých plavidlech v jejich přístavech a teritoriálních vodách.

V budoucnu nelze vyloučit rozšíření aktivit v rámci mise *Active Endeavour* i do Černého moře. Zde se bude ovšem NATO muset obrátit na své partnery, Ukrajinu a Ruskou federaci. Lze očekávat, že v případě dalšího geografického rozšíření operace budou obě země ke spolupráci pozitivně nakloněny. Nicméně politické vztahy s NATO, respektive jednotlivými členy Aliance, mohou na druhou stranu představovat spíše blokační prvek vojenské kooperace. Istanbulský summit NATO takové hypotézy potvrzuje, když se ve svých závěrech zmiňuje o *ad hoc* zapojení námořních sil Ukrajiny či Ruské federace do činností v rámci operace *Active Endeavour* [4].

Přínos a perspektivy operace

Hrozba terorismu jednoznačně nerespektuje státní hranice a úzká spolupráce s partnerskými zeměmi NATO je základním předpokladem také pro úspěch *Active Endeavour* [5]. Faktem zůstává, že ani vojenská spolupráce a poskytování zpravodajských informací nejsou absolutní zárukou úspěchu. Mise NATO ve Středomoří však přesto znamená významnou součást boje s terorismem, která se zakládá na mezinárodním právu a na jeho principech.

Nejvýznamnějším přínosem *Active Endeavour* je bezesporu **efekt zastrašování**, plynoucí již ze samotné vojenské přítomnosti NATO v oblasti. Vzhledem ke zmiňované skutečnosti, že většina světového obchodu probíhá na mořích a oceánech, znamená *Active Endeavour* adekvátní a pochopitelnou reakci Aliance na existující teroristickou hrozbu. Jedná se však o **misí pozorovací**, kdy síly NATO dohlížejí nad reálně existující situací.

Důvodem proč lze *Active Endeavour* snadno označit za úspěšnou operaci je právě její nízké definovaný mandát. Operace bude nadále prováděna v úzké součinnosti a kooperaci s partnerskými zeměmi, především státy Středomořského dialogu, které mnohdy představují strategické dodavatele ropy a zemního plynu pro západní Evropu.

Z hlediska boje proti terorismu je *Active Endeavour* konsenzuálně přijímanou misí a slouží jako příklad efektivní spolupráce zainteresovaných zemí. Egyptský generál ve výslužbě, Mohammed Kadry Saïd, vojenský a technický poradce ve Středisku pro politické a strategické otázky v Káhiře, tvrdí:

„Pro středozemní politiku NATO jsou samozřejmě nejdůležitější hospodářské zájmy a bezpečnost energetických zdrojů, neboť téměř 65 % ropy a plynu určených pro západní Evropu prochází středozemní oblastí. Bezpečnostní experti již dlouho předpovídají, že kombinace stagnujících ekonomik a populační exploze v severní Africe se stane dlouhodobým strategickým problémem pro Evropu, a že se projeví ilegální migrací nebo dokonce terorismem. Na bezpečnost Evropy a volnost jednání ve Středozemní oblasti má současně přímý dopad i proliferace řízených střel na Středním východě a v severní Africe.“ [6]

Oprávněnost a potřeba operace Active Endeavour

Generálova slova potvrzují oprávněnost a potřebu *Active Endeavour*. Velkou roli hraje také fakt, že Aliance je rozhodnuta operaci *Active Endeavour* vykonávat v souladu s mezinárodním právem. Zde musí být bráno v úvahu, že zásady a principy mezinárodního námořního práva jsou vzácně konkrétní a závazné.

Operace *Active Endeavour* patří z výše uvedených důvodů rozhodně mezi úspěšné aktivity NATO a lze očekávat, že se bude v budoucnu nadále perspektivně rozvíjet. Na rozdíl od pozemních misí, kde dochází k přímým střetům s protivníkem, se ovšem aktivity v rámci zmiňované operace omezují převážně na monitorování a kontrolu. Případné riziko pro vojenský a námořní personál je značně sníženo absolutní vojenskou převahou aliančních sil, nemožností, a hlavně neschopností nepřítele jejich záměrům vzdorovat. Pro nepřítele jedinou cestou, jak se působnosti operace vyhnout, je prostá početní převaha a z ní pro NATO plynoucí nemožnost kontrolovat všechna plavidla v inkriminované oblasti.

Bc. Jan Závěšický

Poznámky k textu:

- [1] Doslovný český překlad jako „činné“ či „aktivní“ (active) „úsilí“ nebo „snaha“ (endeavour) zní přinejmenším krkolomně a v českých médiích se překlad názvu operace vůbec nevyskytl. Z těchto důvodů bude v textu zachován originální anglický název.
- [2] *NATO Briefing, Active Endeavour*. Brussels: NATO Public Diplomacy Division, 2003, s. 3.
- [3] Dále viz Závěšický, J. *Středomořský dialog*, NATOAKTUAL, 5. 2. 2004, http://www.natoaktual.cz/na_analyzy.asp?r=na_analyzy&c=A040205_060522_na_analyzy_m00&l=1&t=A040205_060522_na_analyzy_m00&r2=na_analyzy.
- [4] *Istanbul Summit Communiqué*. NATO Press Release (2004)096, 28 June 2004, odst. 10.
- [5] Bývalý generální tajemník NATO lord Robertson řekl: „Terrorism is a threat which knows no borders, and countering it requires the broadest possible international cooperation, including with our Mediterranean Partners.“ NATO Secretary General Lord Robertson at the Royal United Services Institute (RUSI) Conference on “NATO & Mediterranean Security: Practical Steps towards Partnership”, London, 30. červen 2003, *NATO speeches*, <http://www.nato.int/docu/speech/2003/s030630a.htm>.
- [6] Mohamed Kadry SAID. „Středomořský dialog NATO.“ *NATO Review*, Spring 2004, <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue1/czech/art4.html>.

Jsme na konci velmi obtížného roku. Roku, kdy v armádě již skutečně probíhaly a probíhají významné změny dané reformou. Musím vás ujistit, že příští rok nebude o nic jednodušší, možná bude ještě složitější, protože už budeme znát problémy, které se nám ve startovacím roce reformy postupně objevily.

Příští rok bude prvním rokem čistě profesionální Armády České republiky. Myslím si, že dosavadní zkušenosti s nasazením armády a zkušenosti s uplatňováním rostoucích požadavků na její schopnosti potvrzují již teď správnost rozhodnutí o profesionalizaci.

**Z vystoupení ministra obrany Karla Kühnla
na velitelském shromáždění 2. 11. 2004**

Po ukončení fáze zahájení procesu profesionalizace, která trvala šest let, se francouzské pozemní síly v současné době transformují k dosažení cílového, stabilizovaného stavu profesionalizace v roce 2008. Příslušná doktrína, která má definovat novou roli ozbrojených sil, vytyčuje tři hlavní cíle pozemních sil, kterými jsou: 1. prevence, 2. operační nasazení a 3. ochrana. K dosažení těchto cílů mají napomoci tři hlavní principy: 1. modularita, 2. úspornost při používání zdrojů/prostředků, 3. rozdělení odpovědností. Nový přístup k náboru, k přípravě osob i k tvorbě koncepcí, doktrín a dalších řídicích dokumentů má odrážet novou vojensko-politickou realitu s potřebou adaptace na nový vojenskostrategický kontext, tj. zejména na nové druhy vojenských misí a redukované počty ozbrojených sil s potřebou vyšší profesionalizace. To vyžaduje potřebu změny organizačních struktur, stanovených cílů ozbrojených sil i nutnost změny mentality vojáků, což klade velké nároky na přípravu vojenských profesionálů.

Francouzské ozbrojené síly čítají cca 460 000 osob, z nichž je asi 100 000 občanských zaměstnanců, 170 000 osob slouží v pozemních silách, 70 000 u letectva, 55 000 u námořnictva, 100 000 u vojenské policie (četnictva) a 65 000 u společných sil.

Kromě toho je k dispozici 83 000 operačně připravených a použitelných záloh, z nich 23 000 u pozemních sil. Velkou část z nich však stále tvoří ti, kteří zhruba před šesti lety ukončili základní vojenskou službu a mají uzavřený kontrakt na možné operační použití. Do roku 2008 mají tento počet osob nahradit ti, kteří budou pravými, tj. dobrovolnými zálohami, přičemž do konce roku 2012 se má jejich počet ještě navýšit na 94 000.

Pokud jde o pozemní síly, ty čítají 136 000 vojáků a 34 000 civilních zaměstnanců. Z celkového počtu vojáků je 15 000 důstojníků, 55 000 praporčků a 66 000 vojáků a poddůstojníků. Ve francouzských ozbrojených silách je asi 55 000 praporčků, z toho 35 % slouží u pozemního vojska, věkový průměr je 35 let a mezi nimi je asi 11 % žen.

Velitelství pozemních sil sestává z:

- dvou velitelství sil, z nichž jedno je zaměřené na operační přípravu vojsk a druhé na jejich nasazení, tj. zejména na logistickou podporu pozemních sil;
- několika ředitelství služeb, zaměřených na telekomunikace, informační technologie, ženijní podporu, materiální zabezpečení a na rozpočtování;
- pěti regionálních velitelství, která zabezpečují úkoly teritoriální podpory jednotek, rozmístěných v daném území, a to především z hlediska každodenního života, správy lidských zdrojů, rozpočtu, infrastruktury či vztahů s národními komunitami;
- dvou velitelství, jednoho zodpovědného za tvorbu doktrín a vysokoškolské vzdělávání (CDES - Středisko strategických studií a doktrín) a druhého za přípravu a výcvik (CoFAT), který je obdobou ŘeVD v AČR. Od léta 2004 však přebírá CoFAT působnost i za vysokoškolské vzdělávání.

Politické ambice Francie předpokládají následující scénáře možného použití ozbrojených sil:

- ❑ nasazení až 50 000 osob bez rotace pro řešení jedné velké krize v rámci koalice vedené NATO nebo EU;
- ❑ nasazení 30 000 osob na dobu jednoho roku bez rotace v mnohonárodním prostředí pro řešení krize střední intenzity a současně vedení národní operace s jednotkami v počtu 5000 osob;
- ❑ nasazení a udržení sil v počtu 20 000 osob do různých prostorů operace.

V současné době je více než 21 000 příslušníků pozemních sil v nejrůznějších operacích nebo ve stavu operační pohotovosti, z nich v operacích na Balkáně, v Afghánistánu a v Africe je 8500 osob. Například v srpnu 2003 to bylo 23 457 vojáků v 36 destinacích.

Pro řešení trvalých nebo mimořádných krizových situací na vlastním území může být kdykoliv aktivováno několik tisíc osob. Z nich je každodenně asi 3000 osob v operační pohotovosti. Dalších 5200 osob je trvale přítomno v zámořských územích, náležejících Francii a dalších 3500 osob v Africe na základě dohod s vybranými zeměmi.

Pro řešení krizových situací národního charakteru je k dispozici 5000 osob udržitelných rotacemi.

Takto definovaným bezpečnostním ambicím musí odpovídat celková organizace, systém velení, počty osob, výzbroje i techniky.

Přechod ozbrojených sil na plně profesionální stav byl založen na rozhodnutí prezidenta republiky z roku 1996 a vytyčen do konce roku 2002, kdy skončila první, počáteční fáze následovaná druhou, stabilizační, datovanou do roku 2008.

Způsoby náboru vojenských profesionálů

Základem dobře připravených vojenských profesionálů je jejich správný výběr v procesu náboru. V tomto směru mají francouzské pozemní síly dobře propracovaný systém, který se v procesu profesionalizace nadále zdokonaluje.

Zdokonalená profesionalizace francouzských ozbrojených sil musí v tomto směru řešit čtyři hlavní výzvy:

- ❑ kvantitativní výzvu, která znamenala v letech 1997–2002 potřebu rekrutovat celkem 88 000 mladých důstojníků, praporčíků a mužstva;
- ❑ potřebu dobré kvality náboru;
- ❑ rozpracování psychologických aspektů rekrutace;
- ❑ využití technických prostředků tvorby koncepcí, organizace a postupů.

Celkový roční rekruční potenciál činí asi 400 000 osob. Z toho je získáno celkem více než 60 000 osob, což je asi jedna šestina. Z nich je předurčeno pro pozemní síly asi 17 000 osob, tj. zhruba 1/23 z celkového potenciálu. Hlavním principem náboru i následné přípravy a výcviku je plná dobrovolnost.

Proces náboru má sedm pilířů:

- ❑ provádí se pro konkrétní profese, pro které se posuzuje vhodnost jednotlivých uchazečů;

- ❑ termíny náborů se sdružují;
- ❑ provádění předběžného náboru nebo uplatňování čekací doby;
- ❑ trvalé přizpůsobování měnícím se podmínkám;
- ❑ nabízení lepších podmínek než u ostatních zaměstnavatelů;
- ❑ vedení osobního náborového dialogu;
- ❑ hodnocení reálné potřeby osob, které je potřeba pro pozemní síly získat.

Mezi charakteristiky rekrutace patří:

- ❑ nábor pro celý rozsah 400 profesí a všechny profesní skupiny;
- ❑ atraktivita daná získáváním a rozvojem jedinečných zkušeností a povyšováním ve funkcích;
- ❑ předpoklad, že být vojákem, je více než pouhé povolání.

Aby bylo možné provádět úspěšný a kvalitní nábor cca 15 000-20 000 branců ročně, je vytvořen řetězec, značně decentralizovaný, avšak jednotně řízený a koordinovaný jak celkovou koncepcí, tak i souborem opatření a pravidel, využívající moderní informační a komunikační technologie. Tento řetězec má umožnit zpracování potřebných údajů o všech kandidátech v co nejkratším čase.

Za personální řízení v pozemních silách odpovídá **Ředitelství personální podpory pozemních sil (DPMAT)**. Jeho hlavním úkolem je přizpůsobit lidské zdroje podmínkám pozemních sil v souladu s direktivami personální správy Velitelství pozemních sil. V tomto ohledu jsou každý rok definována hlavní opatření pro dosažení vytyčených cílů pro jednotlivé kategorie personálu. Vlastní proces náboru je v kompetenci zástupce ředitele **Velitelství pozemních sil pro rekrutaci (SDR)**, a to z hlediska koncepce, koordinace a regulace činností, přičemž generál řídící SDR navíc završuje rekrutaci, prováděnou územním velitelem.

SDR má tři odbory:

- ❑ informační a komunikační s odděleními marketingu, vzdělávání a rozpočtu, odpovídající za propagaci v televizním a radiovém vysílání, za šíření informací cestou internetu a Audiotelu a za vývoj koncepcí v oblasti náboru;
- ❑ náborové s odděleními důstojníků, praporčků a mužstva, které rozhoduje o přijímání 90 % příslušníků mužstva, o zbytku rozhoduje přímo velení SDR;
- ❑ analýz a vyhodnocování, s odděleními řízení a spolupráce, analyticko-syntetickým a studií aplikované psychologie a výběru, kde se provádí hodnocení způsobů a efektivit výběru uchazečů o službu profesionálního vojáka.

Na regionální úrovni působí u každého z pěti územních velitelství jedno **regionální náborové středisko (CSO)**, které provádí sérii vyhodnocovacích a výběrových činností, v trvání 1-2 měsíců, spočívajících v prověřování zdravotního stavu, intelektuálních schopností, hodnotového zaměření a fyzických předpokladů uchazečů. Celkový proces výběru od počátečního kontaktu až po definitivní rozhodnutí trvá 2-3 měsíce, což je záměrně dostatečně dlouhá doba k tomu, aby se omezila chybná rozhodnutí.

Poslední, nejnižší úroveň řetězce jsou **lokální náborové kanceláře (CIRAT)** v jednotlivých okresech, kterých je celkem 92. Tyto kanceláře jsou umístěny ve větších městech a disponují pojízdnými mikrobusem, s nimiž objíždějí své prostory odpovědnosti a provádějí propagaci v terénu, tj. i v menších městech a na venkově.

Proces výběru probíhá zjednodušeně tak, že CIRAT provede úvodní pohovor a založení spisu uchazeče, který pak odešle CSO se žádostí o zařazení do výběrového řízení. Tam pak proběhne třídní komplexní testování, zakončené denně možností studia v knihovně CSO. Jeho výsledky jsou pak zaslány CIRAT, kde se provedou další orientační pohovory, zaměřené na výběr pro konkrétní požadované profese a spis se pak odešle k rozhodnutí SDR, odkud se po ukončení výběru rozešle uchazečům vyrozumění o jeho výsledku.

Kvantitativně vypadá výběr zhruba tak, že z celkového počtu asi 120 000 uchazečů o působení v pozemních silách vybere CSO přibližně 40 000 těch nejvhodnějších z hlediska zdravotních, fyzických a psychotechnických kvalit. Z nich pak konečný výběr 17 000 osob pro konkrétní požadované profese provede a po rozhodnutí SDR kontrakt s uchazečem podepíše CIRAT.

Současný stupeň feminizace při výběru činí 14,7 %. Profily jednotlivých kontraktovaných kategorií vojáků jsou:

□ **důstojník-specialista:**

- věk 26,5 roku;
- maturita + 4/5 let studia;
- kontrakt uzavřen většinou na konci studia na dobu 20 let;
- 30 % tvoří ženy;
- poměr výběru je v závislosti na specializaci 1 : 1 až 1 : 7;

□ **kariérový důstojník:**

- věk 25,5 roku;
- maturita + 3 roky studia;
- kontrakt na dobu 15 let;
- 20 % tvoří ženy;
- poměr výběru je 1 : 3;

□ **praporčík:**

- věk 21,5 roku;
- maturita (90 %), maturita + 2 roky studia (9 %), maturita + 3 roky studia (1 %);
- 18 % jsou ženy;
- poměr výběru je 1 : 2-1 : 3;
- kontrakty jsou prováděny pro 35 specializací;

□ **mužstvo:**

- věk 20 let;
- maturita (12 %), vyučení (73,5 %), 14,5 % bez vyučení;
- 15 % jsou ženy;
- poměr výběru je 1 : 1,5;
- kontrakty jsou uzavírány pro 400 specializací.

Přes vytvořené podmínky je v současné době rekrutace negativně ovlivněna ekonomickou konjunkturou a mezinárodní situací. Proto jsou pozemní síly odsouzeny k permanentní rekrutaci, která je trvalou a nikdy nekončící výzvou.

Asi 55 % důstojníků se rekrutuje z bývalých praporčíků a asi 53 % praporčíků z bývalých příslušníků mužstva. Zbytek tvoří přímý nábor uchazečů o vojenské řemeslo z řad civilistů. V případě rotmistrovského sboru to v roce 2004 představuje 1 635 osob v přímém náboru

a v náboru z bývalých příslušníků mužstva 1 875 osob, což jsou všichni kromě 160 vojáků pro cizinecké legie a 150 pro speciální síly.

Celková koncepce přípravy vojenských profesionálů a úloha Velitelství přípravy pozemních sil (CoFAT) v tomto procesu

Obecné přístupy

Příprava osob se evidentně vyvíjí, nicméně hlavně ve svých formách, neboť obecné principy, kterými se řídí, jsou stále platné. Hlavně je podřízena budoucímu operačnímu nasazení, které je velmi rozsáhlé a rozmanité, s velkým současným důrazem na operaci KFOR, na operace v afrických zemích a přítomnost vojsk ve francouzských územích mimo vlastní území Francie.

Příprava vojenských profesionálů je založena na jejich základní roli v ozbrojených silách, kdy v případě důstojníků je to koncepční činnost, kterou mají za úkol implementovat praporčíci a v praxi vykonávat poddůstojníci. Obecnou úlohou praporčíckého sboru je jednak odpovědnost za řízení a implementaci úkolů od družstva technické podpory v minimální síle 0/1/1 až po četú mechanizovaného vojska v síle 0/7/32 a dále za zabezpečování technické podpory ve 40 různých specializacích.

Příprava všech osob je podřizována operačním požadavkům a jsou cvičeny pro určitou konkrétní úroveň operační připravenosti. V tomto směru se nepřipouští žádné kompromisy, neboť nedůslednost by mohla mít za následek ztrátu na životech lidí.

Nedílnou součástí přípravy jsou cvičení, která se klasifikují na čtyři úrovně: 1. velké celonárodní cvičení Opera, 2. divizní cvičení Guibert, 3. brigádní štábní cvičení Audite a 4. plukovní cvičení.

Důležitým prvkem přípravy je také to, že ačkoliv se zaměřuje na 400 různých profesí, jejím jádrem je skutečnost, že každý musí být především vojákem. Například vojenský kuchař není kuchařem u vojáků ale vojákem-kuchařem. Tomu je celá příprava plně podřízena.

U výukových a výcvikových programů se vždy definují tři druhy pedagogických cílů:

- ☐ co je třeba v daném tématu zvládnout teoreticky (čemu se naučit);
- ☐ co je třeba zvládnout prakticky (jaké budou získány praktické dovednosti);
- ☐ k čemu přispěje daný předmět z hlediska rozvoje schopností, vlastností, postojů a tedy osobnostního profilu posluchače.

Kromě toho se definuje požadovaná úroveň zvládnutí předmětu (základní, zdokonalovací, prohlubovací, aktualizace předchozích znalostí) a stanovují se referenční studijní materiály, včetně odborných knih, časopisů, sborníků, článků.

Vojenská příprava je trvalý proces osvojování si znalostí a způsobů chování a skládá se:

- ☐ ze vzdělávání, které má za úkol
 - nabytí znalostí a
 - jejich procvičení (výcvik) a
- ☐ z výchovy, s cílem formovat postoje a důležité kvality vojenské, velitelské a občanské

Podle jiného pohledu lze přípravu dělit na individuální, sestávající ze vzdělávání a výchovy a na přípravu kolektivní nebo operační, sestávající z kolektivního vzdělávání, z výcviku a z operační přípravy. Další dělení je na přípravu na učebnách a na adaptační výcvik pro specifické druhy funkcí či prostředí operačního použití.

K pedagogickým principům patří maximální participace studentů v tom, že jsou aktivními tvůrci svého vzdělávání.

Role a úkoly CoFAT:

Ambicí **Velitelství přípravy pozemních sil (CoFAT)** je především podporovat a implementovat moderní a účinné vzdělávání, poskytované profesionály ve prospěch profesionálních pozemních sil.

CoFAT má dvě hlavní poslání: 1. přípravu, implementaci a podporu koncepce vzdělávání pro veškeré pozemní síly a 2. funkční řízení všech složek vzdělávání.

CoFAT připravuje vojáky z povolání, záložáky v počtu cca 13 000 osob, nepřímo mužstvo v počtu kolem 66 000 osob, civilní zaměstnance, zahraniční studenty (loni pro 63 různých zemí) a francouzské posluchače z jiných druhů vojsk, kteří tvoří asi 11 % z celkového počtu frekventantů.

CoFAT zabezpečuje školení pro 400 různých profesí v celkem 850 druzích vzdělávání, z nichž je 238 vševojskových, a ročně uskutečňuje 2300 kurzů. Ročně těmito kurzy projde kolem 45 000 posluchačů, což je plná třetina vojáků pozemních sil. Proti roku 1997 došlo v tomto směru k navýšení o 10 %.

Stálý stav CoFAT čítá 1700 důstojníků, 3800 praporčíků, 2300 příslušníků mužstva a 3200 civilních zaměstnanců. Celkem se tedy jedná o 11 000 zaměstnanců, což je 8 % z celkového počtu příslušníků pozemních sil. Oproti roku 1997 došlo ke snížení o 50 %, způsobenému zánikem pluků, specializovaných na výcvik posluchačů přímo ve školách, ale také racionalizačními opatřeními, restrukturalizací nebo zavedením vazeb na civilní instituce v souvislosti se zánikem základní vojenské služby.

V čele CoFAT je armádní generál, jeho zástupcem je generálplukovník, který přímo řídí pilotní projekty a audity kvality výuky. Veliteli je přímo podřízen náčelník štábu ve funkci generálmajora, který řídí 4 divize a studijní odbor, zaměřený na rozvoj budoucí přípravy. Divize přípravy, v čele s generálmajorem, završuje všechny vojenské vzdělávací aktivity, od základní přípravy až po **vysokou školu pozemního vojska (CESAT)**. To umožňuje dosažení nejlepší konzistence celého vzdělávacího systému bez ohledu na úroveň poskytované přípravy. Divize specializovaného vzdělávání, v čele s generálmajorem, řídí zvláštní složky přípravy, jako je příprava ve specializovaných výcvikových táborech, sport, apod., jakož i 4 vojenské střední školy. Zbylé dvě divize mají podpůrný charakter, jsou obě řízeny plukovníky a mají za úkol pečovat o informační systémy a ostatní druhy zabezpečení.

Celkový počet školících zařízení je nyní 31, z toho jsou 4 školy určeny pro základní přípravu, 9 je aplikačních, 9 specializovaných škol a středisek, 3 výcvikové základny pro operační přípravu, 4 střední školy a 2 vysoké štábní školy.

Absolventi aplikačních škol jsou připraveni k okamžitému operačnímu nasazení. Kromě svého hlavního poslání, kterým je příprava praporčíků, sehrávají aplikační školy významnou úlohu také při kariérovém vzdělávání důstojníků, které je postupovou podmínkou do hodností poručíků, kapitánů a vyšších důstojníků. Specializované školy a střediska jsou zaměřeny na tyto oblasti: logistika, zpravodajství, ochrana před nukleárními, biologickými, chemickými

a technologickými hrozbami, působení v horských oblastech, výcvik speciálních jednotek a zdravotnické zabezpečení.

Výcviková střediska operační přípravy mají za úkol zasadit jednotky a jejich velitele do náročného prostředí, blízkého bojové realitě, kovat charakter a morálku jednotky v situacích únavy a stresových rizik s cílem rozvoje soudržnosti členů jednotek, jakož i identifikace a následného odstraňování vlastních slabin.

Úvodní příprava je pro praporčíky organizována ve vojenské škole v Saint-Maixent a pro důstojníky v důstojnické škole v Coëtquidan.

Průběh kariéry praporčíckého sboru je koncipován následovně:

- ❑ V prvním roce služby probíhá základní příprava – FG1, následovaná jen s minimální prodlevou odbornou přípravou FS1 u aplikačních škol.
- ❑ Zpravidla mezi 6. a 7. rokem služby je dána možnost absolvovat kvalifikační distanční kurz BSTAT, který je podmínkou pro povýšení na rotmistra a získání kontraktu praporčíka z povolání. Souběžně je zhruba mezi 4. a 9. rokem služby možné se ucházet o studium na vojenské důstojnické škole.
- ❑ Ti, kteří neuspějí ani v jedné možnosti kariérního růstu postupně odcházejí, nejčastěji do 15. a povinně nejpozději do 22. roku služby. Hranice 22 let služby je dána i pro nadrotmistry, kteří nemohou být povýšeni na podpraporčíky ani přijati za důstojníky. Takováto možnost je pro nadrotmistry a podpraporčíky otevřena mezi 16. a 22. rokem služby, pokud uspějí v příslušném konkurzu. Pro podpraporčíky je omezena celková možnost služby věkovým limitem 47 let, pro praporčíky 55 let a pro nadpraporčíky 56 let. Část praporčíků může být po 29 letech služby přímo přijata za důstojníky.

Pedagogickým cílem CoFAT je nepřipravovat frekventanty škol a kurzů na budoucí povolání jen z hlediska zvládnutí „jednoduchých“ technických expertních činností, ale komplexně ve třech aspektech:

- ❑ jako vojáky, pro které je charakteristická zejména kompetentnost a kvalita profesionální, technická a lidská;
- ❑ jako občany, charakterizované odpovědným chováním a
- ❑ jako lidi, s otevřeností ducha a vysokou kulturností.

Specifické zaměření školy je také na přípravu kompetentních vedoucích pracovníků, integrovaných ve společnosti a schopných zejména:

- ❑ zvládat za všech okolností zkušební nevypočitatelné a proměnlivé situace;
- ❑ mít odvahu se správně rozhodovat a jednat v rámci obecných etických pravidel;
- ❑ brát odpovědnost za svá rozhodnutí a jednání.

Schopnost velení má přitom čtyři rozměry požadavků:

- ❑ technický rozměr, vyžadující zvládnutí stále komplexnějších technických prostředků i získání důvěry podřízených vojáků, založené na demonstraci vysoké odbornosti;
- ❑ etický rozměr, znamenající potřebu umět svou odpovědnost konfrontovat s rizikem, které vydávání rozkazů může přinést pro životy a zdraví podřízených, kdy může být za jistých okolností ospravedlnitelné i nekonání, či nesplnění rozkazu;

- ❑ politický rozměr, vyžadující vnímání souvislostí a okolností současného komplexního světa;
- ❑ rozměr citový, vedoucí k tomu, aby si získal plnou důvěru svých podřízených, neboť musí velet srdcem. V tomto ohledu má role člověka v procesu velení stále ústřední funkci.

Výukové praxi vojáků z povolání se přikládá velká váha, prochází jí velká část vojáků a pro určité, především vyšší velitelské funkce je dokonce podmínkou kariérního velitelského postupu.

Příprava mužstva

Řetězec správy lidských zdrojů tvoří v případě mužstva tři úrovně:

- ❑ Ředitelství personální podpory pozemních sil (DPMAT);
- ❑ pět územních velitelství;
- ❑ vojenské jednotky.

U vojsk jsou spojovacím článkem mezi DPMAT, územními velitelstvími a jednotkami v běžných denních otázkách velitelé čet, velitelé jednotek a velitelé sborů, respektive jejich ředitelé pro lidské zdroje.

Počínaje létem 2000 je rozdělení odpovědnosti za personální řízení mužstva mezi centrální úrovní (DPMAT) a regionálními územními velitelstvími takové, že DPMAT odpovídá za celkové koncepční řízení a má v gesci příslušníky mužstva kategorií vzdělání CT1 a CAT2, zatímco ostatní příslušníci mužstva jsou v působnosti územních velitelství.

Pro rok 2004 stanovilo Ředitelství personální podpory pozemních sil následující hlavní opatření:

- ❑ udržet počty příslušníků mužstva;
- ❑ naplnit požadované množství specialistů z řad příslušníků mužstva, splňujících podmínky specializovaného vzdělání CT1 nebo CAT2 (technický certifikát 1. respektive 2. stupně) a doby předchozí služby v délce alespoň 11 let;
- ❑ stabilizovat komunikační vazby, nezbytné pro rekrutaci rotmistrovského sboru v rámci vojskových jednotek.

Velitelem pozemních sil byly navíc vytyčeny dva zvláštní cíle:

- ❑ dosáhnout méně než 15 % případů ukončení aktivní služby ve zkušební době;
- ❑ dosáhnout 70 % případů obnovení původního kontraktu.

Průběh služby příslušníků mužstva má tři hlavní možné formy:

- ❑ krátký, omezený na dobu 11 let pro poddůstojníky, kteří nedosáhnou hodnosti četaře;
- ❑ dlouhý, který umožňuje četařům po dosažení kvalifikačního stupně CT1 nebo CT1/VE (jedná se o certifikát CT1, udělený po ověření praxi) nebo po složení postupových zkoušek pro zařazení do úrovně kompetence CAT2, přesáhnout limit 11 let služby s možností rozšíření kontraktu celkem až na 22 let;
- ❑ praporčický, se dvěma obdobími možného přechodu do tohoto hodnostního sboru:

- o jednak mezi třetím a sedmým rokem služby, kdy se mohou ucházet o studium v **pra-porčické škole (ENS0A)** za účelem získání certifikátu CT1, a to za předpokladu, že již absolvovali certifikát CME nebo CTE a jsou povýšeni do hodnosti četařů;
- o a mezi 14. a 16. rokem služby, kdy se vybírají k povýšení do hodnosti rotných ti, kteří se v praxi nejlépe osvědčili, přičemž mají možnost následného povýšení do hodnosti rotmistrů a prodloužení původního kontraktu na celkovou maximální dobu 22 let služby.

Systém přípravy mužstva má následující fáze:

- Úvodní příprava v trvání 6 měsíců, která sestává ze čtyř oblastí – obecná úvodní příprava (FG1), úvodní specializovaná příprava (FS1), příprava zaměřená na vojenské chování a příprava zaměřená na adaptaci (FA). Absolvování celého bloku přípravy je završeno udělením praktického certifikátu.
 - o obecná úvodní příprava FG1 má za cíl integraci do vojenského prostředí a studium základů vojenského řemesla. Je společná pro všechny specializace a uskutečňuje se v rámci pluku v trvání 9 týdnů;
 - o úvodní specializovaná příprava FS1 má proměnlivou dobu trvání pro jednotlivé specializace (pěchota – 8 týdnů, ženijní vojsko – 10 týdnů, řidič Leclerc – 6 týdnů, administrativa – 5 týdnů);
 - o adaptační příprava FA trvá 2-3 týdny a má za cíl adaptaci na prostředí hlavního působení dané jednotky. Může být zaměřena např. na bojovou přípravu či výsadkářský výcvik.
- Základní příprava, uskutečňovaná v průběhu prvních 5 let služby a sestávající ze:
 - o základní všeobecné přípravy (FGE), organizované po období prvních 18 měsíců služby u vlastního pluku v trvání 8 týdnů a mající za cíl přípravu budoucích desátníků. Úspěšní absolventi získávají základní vojenský certifikát (CME);
 - o základní specializované přípravy s proměnnou dobou trvání (podle specializace). Úspěšné zakončení je završeno udělením základního technického certifikátu (CTE);

Po úspěšném absolvování obou certifikátů, doplněném o certifikaci ověření schopností (CVAE) v trvání 3 měsíců je možné povýšení do hodnosti desátníka a udělení souhrnného certifikátu BMPE.
- Příprava prvního stupně, určená příslušníkům mužstva se specializovaným zaměřením, která je podmínkou prodloužení počátečního jedenáctiletého kontraktu. Do roku 2003 byla tato příprava završena absolvováním konkurzu pro certifikát CAT2 nebo zkouškou CT1. Počínaje rokem 2004 se přechází na požadavek technického certifikátu, doplněného ověřením zkušenosti (CT1/VE), případně zkoušky CT1 a výkonu deseti let služby. Pro některé profese je nutné absolvovat přípravu ve vzdělávacích zařízeních.

Certifikát CT1/VE je založen na rozvoji profesionálních zkušeností. Obvykle je ve čtvrtém roce služby vydán těm příslušníkům mužstva, kteří mají předpoklady pro rozšíření kontraktu, odborný index, do něhož se zaznamená seznam toho, co je třeba si osvojit. Současně se mezi kontaktními osobami vyberou garanti, kteří mají za úkol vybrané kandidáty sledovat, hodnotit jejich výsledky a ty zaznamenávat v odborném indexu. Doba sledování není přesně stanovena, ale jelikož je pro prodloužení kontraktu nutné složit zkoušku CT1/VE v 7., 8.,

nebo 9. roce služby, trvá tato hodnotící fáze zpravidla 4 roky. Zkouška se může opakovat jen jednou a skládá se před plukovní komisí, která má právo příslušný certifikát udělit. Pozdější přezkoušení je možné jen se souhlasem územního velitelství. Po získání certifikátu CT1/VE absolvují někteří kandidáti ještě dodatečný vybraný učební modul z deseti možných specializací v některé ze škol CoFAT.

Povýšení do hodnosti svobodníka je možné nejdříve po 6 měsících služby, do hodnosti desátníka nejdříve po 2 letech a po splnění kvalifikačních předpokladů CME nebo CTE a do hodnosti četaře nejdříve po 4 letech služby a splnění kvalifikačních předpokladů získáním souhrnného certifikátu BMPE.

Důležitým faktorem služby příslušníků mužstva je stabilita v příslušnosti ke stejné jednotce, kterou je snaha bez vážných důvodů po celou dobu služby neměnit a pokud k tomu musí dojít, pak ne více než třikrát za období 22letého prodlouženého kontraktu.

Naplňování vybraných funkcí, které se obtížně zajišťuje, je dotováno náborovým příspěvkem v rozsahu 1-5 nástupních platů, což činí 1-5krát 1067 €.

Před ukončením aktivní vojenské služby lze využít celou řadu adaptačních nabídek na přechod do civilního života. Stejně jako samotná služba mají jasná pravidla a podmínky využití.

Základní příprava praporčíků (rotmistrovského sboru)

Příprava ve Vojenské škole rotmistrovského sboru (ENSOA)

K základním principům tohoto typu přípravy patří jednoduchost z hlediska obsahu, vzhledem k tomu, že je určeno rotmistřům a současně jeho komplexnost z hlediska implementace proto, že má mít trvalý charakter. Cíle a tedy i celá koncepce přípravy vycházejí z budoucí úlohy rotmistrovského sboru, která může být velitelská pro stupeň družstvo nebo technicko-administrativní.

ENSOA má dva hlavní úkoly, a sice provádět základní a zdokonalovací přípravu. Základní přípravu škola zabezpečuje pro všechny budoucí praporčíky s výjimkou cizinecké legie a horských myslivců (speciálních sil). Pro uchazeče z přímého náboru trvá 8 měsíců. Po základním dvouměsíčním výcviku (FGE, zakončeném certifikátem CME) dochází k povýšení do hodnosti desátníka, následuje šestiměsíční blok FG1, zakončený vyřazením v hodnosti rotného a udělením certifikátu CM1 (vojenský certifikát 1. stupně). Ze zdokonalovací přípravy odpovídá škola za její obecnou část, zatímco specializovanou část zabezpečují aplikační školy. Průměrná doba čekání na přijetí do zdokonalovací přípravy činí 7 let a 8 měsíců od povýšení do hodnosti rotného, přičemž její absolvování je podmínkou pro druhou část kariéry praporčíckého sboru, kdy dochází ke změně statutu praporčíka s omezeným časovým kontraktem na praporčíka z povolání. Zdokonalovací příprava probíhá formou distančního studia v trvání 18 měsíců. Ročně má o tento typ studia zájem cca 1 500 uchazečů, z nich však úspěšně absolvuje jen asi 1/3 až 1/4. Zadávané úkoly jsou značně komplexní a kladou velký důraz i na všeobecný geopolitický, bezpečnostní a operační přehled.

Cílem přípravy je formovat mladé studenty morálně, intelektuálně a fyzicky tak, aby byli schopni velet, organizovat, zaujmout, povzbudit a vzdělávat osmičlenné družstvo (PROTERRE) v podmínkách jednodušší mise.

Základní příprava vojenského profesionála, přijatého z civilu, v délce 8 měsíců sestává z:

- ❑ taktické přípravy, společné pro všechny specializace a zaměřené na rozvoj schopností potřebných při operačním nasazení při plnění úkolů v různých situacích, ve dne i v noci. Důraz je položen na topografii, přežití ve venkovských a neobydlených prostorech a chování v nočních podmínkách;
- ❑ technické přípravy, kde je důraz kladen na znalosti, praktické zvládnutí i schopnosti vzdělávat podřízené v použití zbraní, provádění střelb, zvládnutí spojovací, chemické, ženijní a dalších druhů přípravy;
- ❑ rozvoje akademického rozhledu se zaměřením na všeobecné informace o problémech současného světa a zvládnutí základů angličtiny, zejména terminologie, potřebné v operačních podmínkách.

Příprava by měla u studentů rozvinout:

- ❑ profesionální kompetenci;
- ❑ fyzickou a morální odolnost – zkoušky se často záměrně organizují po únavě, tj. velké fyzické a psychické zátěži, např. po noční činnosti;
- ❑ adaptabilní velitelské schopnosti, jejichž významnou součástí je pěstování vojenské kultury, zahrnující velitelský styl, bojovou solidaritu, pochopení úkolů mise a způsobů jejího plnění, postoje k protivníkovi a civilnímu obyvatelstvu, respektující vždy lidskou důstojnost a principy humanity;
- ❑ schopnost chovat se jako voják i jako občan;

Základní příprava má šest hlavních bloků v následujících proporcích:

- ❑ vojenská výchova – tvoří 28 % celkového času, s celkem 33 předměty a je zaměřená na rozvoj občanských kvalit, znalost státních struktur a postavení vojáka, znalost práva v ozbrojeném konfliktu s jeho historickým vývojem a jednotlivými složkami ženevských a haagských konvencí, pravidla vojenské zdvořilosti a mezilidských vztahů, psychologické a pedagogické metody, právní vědomí a znalost předpisů, tradice a ceremoniály, trestní odpovědnost a pravomoci, získávání velitelských schopností, hlavní funkce vojenských jednotek, úkoly dozorců a strážní služby, apod.;
- ❑ operační vševojsková příprava – 45 % (což je 7562 hodin), v rámci níž jsou nejdůležitějšími předměty:
 - střelecká příprava a bojová střelba – 25,0 %;
 - topografická příprava – 4,2 %;
 - OPZHN – 5,5 %;
 - spojovací příprava – 3,0 %;
 - PVO – 0,1 %;
 - zpravodajská příprava, zaměřená na identifikaci bojové techniky – 0,1 %;
 - ženijní příprava – 4,5 %;
 - taktická příprava – 2,7 %;
- ❑ fyzická a sportovní příprava – 13 %, zaměřená na metodiky a způsoby rozvoje tělesné přípravy, zdolávání překážkové dráhy, orientačního běhu a přesunů v terénu a jejich praktické provádění;
- ❑ akademická příprava – 7 %, se zaměřením na studium informatiky a zvládnutí programů MS Word, Excel a PowerPoint, na základy angličtiny, geopolitické problémy současného

světa s důrazem na všeobecné znalosti, znalosti OSN, její Radu bezpečnosti a mírové mise, organizační strukturu a mise NATO, organizační strukturu a vyčleněné síly EU, na historii a současnou situaci na Balkáně, v Africe a na Blízkém východě;

- ❑ administrativní a technická příprava – 1 %, se zaměřením na podmínky služby a související administrativní procesy;
- ❑ technická a logistická příprava – 6 %, se zaměřením na znalosti kompatibility techniky a materiálu, ochranu zdraví a bezpečnost při práci, opravy dopravní techniky, pravidla periodické údržby techniky, prostředky pro údržbu techniky a materiálu v pozemních silách, znalost PHM, olejů a maziv, úlohu velitele osádky, znalosti řízení kolon vozidel, chování při dopravní nehodě apod.

Důležitou součástí přípravy je desetidenní výcvikový tábor, organizovaný ve čtvrtém měsíci výcviku v La Courtine, dvoutýdenní výcvik v národním výcvikovém středisku v Mont Louis v pátém měsíci, u obou s cílem progresivního zvyšování zátěže a pěstování odolnosti, a individualizovaná třítdenní staž u vojsk v šestém měsíci přípravy. U nepřímého náboru z řad mužstva s praxí, kdy trvá příprava jen 3 měsíce, jsou tyto prvky praktické soustředěné přípravy pochopitelně vypuštěny.

Organizačně je škola členěna na 5 praporů posluchačů a 4 odbory a má k dispozici 2 VVP, jeden pro výcvik roty a druhý pro výcvik praporu. Dva tradiční školní prapory mají po 360 studentech, tvořících 2 roty po 6 četách po 30 studentech. Další dva prapory mají po 500 studentech ve 3 rotách a jeden prapor, dislokovaný v Chateauroux s 250 studenty, začleněnými ve 2 rotách po 4 četách. V každé četě je kromě velitele a praporčíka i instruktor.

Přímý nábor 1635 uchazečů o studium v roce 2004 je rozdělen do 4 nástupních termínů osmiměsíční přípravy a nepřímý nábor 1875 uchazečů do sedmi tříměsíčních termínů. Počet proškolených praporčíků trvale narůstá. V roce 1996 jich bylo pouze 841, v roce 2000 již 2471 a v roce 2004 činí jejich počet 3510.

K hlavním podmínkám přijetí v přímém náboru patří věková hranice 18-25 let, maturita nebo maturita s ročním či dvouletým postgraduálním studiem a úspěch při výběrovém řízení.

Nepřímý nábor je podmíněn vykonáváním 3.– 7. ročníku aktivní služby a dalšími specifickými kvalifikačními požadavky.

Trvale je ve škole přítomno cca 2 400 osob, z toho je 61 % posluchačů. Stálý stav tvoří celkem 940 osob, z toho je jen 5 % důstojníků, 20 % praporčíků, 9 % mužstva (téměř výhradně v podpůrných funkcích) a 5 % civilních zaměstnanců (jen v podpůrných funkcích).

Velitelem školy je generál se svým kabinetem, osobním štábem a oddělením pilotních studií, zástupcem je plukovník, přímo řídící komunikační skupinu a hlavního lékaře. Další organizační úroveň tvoří generální ředitel administrativy a zdrojů, podporovaný rotou zabezpečení a logistiky, náčelníkem štábu, řídícím odbory plánování, organizace, informatiky a posádkového života a generální ředitel vzdělávání, řídící 5 školních praporů a odbory obecného vzdělávání, sportu, vojenského výcviku a pedagogiky.

Zdokonalovací příprava praporčíků

Zdokonalovací příprava praporčíků má dva stupně, v prvním stupni dochází hned po ukončení školy ENSOA k přípravě na první povolání ve 120 možných funkcích. Přípravu zabezpečuje

9 aplikačních škol a vybraná specializovaná střediska. Přestože je doba trvání pro jednotlivé specializace odlišná, příprava je organizována podle společných principů a hodnotových měřítek, přičemž je preferována operační příprava. Jako modelový příklad pro podrobný popis tohoto druhu přípravy byla zvolena Vojenská aplikační dopravní škola.

Příprava ve Vojenské aplikační dopravní škole (EAT)

Škola je dislokována v Tours a většinou zabezpečovala jen přípravu dopravní specializace. Od 1. 7. 2004 se její působnost rozšířila i na celou oblast logistiky. Má k dispozici VVP asi 40 km od Tours a připravuje v současné době 47 % studentů pro plnění úkolů u dopravních pluků (těch je 9) a praporů (5) a 53 % u ostatních druhů vojsk a služeb. Důležitou součástí je také příprava instruktorů řízení vozidel, kteří působí v pěti národních střediscích přípravy řidičů. V těchto střediscích pracuje celkem 445 osob, z toho 13 důstojníků, 187 praporčíků, 107 příslušníků mužstva a 138 civilních zaměstnanců (13/187/107/138).

V čele školy je generál, zástupcem je plukovník. Stálý stav tvoří celkem 384 osob, z toho se na vzdělávání podílí 100 osob (29/55/13/3), zbytek (24/69/136/55) působí v zabezpečovacích funkcích. Odbor přípravy praporčíků je organizačně složen jen ze 2 důstojníků (pplk. a mjr.), 15 praporčíků a 1 poddůstojníka. Celkový počet studentů, kteří školou ročně procházejí, je 2 175 ve 120 kurzech, z toho bylo v roce 2002–2003 172 cizinců, především z Afriky, dále z Kambodže, z Německa, Bulharska, Polska a Rumunska. Kromě toho se zúčastnili kurzu ADAMS, který školí Francie v rámci PfP, posluchači z Belgie, Bulharska, Chorvatska, Estonska, Gruzie, Lotyšska, Makedonie, Ruska, Slovinska, Švédska a Švýcarska.

Škola má připravovat specialisty na plnění budoucích perspektivních úkolů logistiky v horizontu roku 2015 v oblastech doktrín, organizace/lidských zdrojů a vybavení a v oblasti materiálu. Základní požadavky na profil absolventa jsou kompetentnost, odpovědnost, vytrvalost, tvůrčí přístup, flexibilita a příkladnost ve svém budoucím povolání.

Ve škole se ročně připravuje přibližně 2175 studentů ve čtyřech ze šesti hlavních oblastí, a to: 1. podpora dopravy se zaměřením na přepravu do míst vedení operací a operačního nasazení, 2. podpora pohybu obrněných vozidel, 3. pravidla logistického zabezpečení pozemní dopravy a 4. řízení motorových vozidel. Zbývající dvě oblasti se týkají letecké přepravy, školené v Pau, a námořní přepravy, zabezpečované v La Rochelle.

Příprava je umožněna čtyřem skupinám uchazečů. Ti, kteří přicházejí z civilu, mohou nastoupit přímo po absolvování všeobecné osmiměsíční přípravy v ENSOA. Rotmistři od útvarů se mohou o studium ucházet po 2 letech služby. Obě tyto skupiny procházejí školením první úrovně, zakončené certifikátem BSAT. Cesta k tomuto vzdělání je otevřena i poddůstojníkům v hodnostech četařů, a to v období mezi jejich 14–16. rokem aktivní služby, mají-li kvalifikační certifikát BSEP. Poslední skupinu tvoří záložáci, kteří zpravidla v minulosti absolvovali základní vojenskou službu.

Odborná příprava je rozdělena do dvou úrovní. Příprava první úrovně má označení FS1 (speciální příprava 1. stupně) a je završena certifikáty CT1 (technický certifikát 1. stupně) a CVA1 (certifikát ověření schopností 1. stupně), které jsou podmínkou pro udělení diplomu BSAT. Druhou úroveň lze absolvovat až po 5–6 letech praxe od ukončení první úrovně a završuje ji diplom BSTAT a získání schopnosti velet četě. Oba stupně jsou charakteristické, stejně jako většina ostatních vojenských kurzů a konkurzů, přípravnou a prováděcí fází studia. Pro praporčíky je BSTAT vysokým stupněm kvalifikace a je podmíněn získáním certifikátů FG2 a FS2. Příprava tohoto typu trvá 2 roky, je zahájena devítiměsíční praxí u vojsk,

zakončenou vstupními přijímacími zkouškami (EA2) a sestává z kurzů FG2, v trvání 2 týdnů a FS2 v trvání 4 týdnů. Zbytek probíhá formou distančního studia (zpracování a hodnocení zadaných úkolů).

Přijímací zkoušky pro EA2 jsou prováděny formou vyhodnocení zadaných úkolů, a to ve spolupráci s ENSOA, která zadává a hodnotí úkoly z oblasti všeobecných kulturně-politických znalostí, vševojskové přípravy, sportu a střeleb, zatímco EAT zadává a hodnotí úkoly ze všeobecné/vševojskové přípravy (topografie a OPZHN) a specifické odborné přípravy.

První úroveň přípravy má pět fází se dvěma studijními moduly. První, přípravná fáze probíhá u vojsk v rozsahu 1-3 měsíců od ukončení vojenské rotmistrovské školy ENSOA. Po ní následuje první studijní modul v trvání 7 týdnů, který je společný pro všechny specializace. Kromě odborných logistických předmětů obsahuje také topografii, střeleckou přípravu a angličtinu. Odlišnost je u přípravy inspektorů řídičského výcviku, kde tento modul trvá 13 týdnů a má odlišné předměty. Následuje třetí – konsolidační fáze, která probíhá znovu formou praxe u vojsk v rozsahu 1-3 měsíce. Na ní navazuje druhý – specializovaný studijní modul v trvání 5 týdnů, zakončený certifikátem CT1. Poslední, ověřovací fázi tvoří opět praxe u vojsk v rozsahu maximálně 6 měsíců, zakončená certifikátem CVA1 a následně diplomem BSAT.

Vedle praporčků se v EAT školí i nižší důstojníci, a to poručíci a kapitáni. Obecná příprava poručíků probíhá ve škole v Coetquidan v rozsahu 3 let v případě přímého náboru uchazečů z civilu nebo 2 let při přechodu z praxe v praporčickém sboru a je doplněna v obou případech ročním aplikačním studiem, z čehož tvoří 8 měsíců společná příprava, která je doplněna tříměsíční specializační přípravou, zahrnující i 2 týdny specializované praxe u pluků. Příprava kapitánů (2 kurzy ročně po 30 studentech) trvá 3 měsíce a je možná po 3 letech praxe u vojsk. 10 týdnů tvoří společná obecná příprava a 2 týdny specializační zaměření v jedné ze sedmi studijních specializací.

Škola organizuje navíc tzv. adaptační kurzy, které tvoří tranzitní doprava se 3 kurzy ročně v trvání 5-6 týdnů, doprava po železnici se 4 kurzy ročně, plánování dopravy založené na systému ADAMS se 3 kurzy ročně v trvání 2 týdnů, STAMO (2 × 2 týdny) a SILCE (14 × 1 týden) a navíc také 2 týdenní kurzy pro přípravu na plnění logistických funkcí ve štábech NATO a OSN.

Nedílnou součástí výuky jsou simulační cvičení. Ve školním simulačním taktickém středisku se procvičuje použití programových prostředků SIMFLUX, AMSI a LORA. Toto středisko je uzpůsobeno i pro společné cvičení kapitánů, kteří řídí např. simulaci reálného přesunu s využitím spojovací a počítačové techniky z vedlejší místnosti, oddělené od místnosti poručíků, kteří prakticky řeší zadané úkoly modelováním situací na simulátorech. K dispozici je katalog různých cvičení, přičemž se zpravidla využívá obecný námět 'Loire', požadující přesun 30 000 osob v mnohonárodním uskupení, které jsou pod operačním řízením jedné divize a jedné brigády a jsou rozmístěny v šířce při pobřeží větší než 400 km. Program SIMFLUX je velmi účinným a komplexním nástrojem pro řešení úkolů a má být brzy doplněn simulačním programem LEMO pro komplexní výuku operační logistické podpory.

Důležitou součástí výuky jsou také reálná cvičení v terénu s reálnými prostředky, které jsou poskytovány dopravními pluky, a konečně společná reálná cvičení s partnerskými jednotkami.

Pro vyhodnocování výsledků výuky se používají programy SAGAIE a EPEE.

Důležitou součástí rozvoje budoucího systému přípravy má být distanční vzdělávání přístupné na Intranetu, které je důležité pro přípravnou fázi i jako nástroj pro udržování nabytých znalostí.

Škola disponuje také výcvikovým logistickým plukovním operačním střediskem, umístěným ve výcvikovém prostoru školy, které je komunikačně propojeno s taktickým simulačním střediskem a umožňuje provádění komplexních logistických cvičení.

S rozšířením působnosti na celou oblast logistiky bude změněna organizační struktura tak, že ji bude tvořit 7 odborů, a to: 1. kapitánů, 2. poručíků, 3. praporčíků, 4. logistických kvalifikací, 5. obecného a technického vzdělávání, 6. operační přípravy a 7. plánování sil a prostředků. Budoucí zaměření by mělo být na všech 19 základních oblastí, které jsou v rámci logistiky a dopravy vyprofilovány.

Připravují se také organizační změny v plánování a provázanosti kurzů i jejich jednotlivých fází v podmínkách, kdy nadřízené velitelství, tj. COFAT požaduje další zefektivnění výuky. Hlavní změna by měla být v tom, že certifikát CT1 by sestával z absolvování společné části přípravy v rozsahu 10 týdnů (z toho 3 týdny k získání vojenských řídičských oprávnění u pluků a 7 týdnů k absolvování základních zkoušek UV1 a UV2, což by doplnila specializovaná příprava v rozsahu 7-8 týdnů k získání zkoušek UV3. Celkové hodnocení úspěšnosti se počítá váženým průměrem z výsledků zkoušek UV1 (20 %), UV2 (35 %) a UV3 (40 %) a individuálních schopností (5 %).

Příprava důstojníků

Příprava důstojníků z povolání má z hlediska kariérového postupu dvě oddělené části. V prvních deseti až dvanácti letech probíhá jednotně úvodní příprava v délce tří let, doplněná specializovaným vzděláváním v trvání jednoho roku a případně ještě tříměsíčním kurzem pro budoucí velitele jednotek. Druhá část kariéry je různorodější podle potenciálu každého důstojníka a skutečných potřeb pozemních sil a vyžaduje po 15-20 letech služby nadstavbové vzdělávání v několika cyklech, které je v zásadě přístupné jen na základě konkurzu a je zaměřené na štabní pětiměsíční kurz nebo 1-2letý kurz s vědeckým a technickým zaměřením. Nejvyšším dalším stupněm vzdělávání je jednoroční kurz generálního štábu.

K zajištění obnovy zhruba 15 000 důstojnických funkcí je nutné pro kompenzaci odchodů z činné služby ročně přijímat 900 až 1000 osob, a to jak v přímém, tak i nepřímém náboru. Jejich profil je velmi rozdílný, ale jsou analyzovány vzájemné proporce s cílem udržet rovnováhu v kariérním postupu a v trvání služebního poměru tak, aby bylo zaručeno dodržení hodnotní struktury ve tvaru pyramidy.

Důstojníci se dělí jednak podle svého statutu a tedy i perspektiv kariérního růstu na důstojníky z povolání a s omezeným závazkem a podle způsobu náboru na přijaté v přímém nebo nepřímém náboru. Pro dosažení potřebné obměny se ročně přijímá 200 důstojníků z povolání na základě konkurzu do školy **ESM (l'école spéciale militaire)** v Saint-Cyr. Z nich velká část může na konci kariéry zastávat odpovědné funkce, včetně plukovníckých, případně generálských. Dále se přijímá 300-400 důstojníků s omezeným závazkem z civilních škol a k tomu navíc dalších 400 z vlastních zdrojů, již sloužících v ozbrojených silách. Z nich polovina přichází na základě konkurzu **EMIA (l'école militaire interarmes)** před třicátým rokem fyzického věku, s možností dosáhnout na konci kariéry hodnosti podplukovník, z nichž nejlepší z nich mohou velet plukům a být povýšeni na plukovníky. Druhá polovina se stává důstojníky buď nábořem před 35. rokem věku nebo před 40. rokem věku na základě hodnosti a dosahovaných výsledků v praxi. Tato rozdílnost v náboru zaručuje různost profilů a předchozích zkušeností a následná příprava musí brát tyto rozdílnosti v úvahu z hlediska délky vzdělávání jednotlivých kategorií.

Při náboru důstojníků do školy ESM jsou jich nabírány zhruba dvě třetiny po ukončení dvou let pomaturitního studia pro přípravu ke studiu na vysoké škole (Bac + 2), kteří spolu s těmi, co mají licenci (Bac + 3), nastupují do prvního ročníku ESM. Další část tvoří ti, co dosáhli druhé státní zkoušky (stupeň 'maitrise', tj. Bac + 4) a nastupují do druhého ročníku a konečně ti, co dosáhli kvalifikace 'DEA/DESS' (Bac + 5) nebo magistr a nastupují přímo do třetího ročníku studia.

Úplná tříletá příprava se dělí do šesti semestrů:

- S1. vojenský semestr, zaměřený na integraci, na zvládnutí základů taktických a technických postupů jednotlivce a na přípravu pro úroveň vševojskové družstvo v rámci čtyř;
- S2. akademický semestr, zaměřený na všeobecné vzdělání;
- S3. akademický semestr, orientovaný na specifickou odbornou přípravu;
- S4. akademický semestr, zaměřený na volitelné vzdělávání;
- S5. akademický semestr, organizovaný ve formě zahraničních stáží;
- S6. vojenský semestr, zaměřený na výcvik v obtížných a specifických podmínkách a přípravu pro úroveň vševojsková četa v rámci roty. Studenti jsou během přípravy vystavováni stále komplexnějším a obtížnějším podmínkám a situacím.

Zkrácená dvouletá příprava sestává ze dvou vojenských a dvou akademických semestrů, jmenovitě z S1, S4, S5 a S6 a jednoletá příprava ze dvou vojenských semestrů S1 a S6. Z toho vyplývá, že všichni studenti musí absolvovat oba vojenské semestry s celkovým cílem připravit velitele vševojskových čet. Teoretická část vojenské přípravy je zaměřena především na vojenskou vědu obecné taktiky, strategie, na vojenskou historii, na úvod do práva v ozbrojeném konfliktu a na přípravu k uplatňování vojenské autority.

V rámci reformy vojenského školství se ESM více otevírá civilnímu a mezinárodnímu prostředí s cílem ještě více spojit vojenskou a akademickou část přípravy. Vzdělání v ESM má za cíl připravit velitele, schopné velet v boji a současně preferuje rozvoj jejich osobnosti v oblasti všeobecné kultury a smyslu pro hodnoty, jako je etika, patriotismus, respekt vůči státu, čest, kázeň apod. Zaměřuje se na harmonizaci rozvoje velitelských schopností a profesionální kompetentnosti.

Nedílnou součástí vojenské přípravy důstojníků je bojová příprava s cílem vystavit posluchače obtížným přírodním podmínkám a stresovým zátěžovým situacím. V tomto směru existují dva druhy aktivit, a to taktická cvičení, umožňující testovat fyzické schopnosti posluchačů a speciální příprava ve specializovaných školách a zařízeních, která zahrnuje:

- ❑ získání osvědčení o paravýcviku a je organizovaná ve výsadkářské škole v Pau v rozsahu jednoho týdne;
- ❑ dvoutýdenní kurz ve vysokohorských podmínkách v národním středisku vysokohorské bojové přípravy v Briançon;
- ❑ čtyřtýdenní speciální bojový výcvik v národním středisku výcviku speciálních sil v Montlouis;
- ❑ dvoutýdenní kurz ve středisku rovníkového pralesa v Guyaně.

Akademická část přípravy, v trvání až 4 ze 6 semestrů, je stále více specializovaná a končí vypracováním diplomu, jehož jedna část je založena na poznatcích získaných během tříměsíčního pobytu v zahraničí.

Akademická příprava, jakož i přijímací řízení ke studiu se člení na tři oblasti: 1. vědecké inženýrství, 2. mezinárodní vztahy a strategie a 3. řízení organizace a vedení lidí. Po ukončení

studia je možné získat buď titul magistra nebo v případě studentů se zaměřením na vědecké inženýrství titul inženýra.

Další variantu přípravy důstojníků představuje možnost studia ve **škole druhů vojsk (EMIA)**, založené v roce 1961. Studium je koncipováno jako úvodní všeobecná příprava pro mladé důstojníky, vybrané konkurzem z nejlepších praporčků ve věku 22 až 30 let. Výuka je založena na skutečnosti, že posluchači mají již předchozí vojenskou praxi, a to v průměru v rozsahu 6 let a řada z nich i operační zkušenosti ze zahraničních misí.

Příprava se zaměřuje na tři hlavní oblasti:

- ☐ rozvinout lidské, fyzické, morální a intelektuální kvality, nezbytné pro každého důstojníka;
- ☐ završit rozvoj základních profesionálních kompetencí (taktických, technických, pedagogických a sportovních), které sice již existují, ale jsou často nevyrovnané;
- ☐ zvýšit všeobecnou kulturní úroveň, odpovídající odpovědnosti, která jim bude v průběhu jejich kariéry svěřena.

Tyto cíle jsou naplňovány během dvouletého studia, které vhodně a těsně kombinuje vojenskou přípravu s přípravou akademickou a přípravou k výkonu pravomocí a řízení lidí. Vojenská část přípravy obsahuje mezi jiným také paravýcvik a kurz speciální bojové přípravy v Montlouis.

Na takovéto všeobecné studium navazuje jednoroční příprava v jedné z osmi specializovaných škol druhů vojsk.

Jako modelový příklad obsahu takového studia byl zvolen jeden ročník přípravy ve škole tankového a mechanizovaného vojska, kde je první fáze v trvání 5 měsíců zasvěcena obecné technické a taktické přípravě, založené na bázi tanku Leclerc, která se týká všech důstojníků. Během této fáze musí všichni poručíci zvládnout požadavky na plnění funkcí velitele čety, což jim umožní velet jakékoliv četě. Během druhé fáze dochází ke specializaci v rámci budoucího přidělení k určitému pluku se zaměřením na:

- ☐ tanky Leclerc;
- ☐ obrněná kolová BVP;
- ☐ obrněná průzkumná vozidla.

V případě potřeby se organizuje i adaptační modul, a to pokud si mladý poručík vybere pluk horských myslivců, výsadkářů nebo speciálních sil. Některé předměty, jako je sport, komunikační technologie, angličtina a výchova k vojenskému chování, probíhají ovšem během celého studia.

Po ukončení přípravy nastupují poručíci k vybraným plukům, kde vykonávají po dobu tří let funkce velitelů čet a poté po dobu jednoho nebo dvou let funkce zástupců nebo velitelů rot. Předtím ale musí znovu nastoupit do aplikační školy ke zdokonalovacímu kurzu pro budoucí kapitány.

Příprava na velení rotě je z hlediska náročnosti obtížná i v tom, že kapitán může být veden k tomu, aby uměl velet i taktickému vševojskovému uskupení, v němž může být jeho rota posílena o:

- ☐ prvky podpory (zdravotnická podpora, zabezpečení municí nebo opravy techniky);
- ☐ vnější prvky těžé zbraně, posilující operační schopnost jeho rot. Může rovněž dojít k dočasnému přidělení ženijní čety, mechanizované čety a průzkumného dělostřelec-

kého družstva, pokud působí rota v sestavě obrněného pluku. Patří-li k pěchotě, bývá posílena tankovou četou;

- ❑ skupinu letecké kontroly pro podporu vzduch-země.

Na druhé straně, jelikož působí ve vševojskovém prostředí, může být naopak jeho rota dočasně přidělena pro podporu pluku jiné zbraně. Proto je nutné znát použití sil a prostředků, které nenáleží k dané rotě, ale které jsou nepostradatelné pro úspěch mise a absolvování zdokonalovacího kurzu je nezbytnou podmínkou velení rotě.

Vlastní kurz pro kapitány trvá přibližně tři měsíce. I když je rozdílný podle druhů vojsk, obecné schéma přípravy je stejné v tom, že:

- ❑ zahrnuje společný modul pro doplnění vševojskových znalostí i znalostí jednotlivých druhů zbraní;
- ❑ specializovaný modul, přizpůsobený typu jednotky, které má velitel velet, což může být 1. bojová nebo podpůrná jednotka, 2. výcviková jednotka nebo 3. velitelská nebo logistická jednotka. Posledně jmenované zaměření přípravy se uskutečňuje v **CEELAT (Středisko vzdělávání a logistické přípravy pozemního vojska)** v Tours, které se k 1. 8. 2004 spojuje s aplikační školou dopravy ve školu logistiky a dopravy.

Další část kariéry důstojníka je mnohem rozmanitější jak z hlediska individuálního zařazení, tak i pokud jde o perspektivy kariérního růstu. Nastupuje v období mezi 15. a 20. rokem a začíná pětiměsíčním studiem ve štábní škole v Compi gne, které tvoří první stupeň štábní přípravy a je dostupné pro všechny důstojníky, s výjimkou těch, kteří jsou rekrutováni opožděně. Vychází se z předpokladu, že tato příprava patří ještě k povinnému vzdělávání všech důstojníků a zaměřuje se především na techniku a způsoby štábní práce.

V dalším se průběh služby důstojníků liší podle funkce, kterou si vyberou, potřeb pozemních sil, ale také úspěšnosti v jednom z možných konkurzů. Jejich vzdělávání se zaměřuje na přípravu pro výkon funkcí operačního významu (od velitele praporu po velitele brigády), pro plnění úkolů centrální administrativy, jakož i vysokých funkcí v mezinárodních štábech. Příprava je zaměřena rovněž na zvládnutí schopnosti vést dialog s civilními autoritami své úrovně.

Nejlepší důstojníci absolvují kurz technické kvalifikace nebo vyšší štábního kurz, který jim umožní přístup k civilnímu specializovanému školení a k vyšší štábní přípravě. Obojí se organizuje ve štábní vševojskové škole obrany pro důstojníky všech složek ozbrojených sil.

Důstojníci, schopní převzít velení pluku absolvují přípravný kurz pro převzetí takového odpovědnosti, orientovaný hlavně na právní otázky. Další typ přípravy je zaměřen na odpovědnosti při výkonu štábních funkcí. Konečně, důstojníci s nejvyšším kariérním potenciálem mohou být určeni k absolvování společné přípravy s osobnostmi z civilního sektoru. Technické zaměření, zakončené technickým diplomem z civilních předmětů (informatika, lidské zdroje, finance ...), je určeno pro funkce předurčené pro centrální administrativu.

Příprava rezervistů

Tato příprava je zaměřena výhradně na operační rezervy, které jsou následně využívány ve čtyřech oblastech, v nichž 46 % osob je zařazováno k záložním intervenčním jednotkám, použitelným při ochraně vojenských nebo citlivých civilních míst, 31 % je použitelných v ope-

racích, 14 % je využíváno ve vojenském vzdělávání a 9 % tvoří organizační jádra záložních jednotek.

Současným cílem je zvýšit do roku 2008 nynější počet záložních důstojníků pozemního vojska z 23 000 na 28 000 osob.

Příprava záložních důstojníků

Tato příprava má tři etapy. První, úvodní v trvání 4 týdnů probíhá ve škole v Coëtquidan a je směřována k operačnímu použití pro stupeň velitel čety nebo k využití jako důstojník sloužící ve štábních funkcích. V rámci této přípravy lze získat první stupeň profesní kompetence v dané specializaci. Takový záložní důstojník může následně v hodnosti kapitána buď velet rotě záložních důstojníků, nebo sloužit ve štábu. Během tohoto služebního období se může připravovat na konkurz k přijetí ke studiu **vyššího vojenského vzdělávání záložníků (ERORSEM)**.

V případě úspěchu v konkurzu postoupí uchazeč do druhé části své kariéry, jejíž zaměření je směřováno na rozvoj štábních dovedností. Přitom lze získat druhý kvalifikační stupeň v původně zvolené specializaci.

Třetí fáze kariéry je rovněž orientována na štábní funkce s možností získat vysoký stupeň kvalifikace a stát se expertem v určité specializaci.

Příprava záložních praporčků

První stupeň úvodní přípravy praporčků má stejnou dobu trvání jako u důstojníků, ale probíhá v rámci teritoriálních velitelství. Možnost náboru do důstojnického sboru existuje od hodnosti rotného. Druhá etapa úvodní přípravy nastává po 2 letech a představuje kvalifikaci pro možnost ustanovení do funkce velitele nebo zástupce velitele čety. Závěrečná třetí etapa přípravy je specializovaná a připravuje záložní praporčíky pro výkon štábních funkcí.

Příprava záložních příslušníků mužstva

Příslušníci mužstva se připravují u pluků. Po úvodním výcviku v trvání dvou týdnů nastupují k výkonu základních funkcí.

Pokud nemají maturitu, je v první fázi podmínkou pro povýšení a velení družstvu absolvování kurzu CME nebo CTE a v další fázi absolvování druhého z těchto kurzů a navíc zařazení ke službě na dlouhodobý kontrakt. Pro ty, kteří jsou následně povýšeni do hodnosti četaře, se organizuje doplňková příprava.

Ti, co mají maturitu, mohou po dosažení hodnosti desátníka absolvovat doplňkovou přípravu přímo. Poté je možné se ucházet o nábor do praporčíckého sboru.

Operační příprava vojsk

Jedná se o komplexní soubor všech opatření a činností, které připravují vojska k operačnímu použití. Taková příprava má dvě úrovně:

- a) získání a utvrzení požadovaných znalostí a schopností působení jednotek, které se realizuje u jednotek a pluků;
- b) opakování získaných znalostí v obtížném a komplexním prostředí – vševojskovém, mezinárodním a za působení všech složek ozbrojených sil. Zabezpečuje se v rámci pluků a taktických vševojskových uskupení.

Do procesu jsou zahrnuty:

- ❑ velitelství pozemních sil a logistického zabezpečení z hlediska zpracování celkové koncepce;
- ❑ CoFAT z hlediska výcviku jednotek a zabezpečení potřebných prostředků a materiálu, jako je munice, terče, audiovizuální technika, simulátory ...);
- ❑ velitelství pozemních sil a velitelství logistiky pro zabezpečení výcviku;
- ❑ regionální velitelství při poskytování výcvikových táborů a prostředků výcviku;
- ❑ brigády při zabezpečování výcviku a jeho řízení;
- ❑ pluky při zabezpečování kolektivního vzdělávání a jeho řízení;
- ❑ střediska specializovaného výcviku při zabezpečování kolektivního vzdělávání, výcviku a řízení elementárních cvičících jednotek;
- ❑ školy při přípravě budoucích kádrů, zvláště ve vševojskovém prostředí pro důstojníky.

Standardní, tj. optimální či teoretický operační cyklus je rozdělen do osmi čtyřměsíčních bloků a pokrývá tedy období 32 měsíců, rozdělené následovně – 1. operační příprava, 2. bojová pohotovost, 3. operační příprava, 4. operační nasazení, 5. operační příprava, 6. bojová pohotovost, 7. operační příprava, 8. operační nasazení. Operační příprava se tedy odbyvá během 16 měsíců mezi dvěma následnými misemi. V praxi se však musí v současné době tento rytmus přizpůsobit požadované frekvenci operačního použití.

K principům operačního výcviku patří společná, fázově sladěná příprava vždy dvou brigád odlišného charakteru, např. obrněné nebo mechanizované a lehké (např. lehké, horské výsadkové). To má umožnit dostatečnou zásobárnu vojsk, připravených k nasazení a k možnosti čelit všem neočekávaným hrozbám a situacím. Přitom pro dodržení tohoto principu není důležité umístění jednotlivých brigád, např. 11. výsadková brigáda rozmístěná na jihu země je připravována ve stejných časových etapách jako 7. obrněná, dislokovaná v Alsasku-Lotrinsku a v Jiře.

Dalším principem je, že všechny jednotky jsou komplexně hodnoceny nejméně jednou za období 32 měsíců v oblastech velení pro velitelská stanoviště brigád a pluků, střeleb pro jednotlivé roty a taktická vševojsková uskupení a v oblasti bojové přípravy pro jednotlivé roty (eskadrony, baterie). Tyto prověrky se uskutečňují ve specializovaných výcvikových střediscích, rozmístěných na celém teritoriu Francie, z nichž některá jsou specializovaná na hodnocení manévru, střeleb, bojové připravenosti či velení.

V procesu operační přípravy hraje důležitou úlohu koncepce partnerství mezi školami a pluky. Školy potřebují pro výuku svých studentů hlavně materiální zabezpečení a dopravní jednotky a pluky zase dobře připravený personál, schopný kvalitně plnit úkoly bezprostředně po svém prvním funkčním zařazení. Navíc pluky poskytují školám v určitých obdobích lidské zdroje a materiální podporu a studenti mohou prakticky procvičovat skutečné velení u jednotek. Jelikož má pro pozemní vojsko potřeba kvalitně připravených kádrů zásadní význam, byla koncepci partnerství přidělena velitelstvím pozemních sil po operačním nasazení druhá nejvyšší priorita.

V rámci operační připravenosti hraje velmi důležitou úlohu koncepce PROTERRE (PROjection des forces TERREstres neboli nasazení pozemních sil), která znamená co nejlepší přizpůsobení operační přípravy, sil a prostředků operačním potřebám.

Všechny jednotky musí nutně ovládat své primární řemeslo. Zkušenost však ukazuje, že jsou mimo své základní poslání často v rámci společných misí využívány i k plnění obecnějších úkolů, jako je zajištění bezpečnosti, obrany a ochrany, průzkumu a zpravodajství.

Implementace koncepce PROTERRE umožní disponovat větším množstvím sil pro plnění obecných úkolů v misích, společných všem druhům zbraní, jakož i lépe podporovat jednotky pěchoty v nespecifických misích.

K tomu je třeba:

- ❑ definovat a zvládnout to, co je nejdůležitější;
- ❑ určit nezbytně nutné síly a prostředky;
- ❑ harmonizovat struktury sil;
- ❑ zabezpečit soudržnost a součinnost jednotek.

K hlavním operačním požadavkům patří princip, podle kterého musí být všechny druhy sil schopné upravit své elementární jednotky (roty, eskadrony, baterie) tak, aby pro plnění společných úkolů byly schopné se transformovat na vševojskové roty PROTERRE o dvou čtích s celkem 61 osobami, vedenými kapitánem.

Dalším principem je požadavek, aby všechny čtyři pozemní síly byly schopné plnit společné a shodné úkoly, jmenovitě průzkumné, obranné, střetné a podpůrné. Při plnění střetných úkolů jsou cvičeny k tomu, aby byly schopné odrazit útok, neutralizovat a ničit nepřítele.

Pro zabezpečení připravenosti ke splnění hlavních operačních cílů jednotek PROTERRE je stanoveno, že je nelze aktivovat bez naléhavé potřeby pro plnění úkolů s nízkou mírou ohrožení, v situacích nižší citlivosti a pro zabezpečení potřeb obecné bezpečnosti.

K 1. 5. 2004 bylo pro plnění operačních úkolů nasazeno 56 jednotek PROTERRE, z toho 24 v zahraničí a 32 na vlastním území. Jejich působení a tedy i funkčnost celého systému jsou hodnoceny velmi dobře.

K dalším důležitým prvkům operační přípravy patří bojový výcvik, v němž jde především o vycvičení přizpůsobivosti stresovým bojovým situacím, které záleží na prostředí anebo působení protivníka. Jde tedy o zvýšení operačních schopností konfrontací se skutečně tvrdým a nehostinným prostředím. K dosažení tohoto cíle musí všechny roty pozemních sil projít nejméně jednou za 32 měsíců některým ze středisek bojové přípravy.

Taková střediska jsou na území Francie tři, všechna velkokapacitní, jedno pro přípravu speciálních sil v Givet v Ardenách, kde se procvičuje boj v lesích a v zastavěných oblastech a dvě v Alpách pro bojovou přípravu ve vysokohorském terénu – CNAM v Briançon a CIECM v Barcelonnette. Jednotky mohou ale využívat i rozmanité druhy náročných prostředí v deseti střediscích bojové přípravy v zahraničí, i když s nižší kapacitou, jmenovitě v Antilách (operační působení na pobřeží), Guyana (činnosti v džungli), Senegal (speciální bojová příprava), Pobřeží Slonoviny (vedení boje v lagunách), Gabon (působení v džungli), Réunion (speciální bojová příprava na pobřeží), Džibutsko (speciální bojová příprava v poušti), Nová Kaledonie (činnost na pobřeží), Francouzská Polynésie (speciální bojová příprava na pobřeží). Tato střediska jsou velmi intenzivně využívána.

Jedním ze speciálních problémů, na které se klade v operační přípravě velký důraz, je **zvládnutí davu s použitím vojenské síly**. Dav je ve skutečnosti potenciálním protivníkem, neboť může na vlastním území narušovat veřejný pořádek a v operačním prostředí ztěžovat nebo bránit v plnění úkolů mise ozbrojených sil. Problém je delikátní a komplexní, neboť má významný právní aspekt, a použití nespecializovaných sil by mohlo přinést rizika nesprávných postupů. V tomto směru jsou možné dva druhy operací, a to pro udržení pořádku nebo pro zvládnutí davu. Typ operace a druh použití síly závisí zejména na místě a situaci takového působení.

Pokud jde o udržení pořádku, extrémním případem je potlačení nepřátelské manifestace. Taková činnost je ve Francii v působnosti mobilního četnictva, což jsou síly takzvané druhé kategorie, které mohou být obvykle povolány civilními autoritami. Jiné ozbrojené síly mohou být výjimečně povolány jako síly třetí kategorie, ale jen za předpokladu, že je situace nezvladatelná a že síly četnictva jsou nedostatečné. Na druhé straně se ozbrojené síly podílí na takovýchto úkolech již několik let v rámci operace Vigipirate, kdy plní podpůrné a posilové funkce, zejména při střežení, ochraně a eskortování.

Pokud jde o operace k zvládnutí davu, jsou poměrně časté při plnění misí na Balkáně, zvláště pak v Kosovu. Cílem pozemních sil je, aby všechny jednotky pěchoty byly schopné tento úkol plnit. Za tím účelem jsou za koordinace velitelství pozemních sil a ve spolupráci s četnictvem organizovány příslušné výcvikové kurzy.

Oba druhy operací jsou právně kodifikovány v příslušných dokumentech (TTA 185 z roku 1997 a TTA 950 z roku 2001) a jejich koncepční usměrňování a implementace jsou v kompetenci CoFAT. K plné možnosti použití při takových situacích připravují pozemní síly již po dobu tří let své příslušníky na nové postupy, umožňující v dosahu 0-15 metrů využívat celou škálu prostředků a zbraní s cílem zasáhnout, zvládnout, neutralizovat nebo eliminovat jednoho nebo více protivníků při současném okamžitém uzpůsobování intenzity akce stupni agresivity a násilí protivníka. Příprava se organizuje v zásadě ve vševojskové sportovní škole ve Fontainebleau a v národním středisku výcviku speciálních sil v Mont-Louis, přičemž pro některé důstojníky začíná v důstojnické škole v Coëtquidan a pokračuje v aplikační škole pěchoty.

Posledním důležitým prvkem operační přípravy je příprava na působení všech druhů vojsk, která je v současnosti imperativem, neboť taktická vševojsková uskupení jsou používána téměř pro všechny operační situace. Mladí důstojníci se seznamují s vedením vševojskového boje v aplikačních školách, během studií, při simulačních počítačových cvičeních i cvičeních v terénu. Příprava tohoto druhu se realizuje i při všech postupových druzích přípravy, tj. vedle vševojskové školy pro přípravu poručíků, také v kurzech budoucích velitelů rot a v kurzech budoucích velitelů praporů.

Pro simulaci vševojskového boje se využívají simulátory jako Janus a Romulus, které umožňují vydávání rozkazů a simulaci účinků jednotlivých druhů zbraní.

Příprava poručíků v rámci cvičení v terénu se provádí zejména při organizaci každoročního aplikačního divizního výcvikového soustředění v měsíci červnu, kde společně cvičí velká část studentů aplikačních škol se svými budoucími veliteli čet. V rámci takového soustředění je v průběhu tří týdnů organizována celá řada cvičení, jako je palebná podpora dělostřelectvem, spolupráce pěchoty a obrněných jednotek při boji na vozidlech a po sesednutí, spolupráce dopravních a ženijních jednotek a opatření proti elektronickému boji. V roce 2003 bylo při tomto typu soustředění použito celkem 750 vozidel, zúčastnilo se 26 rot a jednotlivými školami bylo organizováno celkem 90 cvičení.

Důležitou složkou vševojskové a mnohonárodní přípravy jsou také cvičení v zahraničí, např. v Hammelurgu, SRN (v rámci reciproční výměny, kdy studenti Bundeswehru využívají naopak bojové výcvikové středisko v Briançonu) nebo ve výcvikových zařízeních pro boj v osadách pro poručíky aplikační vševojskové školy.

Vševojsková příprava kapitánů neumožňuje vzhledem k době jejího trvání, v rozsahu pouhých 12 týdnů, obdobné soustředění organizovat. Přesto je spolupráce jednotlivých druhů zbraní a bojové prostředí těžištěm přípravy budoucích velitelů rot. Velká část přípravy probíhá s pomocí simulací a v rámci spolupráce se zahraničními partnery.

Závěr

Zkušenosti ozbrojených sil Francie v přechodu na plně profesionální armádu jsou velmi cenné a ukazují, že se jedná o dlouhodobý postupný proces, který má jak fázi přechodovou, tak i stabilizační. Celý proces je velmi komplexní a ukazuje na potřebu propojení koncepčních a prováděcích opatření, na propojení výcviku s výchovou, na organizaci přípravy v souladu s aktuálními operačními potřebami vojsk a s příslušnými zobecněnými zkušenostmi z reálných operací.

Literatura:

ŠILHAN, V. „Přístupy k náboru a přípravě profesionálních vojáků v pozemních silách Francie.“ *Informační analýza* č. 7/2004. Vyškov: Ředitelství výcviku a doktrín, září 2004.
Přednášky a prezentace, provedené a poskytnuté generálem (CR) Guy J. Vezio a funkcionáři francouzských škol ENSOA a EAT.

Nemůžeme pokračovat ve kdysi, samozřejmě neexplicitně zvolené strategii, kterou bych s nadsázkou a trochu zkratkovitě popsal asi takto: „Nebude-li více peněz, bude menší a horší armáda.“ To je příliš pohodlný, evidentně defetistický a trochu chytristický pohled. Z bludného kruhu tohoto typu musíme rychle vybědnout, protože nikam nevede. Není produktivní, je naopak velmi deprimující. Potřebné finanční prostředky je třeba před veřejností obhájit, ale současně je třeba výdaje racionalizovat a šetřit, a to daleko více než v minulosti. Neobávejme se jasně říci, že naše armáda musí mít dostatečně širokou a celostní bázi a že nemůže být budována jen jako doplňkový sbor do nějakých ad hoc vznikajících mezinárodních koalic. Nikdy jsme sice sami nebojovali a nikdy asi sami bojovat nebudeme, ale na všechny představitelné a možné scénáře musíme být připraveni a musíme umět reagovat.

**Z vystoupení prezidenta České republiky Václava Klause
na velitelském shromáždění 2. 11. 2004**

Komparace systémů tělesné přípravy AČR a armády Dánského království

Na to, do jaké míry odpovídá tělesná příprava v AČR úrovni moderních armád se snaží nalézt odpověď následující text, který srovnává systém vojenské tělovýchovy AČR se systémem armády Dánského království. Armády, která byla zakládajícím členem NATO (a je jím stále), je srovnatelná v mnoha ohledech s AČR a která je pravidelným účastníkem zahraničních misí od samotného začátku jejich existence.

Tělesná příprava je úzce spojena s vývojem společnosti, a tím i s armádou od nepaměti. Zanedbání všestranného rozvoje člověka, proti již v antice prosazované kalokaghatii – ideji harmonické krásy těla a ducha, mělo vždy negativní dopady jak na člověka samého, tak také na společnost jíž byl součástí. Se vznikem státu a armády se stává tělesná příprava významným prvkem výcviku armády.

Začátek 21. století poznamenaný rychlými změnami ve vojenství nic na postavení tělesné přípravy nezměnil. Za samozřejmý je považován požadavek na vysokou úroveň obecné zdatnosti a odolnosti spojené s potřebou pevného zdraví a vysoké práce schopnosti – výkonu specializovaných činností – na hranici limitní výkonnosti. Proto je každý voják připravován na to, aby byl schopen plnit náročné úkoly jak v míru, tak ve válce a musí být připraven čelit dalším mimořádným podmínkám, které mohou nastat doma i mimo jeho vlast.

Takovými mimořádnými podmínkami mohou být situace spojené s bojem, s pobytem v chladném anebo naopak velmi teplém klimatu, s pobytem ve vyšší nadmořské výšce nebo řešení situací spojených s náboženskými, společenskými a jinými odlišnostmi při pobytu v cizím prostředí. Tomuto zadání se přizpůsobuje také systém vojenské tělovýchovy v Armádě České republiky.

Ozbrojené síly Dánského království

Armáda Dánského království je založena na základní vojenské službě (všeobecná branná povinnost), která trvá podle druhu vojska od 9 do 11 měsíců. Od roku 2005 by se měla armáda Dánského království stát armádou převážně profesionální, přičemž základní vojenská služba zůstane zachována, avšak bude zkrácena na 4 měsíce a po ní se každý muž (pro které je vojenská služba povinná) může rozhodnout, zda bude sloužit dál jako profesionál nebo se stane vojákem v záloze nebo „úplným“ civilistou.

Ozbrojené síly dánského království tvoří důležitý prostředek bezpečnostní politiky a jejich cíle jsou založeny na zákonech přijatých parlamentem v únoru 2001. V obecné rovině jsou to tyto cíle:

- prevence konfliktů a války,
- podpora suverenity Dánska a zajištění existence a integrity země,
- další mírový rozvoj ve světě za současného respektování lidských práv [1].

Dánské království si plně uvědomuje potřebu prosazování mírového rozvoje v dalších oblastech světa. Proto se dánští vojáci účastní mírových operací OSN od roku 1948. Ke konci roku 2003 více než 63 000 dánských vojáků sloužilo v NATO, OSCE a OSN misích. K lednu tohoto roku (2004) 1100 vojáků ze všech tří druhů vojsk, které armáda Dánského království má, tj. pozemní, vzdušné a námořní síly slouží v mezinárodních misích po celém světě: na Balkáně, v a v okolí Afghánistánu, v Africe, v Iráku apod.

Tělesná příprava v armádě Dánského království

Systém tělesné přípravy klade důraz na všestrannou přípravu vojáků pro plnění úkolů v různých variantách nasazení, na rozvoj a regeneraci fyzických a psychických sil a na upevňování zdraví. Cílem tělesné přípravy je zajistit tělesnou připravenost vojáků k zvládnutí náročných situací spojených s výkonem vojenské služby. K hlavním úkolům patří:

- dosažení a udržení optimální tělesné zdatnosti a výkonnosti,
- plnění stanovených výkonnostních požadavků po celou dobu služby,
- rozvíjení a stabilizace psychické odolnosti,
- výchova k pravidelným pohybovým aktivitám jako prostředku k upevňování tělesného a psychického zdraví,
- regenerace tělesných a psychických sil.

Tělesná příprava je součástí přípravy všech druhů vojsk armády Dánského království. Rozsah hodin tělesné přípravy je stanoven pro všechny vojáky stejně a jsou to 4 hodiny týdně (s výjimkou speciálních jednotek).

Obsahem tělesné přípravy jsou především tyto pohybové aktivity:

- zrychlený přesun,
- překážková dráha,
- běh s orientací v terénu,
- boj zblízka,
- kruhový trénink,
- plavání,
- sportovní hry.

Hodiny tělesné přípravy jsou vedeny instruktory, kteří jsou připravováni v Centru pro tělesnou přípravu a vzdělávání dánských ozbrojených sil. Obsah hodin tělesné přípravy se u jednotlivých druhů vojsk téměř neliší. Výjimkou podobně jako u rozsahu tělesné přípravy jsou speciální jednotky. Vzhledem ke klimatickým podmínkám, které v Dánském království panují, je obsahová náplň hodin tělesné přípravy po celou dobu výcvikového roku prakticky stejná. Obsahem tělesné přípravy nejsou zimní sporty jako lyžování, bruslení, lední hokej, ale také ani techniky a příprava vztahující se k přežití.

Za tělesnou přípravu je stejně jako v AČR zodpovědný velitel. Po odborné linii je tělovýchovný pracovník, instruktor, povinen dbát odborných nařízení a metodik vydávaných Centrem pro tělesnou přípravu a vzdělávání dánských ozbrojených sil, které tak nepřímo ovlivňuje průběh tělesné přípravy v jednotkách. Personálně je tělovýchovný proces zajištěn v obecné rovině ve třech úrovních, kdy musí být alespoň:

- a) 1 důstojník sportu v pluku (500-700 vojáků),

- b) 1 poddůstojník pro sport v každé rotě,
- c) 1 instruktor sportu v každé četě.

Materiální a finanční zajištění vytváří předpoklady pro efektivní provádění tělesné výchovy a sportu. Při jeho hodnocení je třeba na něj pohlížet nejméně ze dvou hledisek. Prvním je materiální základna a druhým tělovýchovný a sportovní materiál. Co do počtu a kvality sportovišť je vybavení jednotek na vysoké úrovni. Je to dáno jednak relativně silnou ekonomikou a jednak prostorovými možnostmi. Standardní je vybavení několika travnatými hřišti na kopanou, atletickým stadionem, sportovní víceúčelovou halou, fitcentrem a překážkovou dráhou CISM (dráha pro soutěže Mezinárodní rady vojenského sportu – Conseil International du Sport Militaire). Na druhou stranu bazén, pokud není přímo v areálu, se dle možností pronajímá podobně jako u nás. Sportovní vybavení se dodává centrálně a to v průměrné kvalitě. Z toho důvodu je často, zejména u specialistů, upřednostňován nákup dle vlastního výběru avšak ze soukromých finančních prostředků.

Právně je tělesná příprava zajištěna v souladu s legislativou ozbrojených sil a je zaměřena na dodržování programu výcviku, připravenost personálu, který vede tělesnou přípravu, organizaci výcviku a metodické postupy, zajištění kvalitní materiální výbavou a její kontroly včetně účinné a rychlé první pomoci.

Ve vědecko-výzkumném zajištění se uplatňují interdisciplinární přístupy a týmová spolupráce s odborníky dalších oblastí. Centrum pro tělesnou přípravu a vzdělávání dánských ozbrojených sil úzce spolupracuje s Institutem sportu Kodaňské univerzity a využívá jeho vědecké a pedagogické kapacity v některých teoretických předmětech.

Testování tělesné výkonnosti

Testování tělesné výkonnosti vojáků je v armádě Dánského království součástí kontroly a vyhodnocování a slouží k posuzování míry plnění cílů a úkolů nejen tělesného tréninku, ale také výcviku.

Testování tělesné výkonnosti se provádí jedenkrát do roka, je povinné pro každého vojáka, poddůstojníka a důstojníka (výjimku tvoří vojáci základní služby – ti jsou pouze kontrolováni po zdravotní stránce; pro ty, kteří chtějí po základní vojenské službě pokračovat v armádě je testem pro muže Cooperův test (běh na 12 minut), ve kterém musí uběhnout nejméně 2000 m, pro ženy je to výkon, ve kterém musí uběhnout 2000 m (v čase do 13:45 min.) a skládá se ze dvou částí:

- základní test
- bojový test

Základní test

Základní test je pro všechny zaměstnance a další funkce, které nejsou přímo spojeny s výkonem služby v jednotce. Test obsahuje dvě položky. Jednu na testování vytrvalostních schopností a jednu na testování silových schopností. U položky na vytrvalost si každý může volit z nabídky testů, kterými jsou:

- běh na 3000 metrů,
- 20 km jízdy na kole,
- chůze 8 km,

- test na ergometru,
- orientační běh.

V praxi se nejvíce využívají prvně tři zmíněné testy. Při testování se přihlíží k věku a pohlaví. Hodnocení je splnil-nesplnil.

Bojový test

Bojový test je pro všechny personál v jednotce. Jednotky jsou podle určení náročnosti plnění úkolů rozděleny do tří skupin (toto dělení je velmi podobné dělení na jednotky A, B, C v AČR). Test se skládá ze čtyř položek, které musí být splněny v jeden den. Těmito položkami jsou:

- pochod na 10 km (jednotky II. a III. skupiny) v čase do 1 hodiny a 50 minut nebo 15 km (jednotky I. skupiny) v čase do 2 hodin a 50 minut,
- tažení 25 metrů a nesení 50 metrů zraněného vojáka v čase do 70 sekund,
- běh na překážkové dráze CISM s vynecháním dvou překážek: „írské lavice“ a „schody“, pro jednotky I. skupiny v čase do 8:30 minut, pro jednotky II. a III. skupiny v čase do 9:00 minut,
- běh na 500 m, 5x střelba z pušky z kleku, běh na 500 m a 9x střelba ze samopalu z lehu v čase pro I. skupinu do 7 minut, pro II. skupinu do 8 minut a pro III. skupinu do 9 minut, střílí se na vzdálenost 200 m na klečící figuru.

Na rozdíl od základního testu se v tomto případě nepřihlíží ani k věku ani k pohlaví a všichni bez rozdílu ho musí splnit. Všechny položky jsou plněny v polní uniformě a se zbraní. Hodnocení je splnil-nesplnil.

Při nesplnění testu tělesné výkonnosti může velitel nařídit extra trénink (kondiční stav jednotky je jeho odpovědnost).

V době, kdy voják není schopen plnit testy nesmí být povýšen ani postoupit ve funkci a nesmí mu být umožněno ani další vzdělávání. Pokud ani po jednom roce nesplní předsané požadavky, odchází z armády.

Vzdělávání tělovýchovných pracovníků

Za vzdělávání tělovýchovných pracovníků je odpovědné Centrum pro tělesnou přípravu a vzdělávání dánských ozbrojených sil (dále jen centrum), které patří k nejstarším tělovýchovným školám na světě. Bylo založeno 25. srpna 1804 za krále Frederika VI., její první název byl Vojenský tělocvičný institut a prvním velitelem profesor Vivat Victorius Franciskus Nachtegall. V průběhu historie se název instituce několikrát změnil, činnost byla pozastavena pouze v období druhé světové války a o její vážnosti a důležitosti pro dánskou armádu svědčí i to, že jejím velitelem v daném období byl dokonce generál.

Centrum plní tyto úkoly:

- zajišťuje tělesný trénink a vzdělávání a zajišťuje inspekce provádění tělesné přípravy v dánských ozbrojených silách,
- vzdělává důstojníky, poddůstojníky a instruktory k vedení výuky a řízení jednotek dánských ozbrojených sil v oblasti tělesného tréninku,

- určuje fyziologické a tréninkové standardy a provádí testování jednotek v dánských ozbrojených silách,
- je odpovědný za rozvoj tréninkových programů a tělesných testů jakož i za pomoc v tréninku a při testování,
- významně se podílí na rozvoji těch sportů, které jsou spojeny s vojenským výcvikem.

Ve spolupráci s civilními a vojenskými sportovními organizacemi centrum reprezentuje dánské ozbrojené síly doma i v cizině a účastní se četných národních a mezinárodních sportovních událostí – buď jako organizátor, nebo jako poradní orgán.

Velitel centra je také inspektorem pro tělesnou přípravu dánských ozbrojených sil a provádí inspekce plánování, přípravy a provádění tělesného tréninku v jednotkách všech druhů vojsk. Rovněž provádí inspekce tělovýchovných a sportovních budov, objektů, a vybavení.

Sport v armádě Dánském království

Sport v armádě Dánského království je součástí společenského sportovního systému. Obrovským přínosem pro jeho rozvoj nejen na národní ale i mezinárodní úrovni znamenalo členství dánské armády v CISM. Armáda Dánského království je jednou z pěti zakládajících zemí této organizace, která vznikla 18. února 1948 v Nice ve Francii.

Použijeme-li naši vojenskou terminologii, můžeme podobně jako v AČR rozdělit tělesnou výchovu a sport dvou oblastí. Tou první je tělesná příprava, tedy to, co je pro každého vojáka povinné, a tou druhou je oblast výběrové tělovýchovy, tedy to, co si může každý voják dle vlastního zájmu vybrat. Obsah první byl již zmíněn, druhá je soustředěna do Dánské vojenské sportovní federace.

Dánská vojenská sportovní federace vedle sebe sdružuje jednak vojenské sporty, jednak sporty „klasické“. Zatímco sporty vojenské mohou být trénovány v pracovní době (omezeně), u sportů „klasických“ je to možné až po zaměstnání. Členství ve vojenské sportovní federaci tedy neznamená automaticky možnost sportovat dle zájmu v době služební tělovýchovy. Na druhé straně soutěže, podobně jako v AČR, jsou organizovány v rámci sportovních dnů velitele. V poslední době jsou upřednostňovány zejména soutěže vojenské, co se týče mezinárodní vojenské reprezentace, tam toto tvrzení platí dvojnásob.

K vojenským sportům ve kterých se armáda Dánského království zúčastňuje mezinárodních soutěží CISM patří:

- orientační běh,
- biatlon,
- vojenský pětiboj,
- námořní pětiboj,
- parašutismus,
- střelba,
- jachting.

Jedním z důvodů zúžení zaměření sportu je měnící se charakter a poslání armády (postupná profesionalizace, aktivní nasazení v misích, ...) a samozřejmě ekonomické podmínky.

Významné místo ve vojenském sportu zaujímají nordické (severské) soutěže. Zúčastňují se jich zejména severské země, tj. Dánsko, Finsko, Norsko a Švédsko. Soutěží se zpravidla

ve vojenských sportech a někdy bývají tyto soutěže otevřeny i sportovním reprezentacím mimo daný region. O tom, že jsou pořádány poměrně často, svědčí např. 43. vojenský nordický šampionát ve vojenském pětiboji (v roce 2003 to bylo 51. mistrovství světa v 56tileté historii CISM), kterého se zúčastnilo kromě severských zemí dalších 8 států.

Komparace obou systémů tělovýchovy

Porovnání systémů tělesné výchovy a sportu AČR [6] a armády Dánského království vede k závěru, že až na některé pojmové odlišnosti v používání označení totožných nebo velmi podobných aktivit, strukturální odlišnosti v systému a řízení armády (např. jiné druhy vojsk, rozdílné řízení tělesné výchovy a sportu) a další odlišnosti (viz dále) nejsou v tělesné výchově a sportu obou systémů v obecné rovině podstatné rozdíly. Na základě jejich charakteristických rysů (odlišností/shod) lze formulovat tyto závěry:

- ❑ ozbrojené síly Dánského království mají podobné úkoly jako AČR, jejich početní síla [2] v poměru k počtu obyvatelstva převyšuje početní stav naší armády (mírové počty armády Dánského království tvoří 20 550 vojáků a 7350 občanských zaměstnanců na 5,18 milionu obyvatel),
- ❑ hodinovou dotaci je tělesná příprava téměř shodná, obsahově se však liší především co do pestrosti (tradice, klimatické vlivy) a také co do zaměření – na rozdíl od AČR není kladen takový důraz na speciální tělesnou přípravu [4], ale spíše na tělesnou zdatnost obecně,
- ❑ personální zajištění koresponduje s naším systémem, celková úroveň odborného vzdělání je však nižší,
- ❑ materiální zajištění tělovýchovného procesu je na výrazně vyšší úrovni, což souvisí s celkovou ekonomickou situací – v Dánsku je HDP na jednoho obyvatele 32 179 USD, v ČR je HDP na jednoho obyvatele 6808 USD [3],
- ❑ legislativní zajištění je srovnatelné podobně jako spolupráce ve vědecko-výzkumné oblasti - centrum spolupracuje s Institutem sportu Kodaňské univerzity, a kromě již zmíněného standardního zázemí disponuje vlastní laboratoří sportovní motoriky,
- ❑ testování tělesné výkonnosti se liší zejména pojetím (splnil-nesplnil), v oblasti základního testování nejsou výrazné rozdíly, v oblasti speciálního testování se nerozlišuje pohlaví ani věk – rozhodující je, aby jednotka jako celek byla schopna obstát při plnění úkolů,
- ❑ vojenské školství je ve srovnání s AČR „skromnější“, platí to i odborném tělovýchovném vzdělání, kde nabídka vzdělávacích aktivit centra je výrazně užší ve srovnání s VO UK FTVS Praha, s výjimkou boje zblízka, překonávání překážek a orientace v terénu prakticky chybí to, co je v AČR nazýváno speciální tělesnou přípravou,
- ❑ sport je v armádě Dánského království zaměřen hlavně na vojenské sporty, jeho postavení není ovlivňováno tolik úspěšností armádních sportovců jako v AČR, proto nezahrnuje ani tolik sportovců s tak rozdílnou specializací, na druhou stranu nemá takovou výslednost jako sportovci AČR,
- ❑ tělesná výchova a sport je řízena z jednoho místa (Centrum pro tělesnou přípravu a vzdělávání dánských ozbrojených sil).

Kvalita lidských zdrojů a úroveň jejich přípravy je předpokladem bojeschopnosti každé armády. Spolu s odbornou a psychickou přípravou tvoří tělesná příprava základ profesio-

nální připravenosti každého vojáka. To je pádný důvod k tomu, aby všechny vyspělé armády měly v systému přípravy vojsk zařazenu tělovýchovu jako jeden ze základních stavebních kamenů.

Armáda Dánského království není výjimkou. Pozitivní vztah společnosti k pohybovým aktivitám vytváří příznivé klima i uvnitř armády, která je dosud poloprofesionální. Existence vojenských sportovních federací však skýtá záruku, že i po hlubší profesionalizaci armády si tělesná výchova a sport udrží svoje postavení a že bude nadále plnit úkoly, které doposud mají.

Srovnání systému tělesné výchovy a sportu armády Dánského království s obdobným systémem AČR potvrdilo také vzrůstající polarizaci služební tělovýchovy a sportu. Zatímco služební tělovýchova významně přispívá k připravenosti vojenského profesionála, vrcholový sport „pouze“ reprezentuje armádu na veřejnosti. Výjimkou jsou vojenské sporty, které do určité míry souvisejí s výcvikem. Příkladem v tomto smyslu mohou být Dánsko a Norsko, kde je vojenský pětiboj součástí učebních programů vojenských škol a je za něj udělován zápočet.

Za velmi pozitivní lze považovat postoj představitelů obou států ke vzdělání, který je pro rozvoj a posílení stabilních, mírových a demokratických společností všeobecně uznáván za klíčový.

O tom, že pochopení významu kvalitního vzdělání není nic nového, svědčí již názory našeho prvního velitele ozbrojených sil v moderních dějinách. T. G. Masaryk požadoval [5], aby demokratická armáda byla armádou myslících vojáků, kde velitel – protože mu budou podřízeni občané vzdělaní a myslící – musí být především sám vzdělaný, s kulturou rozumu, ducha a srdce, aby vzdělání nebylo hrází mezi vojskem a civilním obyvatelstvem a aby se armáda sama propagovala v civilních kruzích právě vzděláním.

Proto nelze opomenout znovu podtrhnout význam kvalifikovaného vedení tělesné přípravy vojenských profesionálů. Spolupráce armády s civilním sektorem (Institut sportu Kodaňské univerzity nebo v případě AČR Univerzita Karlova v Praze, Fakulta tělesné výchovy a sportu) je tím, co zdánlivě protikladné součásti společnosti spojuje.

Použité prameny a literatura:

- [1] *Danish Defence-Aim and Tasks – electronic information.*
URL:<<http://www.forsvaret.dk/FKO/eng/Fact+and+Figures/Aim+and+tasks/>>
[cit. 2004-07-20]
- [2] *Danish Defence-Personal Strenght – electronic information.*
URL:<<http://www.forsvaret.dk/FKO/eng/Fact+and+Figures/Employees/>>
[cit. 2004-07-20]
- [3] *Human Development Reports – electronic information.*
URL:<http://www.hdr.undp.org/statistics/data/indic_indic_123_1_1.html>
[cit. 2004-07-20]
- [4] KUBÁLEK, L. „Koncepce speciální tělesné přípravy.“ *Vojenský profesionál*. Praha: Avis, 1993, č. 12, s. 18-19, 1994, č. 1, s. 16-18, 1994, č. 2, s. 23-24. ISSN 1210-3179.
- [5] MASARYK, T. G. *Cesta demokracie. Soubor projevů za republiky. 1918-1923.* Praha: Čin 1933-1934.
- [6] PŘÍVĚTIVÝ, Lubomír. *Vojenská tělovýchova*. 1. vyd. Praha: Karolínium 2004. 109 s. ISBN 80-246-0805-7.

(Hlavní správa vojenské kontrarozvědky - III. správa SNB a zpřístupnění dokumentů vzniklých její činností v souladu se zákonem č. 107/2002 Sb.)

Článek má za cíl představit činnost Úřadu pro zpřístupňování dokumentů MO. V první části se zabývá vznikem úřadu v roce 2002 a jeho hlavním úkolem – zpřístupňováním dokumentů vzniklých činností bývalé Hlavní správy vojenské kontrarozvědky v souladu se zákonem č. 107/2002 Sb. V druhé části se stručně věnuje problematice vzniku, vývoje a fungování vojenské kontrarozvědky.

I. VZNIK ÚŘADU PRO ZPŘÍSTUPŇOVÁNÍ DOKUMENTŮ A JEHO ČINNOST

Dnem 20. 3. 2002 nabyl účinnosti zákon č. 107/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činností bývalé Státní bezpečnosti, a některé další zákony (dále jen „zákon“). Účelem zákona je co nejširší odhalení praxe komunistického režimu při potlačování politických práv a svobod vykonávané prostřednictvím tajných represivních složek totalitního státu. Zákon umožňuje zpřístupnit pronásledovaným osobám dokumenty o jejich pronásledování a zveřejnit údaje o vykonavatelích tohoto pronásledování a jejich činnost.

Předmětem zpřístupnění a zveřejnění jsou dokumenty, které vytvořila a evidovala bývalá Státní bezpečnost v období od 25. února 1948 do 15. února 1990. Vzhledem k tomu, že StB byla začleněna do struktury Ministerstva vnitra, zpřístupňuje naprostou většinu těchto dokumentů archivní služba MV. Hlavní správa vojenské kontrarozvědky (dále jen HS VKR) byla součástí StB, její archiv byl však v 50. letech oddělen od centrálního archivu MV a dodnes je ve správní MO ČR. Proto i zpřístupňování dokumentů vzniklých činností HS VKR probíhá v rezortu MO. Posledním pracovištěm provádějícím dle zákona zpřístupňování výše zmíněných dokumentů je Ministerstvo spravedlnosti, které zpřístupňuje dokumenty vzniklé činností odboru vnitřní ochrany Sboru nápravné výchovy.

1. Vznik Úřadu pro zpřístupňování dokumentů

K realizaci zákona v rezortu Ministerstva obrany ČR byl vydán dne 9. srpna 2002 Úkolový list ministra obrany, který obsahuje souhrn úkolů k vytvoření a zajištění činnosti Úřadu pro zpřístupňování dokumentů (dále též „ÚZD, úřad“).

Úřad pro zpřístupňování dokumentů je organizován jako samostatné vojenské zařízení, které oficiálně zahájilo svoji činnost 1. 9. 2002. Je institucí s celostátní působností a je oprávněn zpřístupňovat dokumenty vzniklé činností HS VKR.

Vzhledem k tomu, že ÚZD nespravuje archivy dokumentů, jež jsou předmětem zpřístupnění, spolupracuje úzce se správci těchto archivů. Dále spolupracuje s orgánem Poslanecké sněmovny při posuzování dokumentů, které z důvodu hodného zvláštního zřetele mají být vyňaty ze zpřístupnění (případné poškození zájmů České republiky v mezinárodních stycích,

jejích bezpečnostních zájmů anebo vážné ohrožení života osob). Při vyřizování žádosti o zpřístupnění dokumentů je ÚZD v kontaktu s Ministerstvem vnitra ČR.

Sídlo úřadu: Branické náměstí 2, 147 01 Praha 4 - Braník

Adresa pro písemný styk: poštovní příhrádka 86, 147 01 Praha 4 - Braník

Úřední hodiny: pondělí a středa 8.00 - 17.00 hod., úterý a čtvrtek 8.00 - 14.00 hod.

2. Základní pojmy dané zákonem a dále používané v textu

- osobní svazek: svazek vedený o konkrétní fyzické osobě zařazené do evidence HS VKR,
- osoba evidovaná jako spolupracovník HS VKR: osoba, o které byl kdykoliv v období od 25. února 1948 do 15. února 1990 evidován HS VKR svazek v kategoriích rezident, agent, informátor, držitel propůjčeného bytu anebo držitel konspiračního bytu,
- svazek s osobními údaji (tj. zejména objektový svazek): svazek vedený o konkrétní instituci nebo seskupení osob (objektech), který v této souvislosti obsahuje údaje vypovídající o konkrétních fyzických osobách. V případě HS VKR to jsou především objektové svazky vedené o vojenských útvech, vojenských zařízeních, institucích apod.,
- personální (kádrový) spis příslušníka bezpečnostní složky: spis vedený služebním orgánem o příslušníkovi HS VKR obsahující údaje o vzniku, průběhu a skončení jeho služebního poměru.

3. Podání žádosti o zpřístupnění dokumentů

Od 20. září 2002 úřad přijímá žádosti o zpřístupnění dokumentů.

a) O jaké dokumenty lze žádat:

- osobní svazek anebo svazek s osobními údaji vedený o osobě žadatele (§ 4 odst. 1 zákona),
- osobní svazek anebo svazek s osobními údaji vedený o zemřelé osobě, pokud žadatel je osobou oprávněnou uplatnit právo na ochranu osobnosti zemřelého (§ 4 odst. 2 zákona),
- osobní svazek osoby evidované jako spolupracovník HS VKR (§ 5 zákona),
- svazek s osobními údaji – zejména objektové svazky vedené na vojenské útvary, školy, vojenská zařízení apod. (§ 5 zákona),
- personální (kádrový) spis příslušníka HS VKR, který je obsažen v seznamu zveřejněném MO nebo jehož jméno je obsaženo ve zpřístupňovaném dokumentu (§ 5 zákona).

b) Podmínky pro žadatele stanovené zákonem:

- fyzická osoba starší 18 let (každá žádost),
- státní občanství ČR (žádost podle § 4 zákona),
- žadatel není ve výkonu trestu ani vazby (žádost podle § 4 zákona).

c) Náležitosti, jež musí dle zákona žádost obsahovat:

- jméno, příjmení, rodné číslo (nemá-li je, datum narození) a adresa žadatele (každá žádost),
- všechna státní občanství žadatele, změny jeho příjmení, jeho místo narození, trvalý pobyt na území ČR, názvy krajů jeho předchozích trvalých pobytů (žádost podle § 4 odst. 1 zákona),
- jméno, příjmení včetně změn a rodné číslo (popř. datum narození) zemřelého, všechna jeho státní občanství a místo narození, pokud žádost podá osoba oprávněná uplatnit právo na ochranu osobnosti zemřelého (manžel, manželka, syn, dcera) a svoji oprávně-

nost doloží úředně ověřenou kopií úmrtího listu a rodného či oddacího listu (žádost podle § 4 odst. 2 zákona),

- příjmení, jméno a další identifikační znaky osoby, na kterou se žadatel dotazuje, zda byla evidována jako spolupracovník HS VKR (žádost podle § 5 zákona) – ÚZD doporučuje ke zjištění identifikačních znaků využít vydané evidenční záznamy osob evidovaných jako spolupracovníci HS VKR, viz blíže část 6,
- název instituce nebo organizované skupiny osob, k níž se má vztahovat objektový svazek – např. názvy vojenských útvarů a zařízení, v nichž žadatel působil, apod. (žádost podle § 5 zákona) – ÚZD doporučuje ke zjištění identifikačních znaků využít vydané evidenční záznamy objektových svazků, viz blíže část 6,
- označení personálního spisu příslušníka HS VKR, pod kterým je uveden v seznamu zveřejněném ministerstvem, nebo jméno, příjmení a další identifikační údaje příslušníka HS VKR tak, jak je žadatel zjistil v jiném zpřístupňovaném dokumentu (žádost podle § 5 zákona),
- výše uvedené náležitosti žádostí jsou definovány v ust. § 8 zákona,
- vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně dlouhý výčet položek, ÚZD doporučuje využít k podání žádostí formuláře. Na nich jsou veškeré požadované náležitosti již předtištěny a žadateli stačí jednotlivé rubriky vyplnit. Formuláře jsou k dispozici v úřadu nebo ke stažení na internetových stránkách MO (www.army.cz). Možná je samozřejmě též volná forma žádosti,
- žádost musí mít písemnou formu,
- žádost je třeba opatřit úředně ověřeným podpisem žadatele (není třeba, pokud žadatel podá žádost osobně v úřadu a prokáže se průkazem totožnosti).

d) Podání žádostí:

- žádosti je možné podat osobně v úřadu, nebo je zaslat poštou na adresu úřadu,
- informace týkající se žádostí získají zájemci též na telefonu 973 208 730 - 737.

4. Vyřízení žádostí a zpřístupnění dokumentů

Po obdržení žádosti úřad prověří, zda žadatel i jeho žádost splňují podmínky dané zákonem. Správcům archivů je zaslána žádost o prošetření, zda dokumenty uvedené žadatelem existují. Úřad zašle kopii žádosti Ministerstvu vnitra – správci archivu dokumentů ostatních správ SNB (mezi MV a MO existuje spolupráce, na jejímž základě jsou žádosti, adresované jednomu z ministerstev, zasílány také ministerstvu druhému, aby šetření v dochovaných evidencích všech správ SNB bylo úplné). Výsledky šetření obdržené od správců archivů jsou analyzovány a následně je zpracována odpověď žadateli (MV odpoví žadateli samostatně).

Písemnou odpověď do vlastních rukou žadatele vyřídí úřad žádosti o zpřístupnění osobních svazků ve lhůtě 90 dnů a žádosti o zpřístupnění ostatních dokumentů bez zbytečného odkladu poté, kdy k tomu zajistí technické možnosti. Úřad sdělí žadateli, zda existuje evidenční záznam o jím požadovaném dokumentu. Pokud je dokument zachován, sdělí dále, kde bude žadateli zpřístupněn, pokud zachován není (byl skartován), sdělí jeho druh a v jakém období a kým byl veden. Jestliže je šetřením zjištěno, že žadatel je osobou evidovanou jako spolupracovník HS VKR, sdělí mu úřad rovněž tuto skutečnost.

Poté úřad dokumenty určené ke zpřístupnění upraví v souladu se zákonem (viz dále část 5) a následně písemně vyzve žadatele k seznámení se s nimi. **Zpřístupnění dokumentů probíhá v budově úřadu** a v termínu, který je stanoven ÚZD, popřípadě upraven podle časových možností žadatele.

Žadatel se seznamuje s kopiemi dokumentů v elektronické podobě s pomocí pověřeného pracovníka úřadu. Pokud je ve zpřístupněném dokumentu uvedeno nepravé (krycí) jméno osoby, může žadatel požádat úřad o sdělení pravého jména. Úřad jméno sdělí, pokud se jedná o osobu evidovanou jako spolupracovník HS VKR a ztotožnění jmen je možné. Žadatel si může vyžádat jednu kopii celého zpřístupněného dokumentu nebo jeho části. Za vydání kopie se účtuje (dle Sazebníku správních poplatků) poplatek 5,- Kč za 1 stranu dokumentu.

Pro žadatele je důležitá znalost ust. § 10d odst. 3 zákona, na jehož základě Ministerstvo obrany není povinno ověřovat, zda údaje obsažené v dokumentech jsou přesné či pravdivé.

5. Ochrana osobních údajů

Úřad provádí **úpravu dokumentů určených ke zpřístupnění**, znečitelňuje v nich údaje dané zákonem v souvislosti s ochranou osobních údajů. Znečitelňují se údaje o datu narození a bydlišti jiných osob, jakož i všechny údaje o jejich soukromém a rodinném životě, jejich trestné činnosti, zdraví a majetkových poměrech. Pokud je zpřístupňovaným dokumentem kádrový (personální) spis příslušníka bezpečnostní složky, znečitelní se v něm též všechny údaje o osobách stojících mimo služební a veřejnou činnost příslušníka. Po úpravě se dokumenty uloží na elektronické médium a připraví se ke zpřístupnění oprávněnému žadateli.

Fyzická osoba, k níž je evidován osobní svazek nebo svazek s osobními údaji, může předat ministerstvu **vlastní vyjádření k obsahu svazku nebo k faktu registrace** v evidenci v informačních systémech svazků HS VKR. Toto její vyjádření se následně stane nedílnou součástí dokumentu a bude zpřístupňováno oprávněným žadatelům zároveň s dokumentem nebo záznamem o evidenci. V elektronické podobě vydaných evidenčních záznamů je existence těchto vyjádření a soudních rozsudků a usnesení týkajících se evidence osoby v registru svazků HS VKR vyznačena znakem * u jména dané osoby.

6. Zveřejnění evidenčních záznamů v rozsahu objektových svazků a svazků osob evidovaných jako spolupracovníci HS VKR – III. správy SNB

Dle ust. § 7 zákona vydal ÚZD k 20. 3. 2003 tiskem a na elektronických médiích evidenční záznamy ze zachovaných anebo zrekonstruovaných protokolů, svazků a dalších evidenčních pomůcek HS VKR. Mají podobu seznamu osob evidovaných jako spolupracovníci HS VKR a seznamu objektových svazků. V seznamu osob evidovaných jako spolupracovníci HS VKR (spolupráce v kategoriích rezident, agent, informátor, držitel propůjčeného bytu a držitel konspiračního bytu) jsou zaznamenány údaje o jménu spolupracovníka, datu a místu jeho narození, jeho krycím jménu, kategorii spolupráce (druh svazku), datu zavedení svazku, údaj o tom, kdo svazek zavedl a pod jakým registračním číslem, údaj o pohybu svazku a o datu jeho archivace včetně archivního čísla, případně o skartaci svazku, pokud bylo možné tyto údaje zjistit. V seznamu objektových svazků jsou zaznamenány údaje o názvu objektu, o datu zavedení svazku, jeho registračním čísle, pohybu a jeho archivaci včetně archivního čísla, případně skartaci svazku, opět pokud bylo možné tyto údaje zjistit.

Po rekonstrukci další části evidenčních záznamů, provedené na základě dostupných materiálů poskytnutých správcem archivu, vydal úřad v srpnu 2003 též Doplněk č. 1 k původnímu

vydání seznamů. Vzhledem k velké časové i technické náročnosti stále probíhá rekonstrukce dalších částí evidenčních záznamů a její výsledky bude úřad průběžně zveřejňovat.

Základem pro zpracování seznamů byly registrační a archivní protokoly vedené HS VKR. Zahrnují údaje v časovém rozsahu od 16. června 1954 do 15. února 1990. Úřad rovněž pracoval se samotnými osobními a objektovými svazky s cílem potvrdit maximálně možnou věrohodnost publikovaných údajů, neboť úroveň čitelnosti protokolů je mnohdy velmi nízká. Pro splnění ust. § 7 a § 10e zákona (státní občanství ČR) byla dále provedena kontrola všech zjištěných jmen osob v Informačním systému evidence obyvatel MV ČR. Celkem bylo možné dosud zveřejnit údaje o 1881 objektech a 15217 osobách evidovaných jako spolupracovníci HS VKR. Údaje získané ze všech typů dokumentů o osobách či objektech jsou dostatečně průkazné pro jejich zveřejnění.

Evidenční záznamy i jejich doplněk jsou k dispozici v elektronické podobě na internetu (www.army.cz). Jejich tištěnou podobu úřad distribuoval široké škále adresátů v rezortu MO ČR i mimo něj a zájemcům z řad občanů ČR. K vyzvednutí jsou i nadále v úřadu.

Údaje obsažené v evidenčních záznamech je vhodné použít při vyplňování žádostí o zpřístupnění dokumentů jako identifikační znaky k požadovaným osobám a objektům.

Další nakládání se seznamy a údaji v nich obsaženými je již věcí individuální a subjektivní. Přesto úřad doporučuje všem „čtenářům“, aby fakt spolupráce u jmen jim známých osob, které v seznamech najdou, konfrontovali s údaji obsaženými v samotných svazcích. Jen studium konkrétního dokumentu totiž může podat objektivní posouzení všech okolností spolupráce.

Úřad má průběžně vydávat tiskem a na elektronických médiích také seznam personálních (kádrových) spisů příslušníků HS VKR zpřístupněných podle § 4 odst. 1 písm. b) bodu 2 zákona. Podle tohoto seznamu bude možné podat žádost o zpřístupnění spisu konkrétního příslušníka HS VKR. Seznam začne ÚZD tvořit ihned poté, kdy zpřístupní první personální spis.

II. HLAVNÍ SPRÁVA VOJENSKÉ KONTRARozVĚDKY – JEJÍ VZNIK, VÝVOJ, ORGANIZACE A ČINNOST

Z první části článku vyplývá, že zpřístupňování dokumentů HS VKR má napomoci veřejnosti seznámit se s úsekem české historie, který doposud není příliš zmapován. K lepšímu porozumění tomu, jak byly dokumenty vedeny a co je možné v nich zjistit, je vhodné být alespoň rámcově obeznámen se způsobem fungování HS VKR.

Ve Vojenských rozhledech č. 2/2004 byli čtenáři seznámeni s historií české, resp. československé vojenské kontrarozvědky (viz Historie vojenského obranného zpravodajství). Proto se následující část článku bude věnovat vzniku a vývoji HS VKR jen stručně a více se zaměří na organizaci a činnost této bezpečnostní složky. I tak však půjde, vzhledem k obsáhlosti tématu, jen o základní informace s cílem usnadnit čtenáři orientaci v této problematice.

1. Vznik vojenské kontrarozvědky a její postupný vývoj

Vojenskou zpravodajskou službu měla Československá republika již od roku 1918. Zahrnovala společně jak složku ofenzivní, rozvědnou, tak defenzivní, kontrarozvědnou. Po vypuknutí války působila československá zpravodajská služba podle předmnichovské organizace u exilové vlády v Londýně i v Moskvě. Řízena byla z Londýna, jehož vliv však ke konci války

slábl. Toho využily sovětské zpravodajské služby a žádaly vznik samostatné kontrarozvědné složky u 1. československého armádního sboru v SSSR, kde se dal očekávat velký prostor pro uplatnění sovětského vlivu. Jejich tlaku velení sboru vyhovělo, a tak lze počátky samostatné československé vojenské kontrarozvědky (VKR) datovat 7. lednem 1945. Tehdy vzniklo v rámci 1. československého armádního sboru v SSSR Obranné zpravodajství (OBZ), přímo podřízené veliteli sboru generálu Ludvíku Svobodovi. Mělo pravomoci zpravodajské i bezpečnostní. V čele OBZ stál Bedřich Reicin.

Vojenská kontrarozvědka, stále pod názvem OBZ, byla později při realizaci Košického vládního programu z 5. 4. 1945 zakomponována do struktury Ministerstva národní obrany. V dubnu 1946 byla začleněna do Hlavního štábu MNO jako jeho 5. oddělení a byla přejmenována na Orgán vojenského zpravodajství. Získala výsadní postavení mezi československými zpravodajskými službami. Zůstala však pod vlivem sovětských zpravodajských služeb, podílela se na zatýkání osob, perzekuci důstojníků západního odboje, na prověřování osob hlásících se do armády a na shromažďování kompromitujících materiálů na různé osoby. Měla velký podíl na ovládnutí bezpečnostních složek MV i tajných služeb komunistickou stranou již v roce 1945. V únoru 1948 podporovala uchopení moci ve státě komunisty a účinně se na něm podílela. Po únoru bylo jejím hlavním úkolem uskutečnit politické čistky v armádě, podílela se na nezákonném zatýkání osob, jejich vyšetřování a přípravě vykonstruovaných soudních procesů.

S novým politickým režimem následovalo ve všech rezortech mnoho reorganizací, které neminuly ani armádu. V roce 1950 vzniklo z jedné skupiny Ministerstva vnitra Ministerstvo národní bezpečnosti. Ministerstvu vnitra zůstala funkce civilně-správní, kdežto MNB plnilo funkci státobezpečnostní, zde bylo centrum řízení tajných služeb. Hlavní změnou v působení VKR bylo její vyčlenění z pravomoci MNO v roce 1950 a její přesun právě pod MNB. Zde tvořila nejprve III. samostatný sektor, později odbor C (1951), v květnu 1952 pak dostala název Hlavní správa vojenské kontrarozvědky.

V roce 1953 bylo MNB zrušeno a veškerá bezpečnostní problematika přešla zpět do působnosti Ministerstva vnitra. VKR se tak stala jeho součástí s krycím názvem VI. správa MV a v rámci rozdělení MV na část Veřejné bezpečnosti a část Státní bezpečnosti spadala pod StB. Od roku 1964 působila pod krycím názvem III. správa MV (Hlavní správa VKR), od roku 1971 III. správa SNB. Úkoly VKR byly mimo jiné ochrana vojenského tajemství, zamezování vzniku mimořádných událostí a dezerce, boj proti šíření nepřátelských ideologií apod.

HS VKR byla zrušena dne 31. 5. 1990 rozkazem ministra vnitra Richarda Sachera a následně bylo převedeno z podřízenosti FMV do podřízenosti FMNO zhruba 900 pracovních míst vojáků z povolání, kteří byli příslušníky HS VKR.

Schéma vzniku a vývoje VKR

- ❑ leden 1945: 1. čs. armádní sbor v SSSR - Obranné zpravodajství (OBZ)
- ❑ květen 1945: Ministerstvo národní obrany - OBZ
- ❑ 1946 – 1950: Hlavní štáb MNO - Orgán vojenského zpravodajství
- ❑ 1950 – 1953: Ministerstvo národní bezpečnosti
- ❑ 1950 – 1951: III. samostatný sektor
- ❑ 1951 – 1952: odbor C
- ❑ květen 1952 – 1953: HS VKR
- ❑ 1953 – 1990: Ministerstvo vnitra

- ❑ 1953 – 1964: VI. správa MV
- ❑ 1964 – 1990: III. správa MV, později SNB (HS VKR)

2. Organizace vojenské kontrarozvědky

Organizační struktura VKR byla přizpůsobena strukturám velení v armádě. Na úrovni MNO pracovala HS VKR. V západním a východním vojenském okruhu operovala Správa VKR. Ve velitelství 1. armády, 4. armády, 7. armády PVOS a 10. letecké armády byly zřízeny odbory VKR, stejně jako u Vojenské akademie K. Gottwalda, Vojenské akademie A. Zápotockého a některých dalších zařízení. Na stupni divize, brigáda, krajská vojenská správa, vojenské školy, vojenská zařízení byla zřízena oddělení. Na stupni útvar, pluk, samostatný prapor, vojenská nemocnice, okresní vojenská správa ad. plnil úkoly referát VKR.

Organizační strukturu VKR včetně počtů schvaloval ministr vnitra. VKR byla doplňována především vojáky z povolání z řad členů a kandidátů KSČ, kteří splňovali kvalifikační požadavky stanovené MV. Všichni příslušníci VKR byli kmenovými příslušníky MV. Jejich hodnosti, vzdělání, platy a důchody se ovšem srovnávaly s obdobnými funkcemi v ČSLA a byly ve většině případů hrazeny a zabezpečovány z rozpočtu MNO a ČSLA. Působnost, zodpovědnost a pravomoc útvarů VKR stanovil rozkaz ministra vnitra.

Velitelé všech stupňů neměli vůči příslušníkům VKR žádnou kázeňskou pravomoc. Rozkazy ministra vnitra naopak stanovovaly jejich povinnosti: vyžadovat od VKR součinnost při zabezpečení vysoké bojové pohotovosti ozbrojených sil, zvat orgány VKR na zasedání, porady a shromáždění, konzultovat s příslušníky VKR chystaná opatření související s úkoly VKR, informovat příslušníky VKR o skutečnostech týkajících se ochrany státního tajemství a vyžadovat jejich vyjádření před určením osob ke styku se státním tajemstvím, spolupracovat s VKR při preventivně výchovné činnosti, informovat VKR o podezření z trestné činnosti, poskytovat útvarům VKR potřebné síly a prostředky při plnění jejich úkolů (zabezpečovat je především materiálem, služebními místnostmi, rodinnými byty).

3. Hlavní úkoly vojenské kontrarozvědky

Příslušníci VKR plnili úkoly stanovené obecně rozkazem ministra vnitra, případně náčelníkem HS VKR a konkrétně náčelníkem daného útvaru VKR. Klíčovým úkolem VKR bylo provádět kontrarozvědnou činnost v ozbrojených silách a civilním přilehlém prostředí. To zahrnovalo ochranu jak před nepřátelskými zpravodajskými službami, tak před osobami působícími negativně uvnitř armády. Souvisela s tím také kontrarozvědná ochrana příslušníků armády vyjíždějících do zahraničí a naopak vojsk armád Varšavské smlouvy při jejich pobytu na území ČSSR. Mezi další úkoly VKR patřila kontrola ochrany státního tajemství. Příslušníci VKR byli v té souvislosti oprávněni provádět prověrky vojáků a občanských zaměstnanců před jejich určením ke styku se státním tajemstvím. V neposlední řadě se VKR zabývala také vyšetřováním trestné činnosti příslušníků armády.

K plnění výše uvedených úkolů disponovali příslušníci VKR mnoha pravomocemi. Směli mimo jiné provádět kontrolu režimu služby a jejího výkonu (hlavně u Pohraniční stráže), vstupovat samostatně na státní hranici, seznamovat se s vojenskými dokumenty, objekty, bojovou technikou, výsledky bojové pohotovosti a kázně, rozbory mimořádných situací, mobilizačními plány, doporučovat zařazení svých příslušníků do vojenských jednotek vyjíždějících služebně do zahraničí, předvolávat na útvary vojáky a občanské zaměstnance a dokumentovat

a prověřovat obsah jejich sdělení a využívat archivy ozbrojených sil. Mezi povinnosti patřilo podávat pravidelná hlášení o výsledcích své činnosti funkcionářům armády a zabezpečovat informovanost jejich i FMV o vývoji státobezpečnostní situace v ozbrojených silách.

4. Činnost vojenské kontrarozvědky

K plnění úkolů využívala VKR vlastní agenturní síť spolupracovníků, vedla schůzkové byty a pro svou činnost také evidence, registry a archivy. V roce 1989 tvořilo celkový početní stav příslušníků VKR asi 1000 osob. S nimi spolupracovalo přibližně 4000 spolupracovníků.

O spolupracovnících a osobách i objektech svého zájmu si vedla VKR svazky: agenturní, operativní a objektové. V počátečním období nejednotně, v roce 1952 byl potom zaveden systém jednotné evidence svazků StB. Od tohoto data bylo povinností registrovat nově zakládané svazky v registračních protokolech a svazky ukládané do archivu v archivních protokolech. Dnes tyto protokoly poskytují souhrnný přehled o osobách a objektech evidovaných HS VKR. Zahrnují především kandidáty tajné spolupráce, důvěrníky a tajné spolupracovníky, prověřované osoby a objektové svazky vedené na útvary, zařízení, školy, úřady apod. v rezortu Ministerstva obrany. Práce s protokoly je dnes základem pro zjištění, zda určitý svazek vůbec existoval, a pokud ano, zda je zachován.

Osoby, které StB, resp. HS VKR evidovala, lze obecně rozdělit do několika skupin: na prověřované osoby, na kandidáty tajné spolupráce, důvěrníky a na tajné spolupracovníky. Obecných důvodů, proč se lidé stávali spolupracovníky StB, bylo několik. Někdo byl skutečně přesvědčen o správnosti svého počínání, u jiných šlo o důvody zjištěné (získání moci, kariérismus, hmotné výhody) a další se neuměli vzepřít nebo podlehli nátlaku, jež na ně byl vyvíjen. Jak uvádí ředitel odboru archivní a spisové služby MV Jan Frolík, „při získávání agentury byla rozhodující pouze míra zájmu StB a čas, který měla k dispozici. Dostávalo-li se jí obojího, z dané skupiny, na kterou se soustředila, svých 20 - 25% 'dušiček' ulovila". Počet spolupracovníků se v průběhu let zvyšoval, paradoxně nejméně jich StB měla na přelomu 40. a 50. let, tedy v době největšího teroru. Pro srovnání lze uvést: na počátku 50. let necelých 600 spolupracovníků, na počátku 60. let 6 - 8 000. Jak již bylo uvedeno výše, HS VKR jako součást StB měla v roce 1989 zhruba 4000 spolupracovníků.

V následující části je podán přehled stručných definic jednotlivých typů kategorií, v nichž StB, resp. HS VKR evidovala osoby svého zájmu.

Prověřovaná osoba (PO) – osoba, o níž získávala StB z různých důvodů všestranné informace, např. při získání signálu o možné nepřátelské činnosti osoby nebo při prověřování osoby před jejím získáním k tajné spolupráci.

Kandidát tajné spolupráce (KTS), někdy též kandidát agenta (KA), kandidát informátora (KI) – československý nebo cizí státní občan, kterého chtěly útvary StB získat za tajného spolupracovníka. StB prověřila jeho spolehlivost, schopnost a vhodnost pro případnou spolupráci, výsledky zanesla do spisu osoby a podle výsledku prověrek spis buď ukončila, anebo osobu zkontaktovala a nabídla jí spolupráci. Pak byly osoba i její spis obvykle převedeny do kategorie tajného spolupracovníka.

Důvěrník (D) – pomáhá kontrarozvědce plnit především pomocné, orientační a prověřkové úkoly v souvislosti s vyhledáváním nebo objasňováním protistátní činnosti a organizováním příslušných agenturně operativních a technických opatření. Je vybírán v chráněném či rozpracovávaném objektu, problematice apod. z řad spolehlivých československých

občanů, kteří dobrovolně na podkladě vztahu vzájemné důvěry jsou ochotni podle svých možností a schopností sdělovat kontrarozvědce dílčí poznatky informačního charakteru nebo jí poskytovat pomoc a služby.

Agent (A) – pod vedením operativního pracovníka plní úkoly při vyhledávání, rozpracování a dokumentování protistátní trestné činnosti a úlohy směřující k předcházení a zabránění této trestné činnosti.

Informátor (I) – získaný na dobrovolném, zejména vlasteneckém základě. Nachází se v prostředí důležitých objektů, v místech soustředění nepřátelských živlů, v pohraničí.

Rezident (R) – zvláště vybraný, naprosto spolehlivý, životně zkušený a z hlediska kontrarozvědného odborně připravený tajný spolupracovník, kterému operativní pracovník svěřil řízení práce agentů.

Držitel propůjčeného bytu (PB) – příslušníci StB si takové byty vybírali a půjčovali pro schůzky s tajnými spolupracovníky na určitou denní dobu nebo určitý čas na základě dohody s majitelem bytu. Tito majitelé byli získáni jako tajní spolupracovníci a byli evidováni v registru svazků jako držitelé propůjčeného bytu. Byli důkladně prověřeni včetně příbuzenstva.

Držitel konspiračního bytu (KB) – konspirační byt byl v plném vlastnictví orgánů StB, před obyvatelstvem byl zamaskován jako soukromý byt (nebo jako úřad). Zde žijící (držitel) byl zvláště důvěryhodný člověk nebo speciálně zavázaný informátor nebo utajený operativní pracovník, který také odpovídal za jeho vyhledání, získání, vybavení, úklid, placení nájemného. Před získáním KB byly uskutečněny lustrace všech obyvatel v domě, příp. osob, které v něm pracovaly.

Zákon č. 107/2002 Sb., stejně jako lustrační zákon, zahrnuje pod pojem osoba evidovaná jako spolupracovník bezpečnostní složky pouze kategorie A, I, R, PB a KB.

Získání tajného spolupracovníka byl poměrně dlouhý proces, který se skládal z několika kroků. Nejprve si příslušník VKR vybral osobu, kterou chtěl získat ke spolupráci – tzv. kandidáta. Výběr se prováděl podle druhu úkolu, prostředí, v němž se měl plnit, a osoby budoucího spolupracovníka. Poté si kandidáta prověřil: administrativně dotazy adresovanými různým institucím, kontrarozvědnými prostředky (např. sledováním nebo získáním informací od jiných tajných spolupracovníků), někdy též osobním stykem s kandidátem. Následovalo vyhodnocení výsledků проверки, jež mohlo mít dva výstupy. Kandidát se mohl projevit jako nevhodný typ pro spolupráci, pak se jeho spis uložil do archivu nebo úplně zrušil. Pokud byl výsledek проверки vyhovující, připravil příslušník VKR návrh na získání kandidáta ke spolupráci. Po schválení tohoto návrhu nadřízeným se uskutečnil tzv. vázací akt. Šlo o schůzku mezi kandidátem a příslušníkem VKR, na níž byla kandidátovi nabídnuta spolupráce a která mohla skončit opět dvojím způsobem. Jestliže kandidát spolupráci odmítl, byl mu předložen k podpisu závazek mlčenlivosti, jímž si VKR zajistila, že o kontaktu nebude hovořit. Spis kandidáta byl následně uložen do archivu a VKR v další aktivitě směrem k němu nepokračovala.

Ve většině případů se však původní typ příslušníka VKR ukázal jako správný a kandidát se spoluprací souhlasil. Byl vyzván, aby napsal a podepsal závazek o spolupráci (ve výjimečných případech stačil ústní souhlas) a zvolil si krycí jméno. Následovala instruktáž, při níž byl seznámen se základními úkoly, které bude plnit, a se způsobem, jakým se bude stykat se svým řídicím pracovníkem. Od té doby byl průběžně úkolován a vytěžován podle potřeb VKR. Zprávy, které spolupracovník podával, ať již ústní nebo písemné, byly pečlivě

analyzovány a vyhodnocovány, důvěryhodnost spolupracovníka a pravdivost jeho zpráv nechával řídicí pracovník obvykle ověřovat ještě jinými tajnými spolupracovníky. V pravidelných intervalech vyhodnocoval řídicí orgán činnost spolupracovníka a navrhoval další postupy spolupráce. Pokud spolupracovník podával kvalitní a hodnověrné informace, mohl být odměňován (finančně, věcnými dary, osobními výhodami apod.). Spolupráce byla naopak ukončena, jestliže se vyskytly skutečnosti, které znemožňovaly kvalitní plnění úkolů VKR (dodatečné odmítnutí spolupráce ze strany tajného spolupracovníka, jeho emigrace, trestná činnost, nečestné jednání, kompromitace nebo ztráta možností ad.). Svazek tajného spolupracovníka byl poté uložen do archivu a byly v něm ponechány ty dokumenty, které VKR považovala za důležité (např. závazek o spolupráci).

Příslušníci VKR se k archivovaným spisům a svazkům průběžně vraceli a hodnotili jejich budoucí využití. Pokud shledali dokument dále nepoužitelným, v souladu s platným skartačním řádem ho zničili. Dokumenty, které se dochovaly, jsou dnes v souladu se zákonem č. 107/2002 Sb. předmětem zpřístupnění oprávněným žadatelům.

5. Závěr

Jak již bylo řečeno výše, problematiku činnosti HS VKR není možné pro její obsáhlost vyčerpat v rámci jednoho článku. Proto úřad nabízí všem zájemcům o bližší informace uspořádání přednášky na toto téma. Přednášku lze využít zejména v rámci shromáždění funkcionářů, odborných příprav jednotlivých útvarů a zařízení apod.

Dotazy týkající se zpřístupňování dokumentů vytvořených HS VKR zodpoví pracovníci ÚZD všem zájemcům osobně v úřadu, telefonicky nebo elektronickou poštou (uzd@army.cz).

Použitá literatura:

1. Knižní publikace:

BENDA, Patrik. *Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti v roce 1989*. Praha: ÚDV, 2003.
FROLÍK, Jan. Nástin organizačního vývoje státobezpečnostních složek Sboru národní bezpečnosti v letech 1948-1989. In *Sborník archivních prací* XLI. Praha, 1991.

GULA, Marián. Vývoj typů spolupracovníků kontrarozvědky StB ve směrnících pro agenturní práci. In *Securitas Imperii* 1. Praha: 1994.

GULA, Marián - VALIŠ, Zdeněk. Vývoj typologie svazků v instrukcích pro jejich evidenci. In *Securitas Imperii* 2. Praha: 1995.

HANZLÍK, František. *Vojenské obranné zpravodajství v zápasu o politickou moc 1945 - 1950*. Praha: ÚDV, 2003.

CHURAŇ, Milan a kol. *Encyklopedie špionáže*. Praha: Libri, 2000.

2. Právní dokumenty:

Zákon č. 107/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činností bývalé Státní bezpečnosti, a některé další dokumenty.

Zákon č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti.

3. Dokumenty z Archivu MV:

Orientace v evidencích MV. Spis statisticko-analytického odboru SVKR, č.j. Skr-0043/17-67.

Rozkaz ministra vnitra č. 5 z 15. 1. 1975. Postavení, působnost, hlavní úkoly a organizace vojenské kontrarozvědky v mírových podmínkách a organizační řád hlavní správy vojenské kontrarozvědky.

Rozkaz ministra vnitra č. 3 z 25. 1. 1978. Směrnice pro práci se spolupracovníky kontrarozvědky (A-oper-I-3).

Rozkaz ministra vnitra č. 4 z 25. 1. 1978. Směrnice pro evidenci, statistiku a administrativu při kontrarozvědné činnosti (A-oper-II-1).

Rozkaz ministra vnitra č. 50 z 18. 12. 1980. Organizační řád Hlavní správy vojenské kontrarozvědky.

Rozkaz ministra vnitra č. 71 z 31. 5. 1990. Vyčlenění vojenské kontrarozvědky z podřízenosti federálního ministerstva vnitra a její začlenění do podřízenosti federálního ministerstva národní obrany.

Vymezení pojmu terorismus je, především pro velkou rozmanitost důvodů, způsobů a cílů, značně obtížné a v odborné literatuře je možno najít celou řadu definic. Autoři se ve vymezení pojmu terorismus značně různí, shodně se však většina vyhýbá pojetí, že terorismus je osobní záležitostí jednotlivce. Věnují se spíše analýze politických programů, podpoře státních nebo místních organizací, respektive analýze společnosti jako takové. Pro jeho vznik a vývoj však hrají důležitou roli také sociálně psychologické dimenze osobnosti potenciálního útočníka, fanatismus, davová psychóza. Právě česká extremistická scéna je klasickým rizikovým prostředím pro vznik aktivit politicky zaměřeného vnitřního terorismu. Radikalizace domácích extremistických skupin, jejich propojení do zahraničí na mnohem militantnější skupiny, představují potenciální riziko, možnost individuálního, spontánního vystoupení jedince či malé skupinky, jež nás mj. nutí k tomu, abychom se touto problematikou stále zabývali.

Vlivem stále častějších výskytů nejrůznějších aktivit násilného charakteru ve společnosti, často dochází k nejednotnému, nebo synonymnímu chápání jejich významů a podstaty. Stejně tak se ne příliš často setkáváme s analytickým přístupem hledající příčiny těchto jevů v osobnostních nebo sociálních souvislostech. Mezi jeden z velmi diskutovaných pojmů v současnosti patří „extremismus“.

Obecně je tento pojem spojen s nejrůznějšími projevy radikalismu, výstředností, výjimečností chování skupin nebo jednotlivců, jejichž aktivity jsou zpravidla spojovány s nejrůznějšími projevy násilí a narušování veřejného zájmu. Proto některé státy nepoužívají k označení těchto jevů pojem extremismus, ale již přesně definované pojmy jako např. terorismus, sabotáž apod. [1]

Obvykle se pachatelé těchto extremistických forem jevů vyznačují odmítáním platných společenských nebo právních norem, poměrně značným stupněm egoismu a nesnášenlivostí vedoucí k dosažení určitého cíle. Vyznačují se i manipulovatelností, která je dána i jejich věkem a mírou vnímavosti, ovlivněná jejich sociálně-psychologickým vývojem. Většinou jsou to mladí lidé, kteří jsou snáze manipulovatelní.

Fanatismus a jeho příčiny

Jednou z teorií vysvětlující nejrůznější projevy násilí a agresivity v nejrůznějších podobách, ať již páchané jednotlivcem nebo skupinou, je fanatismus. Projevy fanatismu mohou být různé, v závislosti na osobnostním založení jedince, jeho zaujetí nejrůznějšími společenskými nebo etickými hodnotami. Významný vliv sehrává význam a vliv autority a motivace v procesu vývoje vlastního hodnotového systému jedince. Na utváření podoby fanatismu mají však svůj podíl i další vlivy: skupinový tlak, davové chování, sociální poměry a další podmínky, které všechny lze velmi obtížně vyjmenovat vzhledem k různorodosti jeho podob. Je rozlišován: klasický fanatismus, částečný, indukovaný, strukturální, tvrdý, měkký apod.

Pro vznik, vývoj a zvládnání situace a emocí s následným projevem emocí je významný vliv role sociální situace a vliv sociálně psychologické dimenze osobnosti. Mezi takové rizikové situace, zejména u mladé populace, patří dnes poměrně často se vyskytující nezaměstnanost.

Každý jedinec individuálně zpracovává dlouhodobou nezaměstnanost. Reakce na tuto individuální situaci jsou podmíněny již dříve zmíněnými faktory a mohou mít nejrůznější podoby: od pasivního přijímání, apatie a deprese až po agresivní reakce, násilí, sklony k drogové závislosti apod.

Je obtížné rozlišit, zda projevy násilí a agresivity jsou spouštěny jinými sociálně společenskými vlivy nebo jsou motivovány fanatismem. Na druhé straně však sociálně společenské vlivy, jako je např. nezaměstnanost, může být spouštěcím mechanismem pro fanatické chování zejména u mladistvých.

Mladiství tyto situace často řeší skupinově, s projevy skupinového radikalismu podpořené očekáváním změny končícími v podobě úniku do fantazie často spojené s fanatickým nadšením s příslibem jiné budoucnosti.

Rozhodující pro toto chování je *davový efekt*, strhnutí, vedoucí ke vzniku tzv. *indukovaného fanatismu*. Neočekávané, náhlé zhroucení až dosud smysluplného systému hodnot, tedy vznik anomie (nedostatečné sociální integrace spojené s pocitem osamělosti), vede u mládeže ke krizi, k vykořenění a ke vzniku radikálních skupin, což potvrdily mnohé situace v nedávné minulosti v souvislosti s pády komunistických systémů. [2] Nejen ekonomická, politická a sociální situace, ale i osobnostní faktory každého jednotlivce sehrávají významnou úlohu v tom, zda se jedinec bude vztahovat k nějaké extremistické skupině a dojde u něj k vývoji fanatického zaměření.

Význam pojmu „fanatismus“ a jeho dělení

V souvislosti s teroristickými aktivitami nabyl pojem fanatismus na významu spíše pejorativním. Původní význam slova má základ v latinském *fas*, což označuje božské právo a *fanum*, označující posvátné místo, chrám. *Fanaticus* byl člověk posedlý určitou formou chrámové extáze.

V průběhu historického vývoje se postupně měnil i význam tohoto pojmu. Nejzásadnější proměnu zaznamenal v průběhu francouzské revoluce, která dala tomuto pojmu označení pro politické jevy. V průběhu 19. století došlo k další radikální změně pro použití tohoto pojmu, kterým se rozumí označení osoby nebo hnutí, které vychází z vnitřního stavu a způsobu vyjadřování názoru navenek. Měřítkem je tedy osobnost a její chování.

Fanatismus je způsob, jakým lidé zacházejí s idejemi, přesvědčením a obsahy víry. Fanatické nejsou idea nebo systémy samy o sobě. Idea může být jednostranná, přehnaná nebo absurdní. Fanatici jsou lidé, kteří se typickým způsobem s touto ideou identifikují. Problém fanatického překročení mezi je tedy problémem těch lidí, kteří v sobě nesou sklon k extrému a kteří se k němu nechají strhnout. [3]

Z těchto pohledů je rozlišován fanatismus esenciální nebo také původní, klasický, strukturální a fanatismus indukovaný, přenesený.

Z tohoto rozdělení vyplývá, že esenciální fanatik představuje typ člověka s takovou osobnostní strukturou, která má sklony k následování přesvědčivých idejí, které jsou posíleny i vnější osobní a sociální situací. Jedná se o primární neboli strukturální fanatismus, který je součástí osobnostní struktury. Mezi základní prvky, které určují tento fanatismus patří neobyčejná intenzita, s jakou je schopen tento člověk sledovat své cíle, které vycházejí

ze specifík jeho psychoenergetického duševního systému založeného na mobilizaci všech duševních sil pro sledování nějakého cíle, který je vnitřně přijat za vlastní.

Díky takto soustředěné a zaměřené duševní energii jsou tito lidé schopni s velkou vytrvalostí, houževnatostí a intenzitou dosáhnout svého cíle a poslání. Ne vždy se však musí jednat pouze o kriminální zaměřenost, ale například i uměleckou, tvůrčí apod.

Pro specifickou duševní dynamiku těchto osob jsou však příznačné i další rysy, které mají charakter potřeb: potřeba sebeprosazení s důrazem na agresivitu, potřeba sebepotvrzení a potřeba vlastní integrity, které dodávají takto zaměřené osobnosti rysy vysoké individuality, odlišnosti a výjimečnosti.

Indukovaný fanatismus

Indukovaný fanatismus se vyvíjí z psychicky průměrně strukturovaných a sociálně přizpůsobivých osob, které se nechají esenciálními fanatiky nebo hnutími strhnout. V tom je spatřováno daleko větší nebezpečí a hrozba pro společnost. Vznik indukovaného fanatismu se snaží vysvětlit také několik teorií. Starší Freudova jej chápe jako regresi duševní činnosti na nižší stupeň a identifikaci s postavou vůdce, která je nositelem vzájemné vazby individuí v davu.

Jiné teorie kladou do popředí význam rané socializace pod vlivem návyku na rozkazy a jejich prolínání do dospělého věku spojené s poslušností jako s požadavkem i jako s hodnotou se všemi svými důsledky.

Další teorie zdůrazňují význam tzv. autoritativního charakteru, který pramení opět v dřívějších životních autoritách daného jedince, které jsou zdrojem a oporou pro pozdější rozhodování v dospělosti. Tito lidé jsou podrobní, bez fantazie a vzhledu, postrádají velké vůdce, jsou konvenční a očekávají své vlastní sebepotvrzení.

Mezi další příčiny vzniku indukovaného fanatismu patří závislosti lidí na skupinových procesech pramenících ve skupinovém narcismu: vlivem velikášských fantazií je posilována i vlastní hodnota jednotlivce a jeho vnímání příslušné skupiny, je posilována víra, loajalita a patriotismus.

Skupinové a davové vlivy jsou úzce spojeny se sugescí, které mají na svědomí vznik tak zvaných *psychických epidemií*. Spouštěcími mechanismy jsou zpravidla osudové události, sociální a psychické krize a vliv psychických dispozic zúčastněných osob. Skupinová sugesce je posilována osobní autoritou a postavením vůdce a jeho charismatickým vlivem.

Kromě sugesce patří mezi důležité prvky skupinové dynamiky i identifikace s ideálem, která pramení z pocitu tísně a z neuspokojivého pocitu vlastní hodnoty, která má za následek vznik fixace na jeden ideál nebo jednu ideu, která je považována za smysl života. Vazba na ideál je důležitým prvkem skupinové dynamiky, neboť vychází z potřeby narcistické kompenzace. Identifikace s ideálem rovněž kompenzuje individuální pocit bezmoci, který se naopak umocňuje a pod vlivem fanatismu, jedinečnosti a výjimečnosti a může působit destruktivně.

Fanatismus může mít různé formy projevu a různý obsah. Obecně jsou rozlišovány tyto druhy:

☐ náboženský,	☐ zdraví,
☐ politický,	☐ pravdy,
☐ rasový,	☐ povinnosti,
☐ umělecký,	☐ spravedlnosti apod.
☐ sportovní,	

Jednotlivé druhy mohou být i smíšené. Je však třeba rozlišovat mezi vnitřním přesvědčením a nadšením a fanatismem. Při rozlišování těchto pojmů je třeba akceptovat definice fanatismu včetně rozlišení fanatického postoje.

Význam osobnostních rysů

Vznik a tvorba přesvědčení je u člověka ovlivňována celou řadou velmi různorodých faktorů, jako např.: selektivní způsob uvažování, vliv sugesce, vliv skupinové dynamiky, fantazie, emocí, význam sociálního života a v neposlední řadě i význam mechanismů vlivu nevědomí, hraje významnou roli při utváření extrémně zúženého selektivního pohledu na realitu. Takto je možno vysvětlovat např. známý sugestivní účinek sebevražd, kdy funguje efekt strhnutí a nebo vznik epidemií, jak nás o tom přesvědčují mnohé příklady z historie nebo i současnosti.

Podobný efekt je možno zaznamenat i při extatickém strhnutí mladých lidí na rockových koncertech nebo fotbalových zápasech, kde je již mnohdy přítomen ale i agresivní akcent. V těchto případech se však spíše jedná o krátkodobé efekty. Pro vznik stabilnějšího přesvědčení a dlouhodobější účinek je třeba *vznik, existence a působení přesvědčivé myšlenky*.

Ani to však není konečné, definitivní vysvětlení. Vznik myšlenky, vliv sugesce nebo vyostřené emoce nemusí být u každého člověka příčinou vzniku fanatického chování nebo extatických projevů. Aby se jedinec dokázal identifikovat s ideálem ve všech konečných důsledcích vedoucích např. k sebeobětování, jsou nutné i určité osobnostní a temperamentové vlastnosti. Na tomto základu k dané problematice přistupuje typologie nebo klasifikace podle osobnostních typů (uváděná již v dávných dílech E. Kretschmera a v jeho popisech osobnostních typů známých historických vůdců a hrdinů). [5]

Podle těchto kritérií lze identifikovat vliv a intenzitu některých faktorů, které mají vliv na některé jedince a vyvolávají u nich zmíněné účinky. Např. aktivita esenciálního nebo indukovaného typu nabude na účinnosti až v případě, jakmile dojde k aktivaci fanatických elementů, jejich vystupňování, tedy k dosažení intenzity určitého stupně za předpokladu existence určitých osobnostních vlastností. Podle forem projevu a vyjadřování kritických myšlenek jsou rozlišovány tyto skupiny:

- 1. Průbojní, expanzivní ideoví fanatici** vyznačující se velkým zaujetím, bojovností za svou ideu, kterou se snaží šířit všemi prostředky. Míra intenzity prosazování víry nebo myšlenky může být zintenzivněna i osobnostními vlastnostmi zastávce nebo touhou po moci, sebeuplatnění apod.
- 2. Aktivní fanatici**, kterým jde o vlastní zájem, který zcela vychází z osobních zájmů. Příčinou vzniku této myšlenky je často nezpracované osobní ublížení, urážka nebo krivda. Tato situace se stává pro život tohoto jedince dominantní a vede k hyperkompenzačnímu boji přesahující únosnou míru.
- 3. Tiší introvertní fanatici z přesvědčení** se chovají, jak již napovídá označení, nenápadně, jsou obráceni do sebe, závisí na nějakém dominantním přesvědčení, které jsou ochotni hájit až do konce svého života. Příčinou je zde opět neřešený konflikt. Pokud se však ve svém přesvědčení střetnou s jiným, ale daleko agresivnějším projevem, nastává konflikt, který je mnohdy řešen autodestruktivně - sebevraždou.
- 4. Neurčití, skupinoví fanatici** se vyznačují určitou nevyhraněností. Ale za působnosti silné skupinové dynamiky a emocionální identifikace se skupinou, která je umocňována

jednoduchými hesly a prohlášeními, mající za cíl přesvědčit o utváření vlastního názoru, vyvolávají zvýšený projev agresivity.

5. **Konformní, závislí řadoví fanatici** jsou orientováni na svou vlastní linii a směr. Vyžaduje se konformita, přizpůsobivost, orientace na vzor, autoritu.
6. **Smíšené typy** jsou takové, kdy se jedná o kombinace popsaných typů, neboť i z hlediska fanatických projevů a chování dochází k určitým posunům ve vztahu k času a vývoji fanatického chování. [6]

Fanaticky se chovající jedinci jsou svým způsobem zvláštní svým způsobem života a projevy chování od extrémně vystupňované aktivity až k sebeobětování. Snahy mnoha badatelů vedoucí ke klasifikaci skupin fanaticů vycházejí z obecných typických psychických vlastností a rysů, které mají celou škálu různých individuálních projevů, které existují již z dob antiky. Na druhé straně je však třeba zdůraznit, že projevy fanatismu a fanatismus se nedají uspokojivě vysvětlit na žádném z existujících modelů, neboť pro vznik a projev fanatismu je důležitá struktura vnějších i vnitřních podmínek vývoje každého jedince.

Mezi nejzásadnější projevy fanatických osobností patří nekompromisnost a absolutní platnost zastávané myšlenky, způsob myšlení a vidění světa. Způsob projevu a zastávání myšlenky je ovlivněno potřebami kompenzace související s vlastní psychickou minulostí. Sklon k přílišné jednoduchosti nebo zjednodušování je dalším rysem fanatického myšlení. Souvisí s potřebou vyloučení rozporuplných faktů, s nekompromisností, striktností.

Toto odlišné „extrémní“ chování vede ke vzniku opozice. Projev odporu je z pohledu fanatika vnímán jako útok proti vlastní osobě, což v případě osob s paranoidními rysy je interpretováno jako úmyslné nepřátelství. Dalším rysem, který je považován za významný z hlediska prožívání života, je narušenost emocionálních vztahů fanatika k vlastnímu životu a ke světu obecně, což je hodnoceno jako neschopnost empatie, lásky, sympatie, přátelství a otevřenosti.

Z důvodů absence citové empatie jsou fanatici hodnoceni jako lidé necitelní, schopní přinášet i snášet bolest a utrpení a neschopní pochopit následky svého nesnesitelného chování pro ostatní. Odlišnost způsobu zpracování vnitřních psychických prožitků v podobě nutnosti hyperkompenzace pocitů méněcennosti a sebepotvrzení vede v mnoha případech až k sebeobětování jako důsledku odlišného způsobu myšlení a vidění světa a způsobu prožívání a vnitřního zpracování v prožitkové, emocionální oblasti.

Formy terorismu

Mezi nejdiskutovanější formu projevu násilí ve společnosti patří v současnosti bezesporu terorismus, který na sebe upoutal pozornost zvláště po atentátech na Ameriku dne 11. 9. 2001 především svou organizovaností, skrytostí, destruktivností, vyvolávající další následky od jedinců počínaje, vnitrostátními a mezinárodními dopady konče. Lidé si začali klást takové otázky, co je to vlastně terorismus a co je příčinou jeho vzniku.

Terorismus, jak jeho obsah naznačuje, je spojen s užitím nejružnějších forem násilí, s agresivitou. Je chápán jako **násilná, agresivní aktivita jedince nebo skupiny motivovaná určitou myšlenkou, ideou vyrůstající z pevného, fixovaného přesvědčení, jehož cílem je navození určité změny**. V tomto směru jsou proto významné poznatky o fanatismu, protože pro přesvědčeného teroristu je motivace a idea prvořadou.

Nicméně, a nesmíme tuto skutečnost opomíjet, cílem terorismu může být i uspokojení duševně nemocného člověka; takový „psychotický terorismus“ je považován za nejméně čitelný, jeho aktérům stačí, že jejich čin vyvolá pozornost a hrůzu, které jim zpětně přinášejí zvrácené potěšení a uspokojení. V tomto případě není násilí cestou k prosazení nějakého požadavku, ale cílem samým.

Z pohledu mezinárodního je možno rozlišovat terorismus nejrozumnějšího druhu: terorismus s cílem získat nezávislost, separatistický, koloniální apod.

V literatuře je potom možné se setkat s velkou nejednoznačností a různorodostí ve vymezení pojmu terorismus, od analýzy politických programů a podpory od státních nebo místních institucí a společnosti, až po osobní, individuální charakteristiky. S terorismem a jeho nejrozumnějšími podobami se lze denně setkat v různých masmédiích. Výsledkem je většinou snaha poukázat na jeho nebezpečí spočívající v ohrožení života, hodnot, na jeho **latentnost** spočívající většinou v blíže nespecifikovaných aktivitách vyvolávajících strach, pocit ohrožení, hrůzy.

Mnohdy je význam terorismu širší populací podceňován, protože se odehrává daleko za hranicemi země a je spíše vnímán jako senzace, kdy je zveřejňován teroristický program a požadavky teroristů bez dalšího komentáře.

Závěr

V poslední době vnímáme zvyšující se radikalizaci terorismu a není vždy možné a snadné dopodrobna rozlišit a poznat jeho základ vzniku a ideologii. Terorismus v žádném případě nelze zaměňovat za běžnou násilnou kriminalitu, stejně tak jako jej ani nelze psychologicky odvozovat od kriminálních sklonů určitého jedince.

Stále častěji se setkáváme s fanaticky a extrémně orientovanými projevy, zejména u mládeže s výrazným emocionálním a ideologickým vlivem. Z tohoto pohledu se rozlišují dnes již u nás poměrně známé aktivity pravicového a levicového extremismu.

Snahy po vysvětlení příčin sklonu k extrému a fanatismu směřují opět do oblasti lidské psychiky, k mechanismům kompenzace a hyperkompenzace, k otázce vlastních hodnot, hledání smyslu života, ke snahám o akceptaci sociální skupinou. V neposlední řadě významnou úlohu sehrává i vliv dalších osobnostních, temperamentových, ale i sociálních a společenských faktorů.

Prameny a literatura:

- [1] METEŇKO, J. Extrémizmus a xenofóbia: stav, problém a možnosti ich riešenia Policajným zborom v SR. In: Plečič, V., Danics, S., Stachová, I. *Extrémizmus - jeho kořeny, projevy a východiska řešení*. PA ČR, 2001, s. 108-124.
- [2] PFÜRTNER, S. H. *Fundamentalismus. Die Flucht ins Radikale*. Freiburg: Herder-Verl. Spektrum, s. 4031, 1991.
- [3] HOLE, G. *Fanatismus*. Praha: Portál, 1998, s. 29.
- [4] FREUD, S. *Massenpsychologie und Ich-Analyse*. In: Ges. Werke, sv. XIII, Fankfurt: S. Fischer-Verl., 1963, s. 71-161.
- [5] KRETSCHMER, E. *Körperbau und Charakter*. Berlin: Springer-Verl., 1951.
- [6] HOLE, G. *Fanatismus*. Praha: Portál, 1998, s. 58.
- [7] BRZYBOHATÝ, M., *Terorismus I.*, Praha: Police History, 1999.
- [8] FEDOROVÍČOVÁ, I. „Úloha kriminalistiky v trestnom súdnictve.“ *Kriminalistika XXVI*, 1993, č. 4, s. 323-327.
- [9] www.terrorism.com
- [10] www.bis.cz
- [11] RUDIN, J. *Fanatismus. Die Magie der Gewalt*. Freiburg: Walter-Verl., 1975.
- [12] Le BON, G. *Psychologie davu*. Praha: KRA, 1997.

Dne 15. dubna 2004 se uskutečnila na VA v Brně 5. terminologická konference. Jednalo se o akci Úřadu pro vojenskou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti (Úř OSK SOJ). Jednání konference navazuje na pravidelná zasedání výboru pro terminologii resortu MO, který se zabývá projednáváním nově zaváděné vojenské terminologie na základě přistoupení ke strukturám NATO. Zájem o tuto oblast narůstá spolu s tím, jak se stále více osob zapojuje do konkrétní práce s dokumenty nebo orgány NATO.

Konferenci zahájil prorektor pro studijní a pedagogickou činnost VA v Brně plk. doc. Ing. Ladislav Rozsypal spolu s ředitelem Úřadu pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti Ing. Ladislavem Minarčíkem. Vlastní konferenci řídil ředitel odboru obranné standardizace Úř OSK SOJ pplk. Ing. Pavel Vosyka.

Konference shrnula dosavadní výsledky a poznatky v oblasti standardizace vojenské terminologie. Součástí konference byla také prezentace výsledků projektu českého obranného výzkumu „Vojenská terminologie“, zabývající se vytvářením anglicko-českého slovníku a francouzsko-anglicko-českého sborníku pojmů a definic.

V oblasti terminologie NATO je zavedena nová směrnice, na jejímž základě bude terminologie NATO dostupná přímým přístupem do databáze NATO. Smysl tohoto opatření spočívá především v tom, aby terminologie NATO, která je používána v dokumentech NATO na všech úrovních, byla pokud možno jen taková, která je pro NATO schválena, a tudíž nese označení „NATO Agreed“.

V rámci konference zazněly také příspěvky jednotlivých účastníků, kteří se s aktuální vojenskou terminologií profesně neustále setkávají. Výsledky terminologického úsilí jsou on-line dostupné prostřednictvím **informačního systému standardizace** (ISSTN) na webové adrese **www.stand.acr** prostřednictvím celoarmádní datové sítě (MIS i ŠIS).

Standardizace terminologie v resortu MO - 2004

Standardizace terminologie v resortu MO navazuje na proces standardizace terminologie v rámci celé Severoatlantické aliance.

Na základě probíhajících změn v NATO došlo v minulém období k výraznému posunu v oblasti standardizace terminologie NATO a její správy. Za důležitý považuji fakt, že byly nově definovány pojmy „standardizace“ a „interoperabilita“.

STANDARDIZACE

NORMALIZATION

Élaboration et mise en oeuvre de concepts, de doctrines, de procédures et de spécifications afin de réaliser et maintenir la compatibilité, l'interchangeabilité ou la communauté qui sont nécessaires pour atteindre le niveau requis d'interopérabilité ou pour optimiser

l'utilisation des ressources, dans les domaines des opérations, du matériel et de l'administration.

STANDARDIZATION

The development and implementation of concepts, doctrines, procedures and designs in order to achieve and maintain the compatibility, interchangeability or commonality which are necessary to attain the required level of interoperability or to optimise the use of resources, in the fields of operations, materiel and administration.

STANDARDIZACE

Tvorba a zavádění koncepcí, doktrín, postupů a modelů aby bylo možné dosáhnout a udržet slučitelnost, zaměnitelnost a shodnost, které jsou nezbytné k dosažení požadované úrovně interoperability nebo k optimalizaci využívání zdrojů, a to v oblastech operací, výzbroje a techniky a administrativy.

INTEROPERABILITA

interopérabilité

Aptitude à opérer en synergie dans l'exécution des tâches assignées.

interoperability

The ability to operate in synergy in the execution of assigned tasks.

interoperabilita

Schopnost společně jednat při plnění stanovených úkolů.

Terminologický program NATO a jeho aktuální zavádění do prostředí resortu MO

Terminologický program NATO je centrálně zastřešen Agenturou NATO pro standardizaci (NSA - NATO Standardization Agency) a je řízen koordinátorem pro terminologii (TC - Terminology Coordinator) NATO.

Koordinátor pro terminologii NATO má k dispozici Úřad pro koordinaci terminologie NATO (ONTC - Office of NATO Terminology Coordination) a spravuje informační systém NTMS (NATO Terminology Management System), kterým je udržována veškerá terminologická zásoba všech úseků NATO. Proti minulosti došlo k posunu v tom, že dříve v rámci NATO byla udržována databáze pomocí *Terminologického slovníku pojmů a definic v NATO* v rámci spojenecké publikace AAP-6. Nyní pomocí databáze NATO je udržována terminologie veškerých spojeneckých publikací a dalších dokumentů NATO.

Přitom je stanovena zásada, že v databázi bude vždy existovat k jednomu pojmu pouze jediná definice. Každý pojem ponese přívlástek, zda se jedná o projednávaný pojem nebo o schválený pojem.

Pojmy budou schvalovány obdobným procesem jako je schvalování platnosti standardizačních dokumentů NATO (STANAG a spojenecké publikace AP).

Při schvalování pojmů sehrávají důležitou roli jednotlivé složky, označované jako TA - Tasking Authority (odborné orgány pro oblast standardizace).

Proces tvorby a schvalování pojmů a definic je znázorněn na následujícím pracovním schématu (**schéma 1**).

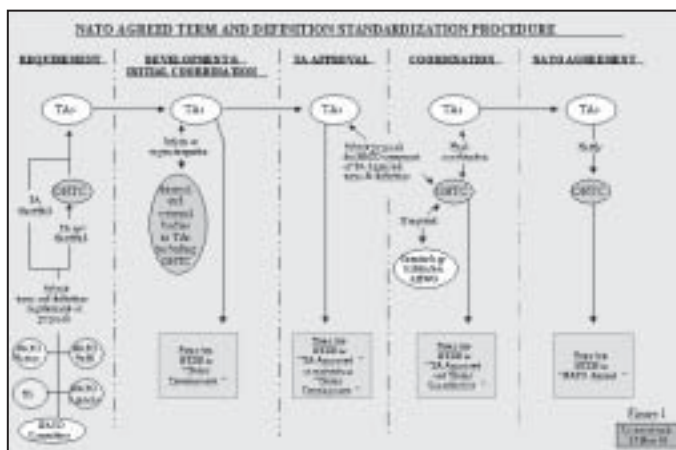

Schéma 1

Předpokládá se, že jednotlivé odborné orgány (TAs - Tasking Authorities) si vytvoří vlastní skupiny nebo panely pro tvorbu a správu jejich terminologie. V současnost existují v této oblasti pouze čtyři takovéto skupiny. Jednou je **terminologická konference Vojenského výboru NATO** (MCTC – Military Committee Terminology Conference) spravující spojeneckou publikaci AAP-6 (bývalá konference NATO pro terminologii – NTC, NATO Terminology Conference). Další skupinou je **terminologický panel** (panel číslo 2) v rámci pracovní skupiny AJOD WD (Allied Joint Operation Doctrine Working Group). Dále v rámci Rady pro komunikace NC3B (NATO C3 Board) existuje tzv. **terminologický syndikát**.

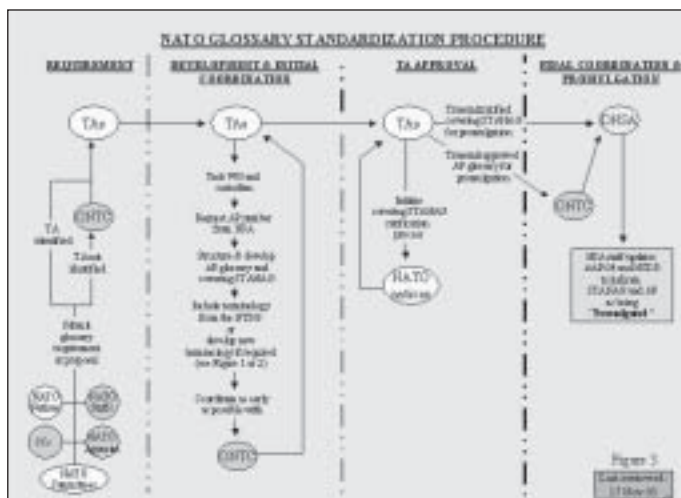
Posledním tělesem v této oblasti je **terminologický panel** v rámci Výboru pro standardizaci (NCS – NATO Committee for Standardization), jehož úkolem je správa terminologických pojmů v oblasti standardizace v rámci nově připravované spojenecké publikace AAP-42.

Obr. 1

Jak již bylo zmíněno, terminologie a zkratky NATO jsou spravovány v rámci centrální databáze, jejíž dostupnost bude na základě autorizovaného přístupu přímo do této databáze. Toto zpřístupnění platí od července 2004. Její předpokládaná úprava je uvedena na tomto schématu (**obr. 1**).

Obdobná procedura jako pro správu pojmů a definic se zavádí v oblasti **oficiálních zkratk NATO**. Jak je známo, dosud je tato proble-

K výkonu této funkce byla převedena bývalá terminologická konference NATO (NTC) na **terminologickou konferenci Vojenského výboru** (MCTC), jejímž řízením je pověřen rovněž koordinátor terminologie (CT) v rámci NSA. Tato konference má za úkol udržovat dříve zmíněný sborník pojmů s definic NATO AAP-6.

Z uvedeného vyplýva, že koordinátor NATO pro terminologii je zároveň koordinátorem Vojenského výboru pro oblast operační standardizace: **NTC = MCTC**.

Pro dokument AAP-6 „Terminologický slovník pojmů a definic v NATO“ (anglicky a francouzsky) není potřeba uvádět další podrobnosti. Je základním terminologickým dokumentem a je v resortu poměrně známou publikací.

Proces tvorby terminologie v rámci tohoto dokumentu se ale částečně změnil. Byly odbourány panely anglicky a francouzsky mluvících zemí a vše je projednáváno na plenární úrovni. Místo tří zasedání za rok budou jen dvě jednání na plenární úrovni.

Dále se změnila doba možného vznesení námitek po jednání na plenární úrovni. Tato doba byla dříve 90 dnů a byla snížena na 60 dnů. V angličtině je používán pro označení této lhůty pojem „*Grace Period*“.

Po uplynutí této doby bude nová terminologie upravena v databázi NATO. Nová publikace AAP-6 se ale zatím předpokládá vydat až na konci roku. Vydání v rámci NATO bude jen v elektronické podobě.

Tento nový postup byl zahájen na březnovém zasedání 2004 panelu anglicky mluvících zemí. Červnové plánované plenární zasedání se přesouvá na jednání v říjnovém termínu, kdy dříve probíhalo jednání panelu francouzsky mluvících zemí. Předpokládá se tedy perioda března a října pro jednotlivá plenární zasedání.

Samostatnou kapitolou jsou jednací jazyky. Jak je dobře známo v NATO jsou jednacími jazyky angličtina a francouzština. Na obou plenárních zasedání budou projednávány pojmy v obou těchto jazycích současně, jako to probíhalo dříve na plenárním zasedání. Avšak jednací jazyky se budou střídat, tj. jedno jednání bude probíhat převážně v angličtině a druhé převážně ve francouzštině.

Obr. 2

- AAP-6 (2004)	- AAP-6
- AMedP-5(5)	- Vyrobní logistika
- AIMP	VTUO
- Datostrelectvo	VTUE
- Elektronický boj	STANAG 6020
- Elektronika	VTUO
- Finance	VTUO Jancova
- Chemické vojsko	VTUAPVO
- Korozie I	VTU VM
- Korozie II	VTUO
- Letectví	VTU PV
- Munice	2004
- Paliva	SLAVJ
- Pozemní vojsko	VTU VM
- Souhrnný slovník PV	
- Strategie	
- Taktika	
- Vojenská geografie	
- Zbraně	
- Zeměpis vojska	

Obr. 3

V rámci našeho odboru jsme přistoupili k širokému zveřejňování všech terminologických produktů prostřednictvím informačního systému standardizace.

Vlastní dokument AAP-6 „Terminologický slovník pojmů a definic v NATO“ (anglicky a francouzsky) je v elektronické verzi dostupný v prostředí Word, a také Multiterm i na stránkách html. Uživatelé mají možnost volby přístupu k těmto dokumentům on-line.

Nové stránky informačního systému v oblasti terminologie byly upraveny a jejich vzhled je následující (viz **obr. 2**).

Pod tlačítkem „Přehled dostupných produktů“ nalezneme nabídnuté slovníky. Pokud chceme prohledávat více slovníků, které jsou k dispozici na síti v prostředí Multiterm, stiskneme tlačítko dole na schématu.

Tím se dostaneme do jiného prostředí a bez nutnosti se přihlašovat máme k dispozici vyjmenované slovníky.

Výhodou tohoto prostředí je, že prohledávání můžeme provádět podle zvolených jazyků, což u ostatních prostředí nelze. Dále je možné slovníky prohledávat tzv. *fuzzy* prohledáváním. Tím je míněna skutečnost, že nemusíme znát přesně znění hledaného hesla, ale postačuje skupina alespoň tří písmen.

V prostředí Multiterm jsou na našem serveru k přímému přístupu slovníky uvedené na **obr. 3**.

Po prokliknutí na zvolený slovník je možné zahájit jejich prohledávání. Kromě této síťové verze máme k dispozici databáze pro tzv. pracovní stanice, kdy je Multiterm nainstalován samostatně na příslušném PC.

Tyto databáze volně zájemcům poskytneme, pokud mají tento software nainstalován. Takto je k dispozici na našem odboru zhruba 40 slovníků, a to včetně produktů, které byly zpracovány prostřednictvím projektů českého obranného výzkumu.

Závěr

Je samozřejmé, že proces správy vojenské terminologie je nekonečný a neustále do něj budou vstupovat nové skutečnosti. Právě probíhající reforma našich ozbrojených sil na úrovni ministerstva obrany a generálního štábu tento proces výrazně ovlivní.

Chceme i nadále spolupracovat se všemi zainteresovanými složkami, které s vojenskou terminologií přicházejí do kontaktu a poskytovat celému resortu výstupy, které odpovídají nejnovějším terminologickým trendům v NATO.

Dámy a pánové,
jsem bývalý příslušník odboru obranné standardizace, Úř OSK SOJ, pracoval jsem v oblasti terminologie. Vzhledem k nadměrnému věku jsem byl nucen opustit řady profesionálních terminologů, zůstal jsem však terminologem-amatérem. Z minulého roku mám několik málo poznatků, které přednesu ve svém vystoupení. Hlavní myšlenkou zůstává škodlivost doslovných překladů.

Výbor pro terminologii

Zdá se to neuvěřitelné, ale taková instituce v rezortu MO existuje. Její poslání vyjadřuje následující definice:

„Je poradním orgánem ředitele Úřadu pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti pro sjednocování terminologie obranné standardizace s terminologií NATO. Jeho členy jsou zástupci sekcí MO a GŠ, vojenských škol a dalších orgánů. Schází se 3-4x ročně a projednává důležité otázky týkající se vojenské terminologie.“

Teorie je sice pěkná, ovšem podle mého názoru se bohužel nenaplnila v praxi. Tento výbor se převážně zabýval novými pojmy, které byly připravovány pro zařazení do AAP-6. To je opravdu chvályhodné, ovšem pro českou vojenskou terminologii to má nepatrný přínos. Uvádím to z toho důvodu, že např. pojmy vojenského námořnictva jsou sice zajímavé, ale v AČR nepříliš často použitelné. Rovněž vynaložené úsilí na laické překlady vedlo v mnoha případech k výsledkům, které si zasloužily úsměv, ale často byly spíše na obtíž než přínosem.

Problém byl v tom, že o českou vojenskou terminologii nebyl zájem. S mnoha vedoucími funkcionáři sekcí a dalších institucí nebylo možné se domluvit. Zřejmě o požadavku NATO na jednotnou terminologii mnozí ani nevěděli. Je mnohem jednodušší považovat sebe za dokonalého a nařizovat. Proč si přidělovat další starosti řešením problémů terminologie.

Dost teorie, podívejme se na některé příklady.

Všech se týká anglické slovo **UNCLASSIFIED**. Všeobecně se překládá jako NEUTAJOVÁNO (neklasifikováno či jinak). Doslovně je to v pořádku. Co ale významově? Je dobré, že jsme se dočkali odpovídajícího vyjádření: **PRO SLUŽEBNÍ POTŘEBU**. Je logické, že dokumenty z vojenského prostředí mají být určeny pro práci v odpovídajícím prostředí a nejsou určeny k balení svačiny, rozhazování po parcích či jako náplně odpadkových košů. My staří známe verzi rozšířenou o slovo VÝHRADNĚ, tedy konečně se vracíme k rozumnějšímu postoji.

U **zpravodajců** se zase podívám na jejich oblíbenou větu:

IPB INTELLIGENCE PREPARATION OF THE BATTLEFIELD

zpravodajská příprava bojiště

Já k tomu přidám svoji větu:

zpravodajská příprava guláše

Jistě se mnozí budou cítit dotčeni. Pokud je moje věta nevhodná, je nevhodnou i zpravodajská věta. Ovšem stačí si uvědomit, že slovo *intelligence* můžeme přeložit rovněž jako informování. Pak již informace o přípravě guláše bude stejně přijatelná jako **informace z prostoru bojiště**. Tedy činnost, kterou vykonávali zpravodajští náčelníci všech stupňů v průběhu rozhodovacího procesu velitele. Proč hledat trapné doslovné překlady, když se nejedná o nic nového?

Teď se podívám na „nebeské vojsko“.

Některé problémy obsahuje terminologie vzdušných sil (přesněji **letectva**). Co je to letadlo? Podívejme se na definici:

„Zařízení schopné vyvozovat síly nesoucí jej v atmosféře z reakcí vzduchu, které nejsou reakcemi vůči zemskému povrchu“

Podle této definice je letadlo všechno co létá (kromě kuchyňského náčiní při domácích hádkách).

Nabízí se překlad: aircraft = letadlo airplane = letoun

Existují také kategorie: LETADLO = letoun
vrtulník
kluzák
balon

Z tohoto vyplývá, že žádném případě by se neměly současně objevit pojmy **letadlo** a **vrtulník**. Pojednání o letadlech jsem si vybral z leteckého předpisu P-1, který vychází z dokumentů ICAO (Mezinárodní organizace pro civilní letectví).

Často vyskytují dva pojmy:

aircraft with fixed wing	(letadlo s pevnými křídly)	letoun
aircraft with rotary wing	(letadlo s rotujícími křídly)	vrtulník

Řada lidí, kteří se naučili anglicky, si zakládá na doslovném překladu letadlo s pevnými či rotujícími křídly (případně i vzosněji). Přitom se jedná pouze o letoun a vrtulník. Nebylo by vhodnější používat při překladu jen tato dvě slova? Hledat ve slovníku umí každý.

Ještě tady mám **základnu**. V každém státě na světě, který má nějaké letectvo, existují útvary a jednotky s názvy a čísly (např. 74. slk SRN, 2. dl, 7. sbolp apod.), které jsou umístěny na základnách. Pouze v ČR *základny* létají a jsou určeny k ničení sil a prostředků nepřítele. Má to logiku? Pro zajímavost bych chtěl uvést, že u „pozemského vojska“ jsme neříkali, že na cvičení vyjíždějí kasárna, ale útvary a jednotky se svými čísly a názvy, umístěné v kasárnách.

Navíc jedna zkratka. Je to:

CTOL Conventional Take-off and Landing Aircraft
Konvenční letadlo (chybný překlad?)

Co asi vyjadřuje slovo **konvenční**? Obyčejně je chápeme v souvislosti se zbraněmi (jaderné, konvenční). U letectva to zřejmě vyjadřuje, že se jedná o normální letoun. Normální v tom smyslu, že velký letoun potřebuje dlouhou vzletovou a přistávací dráhu, malý letoun krátkou. Tedy ne konvenční. Porovnejme např. se zkratkami STOL (Short Take-Off and Landing - krátká dráha) nebo CV (Aircraft Carrier - letadlová loď). O těchto zkratkách jsem si přečetl v německém časopise SOLDAT UND TECHNIK č. 8/2003, str. 35.

Nyní přijdou na řadu pionýři (der Pionier=**ženista** /něm./). V angličtině existuje pěkný pojem „combat engineer“. Naším ženistům se to zalíbilo a hned z toho udělali „bojové ženisty“ a jsou na to náležitě hrdí. Bohužel, já se té jejich hrdosti dotknu. Máme skutečně bojové ženisty nebo pouhý špatný doslovný překlad? Jsou ženisté určeni pro boj? V žádném případě. Jejich posláním je zabezpečovat bojovou činnost ostatních druhů vojsk (tanky, pěchota, PVO, dělostřelectvo apod.). Když ženisté pracují, ostatní stojí, když se ostatní rozjedou, ženisté si odpočinou. Přitom jsem si vědom, že jedna část ženistů působí v prvním sledu, ale jiná v týlu. Chtěl bych upozornit na velmi pěkný článek o poslání a úkolech ženistů v současné době, který je uveden v rakouském časopise TRUPPENDIENST č. 2/2003, str. 153.

Krátce se zastavím u **logistiky**. Stále není ujednacen překlad pojmu „logistic support“. Logistici jsou přesvědčeni o logistické podpoře, oponující se přiklání k logistickému zabezpečení. Dříve se používalo „týlové a technické zabezpečení“ a problémy nebyly. Co se nyní změnilo? Dělá snad logistika něco jiného a v jiné době než dříve? Nyní se neprovádí proviantní zabezpečení, ale lidé jsou jídlem podporováni? Pokud se vůbec mluví o logistice, měli bychom vycházet z její definice (AAP-6). Pro vyjádření funkce logistiky bychom měli spíše používat „plnění úkolů logistiky“, nikoliv logistické zabezpečení nebo podporu.

K logistice také patří **doprava** (přeprava). Měli bychom si rovněž ujednotit používání pojmů tak, aby to bylo významově logické. Přehled nám může poskytnout následující schéma:

Mnoha znalcům angličtiny bude vadit, že nenaleznou doslovný překlad slova „surface“. Ale povrchovou dopravu mají přece horníci v dolech, tento pojem se v armádě nepoužívá. Domnívám se, že toto rozdělení dává jasnou představu o tom, co kam patří.

Nyní se podívám na oblast, kterou jsme dříve nazývali **spojení**. Nejprve se budu zabývat řídicím orgánem, který se nazývá „sekce velení a řízení“. Skutečně odpovídá název obsahu nebo se jedná o chybný doslovný překlad? Vycházím z obsahu činnosti, a proto správný název by měl být „sekce pro zabezpečení velení a řízení“. Opět se dotýkám hrdosti příslušníků dané sekce. Svůj názor chci podložit článkem z německého časopisu WEHRTECHNIK č. 1/2003, str. 13, kde jsou sekce ve štábech Bundeswehru velmi pěkně uvedeny. O sekci pro zabezpečení velení a řízení pojednává rovněž článek ve švýcarském časopise ALLGEMEINE SCHWEIZERISCHE MILITÄRZEITSCHRIFT z roku 2003. V obou případech se zdůrazňuje charakter zabezpečení činnosti (obsahem je překlad, nikoliv stávající organizace)

Ještě bych se rád podíval na **vojenské zdravotnictví**. Používání anglických slov v českých větech není zrovna vhodné. Jde např. o jednotku CSU (...), případně zdravotnické etapy ROLL. Dříve jsme měli dobrou, srozumitelnou zdravotnickou terminologii, kterou potřebují i obyčejní „pěšáci“, příslušníci družstev, čet, rot. Vždyť „shromaždišti raněných“ každý rozuměl a věděl, o co se jedná. O „CSU“ sotva. Na ošetřovnách se nyní místo ošetřování roluje?

Ve vojenské zdravotnické službě se často používá letecká zdravotnická evakuace. Není to vhodné, domnívám se, že rozdělení vzdušné přepravy v část logistiky pomůže odborníkům z této oblasti, jak se orientovat. Rovněž není na místě časté používání cizích slov (např. evakuace = odsun). Považuji za vhodné, že v překladu AMedP-13 je pojem odsun používán.

Opět **všech** se týká slovo *interface*, velmi často používané v pojmech „human-machine interface“ a „human-computer interface“. Toto slovo je odborníky běžně používáno, často se nepřekládá, zdomácnělo i v některých dalších jazycích. Nás by však měl přesto zajímat překlad. Ve spojení, v informatice lze chápat použití překladu jako rozhraní. Je to však vhodné ve všech případech? Domnívám se, že v žádném případě na dvou uvedených pojmech. Jak tedy postupovat? Návrh:

HUMAN MACHINE INTERFACE	obsluha stroje
HUMAN COMPUTER INTERFACE	obsluha počítače

O obsluze zařízení (pracovišti) jsem se dočetl v časopise SOLDAT UND TECHNIK, když se popisovala činnost obsluhy sonaru v ponorce. Tento anglický pojem tam byl použit

Doslovné překlady se vyskytují rovněž v jiných jazycích. Např. v němčině je krásný pojem **AUFTRAGSTAKTIK**. Doslovně se překládá jako taktika plnění úkolů. Ve švýcarském časopise ASMZ č. 12/03 na str. 11 je obsah pojmu vysvětlován jako schopnost velitele:

- stanovit cíl,
- poskytnout volnost jednání,
- být schopen rozhodovat (uskutečňovat osobní odpovědnost).

Jazyk „Koncepce“

Vím, že si dovoluji hodně, ale podívám se rovněž na dokument „**Koncepce výstavby profesionální AČR a mobilizace ozbrojených sil ČR přepracovaná na změněný zdrojový rámec**“. Četl jsem A report č. 24/2003. Celé pojednání o koncepci se mi líbí, je zpracováno velmi pěkně a vytváří solidní rámec pro budoucnost.

Kromě obsahu je však potřebné dívat se na takový dokument z hlediska terminologie. Ten pohled již není růžový, ale hodně černý. Proto mám některé připomínky. Hned na začátku mi není jasné, co to má být *zdrojový rámec* a z čeho se skládají ozbrojené síly ČR. Vyjádření na str. 9 mne nijak nepřesvědčilo.

V první části na str. 4 se používá slovo *implementace*, i když nám nebylo dovoleno používat, je v zákonu o standardizaci (č. 309/2000). Na str. 5 se používá příliš mnoho cizích slov. To je spíše ukázka neschopnosti používat český jazyk. Co to je za češtinu, když se uvede „... cílové počty personálu by neměly překročit 35 tisíc osob“? AČR se přece neskládá z personálu.

Ve druhé části na str. 6 se používá pojem „*operace společné obrany*“. Jde o doslovný neodborný překlad. Pojem „*společná obranná operace*“ má více vojenský nádech a není doslovným

překladem. Zdrojový ekvivalent je snaha o „zneporozumění“? Co například síly a prostředky v hodnotě rotního úkolového uskupení? Na str. 8 se používá pojem „systém velení, řízení a spojení“. Což je logičtější než komunikace. Dále se zde uvádí logistické, zdravotnické a policejní zabezpečení, HNS (Host National Support) jako zabezpečení. Opět to má logiku.

Ve třetí části se používají jiné pojmy než ve druhé části. Např. ředitelství logistické a zdravotnické podpory, což zcela postrádá logiku. Sám pojem „společné síly“ vychází z nepochopení pojmu používaného v americké armádě. V bodě 3.2 se používá zabezpečení, v bodě 3.3 podpora. Je patrné, že zpracovatelé tohoto článku mají v pojmech totální zmatek (podpora je určena pro zabezpečení?).

Začátek čtvrté části na mne působí pohádkově: *spící projekty*. Kdo bude ten rytíř, který je probudí jako Šípkovou Růženu? Co to je za vynález *klouzavý horizont*? Tady se znovu ukazuje, jak nevhodné jsou doslovné překlady z angličtiny. To se rovněž týká podpurných procesů. Jejich úkolem je zabezpečení činnosti hlavních a řídicích procesů?

V závěru se v posledním odstavci uvádí, že ozbrojené síly mají podporovat životní a strategické zájmy ČR, na str. 4 se uvádí, že mezi základní úkoly ozbrojených sil patří zabezpečování.

Koncepce na mne působí z hlediska terminologie (ale i z hlediska odborného) tak, jako by představovala souhrn sebraných spisů od různých autorů bez jakékoliv jednotné úpravy. Tedy zpracování metodou „sběrné suroviny“.

Rád bych upozornil i na jeden klad, a tím je formální úprava Koncepce, jak je vytištěna v A reportu. Všimněte si, že za číslы kapitol a článků se neuvádí tečka, v textu se používají odstavce, a ten je hned přehlednější, odrážky jsou posunuty více doprava (odsazeny), a to rovněž přispívá k přehlednosti, dvojtečka se uvádí bez mezery, názvy schémat, map, tabulek od str. 28 se uvádějí bez tečky na konci.

Před zveřejňováním takových dokumentů by bylo vhodné, aby prošly terminologickou kontrolou. Jistě by to přispělo k jejich zkvalitnění. Jde o úkol přímo stvořený pro výbor pro terminologii.

Ve svém vystoupení jsem použil názvy řady zahraničních neanglických časopisů. Chci tím pouze připomenout, že ve světě existují i jiné jazyky, než je angličtina.

Anglicko-český a česko-anglický vojenský terminologický slovník

Samozřejmě nemohu vynechat zpracování slovníků.

K tomu jen malou ukázkou dvou pojmů, zařazených v **A-Č a Č-A vojenském slovníku**:

1. Plesiochronous digital hierarchy	str. 319 A-Č, str. 208 Č-A
plesiochronní digitální hierarchie	
2. Pareto efficiency	str. 308 A-Č, str. 201 Č-A
Paretova efektivnost	

Odpovědný zpracovatel slovníku má stanovit, které pojmy zařadí, a které doporučí do odborného slovníku. To je pouze malá ukáзка toho, jak se nemá pracovat.

Noviny a časopisy

Na základě zkušeností se domnívám, že pod pojmem „terminologie“ se chápe pouze angličtina a AAP-6. Pro podložení této domněnky uvedu dva příklady z českých vojenských časopisů:

1. Armádní Technický Magazín 10/2003, str. 32-33.

Na odboru obranné standardizce (OOS) se řešil problém překladu pojmu „tactical land vehicle“ za účasti odborníků ze sekce logistiky, Vojenské policie a VTÚ PV Vyškov. Výsledkem jednání byl odsouhlasený pojem „vojenské vozidlo“.

V tomto čísle časopisu je na uvedených stránkách pojednání o programu MTRV (Medium Tactical Vehicle Replacement). Jaký je překlad? Střední taktické nákladní automobily (jedná se o program modernizace vojenských nákladních vozidel). Problém je v používání pojmu „taktická vozidla“. Je na škodu věci, že se poznatky o překladu z jednání na OOS nerozšířilo. V tomto článku je patrné, že autor nemá dostatečný přehled o tom, co popisuje. Zásadní otázka je v tom, abychom rozlišili civilní a vojenskou verzi.

2. Obrana a strategie, ÚSS Brno 2/2003, str. 109, str. 116.

Na str. 109 autoři pojednávají o OS Belgie. Na této stránce je použit název odstavce „transportní letectvo“:

- první odrážka uvádí nákup dopravních letounů.
- druhá odrážka uvádí akvizici transportních letounů.

Slovo transportní je více exotičtější než dopravní? Nákup a akvizice?

V článku o OS Nizozemí na str. 115-122 autor používá slovo „helikoptéra“ a vrtulník naprosto zmateně.

České vojenské časopisy by měly rovněž přispívat k ujednucování české vojenské terminologie.

ZÁVĚR

Cílem mého vystoupení bylo pouze upozornit na některé problémy současné terminologie a ukázat na možnosti rozšíření působnosti výše zmiňovaného výboru pro terminologii.

Literatura:

Anglicko-český vojenský terminologický slovník, kolektiv autorů, S-1902. Brno: VA Brno, 2002.

Anglicko-český a česko-anglický vojenský terminologický slovník, kolektiv autorů. Praha: OSS, 2003.

Terminologický slovník pojmů a definic NATO. AAP-6 NATO. Praha: Úř OSK SOJ, OOS, 2003.

Kpt. Ing. Jan VALOUCH. „Vývojové trendy v oblasti vyzbrojování ozbrojených sil Nizozemska.“ *Obrana a strategie*, č. 2/2003.

Armádní Technický Magazín 10/2003, str. 32-33.

Wehrtechnik č. 1/2003, str. 13

Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift, 2003.

„Koncepte výstavby profesionální AČR a mobilizace ozbrojených sil ČR přepracovaná na změněný zdrojový rámec.“

A report č. 24/2003.

(Závěrečná zpráva projektu obranného výzkumu)

Otázkám terminologie se v NATO věnovala vždy velká pozornost, a to platí tím více v současné době, kdy se počet členských států neustále zvyšuje. Vyřešit tuto problematiku je nutné za účelem plynulého fungování a dorozumění ve všech sférách činnosti této organizace. Proto v rámci NATO existují důležité organizace, které se touto problematikou specificky a programově zabývají.

Jednotlivé země NATO, a to především ty, které se staly členy teprve nedávno, zahájily práci v oblasti terminologie na národní úrovni. Je to úkol velmi náročný, protože po mnohaletém úsilí se podařilo v rámci NATO se shodnout na asi jen 3000 termínech a jejich definicích, které jsou obsaženy v základním terminologickém dokumentu NATO AAP-6. Nicméně několik desítek termínů a definic se stejně každý rok mění a další se doplňují, respektive vyřazují.

Odbor obranné standardizace (pplk. Stojan) udělal obrovský kus práce, když se mu podařilo standardizovat české znění těchto termínů a jejich definic a připravovat revidované a upravené verze pro jednotlivé roky.

V současné době AČR pracuje s řadou dokumentů NATO, případně s jinými cizojazyčnými (anglickými a francouzskými) dokumenty. Největší část z nich tvoří především nejrůznější druhy dokumentů v podobě STANAGů. Jednotné české názvosloví je dosud ve stavu postupného vytváření.

Proto je nutné koordinovat tuto práci a vytvářet jednotnou standardizovanou terminologii a také ji zakotvit tak, aby byla dostupná všem uživatelům. Kromě dostupnosti této terminologie je třeba též zabezpečit její závaznost pro všechny uživatele. Na tomto úkolu jsme se chtěli prostřednictvím projektu obranného výzkumu také částečně podílet.

Postup prací

Na projektu obranného výzkumu Česká vojenská normotvorná terminologie se začalo pracovat na ÚJP VA Brno v průběhu roku 2000. Cíle byly obecně formulovány v návrhu tématu pro obranný výzkum:

- a) analýza současného stavu a stanovení potřeb v prioritním pořadí,
- b) tvorba základního slovníkového díla anglicko-českého (20 000 hesel),
- c) rozšíření základního díla o terminologii jednotlivých specializací,
- d) tvorba základního slovníkového díla francouzsko-českého,
- e) zpracování definic českých ekvivalentů jako podklad k vytvoření slovníkového díla české normativní terminologie.

Návrh projektu (včetně přihlášky) předpokládal plnění až do roku 2005 (šest let).

Domníváme se, že projekt byl natolik rozsáhlý, že jeho náročnost určitě vyžadovala dodržení původního termínu 2005. Bylo však rozhodnuto, že projekt je nutno dokončit v roce

2003. Projekt byl tedy oficiálně ukončen k 31. 12. 2003 a závěrečné oponentní řízení bylo provedeno 28. 1. 2003, kdy byl projekt obhájen.

Na projektu se z ÚJP VA Brno podíleli v první fázi učitelé anglického jazyka. Mnozí z pracovníků v průběhu práce na projektu odešli, zbývající pokračovali pod hlavičkou nového pracoviště: K-320 FVT VA Brno.

Slovníky, slovníky, slovníky

Nejen v době zahájení práce na projektu, ale i v současné době neexistuje obsáhlejší souborný vojenský slovník. Jediný takový slovník, se kterým doposud pracuje, ačkoliv byl již oficiálně vyřazen z používání, je předpis Škol 51-23, který byl vydán v roce 1960 a zachycuje vlastně realitu ve vojenství, jaká byla na konci druhé světové války a v 50. letech minulého století. Z posledních prací v této oblasti: v roce 1998 byla vydána „Anglicko-česká a Česko-anglická jazyková příručka NATO“ obsahující asi 7000 termínů. V roce 2003 byl vydán „Manuál pro příslušníky AČR v zahraničí“ s asi 3000 slovy. Existují vojenské slovníky jako součást široké nabídky anglicko-českých slovníků na internetu. Musíme však konstatovat, že tyto slovníky do menší nebo větší míry kopírují terminologickou zásobu obsaženou ve výše zmíněném Škol. Samozřejmě existuje množství jednooborových slovníků vydávaných některými vojenskými ústavy a jinými institucemi, jejichž přesný počet i oblasti jsou známy a které jsou dostupné na webových stránkách odboru obranné standardizace (OOS).

Proto jsme také oborové slovníky jednotlivých specializací nechali mimo okruh našeho úsilí a jak bude uvedeno níže, slovníčky jednotlivých specializací je možno získat i z našich slovníků v elektronické podobě jednoduchým postupem přes „úpravy“ a „najít“.

Pokud se týká francouzštiny, termíny a definice v rámci projektu Terminologie II jsou zpracovávány ve francouzském jazyce ve Vyškově pod vedením PhDr. Tomšů, proto jsme oblast francouzštiny z našeho projektu vypustili a francouzštinářky a rodilý mluvčí začali spolupracovat na projektu Terminologie II. Na druhé straně, navíc proti zadání zpracovali Česko-anglický vojenský terminologický slovník, podíleli na revidování AAP-6, rozsah základního slovníku je podstatně větší a v neposlední řadě i anglické definice nejsou zmíněny v původním zadání projektu.

Anglicko-český vojenský terminologický slovník

Práce na projektu probíhala v několika etapách:

1. Sestavení Anglicko-českého vojenského terminologického slovníku.
2. Vytvoření Česko-anglického vojenského terminologického slovníku.
3. Zpracování českých a anglických definic k základním termínům vybraných odborností.

V roce 2000 jsme v rámci přípravné fáze přeložili do češtiny termíny z části 5 AAP-6, tzn. termíny, které se vyskytují v dokumentech NATO, ale nejsou schváleny do té míry, aby se staly součástí AAP-6. Přeložili jsme především ty termíny z části 5 AAP-6, ke kterým jsme měli definice, asi 5000, což je zhruba 60 %.

V letech 2001 a 2002 jsme se v první etapě zaměřili na sestavení anglicko-českého vojenského terminologického slovníku.

Důležitým krokem pro sestavení slovníku bylo, že se podařilo prostřednictvím Akademie o.p.s. získat pro spolupráci na slovníku řadu odborníků z jednotlivých kateder VA a dále z různých

ných složek a částí AČR, např. vojenské policie, Vojenského technického ústavu PV Vyškov, Vojenský technický ústav ochrany Brno, VTÚ letectva a PVO Praha, Velitelství vzdušných sil Stará Boleslav, odboru pro mezirezortní vztahy letectva, Úřadu zabezpečení služeb Praha (odboru pro vývoj a zkušebnictví výstroje), Institut Civilní ochrany Lázně Bohdaneč, složek MO, např. J3, VÚ Prostějov, ale i z civilní sféry – Vysoké učení technické Brno, SPT Telecom (s pomocí příslušných složek MO – kpt. Zolda).

Při kompilaci slovníku jsme se zaměřili na odborníky v jednotlivých specializacích, které jsou v Armádě České republiky, a které budou pravděpodobně perspektivní v blízké budoucnosti, tzn. především informační a komunikační systémy, zpracování dat, výpočetní techniku. Každý odborník z VA a dalších institucí AČR sestavil soubor kolem 500 termínů v češtině a angličtině, které jsou nejdůležitější a nejběžněji používané v jeho specializaci. Celkem se podílelo 54 spolupracovníků, kteří vytvořili 52 souborů z různých specializací AČR. Některé soubory jsou větší, např. počítačová terminologie 3000, na druhé straně výstrojní tematika má jen 280 hesel.

Zařadili jsme i obsáhlý soubor z oblasti telefonní terminologie, komunikací a digitálních sítí, který je důležitý z hlediska budoucího využití.

Jestliže vezmeme v úvahu všechny, kteří se podíleli na revidování a konzultacích, přesáhl celkový počet spolupracovníků na projektu číslo 100. Mohu konstatovat, že spolupráce se všemi byla dobrá a až na výjimky jsme se setkávali se snahou maximálně pomoci. Chtěl bych na tomto místě zdůraznit, že práce na anglicko-českém vojenském slovníku byly zahájeny na různých úrovních již několikrát, ale doposud vždy ztroskotaly z různých objektivních i subjektivních důvodů.

Úplný seznam odborností a všech, kteří se podíleli na slovníku zpracováním terminologie jednotlivých souborů nebo na revidování, je uveden v předmluvě k oběma slovníkům.

Sjednocení všech souborů

Důležité bylo revidování souborů učiteli Ústavu jazykové přípravy (ÚJP) a pracovníky oddělení speciálních překladů a tlumočení (OdSPT), kteří recenzovali prakticky všechny soubory a některé i doplnili. Získali jsme i připomínky a doplnění souborů týkajících se především činnosti pozemního vojska od příslušníků kateder z VVŠ PV Vyškov, v letecké oblasti od Vojenského technického ústavu (VTÚ) letectva a PVO. Na závěr zabezpečil pplk. Stojan revizi terminologických souborů na úrovni výboru pro terminologii při OOS, a nakonec byl slovník ještě posouzen češtináři.

Hodně úsilí jsme věnovali také revizi AAP-6, což jsme chápali jako součást přípravy na její začlenění do slovníku.

Závěrečnou editaci prováděli řešitelé projektu z ÚJP VA a často museli vybírat i z několika návrhů na znění termínu v češtině. Někdy jsme se přiklonili k jednomu termínu, někdy jsme ve slovníku nechali dva, výjimečně tři ekvivalenty.

Po sjednocení všech souborů a prvků vznikl korpus mající více jak 40 000 hesel. Po náročném technickém zpracování, kde byly vypuštěny stejné výrazy, vyskytující se i několikrát a po spojení více sémantických významů do jednoho hesla, vznikl anglicko-český slovník obsahující:

- výše zmíněné soubory (cca 25 500)
- AAP 6 (3000)
- část 5 AAP-6 (5000).

Celkový počet hesel ve slovníku je 32 300. Slovník vyšel v tištěné podobě pro potřeby VA v Brně a byl dán k dispozici OOS v elektronické podobě v Excelu. Takto vznikla verze *Anglicko-českého vojenského terminologického slovníku 2002*. Elektronická excelová forma je výhodná z několika důvodů:

- a) je možno slovník průběžně upravovat, opravovat a doplňovat,
- b) je možno snadno a rychle vyhledávat požadované termíny,
- c) velmi snadno je možno vytáhnout ze slovníku všechna slova dané specializace a vytvořit z nich odborný (oborový) slovníček.

Forma zpracování

Každé heslo slovníku obsahuje anglický termín, český ekvivalent (ekvivalenty) a zdroj, odkud termín pochází: AAP-6, část 5 – je přímo uveden dokument, např. ATP-8, respektive je uvedena příslušná specializace (v případě souborů VA a dalších). Vždy jsou uvedeny všechny zdroje, takže někdy je jejich i několik vedle sebe, což by se mohlo zdát redundantní, ale potvrzuje to univerzálnost a správnost užívaného termínu. Domníváme se, že právě uvedení, odkud termín pochází, kde se používá, je velmi důležité pro využití slovníku, je to do jisté míry vlastně poloviční definice.

Pravopis použitý ve slovníku vychází z britské normy nebo je zachován pravopis dokumentů NATO. Pokud se jedná o americký termín nebo pravopis, je to specifikováno v závorce za termínem, stejně tak jako pro daný termín používaná zkratka.

Zpracovaný Anglicko-český vojenský terminologický slovník jistě přispěje ke zlepšení a usnadnění práce s originálními vojenskými materiály v anglickém jazyce. Chtěl bych zdůraznit, že se jedná o skutečně nově sestavený slovník, kde prakticky každý termín byl získán individuálně a kde rozsah slovní zásoby by měl odrážet výskyt a důležitost termínů v jednotlivých specializacích AČR.

V březnu 2003 byla odevzdána řediteli OOS pplk. Vosykovi *elektronická verze Anglicko-českého vojenského terminologického slovníku*, kde byly zpracovávány některé připomínky a návrhy, které byly vzneseny v rámci oponentního řízení 30. 10., např. upřesnění vojenských hodnotností podle normy STANAG 2116 a Věstníku MO (OR 1-9, OF 1-9) a další doporučení, která velmi konkrétně navrhl pplk. ing. Stojan. Do slovníku jsme také zpracovali změny pro rok 2003 z AAP-6. Tak vznikla verze slovníku 2003.

Již koncem roku 2002 jsme kromě zapracovávání připomínek k anglicko-českému slovníku zahájili práci na převedení tohoto slovníku do verze česko-anglické.

Domníváme se, že vytvoření česko-anglického slovníku byl krok velmi potřebný, protože v oblasti česko-anglických vojenských slovníků je situace ještě méně příznivá než v oblasti anglicko-českých. Donedávna se používal Škol 21-31, který byl ještě starší než Škol 51-23. Velmi specificky funkční je v této oblasti již výše zmíněný „Manuál pro příslušníky AČR v zahraničí“.

Vytvoření česko-anglického slovníku představuje práci, kterou původní zadání neobsahovalo; šlo tedy o práci navíc.

I v tomto slovníku jsme chtěli zachovat u každého termínu zdroj (odkud pochází), což se ukázalo jako příčina značných problémů a velké časové náročnosti.

Slovník byl předán do tisku na VA ve formě Word a odeslán na OOS i ve formě Excel. Slovník obsahuje 35 200 českých hesel a anglických termínů je více, přes 40 000.

Česko-anglický vojenský terminologický slovník bude účelovou pomůckou ke zlepšení a usnadnění práce při překládání českých textů do angličtiny. Chtěl bych zdůraznit,

že se i v tomto případě jedná o skutečně nově sestavený, originální slovník, kde prakticky každý termín byl získán individuálně a kde by rozsah slovní zásoby měl odrážet výskyt a důležitost termínů v jednotlivých specializacích AČR.

Definiční slovník

Koncem roku jsme také zahájili práci na sestavování definic. V listopadu zorganizovala Akademie o.p.s. schůzku zpracovatelů jednotlivých souborů z VA Brno (těch, kteří zpracovali základní soubory), kde byli požádáni o další spolupráci a sestavení definic v češtině i angličtině k vybraným nejdůležitějším termínům ze svých odborností. Čtrnáct zpracovatelů vytvořilo do konce dubna 150-200 definic ze svého oboru.

Jako i v případě termínů, z některých oblastí je více definic, např. munice 370, výstrojní služba pouze 55. Celkem máme k dispozici přes 2000 definic. Jedná se o následující oblasti:

1. letový provoz, 2. letecká taktika, 3. dělostřelectvo, 4. kybernetika a robotika, 5. zbraně letectva, 6. munice, 7. ženijní materiál, 8. elektronický boj, 9. topografie, 10. logistika, 11. výstrojní služba, 12. zbraně pozemního vojska, 13. zpravodajství, 14. letectví.

Snažili jsme se, abychom zpracovávali obory, které nebyly vydefinovány v rámci projektu Terminologie II a abychom tak zamezili dublování.

V první fázi provedli revizi definic učitelé K-320, kteří se podílejí na řešení projektu, a zaměřili se na prvotní úpravu z hlediska jazykového v angličtině a především češtině. Zároveň byla provedena grafická a formálně technická úprava souborů.

Ve druhé fázi provádějí/provedli připomínkování jednotlivých souborů pracovníci z výzkumného ústavu ve Slavičíně, Praze-Kbelích, topografického pracoviště v Dobrušce a ÚJP TRADOC. Mohu konstatovat, že připomínkování definic probíhá velmi dobře, pracovníci např. ze Slavičína mají návrhy na změny a úpravy, ale myslím, že vzhledem k množství definic to není tak mnoho.

Nelze předpokládat, že odborníci budou mít stejné názory, ale je nutno předpokládat, že jejich názory se budou lišit ještě více, než tomu bylo v oblasti termínů. Vždyť i definice termínů z obecné angličtiny, které můžeme najít ve známých slovnících jako Longman, Collins, MacMillan, Webster se někdy liší. V této souvislosti je možno se zmínit o tom, že se odborníci nejsou schopni se shodnout kolik vlastně má Země planet - 8, 9, či 10? Jak bychom mohli očekávat, že se shodnou na znění definic?

Definiční slovník bude mít formu anglicko-českou, to znamená, že bude obsahovat anglický termín, anglickou definici, český termín a českou definici.

V současné době máme zhruba 2000 definic ze 14 specializací AČR, které prošly první fází revidování. V průběhu roku 2004 projdou další fázi připomínkování a připravíme je v definitivní podobě k použití prostřednictvím OOS. Koncem roku bychom je také chtěli vydat v tištěné formě pro potřeby Univerzity obrany. Definice budou řazeny podle jednotlivých specializací.

Pokud bychom měli závěrem zhodnotit přínos projektu obranného výzkumu Terminologie I, můžeme říci, že projekt vznikl za úsilí mnoha desítek lidí z AČR i civilních složek a měl by zachycovat reprezentativní vzorek moderní používané vojenské slovní zásoby i v definiční podobě.

Samozřejmě, že při tak rozsáhlém souboru se mohou vyskytnout termíny a definice, které jsou diskutabilní, problematické i chybné, termíny, které jsou příliš specifické nebo na druhé straně se tam nevyskytují některé termíny, které by tam měly být obsaženy. V každém pří-

padě jsou oba slovníky i připravený soubor definic poměrně rozsáhlým rozšířením stávající škály vojenských terminologických publikací, které jsou v současné době k dispozici. Jsme přesvědčeni, že pracovníci všech složek AČR, kteří budou potřebovat při své práci anglicko-český (česko-anglický) slovník, v našem slovníku najdou nejeden termín, který nikde jinde nenašli.

Chtěl bych ještě zdůraznit, že OOS zabezpečil převedení všech produktů, které jsme vytvořili v rámci projektu do prostředí Multiterm.

Zhodnocení a závěr

Slovníky měly ohlas i mimo resort ministerstva obrany (např. z ministerstva vnitra) a projevil o ně zájem při své návštěvě Ústavu jazykové přípravy Vojenské akademie britský vojenský přidělenec pan *David Wynne Davies* a při osobní návštěvě také vojenský přidělenec Slovenské republiky plukovník *Michal Fulier*, který reagoval na článek s touto tematikou v A-reportu 8/2003.

Po vstupu České republiky do NATO je terminologický program velmi důležitý, protože usiluje o jednotné chápání termínů napříč všemi armádami NATO. Je nezbytné, aby se do tohoto programu zapojila i Armáda České republiky.

Armáda České republiky prochází v současné době podstatnými změnami, dochází ke změnám priorit, k redukci početního stavu armády a tyto procesy zasáhly v minulém roce podstatně i tým pracující na tomto úkolu. Výrazně se rovněž zmenší i cílová skupina lidí, pro které je tento projekt určen. Nicméně Česká republika zůstává členem NATO a AČR bude nadále pracovat s dokumenty, které jsou v angličtině, bude dále spolupracovat s orgány velení NATO, s jednotkami členských států v oblasti pozemního vojska i letectva, i když možná v početně omezenějším rozsahu. Na druhé straně se zvýší zapojení AČR do akcí vyžadujících rychlé reagování na situaci ve světě, kde budou hrát významnou roli nejmodernější komunikační, informační a datové systémy velení a řízení i další prvky moderního vedení boje. Doufáme, že výsledné produkty našeho projektu najdou uplatnění i v těchto nových podmínkách.

Ve svém výsledném efektu zpracované slovníky a definice přispějí k zajištění kompatibility Armády České republiky s ozbrojenými silami, organizacemi a institucemi NATO a EU.

V rámci projektu jsme vytvořili Anglicko-český vojenský terminologický slovník ve verzi 2002 a 2003 a Česko-anglický vojenský terminologický slovník 2003. V současné době máme rozpracován definiční slovník, který má 2000 definic a který dokončíme v definitivní revizované podobě v roce 2004. Slovníky vyšly (vyjdou) v tištěné formě na VA a pro potřeby OOS, jsou umístěny na webových stránkách, které spravuje OOS, a mohou být využívány širokou vojenskou veřejností. Anglicko-český slovník je také na webových stránkách Vojenské akademie v Brně.

Na konec bych chtěl ještě jednou poděkovat všem, kteří nám byli celou dobu řešením projektu nápomocni a na slovnících se podíleli.

Literatura:

Vojenský anglicko-český takticko-technický slovník. Škol-51-23. Praha: MNO, 1960.

Malý česko-anglický vojenský technický slovník. Škol-51-59. Praha: MNO, 1964.

Anglicko-česká a česko-anglická jazyková příručka NATO. Praha: Artos, 1998.

Sborník aktuální anglicko-české vojensko-školské terminologie. S-1668. VA v Brně, OdSPT, 2002.

Anglicko-český vojenský terminologický slovník. 1. díl A-L, 2. díl M-Z. S-1902. VA v Brně, 2002.

Manuál pro příslušníky AČR v zahraničí. Praha: Avis, 2003.

Česko-anglický vojenský terminologický slovník. 1. díl A-O, 2. díl P-Z. Praha: OOS-MO, 2003.

Výuka terminologie na Vysoké vojenské škole pozemního vojska ve Vyškově Z KONFERENCE

(Modulový systém)

Výuka terminologie je nedílnou součástí jazykové přípravy vojenských profesionálů, a to jak na bývalé Vysoké vojenské škole pozemního vojska ve Vyškově, tak i na současné Univerzitě obrany. Nejedná se však o nový převratný prvek, protože výuka odborného jazyka zde existovala i dříve.

Nejprve tedy několik poznámek k tomu, jak tato výuka vypadala v minulosti. Před rokem 1989 byla pozornost odbornému jazyku věnována především v rámci vyučování povinné ruštině, která navazovala na znalosti získané v průběhu 8-10 let na základní a střední škole. Na VVŠ PV se ruština vyučovala 150 hodin ve dvou semestrech, pokud jde o další cizí jazyk, pohyboval se počet hodin kolem 40, s výjimkou průzkumného oboru, kde se jednalo také o 150 hodin. Výuka ruštiny byla zaměřena pouze na odborný jazyk. Každý student měl získat ve svém oboru tzv. odborné lexikální minimum, navíc u velitelských oborů vedle práce s odbornou literaturou byl důraz kladen na praktickou činnost při taktickém cvičení – vydávání povelů a rozkazů, jejich vykonávání za útoku v obraně, tzn. že student byl schopen v ruštině velet jednotkám a řídit boj.

Byla zde rozvíjena koncepce **integrovaného vyučování ruskému jazyku**, která se projevovala i ve funkčním výběru učiva v součinnosti s profilovými katedrami. S katedrou taktiky a katedrou průzkumu byla připravována také společná zaměstnání v terénu.

V ostatních cizích jazycích závisela úroveň výuky terminologie specializace na vstupní znalosti posluchačů, která byla velmi rozdílná a zpravidla až na průzkumnou specializaci velmi nízká.

Po roce 1989 došlo nejprve k zrovnoprávnění všech jazyků, což se odrazilo i v počtu vyučovaných hodin. Dílčí rozdíly existovaly mezi jednotlivými fakultami a mezi bakalářským a magisterským studiem. Počet hodin se ve druhé polovině 90. let ustálil na dvou hodinách každého cizího jazyka týdně, přičemž u vojenských studentů se jedním z jazyků povinně stala angličtina. V návaznosti na vstupní úroveň byla posílena výuka obecného jazyka. Důraz byl ve všech jazycích (na VVŠ PV je to konkrétně angličtina, francouzština, němčina a ruština) kladen na zvládnutí komunikace v běžných každodenních situacích.

V souvislosti se zaváděním testování podle **STANAG 6001** v AČR byla i výuka od r. 1995 orientována především na nácvik řečových dovedností – poslechu, mluvení, čtení a psaní – v obecném jazyce.

Cíl jazykové přípravy na vysoké škole byl v podstatě stanoven v Organizačně metodických pokynech MO, jakož i v předpise Vševojsk-16-14. Pro I. cizí jazyk, tj. jazyk z kterého student dělal přijímací zkoušku, to bylo dosažení 2. stupně podle normy STANAG 6001, z 2. cizího jazyka pak stupně prvního.

Na VVŠ PV ve Vyškově jsou od akademického roku 2000/2001 jazyky vyučovány v rámci tzv. **modulového systému**. K němu jen několik základních informací.

K **výchozím předpokladům** daného systému patří, že:

- ❑ studenti studují dva cizí jazyky,
- ❑ u vojenských studentů je jedním z nich povinně angličtina,
- ❑ studium anglického jazyka je možné po celou dobu studia,
- ❑ každý student musí splnit minimum stanovené pro bakalářský a magisterský stupeň,
- ❑ jazykově méně nadaným studentům jsou vytvořeny podmínky pro to, aby minima dosáhli,
- ❑ ostatním je umožněno – splní-li stanovené minimum – své jazykové znalosti a řečové dovednosti všestranně prohlubovat,
- ❑ zařazení do jednotlivých modulů probíhá podle úrovně znalostí a dovedností, ale i zájmu studujících.

Zatím byly rozlišovány **tyto moduly**:

- ❑ A - obecný jazyk, začátečnická znalost,
- ❑ B – obecný jazyk, mírně pokročilá znalost,
- ❑ C – obecný jazyk, pokročilá znalost,
- ❑ V - odborný jazyk, vševojsková terminologie,
- ❑ E - odborný jazyk, ekonomická terminologie.

Tento modulový systém usiluje o skloubení dvou základních aspektů jazykové přípravy na vojenské, a přitom vysoké škole. Požadavky kladené na budoucího důstojníka AČR jsou orientovány především **na přípravu ke zkouškám podle STANAG 6001**.

Druhý aspekt představuje jazyková **příprava související s akademickým vzděláním**, to znamená jazyková výuka zaměřená na studijní obor posluchačů, odborný jazyk, terminologii. Právě tato oblast odborné jazykové přípravy je v posledních letech opět v popředí zájmu i na civilních vysokých školách. Je to totiž oblast, se kterou se student během výuky cizích jazyků dříve zpravidla nesetkává, představuje jisté novum, které je však pro jeho profesionální rozvoj nezbytné. Vysoké školy se zpravidla shodují v tom, že je nutné se odbornému jazyku věnovat. Řeší však jeho osvojování různě, např. až po dosažení určité shodné úrovně v obecném jazyce, jejím zařazením do vyšších ročníků po získání určitých vědomostí ze studovaného oboru, odbornými přednáškami zahraničních profesorů apod.

Jak je tato problematika řešena na VVŠ PV, resp. na její Fakultě ekonomiky a managementu (FEM), budoucí 1. fakultě Univerzity obrany? Při výuce terminologie využíváme výsledky práce, získané v rámci řešení projektů obranného výzkumu Terminologie I a II, které jsou přístupné v celoarmádní terminologické databázi. S tou jsou studenti seznamováni a dostávají rovněž informace o spojeneckých terminologických publikacích, AAP-6 a dalších. Využívány jsou i výstupy projektu, který je řešen od loňského roku na FEM a jehož cílem je výstavba multilingvální terminologické databáze logistiky. Při výběru témat spolupracujeme také s odbornými katedrami.

Nejde nám samozřejmě jen o zvládnutí jistého pensa odborných termínů, ale o jejich aktivní osvojení. To znamená, že během výuky věnujeme pozornost procvičování všech řečových dovedností – poslechu s porozuměním, čtení odborných textů, mluvení (např. brífinky, diskuze k odborným tématům) i psaní (resumé odborných textů). Důležitá je také práce se slovníkem. Studenti mají možnost využívat tříjazyčné výkladové sborníky vojenských pojmů

podle specializací. Seznamujeme taktéž s gramatickými a lexikálními rysy charakteristickými pro odborný styl.

S výukou odborného jazyka začínáme již v rámci přípravy na zkoušky STANAG 1. stupně. Na bloky obecného jazyka A1-A5 navazuje modul V, **blok V1**, zaměřený na **orientaci v základních vojenských termínech** ve spojení s obecným jazykem. Konkrétně tedy na:

- ☐ režim dne vojáka (výcvik, volný čas),
- ☐ hodnosti,
- ☐ výstroj a výzbroj jednotlivce,
- ☐ organizační strukturu (jednotky, útvary),
- ☐ život v kasárnách (ubytování, stravování).

V rámci **bloku V2**, který navazuje na modul B nebo C1 a završuje přípravu na složení zkoušky STANAG 2. stupně, se zabýváme **vševojskovou terminologií**, a sice tématy:

- ☐ druhy vojsk – úkoly,
- ☐ vojenská technika,
- ☐ povely a rozkazy,
- ☐ zpracování vojenských písemností, brífink,
- ☐ popis terénu, vyhodnocení situace.

Rovněž v rámci přípravy na složení zkoušky STANAG 3. stupně, **v bloku V3 a V4**, se studenti setkávají s novými odbornými **termíny**, které souvisejí s problematikou **vojenství**, ale i **vojensko-politickou oblastí**. Jedná se např. o taková témata jako:

- ☐ ozbrojené konflikty v současném světě,
- ☐ mise, mírové operace, humanitární pomoc,
- ☐ reforma AČR, struktura, organizace, úkoly,
- ☐ kompatibilita AČR ve vztahu k NATO,
- ☐ role mezinárodních a vojenských organizací,
- ☐ organizace evropské bezpečnosti,
- ☐ aktuální otázky vztahu armády a společnosti.

Modul E – odborný jazyk, ekonomická terminologie, byl v minulosti určen především civilním studentům studujícím na Fakultě ekonomiky obrany státu a logistiky. Podle nové studijní dokumentace by měl student bakalářského studijního programu absolvovat dva semestry výuky odborného jazyka. Počítáme s tím, že v rámci studia studijního programu *ekonomika a management*, oborů *ekonomika obrany státu* a *vojenský management*, absolvují studenti blok E1 a M1. (M je označení nového modulu odborného jazyka, terminologie vojenského managementu.)

Domníváme, že uvedená témata a s nimi spojená terminologie tvoří základ, který by měl každý student v průběhu bakalářského studia zvládnout. Na uvedené bloky bude navazovat v magisterském studiu jazyková příprava zaměřená na specializaci, tzn. především na oblast logistiky u oboru EOS (ekonomika obrany státu) a na terminologii jednotlivých druhů vojsk u oboru vojenský management.

V souvislosti se studijním programem ekonomika a management jsme také přehodnotili některá témata ekonomického modulu, proto uvádím původní i nové zaměření jednotlivých bloků:

E1 – základní ekonomická terminologie:

dříve: trh, tržní hospodářství, právní formy podniků, zboží

nově: potřeby, hospodářský koloběh, výroba, výrobní faktor práce, nezaměstnanost.

Další bloky budou v budoucnu nabízeny v rámci fakultativní výuky, civilním studentům a v magisterském studiu.

E2 – rozšířená ekonomická problematika:

dříve: mzda, ceny, spotřeba, marketing

nově: sociální produkt, daně, konjunkturální cyklus, trh, tržní hospodářství.

E3 – rozšířená ekonomická problematika:

dříve: formy odbytu, peníze, cizinecký ruch

nově: právní formy podniků, zboží, mzda, spotřeba, marketing.

E4 – specializační kurz – obchodní korespondence:

nabídka, reklama, objednávka, zakázka, reklamace.

Jak již bylo uvedeno, je **modul M** věnován opět odbornému jazyku, **terminologii vojenského managementu**. Jeho první blok M1 – je určen všem studentům studijního programu Ekonomika a management, protože představuje základní terminologii k oblasti managementu, potřebnou všem absolventům bakalářského studijního programu. Jde o terminologii související s tématy:

- ☐ základní charakteristika managementu,
- ☐ otázky plánování,
- ☐ problematika organizování,
- ☐ operativní řízení,
- ☐ kontrolní činnost.

Navazující bloky modulu M budou nabízeny a realizovány v magisterském studijním programu. V souvislosti se specializací studentů, kterou získají v aplikačním kurzu a v praxi, počítáme s tím, že vedle přímé výuky budeme s ohledem na předpokládané nízké počty studentů jednotlivých odborností využívat i formy e-learningu, distančního studia, video-konference, self-access-centre (v něm už nyní je k dispozici celá řada materiálů určena pro studium odborné angličtiny) a dalších forem jazykové přípravy, zaměřené na konkrétní obor a specializaci studentů.

A právě to je oblast, na kterou se nyní chceme více zaměřit s cílem využít stávající materiály a zkušenosti získané na mezinárodních seminářích pro učitele cizích jazyků. Chceme připravit učební materiály pro zabezpečení kvalitní odborné jazykové přípravy.

Použitá literatura:

KADLČÁK, M. *Integrované vyučování jazykům jako prostředek intenzifikace a komplexnosti vojenskoprofesionální přípravy posluchačů vysokých vojenských škol*. Vyškov, 1988, 69 s.

NOVÁKOVÁ, A. Officer Cadets Language Training. In: *Seminar Proceedings. Language Training System for Future Officers*. Vyškov, 2002, s. 5-11.

Vševojsk-16-14. Jazyková příprava v rezortu ministerstva obrany. Praha: MO Praha 1996, 27 s.

Autorka článku informuje o průběhu a výsledcích projektu obranného výzkumu Terminologie II, jehož cílem byla výstavba česko-francouzsko-anglické terminologické databáze. Dále ukazuje možnosti dalšího rozvoje dané problematiky.

Počátky projektu Terminologie II spadají do roku 1999, kdy francouzská strana prostřednictvím Společného výboru pro vojenskou terminologii (CITA) projevila zájem o zpracování vojenského terminologického sborníku, který by po obsahové a formální stránce navazoval na spojeneckou publikaci AAP-6. Následně byla vyhlášena veřejná soutěž projektu obranného výzkumu na výstavbu této databáze a řešitelským pracovištěm se stala katedra jazyků VVŠ PV ve Vyškově.

Původním cílem projektu bylo sestavit francouzsko-český a česko-francouzský vojenský výkladový sborník vojenských pojmů.

Byl sestaven mezinárodní realizační a konzultační pracovní tým. Spojovacím článkem mezi francouzskou stranou, tj. Společným výborem pro vojenskou terminologii (CITA), a českou stranou, tj. řešitelským pracovištěm, katedrou jazyků VVŠ PV ve Vyškově, se stal odbor obranné standardizace Úřadu pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti, který koordinoval z úrovně svého pracoviště práce na projektu. Tato koordinace se ukázala jako velmi užitečná a přínosná především ze dvou pohledů. Za prvé problematika terminologie spadá do oblasti standardizace, kde je řešena na nejvyšší úrovni standardizace, tzn. na úrovni shodnosti, a za druhé tato spolupráce mezi řešitelským pracovištěm a odborem obranné standardizace byla zásadní při projednávání terminologie s jednotlivými sekcemi MO a GŠ, jinými slovy usnadňovala vzájemnou komunikaci.

Řešení projektu bylo plánováno na léta 2000-2004 a bylo rozvrženo do tří etap, z nichž nejpodstatnější byla 2. etapa plánovaná od září 2000 do března 2004, v tomto období měla být vytvořena vlastní databáze.

V průběhu řešení došlo po vzájemné dohodě s francouzskými partnery k rozšíření stávajícího zadání o angličtinu, takže od roku 2002 se vytvářel výkladový česko-francouzsko-anglický vojenský terminologický sborník.

Podstatným zásahem do původního plánu bylo, že odbor pro vědu a výzkum zkrátil dobu řešení o jeden rok, tedy ukončení projektu v prosinci 2003. To znamenalo, že do konce roku 2003 bylo nutné připravit databázi ve verzi 2003. Závěrečné oponentní řízení proběhlo úspěšně 4. února 2004, ale práce na terminologické databázi se ani na české ani na francouzské straně se nezastavily a pokračují, neboť časový prostor, který byl původně plánován na závěrečné korektury (tj. celý rok 2004), se nezměnil.

A nyní několik slov o použitých metodách řešení. Obě strany se dohodly, že projekt bude řešen ve dvou rovinách, a to politicko-strategické a operačně-taktické.

Při zpracování projektu byly použity tři zdroje:

1. Dokumenty NATO (AAP-6, AAP-19, AAP-21, výstupy z projektu Rusko-NATO atd.).

2. Dokumenty mezinárodních organizací (OSN, EU, Červený kříž atd.).
3. Národní terminologické databáze (např. česká strana poskytla Slovník mechanizovaného vojska zpracovaný kolektivem katedry 102 VA Brno pod vedením doc. Ing. J. Kašpara, Slovník vybraných pojmů z oboru dělostřelectva zpracovaný na katedře 105 VA Brno Ing. S. Mrázkem, Názvoslovnou normu chemického vojska zpracovanou pod vedením Ing. L. Trtílka v 6. SMRCHS v Hostivících, francouzská strana poskytla databázi TTA 106).

Pracovní postupy vycházely z osvědčených metod, které používá NATO v rámci svého terminologického programu, především pak při zpracovávání spojenecké publikace AAP-6.

Konkrétně to znamená, že:

- ❑ Přípravné práce probíhají v každé zemi zvlášť a jednotlivé strany si jejich výsledky vyměňují korespondenčně. Tím je získán časový prostor pro posuzování jednotlivých termínů a definic v rámci národních specializovaných pracovních skupin.
- ❑ Dvakrát ročně na mezinárodních pracovních jednáních jsou tyto předem připravené termíny a jejich definice znovu společně projednávány. Každý kompletně zpracovaný vstup, tzn. ve třech jazycích, prochází výslednou odbornou a jazykovou analýzou nezbytnou pro sladění pojmů a definic ve všech třech jazycích. Tato metoda, kdy je možné přizvat v krátké době velkou skupinu odborníků a konzultovat s nimi za současné přítomnosti obou stran, se ukazuje jako zásadní při tvorbě takového díla.
- ❑ Kompletní výsledky jsou pak dále zpracovávány na katedře jazyků VVŠ PV Vyškov.

Velmi důležitou součástí řešení celého projektu bylo zabezpečení řešitelského pracoviště technickými prostředky, tj. odpovídající výpočetní technikou, a získání specialisty na práci s výpočetní technikou. Technické prostředky byly pořízeny z přiděleného grantu. Personální podpora byla řešena prostřednictvím odboru obranné standardizace, GŠ a Vojenské akademie Vyškov. V praxi to znamenalo, že na katedru jazyků byli uvolňováni vojáci základní vojenské služby, absolventi vysokých škol se specializací výpočetní technika případně se vztahem k tomuto oboru. Je nutno říci, že bez této personální podpory by projekt rozhodně nebyl v tom stavu, v jakém je možné jej dnes prezentovat a distribuovat ať už v elektronické nebo tiskové podobě.

Finálním výstupem projektu Terminologie II je terminologická databáze vojenských pojmů a definic v češtině, francouzštině a angličtině. K dispozici jsou tiskové verze (Pdf) a elektronické verze v prostředí TRADOS Multiterm. Celý výstup je rovněž k dispozici prostřednictvím celoarmádní datové sítě na informačním systému standardizace na adrese www.stand.acr.

Pro oblast strategicko-politické terminologie je zpracovaný:

- ❑ Společný výkladový tříjazyčný sborník vojenských pojmů – Strategie (verze 2003)

Pro oblast operačně-taktické terminologie jsou zpracované tyto sborníky:

- ❑ Výkladový tříjazyčný sborník vojenských pojmů – Pozemní síly (verze 2003)
- ❑ Výkladový tříjazyčný sborník vojenských pojmů – Dělostřelectvo (verze 2003)
- ❑ Výkladový tříjazyčný sborník vojenských pojmů – Chemické vojsko (verze 2003)
- ❑ Výkladový tříjazyčný sborník vojenských pojmů – Ženíjní vojsko (verze 2003)
- ❑ Výkladový tříjazyčný sborník vojenských pojmů – Taktika (verze 2003)

Jedná se o otevřené dokumenty, které jsou přístupné dalším změnám a aktualizacím. Na jejich zpracování se podílel široký mezinárodní tým odborníků a je v nich obsaženo know-how celého rezortu. Při zpracování terminologické databáze se nejedná o pouhý sběr dat a jejich překlad, ale jde rovněž o zkoumání používaných nástrojů, hledání nejlepších metod, třídění dat v návaznosti na aktuální terminologii NATO, analýzu dat, jejich vyhodnocování z hlediska národních mimojazykových skutečností, aj.

Výstavba terminologické databáze vojenských pojmů a definic v češtině-angličtině-francouzštině v návaznosti na existující terminologické glosáře NATO a obohacené o národní terminologii je prvním krokem ke sjednocování terminologie v rámci AČR. Dalším a podstatně závažnějším krokem je udržování této databáze především pak její obohacování a aktualizace. V obou případech se jedná o nepřetržitý proces. Obohacování databáze může jít z více zdrojů, z více míst nebo pracovišť. Nicméně údržba a vedení databáze je záležitostí, která se musí řešit na jednom místě a na profesionální úrovni.

Z hlediska obsahu je stávající databáze zpracovávána ve dvou základních oblastech, a to strategicko-politické a operačně-taktické. Je zcela zřejmé, že se jedná o zahájení procesu, který bude třeba v dalším období rozvíjet, zejména do oblastí logistiky, komunikací, vojenského zdravotnictví a dalších. V současné době se na katedře jazyků VVŠ PV ve Vyškově řeší v rámci výzkumného záměru Fakulty ekonomiky a managementu úkol, jehož cílem je tvorba terminologické databáze zaměřená na logistiku. Při řešení tohoto úkolu se navazuje na všechny dosavadní zkušenosti získané při řešení projektu Terminologie II, které se tím dále zhodnocují a obohacují.

Dalším krokem v rozvoji terminologické databáze je vybudování překladové databáze (translation memory) v aplikačním prostředí spolupracujícím s již vytvořenou terminologickou databází vojenských pojmů a definic. Vybudování vícejazyčné překladatelské databáze na základě dokumentů NATO by umožnilo zefektivnění veškeré překladatelské práce z hlediska času, personálu a financí.

Závěr: poděkování

Co říci závěrem. Srovnáme-li v oblasti terminologických databází stav, který byl v rezortu v roce 2000 se současným stavem, vidíme zde výrazný kvantitativní i kvalitativní skok. Řada pracovišť přispěla k obohacení celoarmádní terminologické databáze a katedra jazyků VVŠ PV s projektem Terminologie II je jedním z nich. Prostřednictvím tohoto článku bych chtěla poděkovat všem, kteří se podíleli na tvorbě česko-francouzsko-anglického výkladového sborníku vojenských pojmů.

K slovenskému vydání vojenského terminologického a výkladového slovníku

V tomto roce byl v Bratislavě vydán nový vojenský terminologický a výkladový slovník v slovenském jazyce. Byl zpracován autorským kolektivem pod vedením doc. Ing. Dušana Vallo, CSc. Vydavatelem je Ing. Igor Kvasnica. Svým obsahem slovník zachycuje ve značné tematické šíři současný stav vývoje slovenské vojenské terminologie, ke kterému došlo po rozdělení Česko-slovenské republiky. Pro čtenáře Vojenských rozhledů a odborníky ve vojenství může být bližší seznámení s touto poměrně obsáhlou a pečlivě zpracovanou publikací v mnoha směrech užitečné. Kromě možnosti bezprostředního využití slovníku jako pracovní a studijní pomůcky, což je umožněno blízkostí slovenského a českého jazyka a podpořeno doplněnými anglickými ekvivalenty u jednotlivých termínů, mohou se uplatnit i další aspekty.

Vývoj slovenské vojenské terminologie má s českou vojenskou terminologií společné historické základy. Nutnost věnovat na Slovensku zvýšenou pozornost zdokonalení vlastní vojenské terminologie vyplynula z reálné situace po roce 1992. V působnosti nově vzniklého ministerstva obrany SR bylo nutné urychleně zpracovat a vydat řadu normativních aktů a prováděcích předpisů. Aby přitom nedocházelo k nejednotnosti v chápání obsahu používaných slov a slovních spojení, bylo nutné připravit vhodnou pomůcku. V této situaci se problematika zdokonalení a sjednocení používané vojenské terminologie stala aktuálním tvůrčím problémem. Vedoucí autorského kolektivu vydaného slovníku se problematice vojenské terminologie systematicky věnoval již delší dobu, viz Vallo, D.: Krátký výkladový slovník vojenskej terminologie. Bratislava, Knižnica vojenského profesionála, Vojenská informačná a tlačová agentúra, 1997.

Základ slovní zásoby nově vydaného slovníku vychází po částečných úpravách z této dřívější publikace, dále z excerptce novější odborné literatury a vyhodnocení poměrně rozsáhlého souboru různých normativních aktů a dokumentů vydávaných v resortu obrany SR od roku 1993. Obsahuje kolem 4900 slov a slovních spojení z oblasti vojenské teorie a praxe výstavby, přípravy a činnosti ozbrojených sil státu v době míru i za války, včetně přípravy civilního obyvatelstva. Značná část je věnovaná vojenské technice a technologii, v přiměřeném rozsahu je pokrytá též problematika válečného a mezinárodního práva. Výklad jednotlivých termínů je na úrovni současné legislativy, vědy a poznání.

V posledním období – při společném působení armád obou států v rámci mezinárodní koalice NATO – je vojenská terminologie obou jazyků, českého i slovenského, ovlivňována a obohacována o některé nové pojmy moderního vojenství, přebírané především prostřednictvím angličtiny. Považuji proto za užitečné sledovat tento vývoj v obou příbuzných jazycích a podporovat jejich správné a jednoznačné vnímání. Zpracovaná slovenská verze vojenského terminologického a výkladového slovníku s důsledným uváděním anglických ekvivalentů všude, kde to bylo možné, může k správnému vývoji v obou jazycích nepochybně přispět. Protože některé termíny nejsou dosud ustálené a budou podléhat vývoji, považuji četné odkazy na použitou literaturu pro případ jejich dalšího zpřesňování za vhodné a užitečné.

Z hlediska lepšího praktického využití slovníku by v případě jeho dalšího aktualizovaného vydání bylo podle mého názoru vhodné zvážit doplnění abecedního rejstříku použitých anglických ekvivalentů.

Slovník je autory doporučován jako studijní a pracovní pomůcka především pro pracovníky ozbrojených sil a studenty vojenských škol SR. Jsem však přesvědčen, že ze zmíněných, i některých dalších důvodů může být zajímavý a užitečný též pro příslušníky AČR a pro všechny, kteří se o problematiku vojenství a jeho politické, ekonomické, technické, geografické aj. souvislosti zajímají. Zvláště v situaci, kdy lze předpokládat, že společná účast jednotek obou armád v různých zahraničních misích nebude ani v příštích letech výjimečná.

Praktická neexistence jazykové bariéry mezi slovenskými a českými vojenskými odborníky je dobrým předpokladem pro budoucí racionální terminologickou spolupráci jak v NATO tak i ve vojenských strukturách EU. Společné postupy by se mohly stát předmětem vzájemné dvoustranné spolupráce a cestou k urychlení doposud zdoluhavých procedur terminologických komisí NATO. Práce na společné slovníkové tvorbě budoucích reedicií vojenského terminologického a výkladového slovníku by mohla představovat takový racionální postup.

Kdybych měl hovořit o úkolech v roce 2005, vidím dva hlavní. Prvním z nich je zabezpečit úspěšné nasazení vybraných jednotek armády v plánovaných zahraničních misích a zároveň být připraveni poskytnout potřebné síly pro řešení nenadálých krizových situací. Mise nejsou nic nenadálého, plánují se, ale musíme být spolu s našimi spojenci schopni zasáhnout i v případě krizí, které nejsou předem dostatečně signalizovány.

Druhým neméně významným úkolem, do jehož plnění je třeba zapojit celý resort, je důrazné pokračování v reformě ozbrojených sil. Stabilizace armády v nových podmínkách a vytvoření podmínek k tomu, aby armáda dosáhla na konci roku 2006 tzv. počátečních operačních schopností, považuji za velice důležité. Přičemž se nám ve skutečnosti nejedná o počáteční, ale o konečné cílové operační schopnosti.

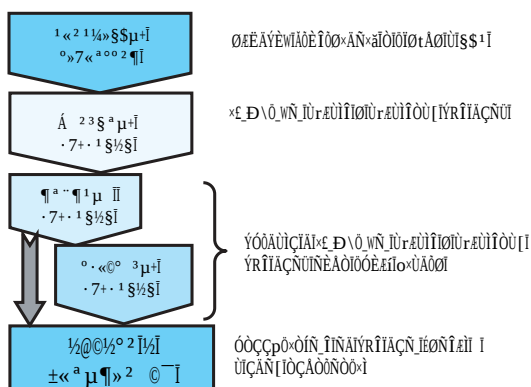
**Z vystoupení ministra obrany Karla Kühnla
na velitelském shromáždění 2. 11. 2004**

Motto: V současné době i v budoucnu bude v boji plnit rozhodující úlohu člověk – voják (profesionál) s potřebnými vysokými morálními, bojovými a psychickými vlastnostmi, ovládající moderní bojovou techniku, umění přípravy a vedení boje ve složitých podmínkách soudobé války.

Rozhodnutím vlády České republiky ze dne 12. listopadu 2003 byla schválena „**Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky**“. Cílem uvedené koncepce bylo jednoznačně odpovědět na všechny rozhodující otázky výstavby ozbrojených sil, a to proč mít armádu, jaké je její místo v bezpečnostním systému, jak má vypadat z hlediska své struktury i schopností, kdy této podoby dosáhne, kolik to bude stát a co to společnosti přinese.

Před vedení armády a její složky byl postaven úkol rozpracovat politicko-vojenské ambice, vyhodnotit hrozby a rizika a promítnout je do střednědobého plánu činnosti a rozvoje rezortu MO na léta 2003-2008 a zejména v plánu na rok 2004 promítnout standardní řídicí štábní a organizační mechanismy nutné k tomu, aby se nastartovaly změny u vojsk v oblasti jak organizační a personální, tak především v oblasti výcviku vojsk.

Právě v oblasti výcviku vojáků byl před Ředitelství výcviku a doktrín postaven nelehký úkol, a to rozpracovat **základní, odbornou a speciální přípravu a výcvik v jednotkách profesionální AČR**.

Obr.: Přijetí a výcvik rekrutanta v AČR

lidé s potřebnými vědomostmi, dovednostmi a zkušenostmi v řízení výcviku.

V článku se snažíme komplexně vysvětlit filozofii plnění základní přípravy, a to jak z pohledu velitelů a instruktorů řešících plánování a provádění výcviku, tak i z pohledu rekrutantů vstupujících na dráhu profesionála v AČR.

Tento úkol vychází z předpokladu, že rokem 2005 bude zrušena povinná vojenská služba a do armády budou přijímáni dobrovolným způsobem na systemizovaná místa profesionálů, které bude nutné novým „**profesionálním**“ způsobem cvičit a připravovat na funkci (viz **obr.**).

Ředitelství výcviku a doktrín si od počátku plně uvědomovalo závažnost daného úkolu především proto, že jde o proces uskutečňování kvalitativních změn v činnosti a životě armády, na kterých se musí podílet

Základní příprava je určena pro přípravu vojáků všech druhů vojsk a služeb v náhradní službě. Zabezpečuje vyšší kvalitu výcviku s cílem dosáhnout plné kompatibility a interoperability s ozbrojenými silami ostatních států NATO, zejména z hlediska dosažení standardizace, srovnatelnosti provádění výcviku a jeho hodnocení.

Struktura základní přípravy umožňuje organizovat výcvik výběrovým způsobem na základě splnění stanovených testů a kritérií postupových zkoušek. **Filozofie přípravy je postavena na tom, že voják nemůže být zařazen do odborné a speciální přípravy, pokud nesplní kritéria postupových zkoušek.**

Základní příprava je založena na výcviku jednotlivce. Novou myšlenkou celkového pojetí je výcvik ve dvojicích, který je realizován po celou dobu s cílem posilovat týmovost, odpovědnost k jednotce, sounáležitost a vzájemnou pomoc. Výcvik v rámci družstva, čtyři je řešen pouze v nepřetržitém výcviku, avšak není zaměřen na součinnost v organické jednotce. Důvody této organizace výcviku spočívají v ekonomické, výchovné a časové stránce a v přiblížení k atmosféře bojové situace.

Cílem základní přípravy jednotlivce je naučit se a osvojit si základní práva a povinnosti vojáka, zvládnout základní činnosti potřebné k přežití a k boji, obsluhu a střelbu z ručních zbraní roje mechanizovaného družstva a vytvoření fyzických a psychických předpokladů pro výkon služby vojenského profesionála.

Základní příprava musí formovat charakterové vlastnosti vojáků, vůli po vítězství a bojovou připravenost, které vytváří předpoklady pro úspěšné splnění úkolů jednotlivce a nejnižší jednotky.

V průběhu přípravy musí voják získat nejen potřebné znalosti, návyky a dovednosti, ale také přesvědčení a vůli splnit i nejnáročnější úkoly. Toho lze dosáhnout jen důsledným propojením výchovy a výcviku do jednoho celku.

Výchovou je nezbytné vytvářet a rozvíjet v každém vojákovi tradiční vojenské hodnoty, jako je odpovědnost a smysl pro povinnost, obětavost, odvaha, věrnost a čest obsažené v **Kodexu etiky vojáka z povolání a vojáka v aktivní záloze dobrovolně.**

Cíle výchovy a výcviku lze splnit pouze společným úsilím velitelů, instruktorů a vojáků. Úspěchu při výchově a výcviku je nutno dosahovat promyšlenou řídicí prací velitelů a osobním příkladem, správnou metodickou a odbornou připraveností instruktorů k vedení výcviku.

Profil vojáka po absolvování základní přípravy je rozdělen do tří částí. V části „**Znáť**“ jsou formulovány ve všech předmětech požadavky na teoretickou připravenost (znalosti). V části „**Umět**“ jsou formulovány ve všech předmětech požadavky na praktickou připravenost (návyky, dovednosti). Část „**Být schopen**“ vyjadřuje požadavky na morálně-volní stránku profilu vojáka.

Hlavními předměty základní přípravy je taktická příprava (60 + 72 hodin nepřetržitého výcviku), střelecká příprava (102 hodin) a tělesná příprava (96 hodin).

Obsah **taktické přípravy** je zaměřen na zvládnutí taktických činností vojáka v různých druzích boje. Po krátkých teoretických zaměstnáních je většina výcviku realizována v terénu. Ve druhé a třetí fázi jsou realizována celodenní zaměstnání s přechodem na noc. V těchto zaměstnáních je metodicky procvičena nejprve činnost ve dne, potom v ochranné masce a s přechodem na noc. Taktická příprava je zpravidla spojena s pěšími přesuny. Pro zvýšení atraktivnosti a efektivnosti výcviku je několikrát využíván souborový cvičný systém. Vyvrcholením taktické přípravy je **čtyřdenní nepřetržitý výcvik**, ve kterém jsou komplexně zahrnuty i ostatní předměty do jednoho celku. Pro maximální přiblížení bojovým podmínkám je pláno-

váno **přestřelování jednotky** při překonávání předního okraje nepřítele v noci. Nepřetržitý výcvik se uskutečňuje pod taktickým námětem. Příprava a výdej stravy se organizuje polním způsobem, čas pro odpočinek je realizován v závislosti na taktické situaci. Cílem nepřetržitého výcviku, který je organizován v rámci jednotky, není dosáhnout dokonalé součinnosti organické jednotky, ale ukázat místo a úlohu jednotlivce v její sestavě a upevňovat vztahy zaměřené na vzájemnou pomoc v různých druzích boje.

Obsah **střelecké přípravy** je zaměřen na dokonalé zvládnutí samopalů a použití zbraní roje mechanizovaného družstva. Střelecké nácviky jsou plánovány v metodické posloupnosti v celé rotě v osmihodinových zaměstnáních s výjimkou nočního výcviku. V průběhu střeleckých nácviků je plánována střelba v masce, po zátěži, v noci, se souborovým cvičným systémem a za využití střeleckých trenažérů. **Naprostým novým prvkem ve střelecké přípravě je střelba dvojic** zaměřená především na součinnost a vzájemné krytí palbou při pohybu po bojišti. K tomu je zpracován návrh doplňku do předpisu Vševojsk-4-2 (Osnovy střelby z ručních zbraní a zbraní bojových vozidel).

Obsah **tělesné přípravy** je zaměřen na získání základních pohybových dovedností, tělesné výkonnosti a fyzické zdatnosti. Novým prvkem je zařazení **ranního tělesného tréninku formou drilového způsobu rozvoje silových a vytrvalostních schopností** prováděného po četách na jednotnou povelovou techniku se zaměřením na provádění cviků na doby. Fyzická zdatnost, kterou získají vojáci v tělesné přípravě, je jedním z hlavních prvků základní přípravy. Vedle vysoké náročnosti s limitním zatěžováním je tělesná příprava zaměřena na posilování psychické připravenosti zejména realizací výcviku na trenažéru JAKUB a nové **překážkové dráze CISM**. (Conseil International du Sports Militaire - Mezinárodní rada vojenského sportu).

Počet hodin pro tělesnou přípravu, její obsah a ranní tělesný trénink by měly stačit k dosažení výkonnosti potřebné ke splnění norem pro přezkoušení fyzické zdatnosti platných pro vojáky z povolání v závěru základní přípravy. Tyto normy jsou pro rekrutanty při nástupním přezkoušení sníženy o 30 %.

Organizace výcviku

První fáze – jsem voják, v trvání tří týdnů, je nejdůležitější, neboť všechny následný výcvik a závěrečná bojová připravenost vojáka vychází z výsledků prvních tří týdnů. V této fázi musí být maximálně využito výhod prvního kontaktu rekruta s vojenským životem a prostředím.

Po nástupu do výcvikové základny se v prvních třech dnech organizuje jejich prezentace, rozdělení do jednotek, ubytování, konají se zdravotní prohlídky, vydává se výstroj, ostatní materiál a přijímají se organizační opatření tak, aby mohl být zahájen výcvik.

Výcvik se provádí ve výcvikových rotách. Každá rota se zpravidla dělí na čtyři čety a každá četa na čtyři družstva. Do jednoho družstva se zařazuje maximálně 10 vojáků. Vojáci jsou ve funkci velitele družstva pravidelně střídáni. V každém družstvu jsou vojáci rozděleni **do dvojic**, ve kterých budou plnit všechny úkoly zpravidla po celou dobu základní přípravy.

Hlavním cílem první fáze je fyzická a psychická přeměna rekruta z civilního občana na vojáka.

Voják je svými instruktory veden k získání návyků v dodržování rozkazů a nařízení v průběhu výcviku, k přesnému plnění povinností vojáka při činnosti na povely, k udržování bezvadné čistoty výzbroje, výstroje a k vzornému úklidu ubytovacích prostorů.

Základní návyky pořadového vystupování a vojenské zdvořilosti získávají vojáci nejen v průběhu plánovaných zaměstnání, ale i při služebním styku s instruktory a důstojníky své roty od budíčku do večerky.

Zvláštní pozornost je věnována každodennímu zvyšování fyzické zdatnosti vojáků v rámci tělesné přípravy. Důležitou součástí je provádění pěších pochodů se stupňováním délky na 3, 5 a 8 km a s postupným zvyšováním složitosti překonávaného terénu a hmotnosti nesené zátěže až do 20 kg.

V první fázi si každý voják osvojí způsob použití, charakteristiku a takticko-technická data (dále jen TTD) samopalu, jeho obsluhu, rozebírání, skládání a bezpečnostní opatření při střelbě. Seznámí se se způsobem použití, charakteristikou a TTD ručních granátů, absolvuje vybrané nácviky se zbraní (dále jen NZ), nácviky ve střelbě (dále jen NS) s cílem dokonale ovládat samopal a jeho použití v boji.

Po první fázi musí každý voják být schopen plnit povinnosti příslušníka přímého a strážního zajištění.

První fáze je charakterizována vysokou náročností s limitním zatěžováním po odborné, fyzické a psychické stránce. Vysoká náročnost je spojena s objektivním hodnocením a oceňováním kvalitního plnění úkolů, aby u vojáků byl vytvářen pocit hrdosti při splnění stanovených kritérií.

Druhá fáze – střelecká příprava, v trvání čtyř týdnů, vede ke změně vztahů mezi instruktory a vojáky. Instruktoři začínají více předávat zkušenosti, radit a učit vojáky činností a dovednostem, které potřebují.

Těžiště druhé fáze je zaměřeno k získání maxima dovedností v praktické činnosti s ručními zbraněmi roje mechanizovaného družstva, zabezpečujícími jejich dovedné používání v boji a udržování v nepřetržité bojové pohotovosti. Stálá pozornost je věnována zvyšování tělesné zdatnosti (překonávání překážkové dráhy, boji zblízka, rozvoji základních pohybových schopností a dovedností, zápočtovému přesunu na 10 km).

Výcvik ve střelecké přípravě je zaměřen na zdokonalení návyků v obsluze a ve střelbě ze samopalu, na způsob použití kulometu, pistole, ručních protitankových zbraní, jejich obsluhu, rozebírání, skládání a bezpečnostní opatření při střelbě. Vojáci absolvují NZ, NS a nácviky v házení ručních granátů s cílem zvládnout v nezbytné míře obsluhu a použití ručních zbraní roje mechanizovaného družstva v boji. V závěru druhé fáze je plánováno základní cvičení střelby ze samopalu (dále jen ZCS).

Taktický výcvik je zaměřen na pohyb vojáka na bojišti různými způsoby pod přímou i nepřímou palbou nepřítele a na procvičení činností v obraně.

Třetí fáze – taktický výcvik jednotlivce, v trvání tří týdnů, je zaměřena na zdokonalení pohybu vojáků na bojišti ve dne i v noci a procvičení činností za útoku. Tím jsou v první až třetí fázi vojáci procvičeni ve všech taktických činnostech (pochod, obrana, útok) a jsou vytvořeny předpoklady pro komplexní nepřetržitý výcvik.

V průběhu třetí fáze jsou vojáci ve střelecké přípravě seznamováni s problematikou pyrotechnických imitačních prostředků, metodikou plnění NZ, NS a cvičení střelb dvojic v rámci střeleckých nácviků. V této fázi jsou provedeny pěší pochody na 12 a 15 km. V závěru třetí fáze je provedeno závěrečné přezkoušení fyzické zdatnosti.

Vyvrcholením třetí fáze je čtyřdenní nepřetržitý výcvik v rozsahu 72 hodin.

Po splnění úkolů cvičení a podmínek postupové zkoušky se všichni úspěšní vojáci zúčastní „**pocty absolventů**“, která je oceněním schopností překonat těžkosti základní přípravy včetně limitní fyzické a psychické zátěže.

Tímto oceněním je slavnostní předání baretu, který symbolizuje oficiální přijetí do armády a připravenost pro zařazení do odborné a speciální přípravy a následného výcviku v jednotkách.

Čtvrtá fáze – jsem profesionál, v trvání dvou týdnů, je zaměřena na provedení nejnáročnějších témat výcviku ve střelecké a taktické přípravě. Ve střelecké přípravě jsou provedeny nácviky ve střelbě z pancéřovky náhradní střelou, cvičení v házení ostrých ručních granátů a vojáci jsou seznámeni s bezpečnostními opatřeními a se způsobem použití imitačních, osvětlovacích a zadýmovacích prostředků používaných v AČR. V taktické přípravě je proveden boj s tanky a boj v zastavěném prostoru. **Základní příprava je ukončena slavnostním vyřazením za účasti veřejnosti.**

Plánování výcviku

Výcvik je možno plánovat v celé rotě najednou, v celé rotě po četách (všechny čtyři stejnou tematiku v různých prostorech provedení) a po četách v kombinaci s ostatními předměty (v četách různá tematika v různých prostorech provedení).

Pořadí témat v jednotlivých předmětech vyjadřuje metodickou posloupnost výuky v předmětu, odrážky doporučeného obsahu tématu vyjadřují jednotlivé učební úkoly, případně pracoviště. V metodických pokynech jsou vyjádřeny mezipředmětové vazby potřebné pro plánování a další doporučení pro přípravu a realizaci výcviku.

Dva týdny před zahájením výcviku je zpracován velitelstvím výcvikové základny „Plán základní přípravy roty“ v rozsahu tří měsíců, který vyjadřuje posloupnost výcviku, mezipředmětové vazby, vytváří podmínky pro materiální zabezpečení a splnění cílů výchovy a výcviku. Na stupni rota se tento plán upřesňuje rozvrhem zaměstnání na 14 dní. **Cíle výcviku stanovené v jednotlivých tématech předmětů jsou závazné pro všechny velitele rot a instruktory. V odůvodněných případech má velitel výcvikové základny a velitel rot právo rozhodovat o změnách v obsahu jednotlivých témat a počtu hodin na jejich procvičení.**

Těžiště základní přípravy spočívá v taktické, střelecké a tělesné přípravě. Taktická příprava je hlavním předmětem výcviku, zabezpečuje komplexnost výcviku a praktické využívání znalostí a návyků z ostatních předmětů v bojových situacích.

První tři dny po nástupu vojáků k útvaru, kdy není plánován výcvik, se organizuje jejich prezentace, zařazení do výcvikové jednotky, konají se zdravotní prohlídky, vstupní přezkoušení fyzické zdatnosti, vydává se výstroj, ostatní materiál a přijímají se další organizační opatření, aby mohl být zahájen výcvik.

Pro počáteční motivaci vojáků se organizuje ukázka bojové techniky a zbraní AČR a promítají se filmy s vojenskou tematikou.

Poslední dva dny se organizuje odevzdání materiálu, nácvik slavnostního vyřazení a slavnostní vyřazení.

Mimo výše uvedené dny je každý jiný pracovní den dnem výcvikovým. V týdnu se plánuje 5 výcvikových dnů, ve výcvikovém dnu 8 výcvikových hodin. Po každých 6 hodinách výcviku se zabezpečuje přestávka na jídlo a oddech v trvání 30 minut. Výcviková hodina trvá 50 minut, případná přestávka se organizuje v trvání do 10 minut. Výcvikové hodiny

a přestávky mezi nimi lze vzájemně slučovat. Doba nočního výcviku se započítává do počtu výcvikových hodin. Při výcviku ve vojenském výcvikovém prostoru se délka výcvikového dne takto nestanovuje. Výcvikový den je možno doplnit sportovními, soutěžními, kulturními a dalšími akcemi.

Výcvikový den zahrnuje rozvod do zaměstnání, 8 výcvikových hodin, odborný nácvik v rozsahu 30 minut, přípravu na zaměstnání příštího dne, vyhodnocení jednotlivců, vyhlášení denního rozkazu velitele roty, údržbu zbraní, techniky a ošetřování výstroje a dalšího materiálu. Výcvikový den dále zahrnuje ranní tělesný trénink v rozsahu 30 minut zaměřený na drilový způsob rozvoje silových a vytrvalostních schopností. Tento trénink se organizuje po četách na jednoduchou povelovou techniku se zaměřením na provádění cviků na doby, rozvoj kázně a pořadovosti.

Docvičování nezvládnuté tematiky a nesplněných úkolů postupových zkoušek je možné provádět mimo výcvikové hodiny nebo na základě žádostí nevyhovujících vojáků také o sobotách a nedělích.

Příprava výcviku

Stanovených cílů výcviku se dosahuje dokonalou připraveností instruktorů i cvičících, promyšleným a všestranně zabezpečeným výcvikem.

Instruktoři se připravují k vedení výcviku podle pokynů a za pomoci velitele roty a vedoucího instruktora.

Pro přípravu výcviku jsou určující témata předmětů, která obsahují cíle, obsah cvičení a metodické pokyny. Na základě těchto podkladů a pokynů velitele roty a vedoucího instruktora roty zpracovávají instruktoři písemnou přípravu nebo metodický list pro vedení výcviku. Písemná příprava nebo metodický list vyjadřuje představu o způsobu provedení zaměstnání a dosažení požadovaných cílů výcviku. Podrobnost rozpracování záleží na zkušenostech, schopnostech a dovednostech velitelů a instruktorů vést výcvik. Nejnáročnější výcvik řídí velitel roty a vedoucí instruktor osobně.

Instruktoři organizují s vojáky přípravu na zaměstnání příštího dne. Pro vedení výcviku v předmětech zdravotnická a tělesná příprava musí mít instruktoři platnou licenci.

V době vyhrazené pro přípravu na výcvik příštího dne se připravují i výcvikové pomůcky, imitační prostředky a jiný potřebný materiál. Podle potřeby se připravuje k výjezdu technika.

Provádění výcviku

Provádění výcviku se ve většině případů organizuje na stupni rota. Velitel roty zodpovídá především za plánování a organizování výcviku, ve výjimečných případech řídí výcvik osobně.

Ženy v základní přípravě se zpravidla zařazují do samostatné jednotky s odděleným ubytováním. K těmto jednotkám, pokud je to možné, by se měly zařazovat jako instruktoři ženy.

Doba, která je vyčleněna pro výcvik, musí být využívána efektivně a výcvik musí být veden s vysokou intenzitou až na hranici únosného zatížení tak, aby každý voják poznal své možnosti při podávání extrémních výkonů a získal sebedůvěru. Z těchto důvodů jsou vojáci v průběhu výcviku vystavováni zvýšenému fyzickému a psychickému zatížení. Výcvik se uskutečňuje

za podmínek, které se maximálně přibližují skutečnému boji. Noční výcvik je uveden v obsahu stanovených témat vybraných předmětů.

Témata a jednotlivá cvičení (učební úkoly) se plní v metodické posloupnosti, od jednoduchého ke složitějšímu, zpočátku s důrazem na přesnost a teprve potom na rychlost. Při zahájení každého výcviku oznámí instruktor téma a cíle, vydá pokyny k organizaci výcviku na pracovištích, přezkouší znalosti bezpečnostních opatření a zahájí výcvik.

Vysokou fyzickou a psychickou zátěž při základní přípravě je voják schopen lépe snášet, chápe-li odůvodněnost tohoto výcviku. Proto je nutné neustále objasňovat cíl a účel výcviku, zvláště při mechanickém procvičování činností nezbytných k získání dovedností a návyků. Pro zvyšování efektivity výcviku je vhodné racionálně využívat тренаžérů a simulátorů.

Rozhodující úlohu při realizaci programů základní přípravy budou sehrávat **instruktoři výcviku**. Povinností instruktora je odborně řídit výcvik a velet jednotce při důsledném respektování individuálního přístupu k podřízeným vojákům. Instruktoři budou v budoucnu vybíráni z nejlepších velitelů družstev, osádek a obsluh na základě doporučení velitelů jednotek. Podmínkou zařazení na systemizované místo instruktora je úspěšné absolvování kurzu a získání osvědčení instruktora. Pro prvních 180 instruktorů budou organizovány třítydenní kurzy v pěti bázích v době od října 2004 do března 2005. Cílem těchto kurzů je zdokonalit budoucí instruktory v přípravě a vedení výcviku, poskytování rad vojákům a zvýšit jejich odbornou připravenost k vysoce efektivnímu a jednotnému způsobu provádění výcviku.

K přípravě těchto kurzů je vyčleněna školicí skupina instruktorů v počtu jeden důstojník a dvanáct instruktorů, jejichž úkolem je získat osvědčení instruktora, komplexně připravit průběh celého kurzu a provést prvních pět běhů kurzů. Kurzy provádí Vojenská akademie Vyškov a podle reálné potřeby bude organizovat další.

Vedle těchto kurzů budou organizovány specializované kurzy k získání osvědčení instruktorů pro výcvik zdravotní přípravy, sebeobranu a boje zblízka, přežití a pro výcvik ve vojenském lezení.

Jedním z dalších úkolů, který je v současné době v řešení, je vytvoření systemizovaných míst pro instruktory výcviku, jejich sladění se systémem vedoucích a vrchních praporčíků a zabezpečení kompatibility s kariérním řádem.

Závěr

Ředitelství výcviku a doktrín nevidí otázku základní přípravy odtrženě, ale v celém komplexu a podniká postupné kroky ve všech oblastech, aby byl tento úkol důsledně splněn a aby bylo zahájení základní přípravy v nové kvalitě všestranně zabezpečeno od 1. dubna 2005.

Jsme přesvědčení, že základní příprava bude sehrávat významnou úlohu při budování plně profesionální armády a připraví vojáky k plnění úkolů v odborné a speciální přípravě a pro výcvik v jednotkách AČR.

Sociální průzkum za asymetrických operací

(Změna způsobu výchovy a výcviku)

VOJENSKÝ
PROFESIONÁL

Ministerstvo obrany USA reformuje svoje zpravodajství prováděné osobami (HUMINT - human intelligence), takto nazvané na rozdíl např. od spojovacího průzkumu (SIGINT - signal intelligence), a značně rozšiřuje jeho možnosti. Do tohoto průzkumu bude zařazen také nově zaváděný tzv. sociální průzkum (social intelligence), který budou provádět bojové jednotky, které se tak stanou výkonnými průzkumnými orgány pro podporu stabilizačních a protipovstaleckých operací a ve válce proti teroristickým organizacím a jiným nestátním aktérům.

Od konce studené války se změnilo vedení války, a proto se změnily i úkoly a metody zpravodajství a průzkumu. Těžiště násilí se přesunulo z války supermocností na malé státy, na nestátní skupiny a na jednotlivce. Konflikty neprobíhají na frontě mezi státy, nýbrž na „poruchových liniích“ (výraz vypůjčený z tektoniky) uvnitř společností. Válka se stala asymetrickou.

Za studené války byly průzkum a zpravodajství zaměřeny na určité soubory cílů a ke zjištění nepřátelské sestavy a nepřátelských cílů sloužily spojovací průzkum, elektronický průzkum, dělostřelecký průzkum aj. se svými technickými prostředky.

Vedení asymetrické války přirozeně ovlivňuje způsob vedení průzkumu. **Průzkum za asymetrické války** nehledá tankovou divizi, nýbrž osoby, které chtějí změnit stav věcí ve svém světě a které považují mírové a intervenční jednotky za svoje nepřátele. Tyto osoby jsou skryty mezi civilním obyvatelstvem.

„Sociální průzkum“ bude svěřen **konvenčním bojovým jednotkám**, které se tak svým charakterem přiblíží silám pro speciální operace.

Úkoly sociálního průzkumu jsou:

- ❑ získat poznatky o místní kultuře a obyčejích,
- ❑ vyhledat jednotlivce anebo teroristické skupiny,
- ❑ rozlišit „přítele“ od nepřítele na bojišti bez fronty a bez stejnokrojů,
- ❑ zjistit vztahy mezi jednotlivci v populaci na území konfliktu, v němž působí vlastní jednotky.

Plnění těchto úkolů není snadné. Pro zjištění radaru, velitelského stanoviště, střelícího děla atd. existuje dostatek prostředků. Avšak jak vyhledat určitého jednotlivce bez jeho demaskujících příznaků ve velkém městě?

Pro pokrytí rozšířených průzkumných a zpravodajských potřeb musejí ozbrojené síly **změnit způsob výchovy a výcviku** jednotek.

Pro bojové jednotky budou stále důležitější znalosti cizích zemí, jejich kultur, politických systémů, jazyků a sociální struktury.

Metoda výcviku vojáků pro sociální průzkum bude stejná jako u průzkumných hlídek. Budou se učit odpovídat na otázky: Co hledáme? Co vidíme?

Pozemní vojsko bude ve svých výcvikových střediscích provádět kurzy průzkumného zabezpečení protiteroristických operací, taktického kladení otázek a sestavování průzkumových zpráv.

Při výcviku v provádění výslechu budou využity poznatky z výsledků zadržovaných teroristů.

Jednotky budou cvičeny v boji a ve stabilizaci společnosti v městském prostředí. Konečným cílem je vychovat každého vojáka v průzkumníka anebo zpravodajce schopného spolupracovat s ostatními druhy ozbrojených sil a s civilními zpravodajskými orgány.

Samotný výcvik ale nepostačuje. Jednotky musejí být propojeny do rozsáhlé sítě, která vytvoří jednotný společný obraz operační situace a bude ho soustavně upřesňovat. Osobní senzory vojáků budou ideálními prvky sítě průzkumu prováděného osobami, obrazového průzkumu a spojovacího průzkumu.

Pramen: Megan Scully: „Social Intel“ New Tool for U.S. Military, *Defense News*, č. 17, duben 2004 /nast.

Souběžně s útlumem základní vojenské služby se uskutečnil nábor a přijímání nových vojáků do služebního poměru, zčásti to probíhalo cestou tzv. personálních opatření s některými vojáky z povolání, kteří místo odchodu do zálohy zvolili snížení hodnosti a přemístění na nové služební zařazení. Těmito opatřeními jsme přednostně aktuálně nahrazovali vojáky základní služby. Pro rok 2004 bylo plánováno doplnit armádu o téměř 3300 osob. Na začátku října byl tento úkol naplněn asi z 80 % a do 1. ledna budou všechna volná místa po vojácích základní služby doplněna.

Samozřejmě ne všechno běží úplně hladce. Při přijímání nových vojáků do služebního poměru se vyskytují i určité problémy. A nemám na mysli jenom problémy s fyzickou přípravou rekrutů a s jejich někdy falešnými představami o činnosti armády a o jejich možnostech v ní. Mám spíše na mysli občasnou nedostatečnou komunikaci mezi orgány, které proces rekrutace zajišťují. Někdy dochází ke zbytečnému prodlužování doby nezbytné pro přijetí do služebního poměru z čistě organizačně technických důvodů. Tady ještě máme co napravit.

**Z vystoupení ministra obrany Karla Kühnla
na velitelském shromáždění 2. 11. 2004**

Postupné zavádění nafukovacích stanů do Armády České republiky k ubytování aeromobilních jednotek v extrémně klimatických podmínkách

Článek prezentuje nové druhy stanů, které jsou schopny poskytnout kvalitní ubytování vojákům Armády České republiky v extrémně klimatických podmínkách a odpovídající standardům NATO.

V současné době Armáda České republiky disponuje převážně stany, v nichž se může ubytovat, stravovat a shromažďovat 15-20 osob, ale tyto stany nezajišťují dodržování základních hygienických zásad. Výše jmenované stany nelze použít v extrémních klimatických podmínkách, zvláště v teplotách hluboko pod bodem mrazu. Na stavbu je potřeba více osob a samotná stavba je nesnadná a časově náročná. Stany se ukotvují pomocí ocelových nebo dřevěných kolíků, takže je nelze použít na velmi tvrdých (a křehkých) terénech, jako je beton, asfalt, led apod. Stany mají vysokou hmotnost.

Plachtovina je nepromokavá (u všech typů stanů je však nutno impregnaci obnovovat) a nehořlavá (pouze u Stanu 65 a Stanu velitelského 90).

Celkově je tedy možno říci, že AČR nedisponuje standardně velkokapacitními stany do extrémních klimatických podmínek, které by vyhovovaly požadavkům podle normy STANAG 2996 *Properties of tentage material* a ISO 9001.

Základními požadavky na tato zařízení v současné době:

- ❑ musí být maximálně mobilní s možností rychlé přepravy ve všech standardních prostředcích,
- ❑ vybudování pracoviště by nemělo přesáhnout od doby příjezdu několik minut,
- ❑ musí poskytovat odpovídající přístřeší a minimální komfort pro osoby a techniku,
- ❑ použití musí být v jakémkoliv terénu a za každého počasí - použitelnost musí být v rozsahu teplot od -40 °C do +80 °C,
- ❑ musí být dostatečně variabilní podle konkrétní situace a počtu osob (ubytování, stravování, ošetřovny apod.),
- ❑ musí být dostatečně variabilní s ohledem na terén a prostor (pole, horský terén, letiště apod.),
- ❑ skladování a údržba musí být nenáročná na čas a personál,
- ❑ životnost by měla být minimálně 15-20 let,
- ❑ všechny segmenty a příslušenství musí mít garanci dodávání náhradních dílů po dobu minimálně dalších 10 let.

Na základě výše uvedené situace byla zpracována základní studie „Univerzální stan pro extrémní klimatické podmínky“, která měla za cíl navrhnout možné řešení univerzálního stanu vhodného pro využití v podmínkách AČR a při nasazení jednotek v rámci NATO. Tato studie byla

v roce 2002 ukončena a na základě vyhodnocení skutečností a standardních komparačních parametrů bylo rozhodnuto upustit od zahraničních dodavatelů, např. švédské firmy TREL-LEBORG (Trell Tent 3/2), britské firmy J. T. Inglis & Sons Ltd. (Ranger) apod.

V roce 2003 bylo rozhodnuto pokračovat ve vývoji a vojenských zkouškách stanu typu **ES 56T** od tuzemského dodavatele **EGO Zlín, s. r. o.**, který již několik let dodává AČR stavební-cové stanové systémy k využití jako mobilní pracoviště integrovaného záchranného systému nebo polní nemocnice - jak v České republice, tak i v zahraničí.

Stan ES 56T

Nafukovací stan ES 56T má uni-verzální použití jako zdravotnický stan, operační stan a sběrné místo tak i pro ubytování osob nebo pro uskladnění materiálu. Vyznačuje se snadnou manipulací a rychlou přípravou pro použití. Nosný systém bez kovových nebo plastových prvků je možno nafouknout ze zdroje tlakového vzduchu (kompresor, tlakové láhve) a v průběhu něko-lika minut lze stan použít. Kostra stanu je dvoukomorová, systém je vybaven přetlakovými ventily. Stře-chovici tvoří oboustranně nánosovaná textilie polvinylchloridem. Materiál je nepromokavý, nehoř-lavý a fungicidní. Švy jsou utěsněny přelepením. Tubusy jsou vyrobeny z oboustranně oprýžovaného poly-amidového textilu. Podlaha stanu je integrovaná (celistvá), z obou-stranně oplastovaného polyami-dového textilu. Výrobce dodává podlahy i vyjímatelné, nebo pod-lahy plastové, vysoce odolné vůči zátěži a snadno dezinfikovatelné, případně podlahy ranvejové. Stan má trojvrstvá okna (moskytiéra, PVC fólie, střechovice), po stranách jsou odpovídající otvory pro přívod tep-lého vzduchu z vytápěcího agregátu a pro vedení kabeláže. Závěsná zařízení na všech příčných a podélných nosičích konstrukce slouží pro zavěšení infuzních lahví, přístrojů, lamp apod. Napínací lana po bocích stanu zajišťují stabilitu i při rychlosti větru nad 3 beauforty.

Základní technické údaje:

Stan nafouknutý (délka, šířka, výška):

- vnější rozměry: 10 240 x 6000 x 2900 mm

- vnitřní rozměry: 10 240 x 5600 x 2700 mm

Užitná plocha (vnitřní): 56 m²

Váha kompletního stanu

s příslušenstvím: cca 185 kg

Čas nafouknutí: tlakový vzduch 3 min

kompresor 4 min

Propojovatelnost: s ostatními stany

Údržba a čištění: s kontejnery

šamponování, běžné čisticí prostředky

Transportovatelnost: vlak, auto, letadlo, helikoptéra

Příslušenství: kotvící kolíky

kladivo

opravná sada pro odstranění

drobných závad

přenosná taška

návod k obsluze

Každý stan je samostatně zabalen do ochranného transportního vaku z oboustranně oplastovaného textilu. Dalším příslušenstvím stanu jsou vnitřní vložky (izolační, chirurgická).

Naše jednotky musí stále častěji plnit úkoly v extrémních klimatických podmínkách. Pro tento účel byla v květnu 2002 v AČR zavedena **souprava pro ubytování v polních podmínkách** (dále SUPP 130), která se zkoušela u speciálních sil v Prostějově. Na základě odborných připomínek ze strany AČR byla tato souprava inovována. Původně navrhované stany AZ 18 byly nahrazeny novými stany ES 35 T. Tato modernizovaná souprava má označení SUPP 130 M.

SUPP 130 M poskytuje mobilní zabezpečení ubytování cca 130 osob.

Souprava SUPP 130 M je složena z nafukovacích stanů ES 35 T, ze středových stanů ES 36 T a dalšího nutného příslušenství (topení, kompresory, osvětlení apod.).

Souprava SUPP 130 M je doplněna **elektrocentrálami ECM 2800** jako záložními zdroji nouzového osvětlení a nabíjecí zdroje pro speciální použití.

Nafukovací stan ES 35 T

Nafukovací stan ES 35 T má univerzální použití. Lze ho použít jako zdravotnický stan, operační stan, sběrné místo, pro ubytování osob nebo pro uskladnění materiálu. Stan se vyznačuje snadnou manipulací a rychlou přípravou pro použití.

Nosný systém bez kovových prvků je možno nafouknout ze zdroje tlakového vzduchu (kompresor, tlakové láhve), a v průběhu několika minut lze stan použít. Kostra stanu je dvoukomorová, systém je vybaven přetlakovými ventily. Střechovíce je oboustranně nánosovaná textilie polyvinylchloridem. Materiál je nepromokavý, nehořlavý a fungicidní. Švy jsou utěsněny přelepením. Tubusy jsou vyrobeny z oboustranně oprýžovaného polyamidového textilu. Podlaha stanu je integrovaná (celistvá), z oboustranně oplastovaného polyamidového textilu, lze ji však dodat i ve vyjímatelném provedení.

Jako zvláštní doplnění lze dodat podlahu plastovou, vysoce odolnou

Základní technické údaje:

Stan nafouknutý (délka, šířka, výška):	
- vnější rozměry:	6.800 x 6.000 x 2.900 mm
- vnitřní rozměry:	6.800 x 5.600 x 2.700 mm
Stan zabalený (délka, šířka, výška):	
	850 x 850 x 800 mm
Užitná plocha (vnitřní):	35 m ²
Váha: stan kompletní s příslušenstvím: cca 150 kg	
Čas nafouknutí:	tlakový vzduch 2 min kompresor 3 min
Příslušenství:	kotvící kolíky
	kladivo
	opravná sada pro odstranění drobných závad
	přenosná taška
	návod k obsluze
Propojovatelnost:	s ostatními stany s kontejnery
Údržba a čištění:	šamponování, běžné čisticí prostředky
Transportovatelnost:	vlak, auto, letadlo, helikoptéra

vůči zátěži a snadno dezinfikovatelnou, případně podlahu ranvejovou. Stan má trojvrstvá okna (moskytiéra, PVC fólie, střešovice), po stranách jsou odpovídající otvory pro přívod teplého vzduchu z vytápěcího agregátu a pro vedení kabeláže. Závěsná zařízení na všech příčných a podélných nosičích konstrukce slouží pro zavěšení infuzních lahví, přístrojů, lamp apod.

Napínací lana po bocích stanu zajišťují stabilitu i při rychlosti větru nad 3 beauforty. Každý stan je samostatně zabalen do ochranného transportního vaku z oboustranně oplastovaného textilu. Dalším příslušenstvím ke stanu jsou vnitřní vložky (izolační, chirurgická).

Nafukovací propojovací stan ES 36 TS

Nafukovací stan ES 36 TS je stan středový - spojovací se čtyřmi dveřmi, slouží k propojení stanů dle libovolných variant. Vyznačuje se snadnou manipulací a rychlou přípravou pro použití. Nosný systém bez kovových nebo plastových prvků je možno nafouknout ze zdroje tlakového vzduchu (kompresor, tlakové láhve) a v průběhu několika minut lze stan použít.

Kostra stanu je dvoukomorová, systém je vybaven přetlakovými ventily. Střešovice je oboustranně nánosovaná textilie polyvinylchloridem. Materiál je nepromokavý, nehořlavý a fungicidní. Švy jsou utěsněny přelepením. Tubusy jsou vyrobeny z oboustranně oprýžovaného polyamidového textilu. Podlaha stanu je integrovaná (celistvá), z oboustranně oplastovaného polyamidového textilu.

Po stranách stanu jsou odpovídající otvory pro vedení kabeláže. Závěsná zařízení na všech příčných a podélných nosičích konstrukce slouží pro zavěšení infuzních lahví, přístrojů, lamp apod. Napínací lana po bocích stanu zajišťují stabilitu i při rychlosti větru nad 3 beauforty. Každý stan je samostatně zabalen do ochranného transportního vaku z oboustranně oplastovaného textilu. Dalším příslušenstvím ke stanu jsou vnitřní vložky (izolační, chirurgická).

Čas nafouknutí, příslušenství ke stanu, propojovatelnost, údržba, čištění a transportovatelnost je stejná jako u stanu ES 35T.

Základní technické údaje:

Stan nafouknutý (délka, šířka, výška):

- vnější rozměry: 6.000 x 6.000 x 3.030 mm
- vnitřní rozměry: 6.000 x 6.000 x 2.730 mm

Stan zabalený (délka, šířka, výška):

850 x 850 x 800 mm

Užitná plocha /vnitřní/:

36 m²

Váha kompletního stanu

s příslušenstvím:

cca 120 kg

Osvětlovací souprava ESO 10

Souprava je osazena dvěma úspornými zářivkovými zdroji světla s celkovým příkonem 2 x 9 W, konstrukčně je uspořádána v uzavřené obdélníkové skříni z nárazuvzdorných a tepelně odolných plastů. Svítidla jsou funkční v napájecí síti 230 V. Každé svítidlo je vybaveno

vypínačem, pohyblivým přívodem a vývodem elektrické energie a je opatřeno držákem pro zavěšení. Sada 3 ks světel je uložena v přepravní tašce z omyvatelného materiálu.

Vytápěcí agregát ESAT 25

ESAT 25 je úsporný topný automat na topný olej (nebo motorovou naftu). Spaliny jsou odváděny samostatně. Agregát je vybaven integrovanou nádrží na palivo, vysokotlakým rozprašujícím hořákem s fotočidlem pro kontrolu plamene, bezúdržbovým axiálním ventilátorem, připojovacím kabelem s vidlicí, zástrčkou pro prostorový termostat a pětistupňovým filtračním systémem. Rozvod teplého vzduchu je řešen pomocí spirálové hadice do vnitřních částí stanů.

Mobilní klimatizační jednotka ESA 10

Jednotka se vyznačuje jednoduchou manipulovatelností a obsluhou. Pro snadnou transportovatelnost je opatřena po obvodu madlem. Zařízení chladí a odvlhčuje vzduch v určených prostorách. Odebrané teplo a vlhkost jsou odváděny mimo klimatizovaný prostor flexibilní hadicí odpovídajícím otvorem ve stanu.

Kompresory ESK 100 nebo ESK 200

jsou určeny k nafukování stanů v polních podmínkách, které jsou napojeny na rozvodnou elektrocentrálu. Kompresory mohou plnit stan vzduchem, nebo vzduch zpětně odsávat při demontáži pro dokonalou skladnost.

Základní technické údaje:

- ☐ výkon vzduchu je 0,25 bar a 2 m³/min,
- ☐ napájecí síť je 220 V,
- ☐ výkon 950 W.

Souprava SUPP 130 M se stane základním stavebním komponentem pro ubytování aeromobilních jednotek AČR v rámci zahraničních vojenských nebo humanitárních operací.

AČR má již praktické zkušenosti s využíváním různých typů nafukovacích stanů. Jejich přednosti byly ověřeny u našich zahraničních misí, kdy například stany typu SU 560, SU 660 a SU 680 od firmy JAPOC CZ, s.r.o. byly úspěšně využity u 6. polní nemocnice v Kábulu nebo 9. chemickou rotou v Kuvajtu.

Povinná tělesná příprava jako hlavní součást služební tělovýchovy prováděné v rezortu ministerstva obrany v komplexu různých opatření doznává radikálních změn. Od roku 1999 se tato příprava po „nekonečně“ dlouhé absenci stala i jasně formulovanou zákonnou povinností (§ 29 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR). Tělesná výkonnost a s ní spojené potřebné pohybové dovednosti a návyky ale jako samozřejmý atribut „výbavy“ hlavně vojáka z povolání (dále jen vojáka), zůstávaly po dlouhá léta – před i porevoluční – na okraji zájmů. Ne tak odborných orgánů, jako vojáků samých, včetně značné části velitelů. Pravda, pokud nehrozila prověrka nadřízených.

Vláda ČR schválila 13. listopadu 2002 pro vojáky velmi důležitý a významem převratný dokument – své usnesení č. 1140 – Koncepci výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace sil České republiky. V reakci na tento vládní akt vydal 18. prosince 2002 ministr obrany ČR mj. několik rozkazů, mezi nimi i jeden (č. 53/2002), který svým obsahem i možnými dopady znamenal převrat v tělesné přípravě vojáků. „Díky“ rychlému sledu událostí nebyl příliš zdařilým dokumentem, a tak pod vlivem několika dalších okolností – změny ve finančních zdrojích rezortu, změna ministra, Koncepce výstavby profesionální Armády... přepracovaná na změněný zdrojový rámec aj. – byl zrušen. Přesto byl jedním z impulzů pro konec benevolence k těm vojákům, kteří stále zůstávají naladěni na vlnu „jednou za rok to nějak vydržím“ a myslí tím výroční přezkoušení své tělesné výkonnosti.

Jedna z podstatných součástí připravenosti vojsk – tělesná výkonnost a pohybové dovednosti – se spolu s novými pravidly ocitají pod tlakem a kontrola v této oblasti služebních činností bude výrazně důraznější než kdykoliv dříve. Fyzická zdatnost, resp. její nedílná složka zabezpečovaná prostředky služební tělovýchovy – tělesná výkonnost, dostává význam sice trochu staronový, ale věřme, že tentokrát se očekávaný výsledek dostaví.

Dosavadní vývoj

Nespokojenost s úrovní tělesné výkonnosti vojáků z období před rokem 1989 se snažily řešit armádní tělovýchovné orgány bezprostředně po změně politických poměrů v zemi. Prvním zdařilým krokem byla Opatření ke zkvalitnění řízení a zlepšení současného stavu tělesné výchovy a sportu v Čs. armádě vydaná formou rozkazu ministra obrany (RMO) č. 50 v roce 1990 spolu se Směrnici NMO pro sociální a humanitární věci k jeho realizaci, zveřejněnými v Nařízení náčelníka GŠ AČR (NNGŠ) č. 16/1991. **Výsledkem bylo zavedení povinného výročního přezkoušení, na jehož základě bylo možné při neplnění výkonnostních norem postihovat vojáky i finančně.** Šlo o tzv. negativní stimulaci, protože vyvolávala obavu ze ztráty části osobního příplatku. Hnacím motorem pro prokázání úrovně tělesných výkonů tedy převážně nebylo vojákovo přesvědčení, osobní aktivní přístup a zájem o změnu dosavadního denního režimu a životního stylu.

Nutno říci, že tato stimulace byla účinná jako všechno, co se týká osobních peněz. I když v neosobní diskuzi nikdo potřebu kvalitní tělesné připravenosti vojáků nepochybně, snaha

příspěť k akceschopnosti armády vlivem lepší tělesné výkonnosti byla jejich značnou částí pochopena jako vnucená činnost. Pocit příkoří ale netrval dlouho, životnost tohoto opatření bohužel měla „jepičí život“, brzký konec přišel se změnou zákonných norem pro platové náležitosti vojáků.

Další období příliš zlepšení nepřineslo. Ani Směrnice 1. NMO pro organizaci a řízení tělesné výchovy v AČR, vydaná jako příloha v NNGŠ č. 5/1993, která po rozdělení státu nahradila předchozí NNGŠ č. 16/1991. Tato směrnice byla zpracovaná velmi zodpovědně. Jako normativ plně pokryla potřeby výcviku v podmínkách nové AČR. A přes bouřlivý vývoj i zvraty v transformaci armády byla dostatečně funkční. Postupně klesající efekt však nebyl dán nekvalitou interního normativního aktu (INA), ale jeho nedostatečným respektováním a chápáním v praxi. Pasáž kontroly a hodnocení výsledků tělesné výkonnosti a připravenosti vojáků vyšla ze závěrů grantu MO, řešeného s podporou vědecko-pedagogické základny Fakulty tělesné výchovy a sportu UK v Praze, jako disertační práce na vojenském oboru při této fakultě. Pro vytvoření nových, vědecky ověřených výkonnostních norem a standardizace disciplín bylo testováno ještě v roce 1992 ve všech věkových skupinách celkem 3672 vojáků (z toho 511 žen) od 30 vojenských útvarů (z toho 3 největších vojenských škol: VA v Brně, VVŠ PV ve Vyškově a VVTŠ v Liptovském Mikuláši). Výsledky získané tímto způsobem byly následně srovnávány s údaji o evropské populaci. Tak velký soubor „pokusných“ osob pro seriózní vědecký výzkum tělovýchovné problematiky se v naší armádě už sotva kdy podaří získat. Tato práce nastavila přezkušování velmi solidně (některé menší nedostatky se týkaly organizace a nesouvisely s vlastním testováním a stanovenými limity).

Organizační nepřesnosti však umožnily to, že se začalo významné procento lidí výročnímu přezkoušení úspěšně vyhýbat a tyto snahy se projevují dodnes. Obecně známé „české přístupy a vynalézavost“ v obcházení, zdůvodňování, výjimkách aj. prostě zafungovaly i v armádě. Přesto výroční přezkoušení postupně zakotvilo jako neoddiskutovatelná povinnost v myslích většiny vojáků. Vžilo se ale způsobem, který se postupně přestával krýt s původním záměrem.

Hlavním smyslem zavedení povinného výročního přezkoušení bylo získat možnost pravidelného a standardizovaného testování základní úrovně tělesných schopností a výkonnosti jednotlivců s tím, že si z něho vojáci logicky vyvodí potřebu systematické přípravy, přijmou ji za svou a budou ji tedy i fakticky provádět.

To by přineslo efekt v růstu tělesné výkonnosti (u starších v udržování její optimální úrovně) a posílení celkové zdatnosti pravidelným tréninkem vojáků. To by umožnilo bez rizika poškození zdraví výcvik a plnění bojových úkolů. Nový trend byl nezbytný a výroční přezkoušení prvním krokem k nápravě. Že by totiž v době vzniku této formy přezkoušení byli bez rozdílu všichni vojáci schopni po tělesné stránce svým povinnostem dostát, většina zasvěcených lidí nevěřila.

Dobře míněná idea, mj. také že po vzoru profesionálů jiných armád (nejen v NATO) se osobní tělesná příprava stane dobrovolně, iniciativně a pravidelně vykonávanou činností, která se kromě běžných kontrol efektivity výcviku projeví celoarmádně jednou za rok splněním předepsaných základních testů, vzala bohužel poměrně rychle za své. Představa, že tato každoroční povinnost přiměje vojáky ke změně denního pohybového režimu, zdravému životnímu stylu a s tím spojenou dobrou tělesnou výkonností, se nenaplnila. Účinně trénovat většina osob nezačala a potřebnou tělesnou výkonnost nezískávala. Jenže bez pravidelné přípravy mohou být i základní limity pro hodně vojáků problémem. Proto se stalo výroční přezkoušení často „strašákem“, kterého je třeba jednou za rok překonat. Ale nic víc!

Po více či méně úspěšném překonání tohoto ročního „vrcholu“ většinou bez ohledu na dosažené výsledky a převážně i bez následků pro další službu si mnoho osob naordinovalo další rok jako tělocviku prostý. Jednoduše „free time, freie Zeit, свободное время ...“ – to podle „světovosti“ interpreta. Není ale třeba žádného cizího jazyka, v AČR zdomácněl vlastní, slangový pojem. Jak jinak nazvat velmi často vyslovované „...a zase na rok havaj ...“, při odchodu přezkušovaných ze stadionu.

Povinnost podrobit se přezkoušení tělesné výkonnosti jako součásti povinné tělesné přípravy tak vlastně působila opačně, přesně proti smyslu služební tělovýchovy, protože absentovala pravidelnost a přiměřenost přípravy. A hlavně proto, že přepínání organismu v tréninku na poslední chvíli ohrožuje u slabších jedinců zdraví! Většina běžně vzdělaných lidí ví, že zařazení přiměřených, pokud možno pravidelně prováděných pohybových aktivit do režimu života, prokazatelně a bezrizikově tělesnou výkonnost a celkový zdravotní stav posiluje. Tento fakt však ne každý voják přijímá natolik, aby se jím sám řídil. Přesto, že má možnost zdokonalovat se nejen zdarma, ale navíc v době, kterou má dobře zaplacenou. Není dost doceněno či bráno na vědomí ani to, že úroveň tělesné zdatnosti ovlivňuje nejen službu, ale i soukromý život s prokázaným vlivem na zdravotní stav.

Velkému počtu vojáků nestálo výroční přezkoušení za pravidelnou přípravu a bylo tak do značné míry podceňováno.

Že ale nemělo být ani přeceňováno, nepochopila nejen většina vojáků včetně velitelů. Bohužel i řada vojenských tělocvikářů se na tomto faktu „podepsala“ tím, že jeho správnou roli ve služebních povinnostech vojáka nevysvětlovala a chybné představy nekorigovala. Výroční přezkoušení se stalo něčím jako tělovýchovným cílem – „vrcholem“ roku. **Bez ohledu na to, že jeho úloha měla a stále má spočívat především v důkazu, že daný jedinec je z hlediska tělesné výkonnosti schopen a neztratil předpoklady být vojákem.**

Jinými slovy řečeno a bez jakýchkoliv dalších podtextů myšleno – může být po tělesné stránce dále cvičen! Výroční přezkoušení nemělo a ani nemůže vypovídat nic o rozdílech v zařazení a náročnosti služby podle jednotlivých funkcí, odbornosti nebo dokonce o úrovni profesionality vojáka!

Přesto mu mnoho funkcionářů tuto funkci stále přisuzuje včetně faktu, že v tomto pokřiveném významu bylo zařazeno i do každoročního periodického hodnocení profesionálních kvalit vojáka (vyhláška MO č. 262/1999 sb.). Tam se mu však letošní úpravou dostává smysluplnějšího pojetí a významu.

Stále není dost těch, kteří si dostatečně uvědomují a řídí se tím, že odlišnosti nároků na skutečnou profesionalitu vždy byly a stále jsou řešeny v programech výcviku druhů vojsk. Včetně tělesné přípravy, kde získávání potřebných pohybových dovedností a tělesné výkonnosti je dlouhodobější záležitostí efektivity výcviku v základní nebo speciální tělesné přípravě – ne pouhého splnění norem výročního přezkoušení. Úspěchy (i neúspěchy) se následně zhodnocují v komplexních tématech odborného výcviku, která se cvičí už pod taktickým námětem.

Snahy po řešení

Důsledky nepochopení role výročního přezkoušení se pokusil částečně odstranit náčelník tělovýchovy AČR už v roce 1996, když vydal ve Věstníku MO č. 23 upravené výkonnostní normy pro jednotky. V rámci tohoto aktu vycházejícího z předpokládaných nároků na tělesnou přípra-

venost, došlo se souhlasem NGŠ AČR k jakémusi „otypování“ útvarů do tří skupin (A, B a C). **Šlo mj. o pokus upozornit i na normy a disciplíny, které především a se všemi důsledky mají být prostředkem pro ověřování tělesné výkonnosti vojáků ve vazbě na profesní zařazení, s předpokladem snížení nelogicky dominujícího významu výročního přezkoušení.** Přes dobrý záměr však ani toto opatření velký vliv na pochopení reálné role obou druhů prověřování nemělo.

Praxe nedocenila jednoduchost hodnocení, možnost srovnání jednotek a útvarů na základní výkonnostní úrovni podle potřeby i celarmádně, včetně přijatelné administrativní zátěže, takže došlo ke změně. Novela už uvedené Směrnice 1. NMO ... v roce 2000 ale efekt v podobě aktivního osobního přístupu vojáků nepřinesla, a navíc se příliš nezdařila ani po odborné stránce. Byla sice iniciována řešením vědeckého úkolu ve VA v Brně, ale jeho vytyčený cíl ani posléze výstup bohužel praxe nepotvrdila.

Nejenže se touto změnou zvýšily administrativní nároky, ale paradoxně a hlavně – výroční přezkoušení slevilo z nároků až na úroveň, kdy tělesné zatížení při plnění požadovaných výkonů přestávalo podporovat asi nejdůležitější aspekt celkové tělesné připravenosti, tj. aerobní zdatnost organismu (převážně vytrvalostní s adekvátní a efektivní spotřebou kyslíku, posilující srdeční a dýchací soustavu), čímž rezignovalo i na zdravotní význam tělesného tréninku.

Od novelizace se slibovalo také zvýšení motivace soutěžením v bodových ziscích, ale ani to se ve větší míře spolehlivě neprokázalo. Soutěžili především ti, kteří to vlastně ani nepotřebovali. Pokrok ale rozhodně byl v tom, že se ve všech testech stanovily povinné minimální výkony (bohužel na příliš nízké úrovni). Do té doby bylo možné některou disciplínu vědomě „odbyť“ nebo v ní šetřit síly a úmyslně ji „splnit“ na nevyhovující hodnocení a vše „dohnat“ v jiném testu. Novela však pomohla v tom, že přezkušované donutila absolvovat všechny disciplíny s povinným, alespoň minimálním výkonem. I tak ovšem snížené nároky působily stále stejně, tj. tak, že převažovala snaha odvést v náročném testu vytrvalosti jen povinné minimum a bodový deficit vyrovnat v silovém testu, po jehož ukončení není únava tak nepříjemná a zotavování je rychlejší. Novela neřešila ani vleklou se problém už zmíněného pomyslného a především zbytečného tělovýchovného vrcholu roku. Ten problém však nesledovala.

K benevolentně nastaveným požadavkům a ještě možnostem v nich „chytračit“, **přistoupilo i myšlení mnoha velitelů**, kteří ve své působnosti umožnili beze zbytku těchto šancí i zneužívat. Tím, že dopustili vysoké procento absentérů. Ne těch, kteří nesplnili předepsané limity, ale těch, kteří se přezkoušení zcela vyhýbali. Těch, s nimiž přes opakovaná onemocnění neřešili zdravotní přezkumy či personální opatření včetně těch, jimž přezkoušení opakovaně promíjeli. Že takový postup není v zájmu armády pro ně nebylo důležité, protože „blížíší košile než kabát“ a útvaru – viděno pokřivenou optikou – takové chování 1x ročně „pomáhalo“. Samozřejmě, že takový názor může být i konfliktní, **ale pohybuje-li se počet nepřezkoušených trvale mezi 15 až téměř 20 procenty se stoupajícím trendem, jiné vysvětlení se nenabízí a rozhodně jde o varující číslo.**

Jistěže tento cejch nepatří paušálně všem velitelům a kromě druhého přezkoušení v roce 2003 jsou výsledky uváděné v následující tabulce ve vztahu k vojákům zkráceny zahrnutím i občanských zaměstnanců (OZ). Ti ale paradoxně vojákům hodnocení s vysokou pravděpodobností vylepšovali. Jak jinak chápat fakt, že po vyřazení OZ z povinné tělesné přípravy a výročního přezkoušení, je procento nepřezkoušených vůbec nejvyšší. Hovořit při těchto číslech o dobré připravenosti vojáků by nebylo moc přesvědčivé.

Pro ilustraci a doklad, že nově formulovat kontrolu a hodnocení tělesné přípravy bylo nutné, je k dispozici sumář celoarmádních výsledků dosažených při výročním přezkoušení z let 2000–2003, tj. hodnocení výkonnosti podle novely k NNGŠ č. 5/1993 z roku 2000 (viz **tab.**).

Ukazatel		2000	2001	2002	1/2003	2/2003	Poznámka
1.	celkový počet	26.241	26.407	25.840	18.685	15.233	--
		100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	
2.	přezkoušeno	22.313	21.685	21.372	15.252	12.287	--
		85,0 %	82,1 %	82,7 %	81,6 %	80,7 %	
3.	splnilo	21.333	20.437	20.371	14.232	11.706	z počtů v ukazateli 2
		95,6 %	94,2 %	95,3 %	93,4 %	95,3 %	
4.	výtečných	7.024	7.099	7.181	4.983	4.643	
		31,5 %	32,7 %	33,6 %	32,7 %	37,8 %	
5.	dobrých	7.481	7.116	7.071	4.704	3.703	
		33,5 %	32,8 %	33,1 %	30,8 %	30,1 %	
6.	vyhovělo	6.828	6.222	6.119	4.551	3.360	
		30,6 %	28,7 %	28,6 %	29,8 %	27,3 %	
7.	nevyhovělo	980	1.248	1.001	1.014	581	
		4,4 %	5,8 %	4,7 %	6,7 %	4,7 %	
8.	nemocných	3.054	3.019	2.934	1.700	1.196	z počtů v ukazateli 1
		11,6 %	11,5 %	11,4 %	9,1 %	7,9 %	
9.	prominuto	437	1.010	1.125	1.177	1.088	
		1,7 %	3,8 %	4,3 %	6,3 %	7,1 %	
10.	neomluveno	437	693	409	556	662	ukazatelé 8 + 9 + 10
		1,7 %	2,6 %	1,6 %	3,0 %	4,3 %	
11.	nepřezkoušeno	3.928	4.722	4.468	3.433	2.946	
		15,0 %	17,9 %	17,3 %	18,4 %	19,3 %	

Tab.: Souhrnné výsledky jednotlivců při výročním přezkoušení z let 2000–2003

Z údajů vyplývá, že tvrzení (Přivětivý 2002) o výrazném odklonu rozložení jednotlivých hodnocení od grafického vyjádření Gaussova zákona normálního rozdělení pravděpodobnosti, je pravdivé. Tato respektovaná a užívaná norma modifikovaná pro čtyřstupňové hodnocení a při reálném nastavení limitů, udává poměr cca 16 % výtečných : 34 % dobrých : 34 % vyhovujících : 16 % nevyhovujících. To za předpokladu objektivního měření výkonů i jejich statistického zpracování. Srovnání faktických, naměřených údajů sumarizovaných v **tab. a grafu 1** vůči Gaussově křivce (**graf 2**) dává přesvědčivý důkaz, že posun ve smyslu zřetelného snížení nároků objektivně existuje.

Záměrné umístění obou grafů bezprostředně za sebou názorně ilustruje odklon skutečnosti doložené výsledky z let 2000–2003, od normálního rozdělení četnosti jednotlivých hodnocení (graf 2). Čísla v grafu 2 uvádějí počet procent, která by měla být dosahována při správném nastavení požadavků v jednotlivých hodnoceních. Příslušný číselný symbol se vztahuje vždy k úseku křivky, do kterého patří všichni ti, kteří se svým výkonem při výročním přezkoušení zařadí do příslušné skupiny hodnocených. Tyto úseky jsou počítány zleva od nuly, počínaje výtečným hodnocením.

Mohl by se vyskytnout argument, že převaha výsledků s výtečným hodnocením je dána tím, že vojáci jsou specifickou skupinou s vyšší trénovaností i výkonností. To je v současné době ale jen těžko obhajitelné nehledě na to, že je-li hodnocení nastaveno správně, zákon platí v každém uskupení. Vyšší trénovanost všech vojáků nelze bez důkazů odpovědně uvádět třeba jen proto,

že se opakuje každoročně velký a možno říci rostoucí počet nepřezkoušených. Část je osvobozena z důvodu trvalého snížení zdravotní klasifikace, ale mnoho je krátkodobých onemocnění.

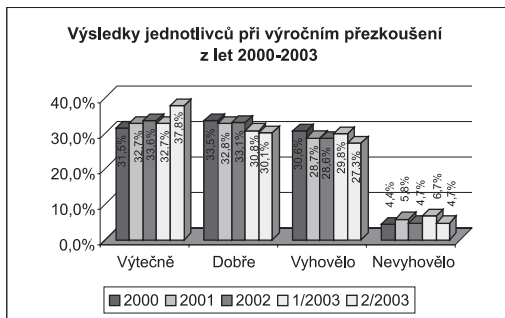
Kdo se občas pohybuje v prostředí a atmosféře přezkušování, bude téměř jistě inklinovat k názoru, že krátkodobá onemocnění jsou nápadně často jen účelová. Onemocnění však mírně ubývá, z tabulky je mezi léty 2000 až 2003 patrný pokles cca 1,5x, zato ostatních případů mnohem více přibývá (v případech promínutí jde o nárůst cca 4,2x, neomluvených případů je o cca 2,8x více)! O důvodech lze jen spekulovat (seriozní údaje nejsou k dispozici), ale může jít o důslednější práci lékařů, kteří méně slyší na stesky simulantů.

V důsledku toho ale neroste počet přezkoušených, nýbrž narůstá počet v dalších dvou kategoriích. Obě mají plně v rukou velitelé, kteří – pokud je tato spekulace správná – dobrou práci rozhodně neodvádějí. Nikdo jiný než oni nemá kompetenci přezkoušení prominout a nikdo jiný než velitelé také nemůže dosáhnout zvratu. Nechávat bez povšimnutí neomluvené případy nemají právo dokonce ani oni a znovu, nikdo jiný než oni nemůže stav změnit! **V AČR jsou to celkem troj- i čtyřciferná čísla a jde rozhodně o varující situaci.**

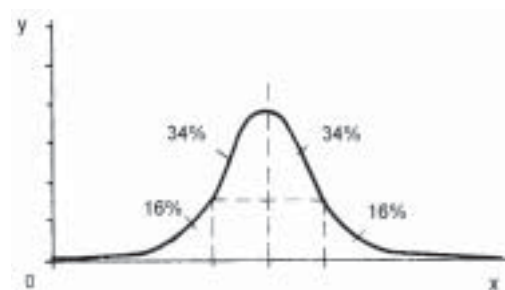
Náčelník vojenské tělovýchovy reagoval na situaci (po ověření sporného efektu uvedené úpravy Směrnice 1. NMO ... v NNGŠ č. 5/1993) systémově a koncepčně – uložil přípravu nového předpisu s perspektivou vydání v roce 2003. Ten měl reagovat na nové poznatky teorie i praxe, přehodnotit všechny dosavadní INA vydané od r. 1989 a 1993 jež v rychlém vývoji zastarávají, převzít jen ustanovení odpovídající profesionalizaci AČR a samozřejmě i trend celkové reformy ozbrojených sil. Ostatní zrušit.

Nezdařený a následně zrušený RMO č. 53/2002 a úkoly v něm stanovené však vydání nového předpisu pozastavily a odsunuly. Během platnosti a účinnosti tohoto RMO se díky mnohým polemikám ujasnily ve velitelské i tělovýchovně-odborné části AČR další problémy, včetně např. potřeby uvést požadavky tělovýchovy i do souladu s již zmíněnou vyhláškou M0 č. 262/1999 Sb. A tak byl po odborné stránce rozkaz přece jen i částečně pozitivním impulzem v procesu ozdravování přístupu ke služební tělovýchově a vlastně také podporou už vydaného úkolu náčelníka vojenské tělovýchovy o novém předpise.

Současně se zrušením RMO č. 53/2002 byl Kancelář M0 vydán úkol dokončit předpis s původním termínem do 30. 6. 2004, který byl později ve vazbě na zrušení vojenské základní služby spolu se sladěním účinnosti s novelou vyhlášky M0 č. 262/1999 Sb., posunut na 1. 1. 2005. Nový předpis by měl řešit během let zjišťované nedostatky a reálným způsobem aplikovat do praxe některé pozitivní aspekty, iniciované (vzdor jiným nedostatkům) zrušením RMO.

Graf 1

Graf 2: Zjednodušené vyznačení normálního rozdělení pravděpodobnosti ve vztahu ke Gaussově křivce

Co ukládal a způsobil tolik diskutovaný RMO č. 53/2002

V prvních dnech po vyhlášení způsobil dá se říci „poprask“. S přibývajícím časem přišlo racionálnější uvažování o možnostech jeho plnění. Z pohledu odborného řízení vojenské tělovýchovy šlo o nečekané (na tvorbě rozkazu se oddělení tělesné výchovy na GŠ nepodílelo ani konzultačně), ale svým způsobem vítané překvapení. Z hlediska velitelů, personálních a finančních orgánů i všech dalších vojáků díky své razanci a nekompromisnosti přinesl zřejmě deziluzi v dosavadním (často kampaňovitým a krátkodobě účelovým) přístupu k tělovýchově. Realizace jeho tělovýchovné části (rozkaz měl i pasáže finanční a personální) ale vyvolávala mnohdy značné organizační problémy. Nejen doma, poprvé bylo pamatováno i na naše zahraniční pracoviště (stálá i dočasná). Nekompromisně se totiž vyžadoval trénink v rozsahu minimálně jedné hodiny denně, což – přes nesporný význam tělovýchovy – způsobovalo ve spojení s ostatními úkoly výrazně nevyváženou situaci.

Rozkaz byl sice směřován do odborné, tělovýchovné oblasti, ale „stimulační a motivační“ opatření – na způsob osvědčeného efektu citovaného RMO č. 50/1990 – měla především personální a finanční charakter. V souhrnném pojetí však rozkaz nebyl autory reálně nastaven, a to se stalo hlavním důvodem pro už uvedené zrušení. Jedním z úkolů RMO bylo i vydat k tělovýchovné problematice NNGŠ, a to bylo v zadaném termínu (původně k 31. 3. 2003) připraveno včetně úspěšného připomínkování na všech předepsaných úrovních. Zrušení rozkazu bylo důvodem i pro zrušení edice tohoto NNGŠ, současně však znamenalo urychlit práci na novém předpise a aktualizovat již dříve rozpracované části.

Nové podmínky

Vznik nového INA ani termín pro jeho vydání nepředstavoval pro nezávisle a předem zpracovávaný předpis, navíc podpořený i ideově odsouhlaseným (byť nevydaným) NNGŠ, významný odborný problém. Protože ani v opakovaném připomínkovém řízení nebyly vzneseny žádné závažné námitky a ministrem obrany byl předpis schválen, dostává se každý kdo je ve služebním poměru v působnosti Ministerstva obrany do zcela nové situace.

Voják se musí rozhodnout a zvolit buď:

- ❑ přijetí požadavků na příslušnou tělesnou výkonnost a pohybové dovednosti za vlastní a jejich co nejlepší plnění spojené se zdravějším stylem života za osobní prestiž – pak přijde i možnost postupu po kariérovém žebříčku nebo,
- ❑ tlak spojený s personální „brzdou“ (finanční stimuly jsou také možné) – nepostačí-li to, může v krajním případě dojít i na propuštění ze služebního poměru [vazba na §§ 17 odst. 2, a 48 písm. e) zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů].

Nejdůležitější opatření v kontrole a hodnocení tělesné přípravy

Cílem změn v kontrole a hodnocení tělesné přípravy je udržování trvalého přehledu o průběhu a efektivitě tělovýchovného procesu (o úrovni tělesné výkonnosti, zdatnosti a celkové připravenosti jednotlivců a jednotek) během celého výcvikového roku. K plnění tohoto cíle by se mělo přihlížet i při rozhodování o umístění k druhům vojsk a do funkcí.

Přezkušovat se nebudou ti vojáci, kteří budou dočasně neschopní ke službě ze zdravotních důvodů, ti, na které je podán návrh na přezkum zdravotní klasifikace nebo na propuštění

ze zdravotních důvodů, ti, kterým je přerušen služební poměr, a konečně ti, kteří budou po vyhlášení personálního rozkazu v období tří měsíců před propuštěním ze služebního poměru.

Z toho vyplývá mj., že automatickým osvobozením od přezkušování z tělesné přípravy už není snížena zdravotní klasifikace. Nelze ponechat zvýhodňování jedné kategorie vojáků před druhou v podmínkách, kdy ke službě musí být nejen odborně, ale i tělesně schopni všichni.

Nezbytné je navyknout si na **správné rozlišování druhů přezkoušení** a chápat jejich úlohu v systému kontroly a hodnocení tělesné připravenosti. Při zachování výročního přezkoušení jako formy zjišťování základních tělesných předpokladů jednotlivce pro další výcvik, je výrazně posílena role přezkoušení jednotek (profesní přezkoušení), které má nesrovnatelně vyšší vypovídací hodnotu pro posouzení tělesné připravenosti jednotek i útvarů.

Hlavní změny:

a) ve výročním přezkoušení jednotlivců:

- ❑ striktně končí 30. 6. a plní úlohu jen prokázání úrovně základních tělesných schopností;
- ❑ ti, kteří budou hodnoceni „nesplnil(a)“ absolvují za stejných podmínek **další přezkoušení** v měsících září – listopad téhož roku spolu s těmi, kteří se nezúčastnili výročního přezkoušení ze zdravotních či jiných důležitých, např. služebních důvodů;
- ❑ **limity pro splnění se vracejí zpět na úroveň požadavků plněných do roku 2000** a nejde tedy o nově „vymyšlené“ drastické požadavky, nýbrž o návrat k výkonům podporujícím aerobní zdatnost organismu;
- ❑ **počet prověřkových disciplín se zvyšuje (vrací) na tři jako před rokem 2000** (opět budou prověřovány základní pohybové schopnosti – síla, vytrvalost a rychlost v kombinaci s obratností) doplněním standardizovaného člunkového běhu na 4x10m s mírně jiným půdorysem tratě, která na rozdíl od dříve užívaného motorického testu 10x10m méně namáhá pohybový aparát;
- ❑ **běh na 12 minut se** z organizačních důvodů zaměňuje **za běh na 2000 m**, požadované limity jsou v nárocích na aerobní vytrvalost srovnatelné;
- ❑ přechází se na jen **dva hodnotící stupně – splnil(a) nebo nesplnil(a)** – k ověření bazální úrovně tělesné výkonnosti je každé jiné hodnocení neopodstatněné, a tím jen formální. Ruší se i povinnost převodů výkonů na body, pro vlastní potřebu, např. vedení rekordů apod. je možné jejich využití (v obodovaných testech) ponechat;
- ❑ **pro celkové hodnocení splnil(a) nesmí být žádná z disciplín nesplněna**, což představuje dotažení myšlenky dosud platných povinných, alespoň minimálních výkonnostních limitů, které byly při zavedení pokrokem, přesto však neodstranily možnost kompenzovat v jedné disciplíně slabé či jen minimální výkony ve druhé;
- ❑ **při vykazování výsledků pro nadřízený stupeň** (od útvaru až po MO) budou velitelé vykazovat konkrétní údaje i o nepřezkoušených s odkazem na důvody (s vírou, že to povede k nápravě stavu a ne k podvodům);
- ❑ výsledky výročního přezkoušení se budou i nadále využívat k personálním účelům podle vyhlášky MO č. 262/1999 Sb. v pozměněném, nově platném znění;

b) další opatření:

- ❑ ve 2. pololetí roku se zavádí **povinné přezkoušení jednotek** orientované více na pohybové dovednosti – tzv. profesní přezkoušení (např. šplh, hod granátem, boj zblízka,

překonávání překážek aj.) – vycházející z vojenské odbornosti a služebního zařazení čili lépe vypovídající o vojákově skutečné profesionalitě;

- ❑ další význam povinného přezkoušení jednotek je v tom, že velitelé budou mít reálný přehled o tělesné připravenosti jednotek jako celků a to umožní objektivně **hodnotit tělesnou připravenost jednotek a útvarů za výcvikový rok z reálných údajů**;
- ❑ dosud se hodnocení muselo převážně spokojit jen s výsledky výročního přezkoušení, ale jeho dosavadní vnímání už bylo zmíněno a nahrazovat jím hodnocení jednotek nemá logiku;
- ❑ **profesní přezkoušení mohou velitelé zařazovat i častěji** a podle cvičené tematiky využívat všechny druhy kontrol výcviku, od těch, které ukládají programy výcviku přes tematické až ke komplexním kontrolám;
- ❑ při plánování těchto kontrol se projeví i kreativita velitelů a tělocvikářů, protože nemusí být shodné u jednotlivých útvarů a nemusí být identické ani mezi jednotkami jednoho útvaru – jediný smysl je v získání reálného přehledu o tělesné připravenosti vycházející z **profilu vycvičeného vojáka a jednotky dané odbornosti a taktického předurčení**;
- ❑ i při splnění podmínek obou povinných prověrek musí být **voják schopen prokázat svou tělesnou připravenost** před kontrolním orgánem **kdykoli v roce**, což by mělo být dostatečným impulzem k zařazení pravidelného tréninku do režimu života vojáka;
- ❑ velitelé jednotek, útvarů i nadřízené stupně mají za povinnost znát a **kontrolovat průběžně úroveň tělesné výkonnosti jednotlivců a připravenosti jednotek** v souvislosti se zaměřením vojenské odbornosti, ve smyslu předpisu Všeob-P-35 a NNGŠ č. 22/1998 Věstníku, s tradičními čtyřmi stupni hodnocení všech testovacích disciplín (u jednotek typu A až 18) + důležité a opomíjené prověřování exaktně neměřitelných pohybových dovedností v boji zblízka, vojenském lezení apod. (např. správné provedení a rychlost, bezpečnost, reakce aj.);
- ❑ tam, kde **velitelé** druhů vojsk či útvarů **vytvoří ještě vlastní testy a normy** (např. cvičení na točnici u letectva, zrychlený přesun na 7 km např. u pzpr v Chrudimi aj.), jich může být ještě více a v rámci vysoké profesionality musí být vojáci schopni plnit všechny.

Závěr

Naplnění záměru nového předpisu může zajistit skutečný vzestup tělesné výkonnosti vojáků, rozvoj jejich základních tělesných schopností (síla, vytrvalost, rychlost a obratnost) stejně jako nezbytných pohybových dovedností (plavání, přesuny včetně lyží, boj zblízka, překonávání přírodních i umělých překážek, skoky, pády, šplh, pohyb a práce s lanem, házení aj.). Efekt vyšší výkonnosti získávané pravidelným a správně prováděným tělesným tréninkem se zákonitě pozitivně promítne i do kvality zdravotního stavu vojáků, a tím i celkové fyzické zdatnosti.

Je ovšem nutné počítat s možným až velmi pravděpodobným, zhruba 1 až 2letým propadem výsledků. Záležet bude na rychlosti změn v myšlení a přístupu všech vojáků. **Pokud se tohoto objektivního faktu vedení rezortu nebo AČR „nezalekne“** – neobviní z přechodně špatného stavu velitele nebo tělocvikáře a při dodržení stanovených pravidel vyčká(!) – **musí přijít úspěch.** I v tomto oboru vojenských činností jde o reformu, která pro své obhájení a dosažení výsledků určitý čas potřebuje!

Jde jen o důsledné uplatnění všech stimulačních (pobídkových) možností, pozitivních (vytvoření dobrých podmínek pro služební tělovýchovu, viditelné ocenění úspěšných aj.)

stejně jako negativních (od krátkodobých impulzů v podobě přiměřeného osobního hodnocení po ztížení kariérních postupů apod.). Zareagují-li ale vojáci i velitelé a vedení AČR adekvátně a rychle, může být tato doba kratší, v optimálních případech by ani nastat nemusela.

Také definitivní a nevratné řešení, tj. hrozbu propuštění ze služebního poměru při opakovaném neplnění nároků na osobní tělesnou výkonnost a zdatnost není třeba vidět jen „černě“. Není-li ve hře jen pohodlí nebo neochota na sobě pracovat, dá se hledat řešení i v přeložení na jinou funkci, k jinému útvaru či zařízení s nižšími požadavky na výkonnost a dovednosti (útvary typu A, B a C, školy, úřady aj.). Přes svou důležitost a zařazení tělesné přípravy mezi hlavní výcvikové předměty, nemusí být na všech funkcích prvořadá tělesná připravenost na úrovni např. výsadkáře.

Domnívám se a věřím opodstatněně, že změny v náhledu na tělesnou výkonnost a zdatnost vojáků i připravenost jednotek a útvarů přinášejí dostatek prostoru k tomu, aby vojáci obecně i jejich velitelé mohli v profesionální armádě sami rozhodovat zda, jak a kde chtějí nebo jsou schopni svou službu plnit.

V rámci služební tělovýchovy se tak dává významný prostor k podpoře zabezpečení bojeschopnosti vojenských profesionálů včetně snahy o rozlišení náročnosti služby podle daného systemizovaného místa. Zůstává jen na vojácích samých, jak se v těchto nových podmínkách budou umět a chtít pohybovat.

A na úplný konec jen malý stesk. Je škoda, že při vzniku důležitých právních dokumentů třeba i pro Sbírku zákonů, není dbáno stejným dílem jako na právní čistotu také na odbornou terminologii oblastí, jichž se obsah týká. Nemělo by se stávat, že např. v uváděném a už zrušeném RMO č. 53/2002 nebo platné vyhlášce MO č. 262/1999 Sb., dojde k užití termínu **fyzická zdatnost** ve spojení s přezkoušením vojáků jen dvěma až třemi výkonnostními testy. Velmi obsažný pojem **zdatnost** snížit na označení **výkonu** podaného v minimu disciplín, kterými se testuje jen úroveň tělesných schopností a pohybových dovedností, je přece jen škoda a po odborné stránce nepřípustné. A svádí to i k deformovanému náhledu na skutečnou tělesnou zdatnost vojáků samých i připravenost armády po tělesné stránce jako celku.

Soupis využité bibliografie:

- ČELIKOVSKÝ, S. a kol. *Antropomotorika pro studující tělesnou výchovu*. Praha: SPN 1990, ISBN 80-04-23248-5.
- Fyzická zdatnost vojáka z povolání*, RMO č. 53 z 18. prosince 2002 Věstníku MO, částka 25/2002.
- „Koncepte výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky.“ *A-report*, zvláštní číslo, MO-AVIS 2002, ISSN 1211-801X.
- „Koncepte výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracovaná na změněný zdrojový rámec.“ *A-report*, č. 24, MO-AVIS 2003, ISSN 1211-801X.
- KONRÁD, A. „Prověřování tělesné výkonnosti aneb rozumíme Nařízení NGŠ AČR č. 5?“ In *Vojenský profesionál* č. 5. Praha: Magnet-Press 1995, s. 18–19. ISSN 1210-3179.
- PETERA, L. *Hodnocení a ovlivňování tělesné zdatnosti vojáků profesionální Armády České republiky*. Kandidátská disertační práce, Praha: FTVS UK, 1993.
- Postup při služebním hodnocení vojáků z povolání a jeho hlediska*, Vyhláška MO č. 262/1999 Sb.
- PRÍVĚTIVÝ, L. „Ohlédnutí za přezkoušením tělesné výkonnosti vojáků z povolání.“ In *Vojenský profesionál* č. 3. Praha: Magnet-Press 1994, s. 23. ISSN 1210-3179.
- PRÍVĚTIVÝ L. „Výroční přezkoušení tělesné výkonnosti v AČR.“ In *Vojenské rozhledy* č. 3, XI (XLIII). Praha: MO-AVIS 2002, s. 171–177. ISSN 1210-3292.
- Sdělení ředitele LPO MO. *Věstník MO* částka 17, Praha, MO 2003.
- Služební tělesná výchova v působnosti Ministerstva obrany*, nepublikováno, pracovní verze služebního předpisu evid. zn. Všeob-P-..., MO ČR, interní materiál VO UK FTVS Praha 2004.
- Tělesná příprava vojenského profesionála*. Závěrečná zpráva vědeckého úkolu č. 217v05-22, Brno, VA Brno 1997.
- Výsledky výročního přezkoušení vojáků z povolání AČR v letech 2000-2003*, nepublikováno, podklady OdTV OS GŠ AČR a VO UK FTVS Praha.

Personální transformace je v demokratické přestavbě totalitní společnosti nejzávažnějším problémem. Zvláště u instituce jakou je armáda jako organizace ozbrojeného násilí. Aktuálně to ukazuje např. situace v Afghánistánu a v Iráku. Složitější může být jen transformace některých složek ministerstva vnitra. Nedojde-li k rozpadu nebo k rozpuštění armády, musí její transformace začít personálními opatřeními. I když se po listopadu 1989 ozvaly hlasy požadující likvidaci armády, nikdy nebyly rozhodující. Za takové situace tedy šlo o stupeň provedení personálních změn.

Situace v Československé lidové armádě

Výběr vojáků z povolání byl jako v každé armádě prováděn přísně výběrově, v socialistických zemích podle třídně politických hledisek. Armáda byla oddána socialistickému státu, sloužila komunistické straně a byla svázána s armádami Varšavské smlouvy, zvláště se Sovětskou armádou. Všichni generálové, 82 % důstojníků a 51 % praporčíků bylo členy KSČ. To bylo i jistou slabinou, protože členství mělo stále formálnější podobu.

Jinak řečeno, vlastnictví důstojnického průkazu, zvláště personální postup, bylo determinováno členstvím v komunistické straně. Proto také po přijetí branného zákona v březnu 1990, který zakazoval vojákům v činné službě členství v politických stranách, nebylo žádným problémem tento legislativní krok realizovat. Konečně podstatná část vojáků v činné službě vystoupila z KSČ již před přijetím tohoto zákona (u některých leteckých útvarů až 70 %). Odpor proti tomuto zákonu se nevyskytl.

Vojáci z povolání byli objektivně v jistém rozporném postavení, na které mnozí z nich poukazují dosud. Někteří byli a jsou dokonce přesvědčeni, že především sloužili myšlence státnosti, tj. československému státu. Není sporu o tom, že na jedné straně tomu tak bylo. Na druhé straně tento stát byl úzce spjat s komunistickým režimem. Tak to také chápala stále větší část občanů, zvláště po roce 1968. Ať už si vojáci z povolání mohli myslet nebo si v současné době myslí, že dominantní pro ně byla služba státu, občané jejich roli většinou chápali jako službu komunistickému režimu. Službu myšlence státnosti musí znovu prokazovat.

Vzhledem k tomu, že podstatná část dospělé mužské populace prošla armádou, byla pro veřejnou politiku obecně zjevná nutnost personální transformace armády jako předpoklad její celkové dlouhodobé přeměny na armádu demokratického státu. K identifikaci této společenské potřeby tedy nebylo nijak třeba analyzovat situaci, nutnost odchodu mnoha vojáků z povolání byla zcela zjevná. Z těchto důvodů bylo především nutné, aby z armády odešli zkompromitovaní vojáci z povolání i občanskí pracovníci, dislokacemi a přemisťováním byly narušeny dosavadní vazby mezi nimi a vytvořil se prostor pro kariéru nejmladších a nezkompromitovaných odborně schopných mladých důstojníků.

Vedení ministerstva obrany již na začátku roku 1990 dosáhlo toho, že nejvíce zkompromitovaní generálové a i někteří důstojníci odešli. A aby odešli i ti, kdo dlouhodobě nechtěli

sloužit a byli přinuceni setrvávat v armádě administrativními cestami (povinnost splnit úvazek, zaplacení náhrady za studium apod.). Jak tyto změny velení armády provedlo, byla jiná věc. V případě nejvyšších funkcionářů šlo v podstatě o generační výměnu a na základě jisté dohody (odchod bez postihů, s ponecháním hodnosti, vyplacením odchodného, plného vojenského důchodu ap.). Celkově však odešla polovina generálů, tj. 77, a přes čtyři tisíce důstojníků. Odešlo však také několik tisíc praporčků, kteří dlouhodobě nechtěli sloužit.

Společenský zájem na personální transformaci armády byl tedy spontánní, založený na empirickém poznání podstatné části populace. Byl zprvu vyjadřován hromadnými sdělovacími prostředky, dále představiteli nové politické moci, zvláště České národní rady a Slovenské národní rady, a konečně pravděpodobně nejvýrazněji bývalými vojáky z povolání, kteří odešli z armády po roce 1948 a zvláště pak po roce 1968, chtěli být rehabilitováni a část z nich usilovala i o reaktivaci.

Z tohoto hlediska je nutné podotknout, že armáda byla federální a jiný byl tlak na personální transformaci v českých zemích a výrazně jiný, liberálnější na Slovensku, kde československá armáda měla vždy vyšší prestiž a služba v ní znamenala i vyšší společenské postavení. Také represivní zásahy proti důstojníkům a praporčků na území Slovenska byly po 21. srpnu 1968 výrazně menší než na ministerstvu obrany v Praze a ve složkách a jednotkách armády dislokováných v českých zemích.

Předpoklady realizace personální transformace

Z tohoto hlediska a s přihlédnutím k profilu armády, a zejména jejího velení a personálního řízení, nebylo možné očekávat, že armáda samotná přijde s racionálními návrhy na personální transformaci armády. Nemluvě již o tom, že se brzy dostala pod tlak a zaujala obrannou pozici před kritikou parlamentu, především branného a bezpečnostního výboru, Sdružení vojenská obroda, Svobodné legie, hromadných sdělovacích prostředků, některých součástí Občanského fóra, politických stran a hnutí, dobrovolných sdružení i jednotlivců. Ne však již tak výrazně prezidenta, vlád a českého a slovenského parlamentu, což bylo mj. proto, že tu nebyly branné a bezpečnostní výbory.

Za této situace nebylo možné očekávat, že dojde **k oficiálnímu vytvoření a vyhlášení koncepce a cílů personální transformace armády, nemluvě již o cílech celkové transformace.** Vedení ministerstva obrany a velení armády víceméně vyšlo vstříc této možnosti vyhlášením zprvu prověrek, které se však vzhledem k profanaci této formy personálního řízení změnily na atestace s důrazem na odborné aspekty, aby se do jejich realizace mohli zapojit i představitelé parlamentu, Sdružení vojenská obroda atd. Kromě příchodu civilistů do velení i jednotek armády to bylo jedním ze zárodků vytvářející se civilní kontroly armády.

Je nutné uvést, že všechny tyto procesy probíhaly v situaci, kdy Československo bylo součástí Varšavské smlouvy a na našem území byla sovětská vojska. Zároveň v souladu s novou vojenskou obrannou doktrínou probíhala reorganizace a s ní spojená redislokace armády, aby nás nikdo nemohl obvinít, že máme rozloženy síly proti konkrétnímu nepříteli. Proto cíle personálních atestací byly realizovány jen zčásti, dokonce došlo i k tomu, že někteří zkompromitovaní vysocí důstojníci byli povyšováni v hodnostech i ve funkcích, dokonce zařazováni do vysokých funkcí na ministerstvo obrany a na generální štáb.

Personální transformace armády probíhala jako mocenský zápas mezi tzv. starými strukturami a představiteli nastupující demokratické společnosti a musela se tak při

absenci optimalizačních personálních postupů objektivně stát zčásti neřízeným personálním procesem se všemi negativními důsledky.

Není sporu, že personální transformace armády je vždy mocenským zápasem, je možné však přijmout taková opatření, která by skutečně optimalizovala personální strukturu, aby nedošlo ani k vnitřnímu a vnějšímu ohrožení, ani ke ztrátám disponibilního lidského potenciálu, na jehož vytváření je vždycky nutno investovat nesmírné finanční a materiální prostředky.

Analýza vývoje personální transformace armády

Personální transformaci armády lze zhruba rozdělit na tři etapy: První trvala zhruba od listopadu 1989 do poloviny roku 1992, kdy se rozhodovalo o rozdělení československého státu. Druhá je spojena s rozdělováním státu po volbách v květnu 1992 až do konce tohoto roku. A konečně třetí trvá od zrodu Armády České republiky 1. 1. 1993 a definitivně skončí zrodem profesionální armády.

V první etapě tedy šlo o personální transformaci armády federální, v druhé o její rozdělení, ve třetí pak o personální transformaci již armády nového českého státu. Je tu třeba připomenout, že armáda na konci první etapy, kdy skončil ve funkci první civilní ministr Luboš Dobrovský a kdy se rozpadal československý stát **byla již do určité míry stabilizačním faktorem a plně se podřizovala demokratickým ústavním a politickým rozhodnutím.**

Pro srovnávání je třeba uvést, že československá armáda měla k 1. lednu 1990 198 145 příslušníků. V orgánech velení, tj. na ministerstvu obrany, generálním štábu a v zabezpečujících útvech bylo 2913 lidí, v pozemním vojsku 125 679, v protivzdušné obraně 22 876, ve vojenském letectvu 21 946, v útvech centrální podřízenosti (tj. průzkumu, spojení, REB, vojenských školách apod.) 16 120, v týlových útvech včetně železničního vojska 5450 a v civilní obraně 3170.

V první etapě personální transformace armády bylo rozhodujícím úkolem personálního řízení posilovat důvěru občanské a vojenské veřejnosti ve velení armády a její velitelský sbor, a to v době, kdy byly vytvářeny nové organizační struktury. Proto do řídicích funkcí a funkcí náčelníků druhů vojsk a služeb a ve školách byla ustanovena řada mladších perspektivních generálů a důstojníků. Změny se týkaly celé armády. Jen za první polovinu roku 1992, tedy vlastně v druhé vlně změn (první proběhla bezprostředně po listopadových událostech na začátku roku 1990), došlo u vojáků z povolání k více jak 14 000 změnám ve funkcích. Tedy za půl roku života armády byla v personálním pohybu více než čtvrtina vojáků z povolání. Podobné procesy předcházely i následovaly, což se promítlo i do vědomí sociálních jistot a interpersonálních vztahů.

Personální řízení výrazně ovlivnil zákon č. 451/1991 Sb. Ustanovení do rozhodujících funkcí a do funkcí plánovaných pro plukovníky bylo totiž podmíněno vydáním osvědčení federálního ministerstva vnitra. Do konce března 1992 bylo vyžádáno 7125 osvědčení, z nichž 1197, tj. 18,02 % bylo pozitivních a bylo je proto nutné personálně řešit.

K tomu je třeba uvést, že třebaže se nový ministr Antonín Baudyš domníval, že tzv. lustrační zákon byl vůči příslušníkům armády příliš měkký, fakta svědčí o něčem jiném. A to nejen pokud jde o počet pozitivních osvědčení, což se dalo u represivní organizace očekávat. Zatímco totiž pokud jde o civilní občany, byli pozitivně lustrováni pouze spolupracovníci StB a spolupracovníků jiných složek bezpečnosti se lustrace netýkaly, pak v armádě se týkala všech, bez ohledu na účel jejich získávání (např. v boji proti šikanování, ztrátě zbraní, krádežím

apod.), protože při neexistenci vojenské policie měla vojenská kontrarozvědka odpovědnost za všechno, co veškerá civilní bezpečnost. Vzhledem k tomu, že zákon platil do konce roku 1996 a po novelizaci platí nadále, měl a zčásti bude mít dál vliv na personální řízení, protože ti, kdo ví nebo se dokonce jen domnívají, že by byli nebo mohli být lustrováni pozitivně, ustanovení do funkcí s plánovanou hodností plukovníka či generála logicky odmítnou. Podobně se to týká i výběru do vyšších vojenských škol a studia v zahraničí.

K 30. 6. 1992 bylo také ukončeno hodnocení vojáků z povolání podle rozkazu ministra obrany č. 38 z roku 1991, označované jako tzv. reatestace. Podle oficiálního hodnocení přispělo pro přesnější kritéria ke konkrétnosti a objektivitě při posuzování výsledků práce a ke zvýšení odpovědnosti zpracovatelů hodnocení. Za hlavní nedostatky bylo označeno malé přizpůsobení obsahu hodnocení konkrétní funkci a zaměňování teoretických předpokladů hodnoceného s kvalitou výkonu jeho funkce.

Personální řízení bylo ovlivňováno nadále i složitostí politických a ekonomických problémů ve společnosti, což působilo na přetrvávající vysoký trend odchodů vojáků z povolání.

Zatímco při vojenském řešení reorganizace a redislokace převládaly řízené personální procesy, společenské vlivy vedly ke spontánním odchodům, tedy k neřízeným personálními změnám, které narušovaly kvalifikační, profesionální a kvalitativní strukturu armády, a to pro odchod schopnějších a perspektivnějších vojáků z povolání. Tyto faktory však pro svou náročnost nebyly podstatněji sledovány, převládla redukce na statistické kvantitativní údaje.

Počet odchodů praporčíků byl stejný jako v předchozích letech, odchody důstojníků početně vzrostly o polovinu, a to především na vlastní žádost z důvodů zvláštního zřetele před splněním závazku (36,4 %). Po splnění závazku odešlo 20,3 % a po splnění podmínek nároku na starobní důchod 20,2 % vojáků z povolání. Přestože odchody byly vyšší u věkově starších důstojníků, projevovala se nadále vysoká fluktuace mladých do 30 let, a to zvláště z řad právě vycházejících absolventů vojenských škol. Bylo tomu mj. i proto, že mnoho mladých mužů šlo do armády kvůli nepřijetí na civilní vysokou školu, tedy z určité nouze. Motivoval je i do určité míry nadprůměrný plat, možnost získat byt, důstojnickou hodnost atd., což se však v mnoha případech stalo jen dočasným motivem, takže velká část takto motivovaných lidí odcházela po skončení podepsaného závazku.

Jak personální pohovory, tak výzkum v březnu 1992 jako hlavní příčiny odchodů z armády označil:

- a) větší možnosti uplatnění schopností v civilním životě,
- b) možnost soukromého podnikání, práce u zahraničních firem,
- c) práce u pohraniční policie,
- d) lukrativní nabídky některým odbornostem např. právníkům a programátorům, možnosti souběžného pracovního poměru v civilu,
- e) nedůvěra v další službu, vyhraněný nezájem o vojenské povolání atd.

U části důstojníků urychlila odchod z armády pozitivní lustrace. Příčinami byly i nespokojenost s výkonem služby v konkrétních funkcích u útvarů, špatné přijetí v nových posádkách, vztahy mezi podřízenými a nadřízenými, zařazování bývalých politických pracovníků a příslušníků vojenské kontrarozvědky ap. Spontánní odchody měly tedy jak vnější, tak i vnitroarmádní příčiny.

Odchody ovlivnila úroveň naplněnosti funkcí, která v letech 1991-92 činila 84 % (bojové útvary 81 %). Velitelů rot bylo před rozdělením armády 93 %, velitelů čet 78 % a výkonných

praporčků 58 %. Naplněnost nebyla jen přímo úměrná počtu odchodů, ale již i výsledkem reorganizačních a redislokačních změn.

Zastavit nepříznivou neřízenou mobilitu bylo možné jen přijetím systémových opatření jako je diferencovaný průběh služby co do délky i nároků na vzdělání, úpravou vstupních a výstupních podmínek, sociálním zajištěním, zvýšením společenské prestiže vojáků z povolání, jejich odpovídajícím odměňováním atd.

Jistých úspěchů bylo dosaženo v legislativě a při vytváření základů koncepce personální práce. Byla schválena novela zákona č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků, jíž se podařilo upravit průběh služby vojáků v souladu s Listinou základních práv a svobod a posílit sociální jistoty vojáků.

V procesu transformace armády bylo dosaženo i výrazných úspěchů při **rehabilitaci bývalých vojáků z povolání** na základě zákona č. 87/1991 Sb. a RMO č. 7/1990, kterou prováděly komise na úrovni ministerstva i krajských vojenských správ a o níž požádalo 11 710 bývalých vojáků z povolání, studentů vojenských škol a občanských pracovníků, kteří byli z Československé armády protiprávně propuštěni v letech 1948 až 1989. Rehabilitováno bylo 9 138 žadatelů, tj. 78 %. Zamítnuto bylo 2 572 žádostí. V rámci rehabilitace bylo jmenováno nebo povýšeno do vyšších hodností 7 451 generálů, důstojníků a praporčků. O úspěšnosti rehabilitací svědčí, že k soudu se odvolalo jen osmáct žadatelů. Reaktivováno bylo 1204 vojáků, z nichž někteří zastávali vysoké funkce jak na ministerstvu obrany (náměstci ministra, náčelníci Vojenského obranného zpravodajství, Inspekce ministra, personalisté atd.) a generálním štábu (vyšší funkcionáři GŠ, personalisté atd.), tak i ve vojscích. Rehabilitace tedy proběhly výrazně organizovaněji než personální transformace armády.

Řešení stranickopolitického aparátu a stranických organizací v armádě

Specifickou součástí personální transformace armády bylo řešení stranickopolitického aparátu a stranických organizací v armádě. Jejich zrušení bylo základním předpokladem demokratizace armády, stejně jako členství vojáků v aktivní službě v politických stranách. Činnost aparátu a stranických organizací byla ukončena dnem 1. ledna 1990, členství v politických stranách branným zákonem v březnu 1990.

Stranickopolitický aparát v československé armádě byl budován od roku 1950 podle sovětských zkušeností. Některé prvky byly již obsaženy v činnosti osvětových důstojníků. Cílem bylo prosazovat zájmy komunistické strany v ozbrojených silách, indoktrinace vojáků komunistickou ideologií a zajištění i určité politické kontroly velitelů a náčelníků. Proto po listopadových událostech byli političtí pracovníci spolu s pracovníky vojenské kontrarozvědky nejkritizovanější složkou armády jak zvnějšku, tak z řad samotné armády. Méně již byli kritice vystaveni personální pracovníci, kteří většinou vykonávali administrativní činnosti (nevztahovalo se na ně jako na pracovníky civilních kádrových útvarů usnesení ÚV KSČ o kádrové a personální práci, které výrazně zvýšilo jejich pravomoci), protože rozhodovací pravomoci v personální činnosti měli velitelé, které nejvíce ovlivňoval stranickopolitický aparát a předsedové a členové výborů stranických organizací. Nejméně byli v centru pozornosti pracovníci zpravodajské služby, která byla podřízena generálnímu štábu.

Analýza však ukázala, že mocenské postavení stranickopolitického aparátu v padesátých a šedesátých letech bylo výraznější, než tomu bylo v letech tzv. normalizace, zvláště v předlistopadovém období. Hledáme-li příčiny těchto změn, nejspíš spočívají ve skuteč-

nosti, že značná část politických pracovníků se angažovala v reformním hnutí šedesátých let. Především šlo o činnost velké skupiny pracovníků Vojenské politické akademie Klementa Gottwalda, která vyvrcholila přijetím Memoranda. Dále pak o skupinu lidí kolem bývalého náčelníka hlavní politické správy ČSLA a později vedoucího branně bezpečnostního výboru ÚV KSČ generála Prchlíka, který se postavil proti okupaci Československa.

Z těchto a mnoha dalších důvodů byly sankce proti politickým pracovníkům na začátku normalizačního období přísnější a masovější než u jiných profesních skupin armády. Propuštěno bylo kolem čtyřiceti procent politických pracovníků. Postupně se také těžiště důvěry mocenských složek strany a státu přeneslo ze stranickopolitického aparátu na velitele a náčelníky. Nasvědčovalo tomu i členství ve volených orgánech strany, v nichž s výjimkou čelných představitelů hlavní politické správy převažovali velitelé z nejrůznějších stupňů velení. Zdá se, že podobně tomu bylo i bezprostředně po 17. listopadu 1989, kdy se proti demokratizačnímu procesu stavěli spíše někteří velitelé než političtí pracovníci.

Výzkumy na začátku roku 1990, kdy se po zrušení stranickopolitického aparátu vytvářely orgány výchovy a kultury, prokázaly ambivalentnost činnosti politických pracovníků. Na jedné straně byli evidentně představiteli politiky komunistické strany v armádě, na druhé straně mnozí z nich vykonávali v mnoha směrech užitečnou práci – např. v kulturně výchovné oblasti, v zajišťování činnosti v osobním volnu vojáků, ve vzdělávací činnosti, v psychologické činnosti, v sociologických výzkumech a zejména při řešení sociálních a osobních problémů vojáků, především v základní službě. Proto také s ustavením orgánů výchovy a kultury souhlasilo vždy kolem 80 % vojáků v základní službě, kdežto jen 50 % vojáků z povolání. Méně pozitivní vztah vojáků z povolání k politickým pracovníkům byl převážně motivován míněním, že výkon funkce ve stranickopolitickém aparátu je spojen s nižší mírou odpovědnosti, pracovního vypětí i potřebné kvalifikace. Hrály tu roli i špatné mezilidské vztahy mezi vojáky z povolání vůbec. I při vědomí rozpornosti faktické činnosti politických pracovníků bylo nutné řešit jejich existenci bez pochyb radikálním způsobem.

V politickém aparátu ČSLA bylo k 31. 12. 1989 plánováno 4 161 míst (na MNO 111, ve vojscích 4 050) a skutečně obsazeno 3 164 (na MNO 103 a ve vojscích 3 061) tedy zhruba tři čtvrtiny. Na úseku výchovy a kultury bylo plánováno jen 2 785 míst (na ministerstvu 60, ve vojscích 2 725), tj. o 1 376 míst, tedy 33 % méně.

Na základě tehdejší personální situace byl úsek doplňován především z řad bývalých politických pracovníků, kteří byli postupně nahrazováni důstojníky jiných odborností, reaktivovanými vojáky z povolání a civilisty. Zatímco k 1. 4. 1990 bylo v aparátu výchovy a kultury 89 % politických pracovníků, k 1. 7. 1990 to již bylo 74 %, k 15. 9. 1990 klesl jejich počet na 71 % a k 1. 3. 1991, kdy již od 1. 12. 1990 existoval úsek sociálních a humanitárních věcí to bylo 48 %, tedy méně než polovina. (Z plánovaných 2 701 míst bylo obsazeno 2 012, z toho 961 bývalými politickými pracovníky.)

Před rozdělením armády bylo v orgánech sociálního řízení plánováno 2 776 míst pro vojáky z povolání a obsazeno 2 174, tj. 78 %. Z celkového počtu vojáků z povolání v ČSA činil počet pracovníků na úseku sociálního řízení 3,8 % (stranickopolitický aparát měl přes 6 %). Čechů bylo 62,4 %, Slováků 35,3 %, jiné národnosti 2,3 %. Vysokoškolské vzdělání mělo 80 % pracovníků (z toho odborné 73 %), středoškolské 20 % (z toho odborné 14,4 %).

Bývalých politických pracovníků bylo 961, z odborných funkcí přešlo 1 006, reaktivovaných 207, z nichž 127 zastávalo vedoucí funkce. V orgánech sociálního řízení pracovalo 42 civilistů.

Z pracovníků sociálního řízení bylo 112 novinářů, 216 pedagogů, 57 vědeckých a výzkumných pracovníků a 149 pracovníků materiálně technického zabezpečení. Na federálním ministerstvu obrany pracovalo na úseku sociálních a humanitárních věcí 14 % bývalých politických pracovníků, v přímo podřízených útvech 3,1 %, tedy celkem 5,7 % politických pracovníků.

Personální složení úseku sociálních a humanitárních věcí se tedy postupně měnilo na základě atestačního řízení, dále novým posuzováním zařazení těch bývalých politických pracovníků, kteří zastávali ve stranickopolitickém aparátu řídicí funkce a současně se žádostmi o převod do úseku z jiných odborností a reaktivací bývalých vojáků z povolání. Tento proces nadále pokračoval. Ke změnám mělo docházet zvláště zařazováním nových absolventů Vysoké vojenské pedagogické školy a přijímáním civilních odborníků. Na úseku sociálních a humanitárních věcí také většinou zůstávali nejmladší političtí pracovníci. Průměrný věk sice činil 35 let, ale byl výrazně zvyšován reaktivovanými důstojníky, kteří byli většinou důchodového věku. Jejich zařazení mělo převážně politickou motivaci, většinou neměli příslušné společenskovední vzdělání. Významnou část politických pracovníků, převážně zkušenějších a jiné původní odbornosti, zařadili velitelé na jiné funkce (dvě třetiny politických pracovníků mělo původně jinou vojenskou odbornost než stranickopolitickou).

Při tvorbě personální struktury úseku sociálních a humanitárních věcí se především vycházelo z požadavků odborné připravenosti, zkušenosti, morálních kvalit a předpokladů zvládnutí funkce. Do řídicích funkcí byli ustaveni převážně reaktivovaní důstojníci a občanství pracovníci. Ti také především zajistili úspěšnost činnosti této nové složky, a to zvláště v péči o vojáky základní služby v procesu reorganizací a reorganizací, kdy velitelé pro obrovský nárůst zvláště organizačních úkolů neměli na výchovu a vedení vojáků čas a někdy chyběl i zájem. Je třeba přitom připomenout, že armáda nadále plnila úkoly stále bojové pohotovosti, zvláště v takových obdobích jako byl odchod sovětských vojsk, rozpad Varšavské smlouvy, události v Kuvajtu, puč v Sovětském svazu ap.

Příčiny odchodu

Bohužel odchody mladých vojáků z povolání z armády byly takového rozsahu, že to ohrozilo její funkčnost. Důvod je jednoduchý: armáda přestávala být pro stále větší počet mladých vojáků z povolání přitažlivá, a proto z ní odcházeli. Nejčastějšími příčinami odchodu byly představy o možnostech výhodnějšího a lepšího uplatnění schopností mimo armádu, za nimiž se skrývala nespokojenost se současnými možnostmi seberealizace v armádě, nemožnost podnikat a nespokojenost se služebním zařazením, tj. vykonávanou funkcí. Dále to bylo nízké finanční ocenění vojenské služby spojené s pocitem nespravedlnosti hodnocení a odměňování, špatná organizace práce jako odraz malé koncepčnosti uskutečňovaných vnitroarmádních změn, špatné mezilidské vztahy, dlouhodobé odloučení od rodiny, nemožnost otevřeně vyslovovat své názory a kritiku, malá sociální jistota, nedostatky v materiálním a technickém zabezpečení života a činnosti jednotek a útvarů, omezování volnosti pohybu pro zajišťování bojové připravenosti a nízká společenská prestiž armády a vojenského povolání. Šlo o problémy dlouhodobě neřešené nebo řešené neúčinnými opatřeními, i když je potvrzovaly i předcházející výzkumy.

V podstatě rovnoměrně byly příčinami odchodu mladých vojáků z povolání z armády reálné podmínky vojenské služby a možnosti uplatnění mimo armádu.

Nebylo reálné předpokládat, že vzniklou nerovnováhu bude možné u většiny dosud sloužících mladých důstojníků a praporčků překonat poukazováním na vyšší mravní hodnoty a za pomoci ještě dostatečně neutvořené profesionální hrdosti. Proto byl předvídan další růst odchodových tendencí, což vývoj plně prokázal. Krátkodobě bylo možno tyto tendence zastavit citlivějším řešením personálních problémů, dlouhodobé řešení však předpokládalo zásadní systémové změny (adekvátní organizační struktura, materiální zajištění činnosti vojsk, modely personálních drah, možnost osobního růstu, změny v systému náboru, výstupní podmínky, reforma vojenského školství, legislativní zabezpečení). To se nepodařilo.

Chceme-li zhodnotit výsledky personálního řízení před rozdělením armády, kdy odešel první civilní ministr obrany Luboš Dobrovský, je nutné především konstatovat: odešli hlavní zkompromitovaní představitelé armády (k 1. 9. 1990 již 77, tj. polovina generálů, i polovina bývalých politických pracovníků, především vedoucích pracovníků stranicko-politických orgánů). Došlo k výrazné redukci bývalých pracovníků vojenské kontrarozvědky, z nichž jen část zůstala v novém vojenském obranném zpravodajství nebo přešla do nové vojenské policie, odešli nespokojení vojáci z povolání (k témuž datu 9 380 důstojníků a praporčků), nastoupilo více než tisíc rehabilitovaných vojáků z povolání, došlo k částečné reorganizaci a redislokaci armády, byla zkrácena vojenská základní služba na osmáct měsíců a začalo se měnit využití a kultivace lidského potenciálu v armádě.

I tento stav však mnohé radikály neuspokojoval. Je jisté, že se mohlo postupovat výrazněji. Problémem však je, jak dalece by byla narušena funkčnost armády při realizaci náročných úkolů, které armáda měla, zvláště redislokace a reorganizace. Nemluvě již o tom, že personální změny, zvláště v rodící se demokratické společnosti, je nutno dělat uvážlivě, protože jejich následkem může být vážné narušení sociálního zázemí celkové transformace.

Druhá etapa transformace

Před rozdělením federální armády sloužilo v ČSA k 1. 9. 1992 celkem 55 291 vojáků z povolání a 69 091 občanských pracovníků. Funkce plánované pro důstojníky byly obsazeny na 84,1 % a pro praporčíky na 67,5 %. Na federálním ministerstvu obrany bylo zařazeno 1145 generálů a důstojníků, tj. 82,7 % plánovaných počtů. Velitelství svazů byly naplněny na 82,9 % a bojové útvary na 74,4 %. Byl tu tedy patrný starý nešvar, že armáda se doplňovala především shora, bez ohledu na potřeby bojových útvarů.

Z důstojníků mělo 66,6 % vysokoškolské a z praporčků 78,1 % středoškolské vzdělání. Rozhodující místa na vyšších štábech byla obsazena důstojníky s předepsaným vzděláním a praxí. Průměrný věk důstojníků činil 37,1 roku (9,2 % bylo starší 50 let), praporčků 29,2 roku (54,8 % bylo mladších 25 let). Na ministerstvu obrany a generálním štábu bylo 28,1 % generálů a důstojníků starších 51 let.

Plán náboru do vojenských škol byl v letech 1991 a 1992 splněn v průměru na 80 %. Byly tu tedy již jisté problémy se zájmem o vojenské povolání, ale ještě ne příliš kritické, zvláště vezmeme-li v úvahu, že se výrazně zpřísnila kritéria výběru do vojenských škol. Byla přijata zásada, že raději méně studentů a posluchačů než špatných, kteří nakonec stejně odejdou.

Vzhledem k rozdělení armády bylo důležité národnostní složení vojáků z povolání. České národnosti bylo 62,8 % důstojníků a 62,3 % praporčků. Slovenské národnosti pak 34,8 % důstojníků a 35,5 % praporčků. Národnostní složení tedy bylo proporciální. V České republice

vykonávalo službu 8 685 vojáků z povolání slovenské národnosti a ve Slovenské republice 2 580 vojáků z povolání české národnosti. Zde byla patrná výrazná asymetrie, která byla podmíněna vyšší dislokací vojsk na západní hranici, tedy v českých zemích. 64,4 % důstojníků slovenské národnosti sloužících v České republice mělo manželku české národnosti, 75 % důstojníků české národnosti sloužících ve Slovenské republice pak manželku slovenské národnosti. Obdobná situace byla také u praporčíků. Jistá asymetrie tu opět byla dána skutečností, že převážná část vojenských škol, zvláště středních, byla dislokována na Slovensku, tedy v jistém zázemí, a část absolventů odtud měla manželky, protože tu byli ve věku, kdy se převážně uzavírají vážné vzájemné vztahy.

Celkově lze konstatovat, že československá armáda měla před svým rozdělením v podstatě v základních sledovaných parametrech požadované kvality, tj. stupeň dosaženého vzdělání, věk i proporciální národnostní složení. I za této poměrně pozitivní situace čekal československou armádu nesmírně složitý úkol – rozdělení na dvě samostatné armády.

Rozdělení armády

Program opatření vlády České a Slovenské Republiky proti živelnému a neústavnímu zániku federace a proti případnému riziku vyvolávání konfliktů mezi občany v souvislosti s řešením státoprávních otázek z poloviny října 1992 předpokládal řídit se v oblasti obrany do konce roku 1992 platnými ústavními a dalšími obecně závaznými právními předpisy ČSFR, normativními právními akty prezidenta ČSFR a federálního ministerstva obrany a vnitrozemskými předpisy federálního ministerstva obrany. Dále se počítalo s tím zachovat kontinuitu služebního poměru vojáka z povolání včetně zápočtu vojenské služby v Čs. armádě do doby služby v republikové armádě.

Situace byla o to složitější, že již redislokace vojsk v duchu nové vojenské doktríny ovlivnila život vojáků z povolání. Jen jedna pětina přemístěných se stěhovala. Zhoršila se možnost umístit děti do předškolních zařízení a vyšších stupňů škol. Rozdělení armády zvláště tíživě ovlivnilo smíšená manželství, kterých bylo 9 500, tj. asi pětina. Odhadovalo se, že s dětmi a příbuznými negativně zasáhne do života 35 až 40 tisíc lidí.

V celé sedmdesátileté historii čs. armády je patrné, že vznikla jako instituce pro národy a národnosti československého státu společná. Ve vědomí vojáků vždy převládaly ideje jejich vzájemné sounáležitosti. Přisahali společnému státu a osvojili se federalistické vědomí. Existovalo jisté nebezpečí, že zmizí-li toto federalistické vědomí, oživí se vědomí národní, které může přerůst v nacionalismus, se všemi jeho průvodními znaky. Situace byla o to složitější, že v žádné jiné instituci nebyl do takové míry pěstován duch společného státu jako v armádě. Konečně armáda je sama svou podstatou určena a vytvářena na principech nedotknutelnosti její celistvosti.

Vojenští sociologové dospěli k závěru, že přestože jsou vojáci loajální občanské společnosti, představuje pro ně rozdělení státu ztrátu hodnoty zásadního významu, pro mnohé nesrovnatelně významnějšího než byla stranická příslušnost a komunistické přesvědčení. Toho se zbavovali poměrně bez větších problémů.

Armáda pro svůj nejen federální charakter, ale i federální vědomí jejích příslušníků možný rozpad jednotného státu nepodcenila a včas analyzovala vzniklou situaci a anticipovala důsledky případného rozdělení ČSFR. Studie vycházely z vědomí, že unitární podoba státu se přežila a je nutno vytvořit novou podobu společného státu. To se v polistopadovém období

nepodařilo. Nejsilnější zátěží byli vystaveni vojáci slovenské národnosti. Jednak pro vazby s českým prostředím a jednak pro kolující desinformace o jejich možném propuštění, resp. omezení kariéry.

Při dělení armády bylo z personálního hlediska nejdůležitější:

1. **Zajistit svobodné rozhodování každého vojáka z povolání a občanského zaměstnance o své státní příslušnosti a uspokojit zájem o vojenskou službu v té které republice.**
2. **Provést nové rozmístění lidí tak, aby kromě uspokojení jejich představ vznikaly kvalifikované vojenské struktury a nedocházelo ke zbytečným odchodům vojenských odborníků. Aby tak dosavadní zkušenost a dobrá kvalifikace velitelského sboru se neztratila a organizovaně přešla do nově konstituovaných armád.**

Tyto dva cíle měly být a byly zabezpečeny legislativními akty, mezistátními, mezirezortními a mezioborovými smlouvami. Těžiště bylo v zajištění kontinuity služebního poměru. Rozhodující byla znalost konkrétních představ lidí. V průzkumu na začátku října 1992 sdělilo své předběžné rozhodnutí 9 333 vojáků z povolání (z předpokládaných 12 265), což bylo 16,9 % z celkového počtu vojáků z povolání (7 183 sloužících v České republice a 2 150 sloužících ve Slovenské republice). Z hlediska národnostní skladby byli na teritoriu České republiky nejpočetněji zastoupeni vojáci slovenské národnosti, jichž bylo 5 973, tj. 68,8 % z celkového počtu 8 685 vojáků slovenské národnosti konajících službu na území České republiky (z ostatních národností se vyjádřilo 752 vojáků české, 319 maďarské a 139 vojáků jiné národnosti). Na území Slovenska byli nejpočetněji zastoupeni vojáci české národnosti, jichž bylo 1 474, tj. 57,1 % z celkového počtu 2 580 vojáků z povolání české národnosti, konajících službu ve Slovenské republice (z ostatních národností se vyjádřilo 180 slovenské, 407 vojáků maďarské a 89 jiné národnosti).

Z vojáků, vyjádřivších své předběžné rozhodnutí, chtělo nadále setrvat ve služebním poměru 8 332 (z toho v České republice 6 305 a na území Slovenské republiky 2 027) a 1 001 uvažovalo ukončit služební poměr (z toho v České republice 878 a ve Slovenské republice 123). **Už z toho bylo patrné, že vytyčené cíle se těžko podaří splnit a že rozdělení armády přispěje k prohloubení neřízeného personálního procesu.**

Hlubší rozbor totiž ukázal, že realizace zjištěných vyjádření vojáků bude znamenat:

1. Snížení naplněnosti české armády zhruba o 3 %, tedy na 74 %, ale u letectva a PVO o 4,3 %, tj. na 75,5 %. (A to již zde neuvádíme narušení struktury vojenských odborností.)
2. Zvýšení naplněnosti útvarů slovenské armády o zhruba 3,5 % na 84,5 %, ale u letectva a PVO o 13,3 % na 92,6 %.

Bylo patrné, že počet vojáků uvažujících o propuštění ze služebního poměru zvýší každoroční počet propouštěných vojáků na vlastní žádost, což je negativní zvláště z hlediska kvalitativního složení. Nemluvě již o tom, že nejpočetnější skupinu vojáků z povolání uvažujících o službě v armádě na území druhé republiky tvořili vojáci ve věku do třiceti let, kteří v místě služebního zařazení dosud nezakotvili.

I nadále mělo zájem konat službu na území České republiky 7438 vojáků z povolání slovenské národnosti a na území Slovenské republiky 1998 vojáků z povolání české národnosti.

Očekávaly se problémy s odpovídajícím umístěním vojáků z povolání sloužících na ministerstvu obrany (55 generálů a důstojníků) a velitelství svazů a svazů z území České republiky, kteří projevíli zájem o službu ve slovenské armádě. Složitá situace se předpokládala ve vojenském školství, které bylo dislokováno zvláště na Slovensku.

Uspokojit zájem značného počtu vojáků z povolání konat službu na území druhé republiky předpokládalo komplexně řešit vše, co s tím souvisí – zvýšené náklady na cestovné za rodinami, možnost pohybu vojáků mezi republikami, řešení bytové situace atd.

Velení armády ujišťovalo, že v tvořící se české armádě bude základem perspektiv vojáků z povolání jejich odbornost, praktické výsledky a důvěra vojenských kolektivů, které řídí. Byly odsouzeny negativní zvěsti narušující sociální jistoty, že budou plošně propouštěni určité kategorie vojáků z povolání jako např. političtí pracovníci, příslušníci VKR, reaktivovaní, staří, jiné národnosti apod. Nepředpokládalo se vážnější snižování počtů, i když se připouštěla možnost změny tohoto předpokladu zásadním politickým rozhodnutím.

Předpoklad, že pro „federální“ myšlení převažující části vojáků z povolání budou problémy s rozdělením armády, se nenaplnil. Armáda jej provedla jako řadu předcházejících opatření profesionálně. Neprokázalo se také, že vznikne řada problémů po rozdělení armády. Nejen občané, ale i vojáci se s tímto faktem převážně vypořádali. I když toto rozdělení bude stigmatizující událostí naší historie.

Rozdělením armády došlo k jistému personálnímu oslabení armády, ne však v předpokládaném rozsahu. Zatím většina Slováků Armádě České republiky a většina Čechů v Armádě Slovenské republiky slouží bez vážnějších problémů, a to s výjimkou některých problémů na vyšších vojenských funkcích. Na druhé straně rozdělením armády se podařilo eliminovat některé vzájemné personální vazby, které se vytvářely na národnostním základě.

Problémy nastaly teprve poté, protože se nepodařilo dodržet sliby, které velení armády při jejím rozdělování dalo, a to zvláště pokud jde o dodržení plánovaných počtů a rozhodování o personálních otázkách na základě manifestovaných kritérií.

Třetí etapa transformace

Třetí etapa personální transformace armády je spojena se zrodem Armády České republiky. Zároveň je poznamenána příchodem nového ministra obrany Antona Baudyše, jehož nástup bylo možno charakterizovat jako spíše destruktivní než konstruktivní program. Již samotný začátek výkonu funkce byl svým způsobem typický, protože označil všechny vojáky z povolání za vlastizrádce. Kritériem úspěšnosti pro něho nebyly tak podstatné věci pro armádu jako je úroveň výcviku, bojové pohotovosti, zbraňových systémů a techniky, kázně, vystupování vojáků, vzájemných vztahů mezi jednotlivými kategoriemi vojáků, úroveň participativní demokracie při řízení, ale spíše okrajové věci.

Dalším krokem ministra Baudyše bylo vyhlášení nového mimořádného hodnocení. Tedy formy používané v totalitním režimu, která se již v případě armády ve formě atestací a reatestací po listopadu 1989 dvakrát i zprofanovala. Nebyl důvod, aby se tak nestalo potřeť, což se také stalo, protože hodnocení velmi vážně přispělo k prohloubení sociálních nejistot vojáků z povolání, což se nemohlo neprojevit v jejich dalších spontánních odchodech a sekundárně ve snížení zájmu o vojenskou povolání. Přesto toto mimořádná hodnocení muselo podle prvních předpokladů 24 568 generálů a důstojníků absolvovat. Část se jim však vyhnula

a raději odešla do zálohy (např. již z prvních 1 620 hodnocených nejvyšších funkcionářů odmítlo hodnocení 97).

Mimořádné hodnocení důstojníků a generálů AČR proběhlo podle rozkazu ministra obrany ze dne 11. 5. 1993 v době od 17. 5. 1993 do 10. 12. 1993. Cílem bylo objektivně zhodnotit úroveň a obsah vzdělání, předchozí průběh služby, výkon funkce a posoudit možnosti využití hodnoceného důstojníka či generála v armádě. Podle názoru Ministerstva obrany tímto hodnocením byli důstojníci posouzeni po stránce odborné a morální tak, aby mohli být správně zařazeni ve struktuře armády nebo z armády odešli. V rozporu s prvními předpoklady se nakonec z celkového počtu 26 271 důstojníků zúčastnilo 22 563, tj. 85,9 %.

Z hodnocených mělo předpoklady pro službu v armádě 22 503, tj. 99,7 %. Neprošlo tedy 60 důstojníků, což i laika přivádí do rozpaků, proč bylo jako vnitřní záležitost armády realizováno.

Výsledkem hodnocení dále bylo, že 79,2 % hodnocených je schopno zastávat současnou funkci, 16,5 % vyšší funkci, 1,8 % stejnou funkci v jiné odbornosti, 1,2 % vyšší funkci v jiné odbornosti, 1,0 % je nezpůsobilých zastávat současnou funkci a 0,3 % nemá předpoklady pro službu v AČR.

Hodnocení nebyli důstojníci a generálové, kteří již obdrželi rozkaz o propuštění nebo sami požádali o propuštění, jichž bylo 3 178. Tvrzení, že mezi nimi bylo mnoho těch, kdo by mimořádným hodnocením neprošli, nebylo prokázáno.

Opět se nepodařilo zastavit odchod důstojníků na nejnižších funkcích. Na vlastní žádost nebo po splnění závazku odešlo 122 velitelů čet a 130 velitelů rot. Do třiceti let opět odešlo 464 důstojníků. Z jednotlivých odborností nejvíce odešlo pilotů, spojařů a z úseku sociálního řízení, který byl v podstatě zrušen.

Ministerstvo obrany předpokládalo, že transformace armády do konce roku 1995 bude nevyhnutelně spojena s dalším snížením počtů, zejména důstojníků. Kritériem měla být především odborná kvalifikace a profesní kompetentnost. Měla přitom být definována nezbytnost odchodu vojáků po splnění nároku na důchod, při závažném snížení zdravotní kvalifikace a po splnění věkové hranice, resp. závazku. K tomu měly sloužit i výsledky mimořádného hodnocení.

Z tohoto hlediska je ovšem překvapující, že předpoklady pro zastávání vyšší funkce byly zjištěny jen zhruba u sedminy generálů a důstojníků. Pokud by totiž měl být splněn záměr a počet důstojníků snížen na deset tisíc, muselo by v brzkém období odejít cca dvanáct tisíc důstojníků a byla otázka, jak daleko by byly zajištěny potřeby vertikální mobility.

O složitosti personální situace svědčí, že zatímco při mimořádném hodnocení měla armáda jen 647 podporučíků, 2088 poručíků, 3862 nadporučíků a 4691 kapitánů, pak majorů bylo 5991, podplukovníků 7100 a plukovníků 1842 (generálů 50). Ve věku do třiceti let bylo jen 6833 důstojníků, kdežto ve věku od 31 do 45 let bylo 14 273 důstojníků a starších 45 let pak 5165 důstojníků. (Naproti tomu např. z 1,7 miliónu amerických vojáků je pouze pět tisíc starších padesáti let, u nás je jich na 88tisícovou armádu 2588, tj. více než polovina; 144 je dokonce starších šedesáti let.) Dvě třetiny důstojníků mělo vysokoškolské a vyšší vzdělání, třetina maturitu, jen 519 důstojníků střední vzdělání bez maturity nebo pouze základní vzdělání. V AČR sloužilo 3986 důstojníků slovenské národnosti, 229 maďarské, 55 ukrajinské a 51 polské. Zhruba desetina důstojníků měla zdravotní omezení.

V roce 1993 bylo z Armády České republiky propuštěno 18 generálů a 4275 důstojníků, z toho dvě třetiny (1996, tj. 64,9 %) v hodnosti majora a vyšší. Tedy v této pro-

fesní skupině šlo o výraznější personální pohyb než tomu bylo v roce 1990. Za rok o půl existence AČR se snížily počty armády o 17 756 osob, což ministra vedlo k tvrzení, že AČR dosáhne bez větších problémů plánovaného počtu 65 tisíc osob ještě před koncem roku 1995. Bohužel neuvedl, jak je funkčnost armády zajištěna příslušnou strukturou vojenských odborností.

Ke zkrácení vojenské základní služby ministr obrany uvedl: „*Přechod na dvanáctiměsíční základní službu si vyžádal novou koncepci výcviku. První zkušenosti z tohoto výcviku již ukazují na nutnost profesionalizovat některé funkce, které doposud vykonávají vojáci základní služby. Jde o funkce vyžadující dlouhodobou speciální přípravu, jako jsou velitelé družstev, operátoři, obsluhy speciálních zařízení a řidiči těžké techniky.*“

Toto konstatování bylo jen matením veřejnosti. Ještě před přijetím tohoto vysloveně politického rozhodnutí vojenští odborníci upozorňovali na ukvapenost podobného kroku, který se projevil nejen v nižší míře vycvičenosti vojáků, ale i ve vyšším počtu mimořádných událostí.

Dalším vážným problémem se stala skutečnost, že i přes celkovou transformaci armády byla naplněna vojáky z povolání pouze na 67 %. Ministr musel odolat tlaku parlamentu, zvláště některých radikálních členů branného a bezpečnostního výboru, aby plošně propustil některé kategorie vojáků z povolání, zvláště politické pracovníky, protože jimi měl do značné míry obsazeny výrazně deficitní funkce velitelů rot a čet (do těchto funkcí se vrátili nebo do nich byli ustaveni např. uvolnění předsedové plukovních výborů SSM nebo jiní svazáčtí funkcionáři).

Paradoxně tak došlo k situaci, že personální krizi na nejnižších stupních velení zachraňují bývalí političtí pracovníci, za něž je minimální náhrada (malý počet absolventů vojenských škol na tyto funkce, jejich častý odchod bezprostředně po vyřazení - v roce 1993 odešlo 4 622 důstojníků, k 1. 5. 1994 dalších 1008 důstojníků, přírůstek za rok 1994 činil 46 důstojníků, 157 praporčíků a 397 poddůstojníků – bohužel převážně v jednotkách UNPROFOR, kteří po skončení své mise převážně z armády měli odejít).

V AČR sloužilo k 1. 6. 1994 celkem 31 156 vojáků z povolání. Nábory do vojenských škol byly hluboce pod padesáti procenty, do vojenské lékařské akademie např. přihlásilo jen 20 % plánovaných počtů (nastoupilo jen 9). Ve vojenských školách studovalo pouze 1560 posluchačů pro důstojnické funkce, 1345 pro praporčícké a 434 byla ve vojenských gymnáziích, které se však rušila. Ministerstvo obrany za této situace souhlasilo s návratem některých vojáků z povolání do 35 let, kteří z armády odešli, avšak s absurdní podmínkou, že budou přijati v hodnosti o stupeň nižší.

Závěr

Je patrné, že třetí etapa polistopadové transformace armády probíhala s nejvážnějšími defekty, a to především pro pokračující neřízený personální proces, který prohluboval sociální nejistoty vojáků z povolání, vedl k jejich spontánním odchodům, které narušovaly odbornou kvalifikační strukturu armády, zvláště obsazování nejnižších velitelských funkcí. Sekundárně vedly k prohloubení nezájmu o vojenské povolání, jak to signalizovalo výrazné nenaplnění plánovaných míst ve vojenských školách, zatímco v letech 1991 a 1992 se dařilo plnit nábor na daleko vyšší počet míst na 80 %, bylo to pro daleko nižší počty pod 40 %. Proto se jako krátkozraké ukazovalo rušení vojenských gymnázií.

O menší úspěšnosti přijaté a realizované organizační struktury armády svědčila naplněnost jen ze 67 %, ačkoliv v předchozích letech to bylo 84 % a v období rozdělování armády 78 %. Navíc dále bytnělo ministerstvo obrany, které s podřízenými součástmi mělo plánováno na současnou 88tisícovou armádu 3,5 tisíce míst, ačkoliv na začátku roku 1990 počítala téměř dvousettisícová armáda pro své ministerstvo, generální štáb a přímo podřízené součásti jen s 2913 plánovanými místy.

Personální transformace armády probíhala jako mocenský zápas, který zcela objektivně musel být neřízeným procesem a měl své logické důsledky: sociální nejistotu vojáků z povolání, jejich spontánní odchody, narušení kvalifikační struktury velitelského sboru, chronické nenaplnění plánovaných počtů, nesplnění předpokladů v profesionalizaci armády, odchod kvalifikovanějších, setrvávání polokvalifikovaných (mj. čekajících na lepší výstupní podmínky) a příchod nekvalifikovaných laiků, sekundárně nezám o vojenské povolání, jaké armáda dosud nezažila.

Na druhé straně se armádě podařilo provést na začátku 90. let v souladu s vojenskou obrannou doktrínou rozsáhlou reorganizaci a redislokaci, zajistit velmi profesionálně své rozdělení a plnit dobře úkoly v rámci UNPROFOR.

Do budoucnosti zůstávalo jako kritické nekonzistentní složení velitelského sboru, neřešení přechodu od modelu celoživotního vojenského povolání a prohlubující se nezám o vojenské povolání. Řešení důsledků tohoto neřízeného personálního procesu bylo a ještě bude pro společnost finančně velmi náročné. Přitom neexistovalo nebezpečí z prodlení, protože armáda se ve všech fázích polistopadového vývoje chovala loajálně, mnohdy až konformně, bez patřičného profesionálního sebevědomí.

Tato situace do značné míry jistě i přispěla k odvolání ministra obrany Antonína Baudyše a později i ředitele personální správy. Nový ministr obrany byl v nelehké situaci, protože stále ještě musel mj. čelit požadavkům na plošné řešení personálních problémů, což by jen urychlilo potenciální personální kolaps.

Tak tedy vypadala několikaletá polistopadová personální transformace armády, jejíž důsledky pociťuje armáda dodnes. Mohou být překonány jen úspěšnou profesionalizací.

Generálmajor ve výslužbě Karel Alex Pospíchal

* 23. března 1913

Narodil se 23. března 1913 v Dačicích na Moravě. Po ukončení základní školy nastoupil do učení u firmy Baťa a vystudoval obchodní školu ve Znojmě. V roce 1935 nastoupil vojenskou základní službu u pěšího pluku v Uherském Hradišti. Po vykonání vojenské přísahy absolvoval školu pro odborný dorost letectva při Vojenském leteckém učilišti v Prostějově. Po jejím absolvování v roce 1937 byl přeložen k sedmé letce 2. leteckého pluku v Olomouci. Dnes je mu vlastně přes jednadevadesát let, přesto vzpomíná s velkým humorem na to, jak

poprvé letěl v letadle, s instruktorem poručíkem Korcem, který mu tehdy řekl: „Dávej bacha, hřbitov máme pod sebou,“ protože přímo na konci rozjezdové dráhy byl hřbitov. Stejná rozjezdová dráha se hřbitovem byla i na letišti v Prostějově.

Po obsazení Československa byl z letectva propuštěn, odjel do Zlína a nastoupil u proslulé obuvnické firmy Baťa. A protože měl jako účetní na starosti francouzskou Indočínu, působil na konci třicátých let na Dálném východě, hlavně v Singapuru a Saigonu. Rozhodl se, že ve stále kritičtější mezinárodní situaci bude nejrozumnější odjet do Kanady. Přicestoval však nakonec do Francie a týden před vypuknutím druhé světové války se ocitl v Marseille. Pak odjel do Paříže, kde stále pracoval pro firmu Baťa.

Jednou se v jeho kanceláři objevili piloti od Bati, Valášek a Kocveld. Společně pak odjeli vlakem do Adge, na rozdíl od našich vojáků, kteří museli projít strastiplnou cestou z Československa přes Polsko a Balkán do Francie. Jeho zápis do československé zahraniční armády učiněný v Agde ve Francii nese datum 15. května 1940. Byl zařazen u československé letecké skupiny na základně v Bordeaux.

K letcům do Anglie se dostal už o měsíc a několik dní později, 24. června stejného roku. Zařazen byl k britskému královskému letectvu (RAF - Royal Air Force), které stálo před nejtěžší zkouškou své historie: obranou britských ostrovů.

Od roku 1941 sloužil v hodnosti seržanta u 311. bombardovací perutě, jako druhý pilot v jedné z nejslavnějších jednotek ve které za druhé světové války českoslovenští piloti létali na letounech Wellington. V rámci Bomber Command podnikal noční bombardovací nálety na Německo a okupovaná území. V dubnu 1942 byla peruť přesunuta do podřízenosti Coastal Command, v jehož rámci prováděla protiponorkové hlídkové lety nad Biskajským zálivem v bitvě o Atlantik. Až do 25. 9. 1942, kdy dokončil svůj první operační turnus, vykonal celkem 30 bojových akcí. Byl povýšen do nejnižší důstojnické hodnosti Pilot Officer (poručík).

Uchovává v paměti vynikajícího pilota Aloise Šišku, který byl Němci sestřelen, i jakou měl obrovskou radost, když se dozvěděl, že tento pilot přežil. V létě 1943 byl Karel Pospíchal přemístěn k 41. letecké skupině. V době od 1. 11. 1943 do 22. 1. 1944 absolvoval výcvik

na letouny Liberator ve funkci kapitána letounu u 111. operačně výcvikové jednotky na Bahamských ostrovech. V roce 1944 byl opět přemístěn k 311. československé bombardovací peruti. V dalších protipornokových akcích nad Severním a Norským mořem vykonal dalších 20 bojových letů (celkem tedy 50 bojových letů).

Osudným se mu stal 29. říjen 1944, kdy byl zraněn ve Skotsku při letecké nehodě, kdy nedlouho po startu se jeho liberator zřítil k zemi. Zahynulo pět lidí a čtyři byli zraněni. Karel Pospíchal si na tuto událost i po letech velmi dobře vzpomíná:

„Najednou jsme dostali rozkaz, že v Norsku zůstala jedna německá ponorka ve fjordu a nemohla se dostat na širé moře kvůli odlivu. Byly vybrány tři nejstarší posádky esquadrony, já jsem byl mezi nimi, byl tam ještě Pavelka a vrchní střelec Košťál. Počasí bylo nepříznivé, pršelo a my jsme brali kurz na maják, který byl v moři. Počasí se zhoršilo a navigátor mi dal kurz příliš blízko skotského pobřeží. Dostal jsem se do vzduchoprázdného prostoru, propadli jsme dolů, než jsem to srovnal, tak jsem chytil levým křídlem o zem a letadlo se roztrhlo, začalo hořet. Díky Bohu, že jsem nebyl připoután - a nikdo do dneška mě nepřesvědčí, že musím být v autě připoután pásy - tak jsem z letounu vypadl na zem. Druhý pilot vypadl také ven, a kromě toho, že ztratil botu a měl jen povrchní zranění, se mu vcelku nic nestalo. Na rukou jsem měl rukavice, které mi začaly hořet a které jsem strhnul dolů. Vrchní střelec Košťál na mě křičel Karle!, tak jsem vyskočil a rozběhl se k eroplánu, nevěděl jsem co mi je. Po pár skocích jsem se přesunul na zem a pak jsem upadl. Pomohl jsem radiotelegrafistovi Šáchovi ven z letounu. Nejhorší na tom byl Košťál, který vyskočil z hořící věže a měl vážné popáleniny obou rukou. Přišli jsme do úžlabiny a v tom letoun vybuchnul a byl konec. Měl jsem vážné zranění tří krčních obratlů a obratlů na zádech. Od té doby jsem přestal létat...“

Když skončila válka a odjíždělo se do Prahy, byl Karel Pospíchal stále v nemocnici. Lékaři nedoporučili, aby byl z nemocnice propuštěn. Po válce nadále sloužil u čs. letectva, 1. května 1945 byl přemístěn k RAF Czech Depot a 20. prosince téhož roku byl z RAF Czech Section propuštěn a přemístěn k náhradnímu tělesu čs. letectva. Dne 23. května 1946 byl propuštěn mimo vojenskou činnou službu v hodnosti nadporučíka. Protože viděl, jak se politická situace v Československu vyvíjí, požádal o britské občanství. Státní občanství dostal v roce 1947. Nikdy nezapomene na slyšení před porotou, která o jeho žádosti rozhodovala.

„Přišel jsem před ně, bylo to poskládané ze všech oblastí anglické armády. První squadron leader (letecký velitel, major), který mne viděl, mne přivítal slovy: Jaká byla včera party? Já mu řekl výborná. No a bylo to, další dotazy nikdo neměl,“ vypráví s úsměvem pilot.

V Anglii aktivně pracoval ve Svazu letců svobodného Československa v Londýně jako jeho předseda i jednatel. V roce 1991, po pádu komunistického režimu, byl povýšen do hodnosti plukovníka, o tři roky později, 1. července 1994, byl jmenován generálmajorem ve výslužbě.

„To je naše pamětní medaile Svazu letců svobodného Československa v Anglii, která byla vydána v roce 1948, je číslovaná a bylo jich vydáno jen 200 kusů. Udělujeme ji těm nejvýznamnějším osobnostem ...“ Tato slova pronesl generálmajor Karel Alex Pospíchal, když předával 27. září 2004 pamětní medaili ministru obrany JUDr. Karlu Kühnlovi.

Do své vlasti tento veterán druhé světové války a pilot 311. perutě RAF přijel společně se svou paní Katarínou začátkem září letošního roku na léčebný pobyt v lázních Luhačovice. Po jeho návratu do Prahy jsme se krátce sešli.

Plk. v zál. Petr Majer

VOJÁCI SPOLEČNĚ

Mediaální platforma ASOCIACE „Vojáci společně“

*Sdružení domácího odboje a partyzánů ČR * Sdružení zahraničních letců * Sdružení zahraničních letců-východ * Svaz civilní obrany ČR * Svaz letců ČR * Svaz pomocných technických praporů-vojenských táborů nucených prací * Svaz vojáků v záloze ČR * Svaz vojáků z povolání AČR * Unie armádních sportovních klubů ČR * Vojenské sdružení rehabilitovaných * Vojenská sekce Konfederace politických vězňů * Vojenský klub myslivosti*

Vážení čtenáři,

počátek a první polovina letošního roku byla z pohledu činnosti Asociace „Vojáci společně“ jakoby pokračováním roku 2003, tj. obdobím plným změn a především někdy až tápáním v realizaci vztahů s mimoasociovanými subjekty, hlavně představiteli rezortu Ministerstva obrany. Ti se celkem ochotně zúčastňují zasedání prezidia AVS, informují o situaci v AČR, méně se však již daří proměňovat vzájemný dialog na konkrétní kooperující činy, což se markantně projevuje zejména v oblasti podpory zahraničních aktivit Asociace, ale i v dalších sférách spolupráce. Jistě stojí za to, abychom zkusili tuto situaci analyzovat, identifikovat příčiny této komunikační a věcné bariéry a postupně ji odstraňovat.

Asociace se letos rozšířila o dva nové členy, v některých stávajících členských organizacích byly provedeny změny v jejich vedeních. O tom všem se můžete dočíst nejen v našem periodiku, ale částečně i ve čtvrtletníku Vojenské rozhledy, což vedení AVS oceňuje.

Další aktivity v oblasti publikační se chystají po spuštění nového armádního internetového serveru. Je připravena vlastní webová stránka AVS, která by po příslušných technických opatřeních mohla být spuštěna do konce letošního roku. Myslíme si, že rozhodně přispěje k rozšíření znalostí o Asociaci, zlepšení komunikace se spolupracujícími subjekty a také k přehlednější prezentaci jednotlivých asociovaných svazů a sdružení.

Redakční rada

Jednání Prezidia AVS s předsedou vlády ČR

Stejně, jak je současná doba složitá pro společnost, armáda to nemá o nic jednodušší. Existuje zde však skupina organizací, a tedy jejich členů (současných, bývalých, budoucích příslušníků armády), která se vydala na cestu pomoci a hledání východisek z existující situace. Tímto uskupením je ASOCIACE „Vojáci společně“ s více než 50 tisíci členy. AVS je tedy větší než připravovaná profesionální armáda.

Tato ASOCIACE sdružuje třináct organizací, které si pro rok 2004 vytyčily následující hlavní cíle:

- Uzavřít a zahájit realizaci společné smlouvy ASOCIACE s rezortem obrany.
- V rámci reformované armády navrhnout možná řešení ve vývoji rezortu obrany v souladu se získanými poznatky.

- ❑ Pozornost věnovat formující se profesionální armádě, jakož i aktivním zálohám dobrovolným. V oblasti záloh realizovat smlouvu s Generálním štábem AČR.
- ❑ Zvýšenou pozornost věnovat opatřením sociální a zdravotní péče vůči válečným veteránům a bývalým vojákům.
- ❑ Realizovat doposud osvědčené metody výchovy vojenských tradic s cílem rozvoje vlastenectví, brannosti a odpovědnosti za obranu státu.
- ❑ Nadále se podílet na sportovních, kulturních a zájmových aktivitách příslušníků AČR k zdravému způsobu života a zvyšování fyzické zdatnosti.
- ❑ Rozvíjet zahraniční činnost ve spolupráci s dalšími subjekty.
- ❑ Veškerou činnost ASOCIACE a spolupráci všech sdružených organizací výrazněji prohlubovat. Zaměřit se na získávání dalších členů ASOCIACE v průběhu roku.

Realizace převážné většiny z těchto cílů byla zahájena a obvykle na jejich počátku stojí intenzivní spolupráce s vedoucími funkcionáři rezortu Ministerstva obrany.

Cíl zvýšené pozornosti v oblasti sociální a zdravotní péče o válečné veterány a bývalé vojáky se ASOCIACE rozhodla vzhledem k nadcházejícím výročím (60. výročí SNP, 60. výročí Dukelské operace a 60. výročí ukončení druhé světové války) věnovat zvláštní pozornost. Váleční veteráni druhé světové války v současné době potřebují především naši pomoc a péči, a po právu ji očekávají od státu, za nějž byli ochotni bojovat a nasazovat své životy.

Tato skutečnost vedla ASOCIACI k žádosti o jednání s předsedou vlády. Takováto jednání se neuskutečňují často, o to důslednější byla nejen příprava, ale i přístup k tomuto významnému setkání.

Vlastního jednání dne 1. 4. 2004 se společně s předsedou vlády Vladimírem Špidlou zúčastnil vedoucí odboru obrany Úřadu vlády ČR Ing. Lesný a celé Prezidium ASOCIACE. Obsah jednání lze rozdělit do tří oblastí:

- představení ASOCIACE,
- současná činnost, úloha a cíle ASOCIACE,
- náměty a doporučení pro vládu či státní orgány.

Prezidium AVS

Do představení ASOCIACE se iniciativně zapojili všichni předsedové asociovaných organizací, kteří si uvědomují kvalitu a účinnost svého úsilí, jak je jednotlivé organizace vyvíjejí. Myslíme si, že toto poznání předsedovi vlády především odkrylo šíři nejen problémů, ale i rozsah aktivit a úsilí jednotlivých organizací a samozřejmě ASOCIACE jako celku.

Druhá část jednání se opírala především o Hlavní cíle, jimiž se ASOCIACE v roce 2004 bude zabývat. Společný závěr k této oblasti byl jednoznačný. Nejsou to cíle jednoduché, ale velmi pro rezort obrany důležité a potřebné. Společné úsilí ASOCIACE a rezortu je potřebné a nezbytné.

Třetí část jednání se zabývala náměty, doporučeními či žádostmi o pomoc ze strany vlády a byla směřována ve prospěch veteránů druhé světové války.

Požádali jsme předsedu vlády, aby cestou Ministerstva zdravotnictví bylo ukončeno zabezpečení veteránů druhé světové války (vojáků a pojištěnců Vojenské zdravotní pojišťovny) léky, stejně jak je tomu u vojáků z povolání. Nejde o žádná privilegia vojáků, jde jen o péči rezortu Ministerstva obrany o své bývalé příslušníky. Předseda vlády nám sdělil, že tento námět dořeší sám.

Druhým námětem je současný neutěšený stav v oblasti léčení dlouhodobě nemocných (dále jen LDN) a domova důchodců (dále jen DD). Nastala kritická doba na potřebu lůžek následné péče právě pro tyto veterány druhé světové války. Teorie o tom, co uděláme za rok, dva a tři roky jsou snad jen čekáním na to, že jich již nebude třeba. Je hrubou neodpovědností vůči těmto občanům, že nedošlo již dříve k zásadnímu řešení a tedy zabezpečení léčení dlouhodobě nemocných a domovů důchodců.

ASOCIACE „Vojáci společně“ výsledek předsedovi vlády předložila (o čemž píšeme na jiném místě našeho časopisu). Toto řešení jako zásadní bylo přijato, a tak nyní záleží na ministerstvu obrany a získaných sponzorech, zda dokáže k 60. výročí slavných historických událostí druhé světové války toto zabezpečení veteránů připravit. ASOCIACE bude předsedu vlády pravidelně informovat, protože je přesvědčena o nezbytnosti řešení, ale i jeho využití v budoucnosti pro veterány mezinárodních misí.

Třetím námětem bylo fungování ASOCIACE jako zpětné vazby pro státní orgány v oblasti otázek obranné politiky státu a tedy i podíl státu na jejím fungování. Zájem o tuto realizaci je, ale je bezprostředně nutné hledat kvalifikovaného řešení.

Závěr celého hodinového jednání byl velmi pozitivní, jak to vyjádřil předseda vlády pan Vladimír Špidla. Nás členy ASOCIACE, a to i zkušené bojovníky druhé světové války překvapila klidná a věcná atmosféra jednání, snaha najít řešení námětů a objektivita k uvedeným problémům, a především definované závěry pana předsedy vlády.

ASOCIACE „Vojáci společně“ považuje toto jednání za velmi dobrý začátek pro další rozvoj činnosti všech asociovaných organizací, protože slyšeli poděkování předsedy vlády za činnost, kterou provádějí. Tato popsaná skutečnost, ale i dosavadní výsledky prokazují nezbytnost existence takového subjektu jako je ASOCIACE „Vojáci společně“ paralelně s profesionální armádou. Vážme si této skutečnosti, protože to dělají občané našeho státu dobrovolně, ve prospěch obranné politiky státu a bez nároku na odměnu, i když to se nyní „nenosí“.

Připravil plk. Ing. Jan Kříž

Česká republika musí být k veteránům matkou a ne macechou!

(Rozhovor s generálním ředitelem VoZP Ing. Františkem Beránkem)

Tak, jak jsme vás informovali v našem čtrnáctideníku A-Report 7/2004 dne 17. března t.r. se uskutečnilo již osmé setkání hlavních představitelů Svazu vojáků z povolání s veliteli operačních stupňů. S velmi zajímavým podnětem vystoupil i člen Ústřední rady SVP a generální ředitel Vojenské zdravotní pojišťovny Ing. František Beránek, aby větší pozornost byla věnována válečným veteránům a lidem, kteří se především zasloužili o novodobé dějiny České republiky. Slíbil, že se v nejbližší době sejde se všemi představiteli organizací sdružených v ASOCIACI „Vojáci společně“ a poradí se s nimi o možnostech a způsobech řešení jejich složité situace. Dne 1. 4. 2004 se operativně, za účasti prezidenta AVS Ing. Jana Kříže, sešli ve Vojenské zdravotní pojišťovně (VoZP) reprezentanti všech organizací sdružených v této ASOCIACI.

Pane řediteli, co vás vedlo k tomu, že se snažíte pomoci těmto veteránům ?

Je to hned několik důvodů. Především si myslím, že k lidem, kteří bez ohledu na svůj materiální či osobní prospěch věnovali to nejcennější, co člověk má, svůj život a zdraví naší republice, se někteří její představitelé chovají tak, jako by si tuto skutečnost plně neuvědomovali. Mají průměrně 85 let a tak, jak jsem např. hovořil s gen. Hlučkou, otázky spojené s jejich důstojným dožitím, se prý vyřeší samy, až všichni zemřou. A konečně mám profesně blízko k armádě, protože jsem byl 20 let vojákem v činné službě. Vojenská zdravotní pojišťovna ČR byla zřízena na základě žádosti armády právě proto, aby byla rezortní zdravotní pojišťovnou pro armádu a řešila problémy spojené s jejich ať bývalými, současnými nebo budoucími příslušníky.

Můžete našim čtenářům sdělit podrobnosti o vašich zámyslech?

Jsem členem Ústřední rady Svazu vojáků z povolání. V součinnosti s touto organizací a především s ASOCIACÍ „Vojáci společně“ chceme vyvinout úsilí k řešení problémů těchto lidí. Uskutečnila se schůzka s ministerským předsedou, hovořil jsem s některými politiky a ze všech směrů je zřejmá politická vůle řešit tyto otázky. Podle mého názoru je v současné době nutná spolupráce s Armádou ČR a její dobrá vůle pomoci.

Snahou je, aby AČR pronajala pro tyto účely vhodný objekt, který nepotřebuje. Ten by se přizpůsobil pro účely těchto lidí, a to od domu seniorů až po hospic. Pro spolupráci bylo získáno družstvo VKV Praha, kterému osud těchto lidí není také lhostejný.

Připravil plk. Ing. Jan Kříž

Jak ten čas letí ...

(Před půlstoletím byly zrušeny tábory nucených prací – pomocné technické prapory)

Že jsou o padesát roků starší, si připomenuli letos na jaře někdejší příslušníci do té doby neobvyklých vojenských útvarů – PTP, které tehdejší komunistická moc zřídila údajně pro převýchovu tzv. protilidových a protisocialistických živlů; ve skutečnosti to byl jenom jeden z mnoha způsobů persekuce nepohodlných občanů režimem. A přestože Čepičkova armáda do nich povolávala od roku 1950 podle rozhodnutí všemocného ÚV KSČ nejen mladíky odvodních ročníků, ale i mnohem, mnohem starší (věřte-nevěřte i něco přes šedesát let věku!), řady

pétépáků za to půlstoletí již notně prořídly. Dnes nás žije již jenom necelá čtvrtina z původních téměř 45 000 a tempo, jakým odcházejí na věčnost, se stále zrychluje. Vždyť ti nejmladší slaví letos sedmdesátiny. Společný osud, který jim tehdy přichystali, je však drží celou tu dlouhou dobu pěkně pohromadě a není nadsázkou tvrzení, že jen málokteré sdružení občanů vytrvává v jednotě tak dlouhou dobu. Zbytky někdejších pétépáků byste našli roztroušeny po celém světě, doslova na všech kontinentech, snad jenom s výjimkou oblastí věčného ledu a sněhu mnozí se po létech exilu občas vracejí nebo alespoň píší kamarádům, připomínají si dávné společné zážitky a mají stále zájem o to, co ještě my tady doma, zmůžeme.

Vraťme se však k počátku letošního roku. Koncem ledna měla čtyřčlenná delegace Svazu PTP ČR příležitost osobně seznámit prezidenta republiky Václava Klause při audienci na Pražském hradě s činností své organizace, se snažením svých členů přiložit ruku ke společnému dílu při upevňování demokracie bez přívlastků, kde to jen jejich zdravotní stav dovolí, se svými životními zkušenostmi počínaje léty, strávenými v pomocných technických praporech na počátku padesátých let minulého století až k naší přítomnosti. Delegaci (a následně i celou rodinu pétépáků) potěšil shodný názor pana prezidenta na v té době televizí uváděný švandrlíkovský seriál, nemající přes tradiční halasnou reklamu nic společného s tou skutečností, kterou pétépáci museli prožít na vlastní kůži. Že pétépáci nejsou žádní suchaři, přesvědčili prezidenta Klause také nečekaným dárkem: věnovali jsme mu originální hedvábnou modrou kravatu se zlatým vzorem Zlaté brány svatovítského chrámu Hradu. Překvapení bylo nefalšované a ještě se zvýšilo, když jsme mu odevzdali hedvábný šátek ve stejném provedení pro paní Livii. Určitě jsme „zabodovali“! Přijetí mělo neformální, přátelský ráz a proti plánovaným 30 minutám se protáhlo na dvojnásobek. Když jsme potom odcházeli z Hradu, shodli jsme se na tom, že zájem pana prezidenta o nás a naše názory byl opravdový, hodný naší důvěry. Pro přesnost ještě dodávám, že byli přítomni také vedoucí Kanceláře prezidenta republiky dr. Weigl a tajemník prezidenta M. Jákl, delegaci našeho svazu tvořili bratři Lopaťuk, dr. Dufek, Růžička a Krása.

Zrušení pomocných technických praporů k 1. květnu 1954 jsme sobě i veřejnosti připomněli na shromáždění delegátů ze všech okresních klubů v Hlavním sále ministerstva obrany Na Valech 28. dubna. K účasti jsme pozvali řadu významných osobností veřejného života včetně prezidenta republiky (jehož program mu však účast neumožnil, takže ho zastupovali oficiálně ředitel KPR dr. Weigl a náčelník Vojenské kanceláře prezidenta republiky gen. Ing. V. Píček). To, že většina pozvání přijala, můžeme jistě považovat za uznání práce všech členů Svazu PTP ČR. Přivítali jsme náměstkyni ministra obrany paní Ing. J. Příbylovou, náčelníka Generálního štábu AČR generálporučíka Ing. P. Štefku, velitele sil podpory a výcviku AČR generálmajora Ing. J. Ďuricu, primátora hlavního města Prahy MUDr. P. Béma, hejtmana Středočeského kraje Ing. P. Bendla, dr. V. Buřiče v zastoupení ředitele odboru mimorezortní spolupráce brigádního generála Ing. J. Prokeše, předsedkyni Konfederace politických vězňů dr. N. Kavalírovou a místopředsedu M. Nerada, náměstka ředitele Úřadu pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu dr. P. Breta a Jana Srba, zástupce Asociace „Vojáci společně“ a Svazu letců plk. Z. Těšínského, bývalou předsedkyni Senátu Parlamentu ČR a naši dlouholetou příznivkyni dr. L. Benešovou, delegáty Slovenského zväzu PTP J. Budínského, H. Breburdu a V. Dudáka a mnoho dalších.

K významnému datu se ve svém projevu vrátil předseda Ústřední rady Svazu PTP ČR V. Lopaťuk, který kromě jiného také citoval z rozhodnutí politického sekretariátu ÚV KSČ z 21. dubna 1954, že „ustanovení charakteru osob kádrově závadných a způsob jejich využití

v armádě neodpovídá současným politickým poměrům a intencím strany a vlády z poslední doby“. Soudruzi tehdy vlastně přiznali, že systém zřízení pomocných technických praporů byl nesprávný a neudržitelný. Příčiny toho stavu známe, všichni dobře nalézáme je nejen v situaci doma, ale i ve vztazích se zahraničím. Je dobré si uvědomit, že rozhodnutí zrušit PTP – vojenské tábory nucených prací – bylo ovlivněno v počáteční fázi odchodem dvou „velkých praporečníků komunismu“ Stalina a Gottwalda na věčnost i následnou, byť skromnou výměnou těch, kdo šli bezohledně jejich cestou.

Svůj procítěný proslov uvedla náměstkyně ministra obrany paní Ing. J. Příbylová citací římského stoického filozofa Seneky „Náš život je okamžik, či dokonce ještě méně,“ a pokračovala: „Z hlediska věčnosti jistě, nikoli však z pohledu individuálního, zvláště jedná-li se o život, který byl na prahu dospělosti změněn totalitní mocí. Takový život není okamžikem. V takovém životě se jako v kapce křišťálově čisté vody odděluje věrnost od zrady, charakter od bezpáteřnosti, pravda od lži. Padesátá jubilea jsou obvykle zdrojem slavnostních a povznášejících pocitů. Avšak při padesátém výročí zrušení pomocných technických praporů se i po půlstoletí kromě úlevy a radosti z pádu obludné likvidační mašinérie vkrádá do našich myslí ozvěna hrůz a bezpráví, páchaného na lidech jen proto, že zůstali věrni svým ideálům.“

Nemohu pominout rovněž několik vět, kterými paní náměstkyně svůj projev zakončila: „Chci vám poděkovat za nezměrné úsilí, s nímž podporujete všechny snahy o objektivní poznání minulosti. Skláním se před osobní statečností, kterou jste prokázali a obdivuji entuziasmus, s jakým upozorňujete na každé ohrožení svobody a demokracie. Váš osud byl jako příběh stromů, které neklesly pod prvním úderem které by se spíše zlomily, než aby se ohnuly.“

Pozdrav všem pětépákům vyřídil od prezidenta republiky ředitel jeho kanceláře dr. Weigl, který nás ujistil zájmem prezidenta nejenom o naši minulost, ale i o naše současné snahy o nápravu toho, co neblaze znamenal komunistický režim a uvedl, že si váží každé naší iniciativy, již přispíváme navzdory svému věku a mnohdy i zhoršenému zdraví k uchování pravdy nejen o své minulosti a posilování demokratických poměrů ve státě. Pozdrav přednesl poté pražský primátor MUDr. P. Bém, který mezi pětépáky přišel poprvé a doufejme, že navázané kontakty se promění i v reálných skutcích, jimiž by hlavní město republiky mohlo pětépákům pomoci.

Rozkazem přítomného náčelníka Generálního štábu AČR genpor. Ing. P. Štefky byly uděleny Čestné odznaky AČR Přemysla Otakara II., krále železného a zlatého, za dlouhodobý osobní podíl ke vzájemné spolupráci s Armádou České republiky V. Lopaťukovi, dr. B. Dufkovi, Ing. L. Malinkovi, J. Růžickovi a Ing. Z. Škorpilovi. Náčelník GŠ AČR potěšil přítomné kromě jiného také slovy: „Setkávám se tady s lidmi, jejichž odvaha a morální kredit dokázaly zvítězit nad zvůlí mocných. Vaše příběhy a zkušenosti by se neměly stát jen součástí historie, ale měli bychom z nich neustále čerpat poučení, protože i dnešní doba přináší zvraty a trpké chvíle. Změnil se svět i podmínky života v něm, ale nezměnila se, naopak ještě zesílila, potřeba morálně vyspělých lidí jako jste vy.“

Předsedkyně Konfederace politických vězňů dr. N. Kavalírová připomenula podobnost osudů politických vězňů a pětépáků: „Vy, pětépáci, máte proti nám jednu nespornou výhodu: jste mladší, v průměru nejméně o deset let, a to už něco znamená. Proto naše symbióza je tak důležitá. Byli jste také zbaveni svobody, když bolševici usilovali pomocí koncentráků a jáchymovského uranu zlikvidovat statečné muže-mukly a ženy zotročit neúměrnou fyzickou prací a duševním tlakem. Vy – armádo beze zbraní – tolik se vás bolševici báli, abyste se náhodou nestali pátou kolonou! Vy budete mít jako organizace jednou povinnost převzít naši pochodň pravdy a spravedlnosti, dokud v této zemi bude třeba minulost připomínat, dokud lid této země a hlavně jeho mládež tuto pravdu nepřijme za svou.“

Zaznělo i několik dalších projevů v podobném duchu. O vzpomínkovém shromáždění informovala stručně televize, rozhlas i některé deníky. Podobná shromáždění byla uspořádána za přítomnosti místních vysokých představitelů také v dalších městech republiky. Za všechny jmenuji alespoň shromáždění ve Sněmovním sále kroměřížského zámku (v jehož programu bylo také tradiční symbolická zalití našeho Stromu milénia v zámeckém parku), setkání v Táboře, v Kladně, v Kolíně a Kutné Hoře, v Plzni i v nejmenším okresním klubu ve Stříbře, atd. Na závěr musím konstatovat, že tato shromáždění splnila svůj účel – připomenout datum a skutek, který byl významným nejen pro desítky tisíců tehdejších nevolníků ve vojenském stejnokroji, ale i pro novodobou historii našeho státu.

Pétépáci však letos nejen vzpomínali: jako každoročně uspořádali desítky setkání, která jsou organizována zpravidla podle někdejší příslušnosti k jednotlivých útvarům, rotám či četám. Některá mají již dlouholetou tradici, avšak další ještě vznikají. Desítky takových setkání se již uskutečnily, další jsou připraveny pro poslední měsíce roku. K těm nejvýznamnějším patřilo samozřejmě tradiční setkání s Armádou České republiky na Libavě u Olomouce, které bylo letos již 3. června. V zámku v Brandýse nad Labem se podařilo dokončit nové uspořádání stále výstavy a historii PTP tak, že mohla být znovu otevřena při městských slavnostech 8. května. Výstava je plná dokumentů zejména z doby před padesáti lety, ale také dokladů o současné činnosti dnešních sedm a více sátníků, kteří na archivních materiálech a osobních vzpomínkách přibližují veřejnosti zručnost bolševických metod začátku padesátých let minulého století. (Návštěvu tohoto zrcadla doby doporučujeme všem, nejlépe po předchozí dohodě s kanceláří Svazu PTP, tj. každé pondělí dopoledne na telefonu 973 205 405).

Pétépáci nechtějí zaostávat ani za módou: dalším znakem příslušnosti k této „společnosti starých pánů“ se stává klubová kravata, jež bude užívána také jako dárek osobnostem, kterých si vážíme. Vyvrcholením letošní činnosti bude pak v listopadu sjezd Svazu PTP ČR za účasti delegátů všech okresních klubů.

A protože se chceme udržet stále – pokud nám to zdraví dovolí – v dobré formě, některé okresní kluby organizují výlety a zájezdy „po vlastech českých“ a někdy i do zahraničí. Doma navštěvují zajímavá místa starší i novější historie, neváhají vyšlápnout si třeba i na Říp (případ pražského oblastního klubu), podívat se i na místa, kde před pěti desítkami let „sloužili vlasti“ beze zbraně, zato úspěšně s krumpáčem a lopatou či s hornickou sbíječkou v ruce. Plníme tak slib, který jsme dali sami sobě už před mnoha roky, že dokud nám zdraví alespoň trochu vydrží, nepřestaneme být aktivní, abychom mohli co nejdéle ukazovat těm mladším generacím, jaké nepravosti (příliš slušně řečeno !) si dokázali vymýšlet jedni Češi proti druhým Čechům v dobách, kdy u nás slovo „pravda“ mělo zcela jiný význam, než se uvádí ve slovnících řečí celého světa.

Pavel Krása

Změny ve vedení Ústřední rady Svazu vojáků z povolání AČR

Dne 23. června 2004 se uskutečnilo 20. zasedání Ústřední rady Svazu vojáků z povolání AČR (ÚR SVP AČR). K hlavním obsahovým otázkám se řadí projednání záměru o způsobech rozšíření členské základny a provedení personálních změn v Ústřední radě. Po čtrnácti letech opustil funkci předsedy Ústřední rady SVP AČR plk. Ing. Jan Kříž. Spolu s ním ukončil své působení ve funkci vedoucího sekretariátu-výkonného tajemníka Ústřední rady genmjr. PhDr. Jaromír Matula, CSc.

Novým předsedou Ústřední rady SVP AČR se stal **kpt. Ing. Roman Doba**. Novým členem předsednictva Ústřední rady se stal plk. v zál. Ing. František Beránek a za člena Ústřední rady byl zvolen plk. prof. Bohumil Hnízdo. Vedoucím sekretariátu – výkonným tajemníkem Ústřední rady Svazu – se stal rtn. v zál. Dominik Žbánek.

Rtn. v zál. Dominik Žbánek

Pod záštitou ministra obrany – Pohár osvobození

Ve dnech 14. až 16. května 2004 uspořádal Svaz vojáků z povolání AČR a jeho odborná sekce pro zálohy ve vojenském výcvikovém prostoru Dědice jubilejní 30. ročník mezinárodní střelecké soutěže Pohár osvobození. Záštitu nad soutěží převzal ministr obrany České republiky Ing. Miroslav Kostelka. Jednotlivci i družstva, která se umístila na prvních třech místech obdrželi broušený pohár s věnováním ministra obrany. Další ceny poskytlo rekrutační středisko v Brně a sponzoři.

Mimo účastníků z České republiky přijali pozvání hosté ze Slovenska, z Polska, Maďarska, Rakouska a z Chorvatska. Družstvo vyslalo také Velvyslanectví Ruské federace v ČR a po celou dobu trvání závodu byl přítomen vojenský a letecký přidělenec Polské republiky v ČR plk. Henryk Budziński. Celkem se na střelnici sešlo 90 střelců. Nechyběli příslušníci aktivních záloh – z Brna, Ústí nad Labem, Hradce Králové, Plzně a Prahy.

30. ročník Poháru osvobození začal nástupem účastníků a zahájil ho náčelník štábu Ředitelství pro výcvik a doktríny plk. Ing. Jaromír Zůna. Soutěžící byli rozděleni do pěti skupin, které rotovaly po jednotlivých pracovištích. Prvním pracovištěm byl hod granátem na cíl, druhým pracovištěm pistolová střelnice, třetím samopalová střelnice, čtvrté a páté pracoviště byly ukázky. Na jednom byl výklad k cvičným zbraním s laserovým paprskem, které jako dar Armádě ČR dodaly USA, na druhém jsme si mohli vyzkoušet odstřelovací pušku Falcon.

V odpolední části se uskutečnila čtvrtá disciplína – rychlopalba z pistole. Na závěr soutěže provedli poslední vojáci základní služby ukázkou použití cvičných zbraní s laserovým paprskem. Využití laseru umožňuje lépe simulovat zasažení protivníka a tím se výcvik stává akčnějším.

Vyhodnocení soutěže a vyhlášení výsledků proběhlo ve srubovém táboře. V jednotlivcích i družstvech se nejlépe umístili vojenští policisté z Brna a studenti Vojenské akademie. Pro účastníky byl připraven společenský večer, který vyvrcholil neformálním setkáním u táboráku

Des. v zál. David Deus

Z činnosti Sdružení zahraničních letců-východ

Ve čtvrtek 19. srpna 2004 byla ve Slovenském institutu v Praze zahájena výstava k Vítěznému boji československých a spojeneckých letců a paradesantní brigády, věnované 60. výročí jejich bojů ve druhé světové válce. Autorem expozice je plk. doc. Ing. Ján Daňko, CSc., předseda Sdružení zahraničních letců-východ.

Výstavu zahájila ředitelka Slovenského institutu Mgr. Ľubica Krénová. O vojensko-historických aspektech Slovenského národního povstání hovořil vojenský a letecký přidělenec Slovenské republiky v Praze plk. Michal Fulier. Průvodní slovo k vystavenému obrazovému materiálu přednesl autor výstavy.

Vernisáže se zúčastnili významní hosté: náčelník Vojenské kanceláře prezidenta republiky generálmajor Ing. Vladimír Pícek, zástupce náčelníka Generálního štábu AČR-ředitel společného operačního centra MO ČR generálmajor Ing. Emil Pupiš. Přítomen byl rovněž vojenský a letecký přidělenec Polské republiky v ČR plk. Henryk Budziński.

Na dvaceti pěti panelech je zachycen ve fotografiích průřez klíčovými událostmi jak samotného Slovenského národního povstání, tak příčin rozpadu společného československého státu v roce 1938 a pohledu na SNP v letech následujících.

Máte-li zájem výstavu navštívit, najdete ji v Galerii Slovenského institutu v Praze, v Jilské ulici č. 16. Otevřeno je každý pracovní den mimo pátku od 10 do 18 hodin. V sobotu a v neděli je možné výstavu zhlédnout v odpoledních hodinách mezi 14. až 18. hodinou.

-dž-

Dotační politika rezortu obrany k nestátním neziskovým organizacím v roce 2005

www.army.cz (Finance, Dotační politika MO)

1. Úvodní informace k dotační politice rezortu obrany pro rok 2005

Na základě usnesení vlády ČR č. 586 ze dne 9. června 2004, k hlavním oblastem dotační politiky vůči nestátním neziskovým organizacím (dále jen NNO) v roce 2004, byla rezortem obrany připravena k realizaci dotační politika k nestátním neziskovým organizacím spolupracujícím s rezortem obrany.

Ministr obrany schválil „Dotační programy“, podle kterých nestátní neziskové organizace mohou v roce 2005 realizovat svůj vztah k rezortu obrany a k plnění některých specifických úkolů prostřednictvím předložených žádosti, ve kterých je stručně a výstižně projekt zapracován.

Žádost o poskytnutí neinvestiční dotace je potřebné zaslat **nejpozději do 31. 12. 2004** na adresu: Ministerstvo obrany, odbor mimorezortní spolupráce, sekce personální MO, nám. Svobody 471, 160 01 Praha 6, **ve dvojím vyhotovení**. Nejpozdější datum razítka pošty je 31. 12. 2004. Na později doručené **žádosti nebude brán zřetel**.

Dotační politiku k NNO považuje rezort obrany za významnou součást komplexní branné problematiky ve spolupráci s veřejností. Hodnotitelská komise, ustanovená ředitelem personální sekce MO, posoudí všechny projekty, které přišly včas, splňují formální i obsahové náležitosti, a z nich vybere ty projekty, které se nejvíce přibližují vypsáním dotačním programům. Předložený projekt bude posuzován podle „Kritérií pro hodnocení programů a projektů“ uvedených dále, tak aby nebylo porušeno „Odborné nařízení pro poskytování neinvestičních dotací ze státního rozpočtu kapitola 307 – Ministerstvo obrany nestátním neziskovým organizacím v roce 2004“.

Vybrané projekty potom navrhne řediteli sekce personální MO ke schválení. Ten ve svém „Rozhodnutí“ navrženou dotaci schválí nebo má právo změnit rozhodnutí hodnotitelské komise včetně výše navržené dotace.

NNO, jejíž projekt nebyl vybrán k realizaci, **se důvod nesděljuje**, avšak nevybrání projektu k realizaci jim bude oznámeno.

NNO, jejíž projekt byl vybrán k realizaci, bude tato skutečnost oznámena zasláním „**Rozhodnutí**“ s náležitostmi v souladu se zákonem č. 218/2000 Sb.
Ministerstvo obrany – Sekce personální pro tento účel vyhláší výběrové řízení.

2. Postupy a termíny předkládání žádostí o poskytnutí dotace

Typy nestátních neziskových organizací, kterým je možno poskytnout neinvestiční dotaci z rozpočtu M0:

- a) občanským sdružením, vyvíjejícím činnost podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů,
- b) obecně prospěšným společností, vzniklým podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů,
- c) účelovým zařízením církví, zřízeným podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů,
- d) právnickým osobám, založeným nebo zřízeným k poskytování zdravotnických, kulturních, vzdělávacích a sociálních služeb a k poskytování sociálně-právní ochrany dětí,
- e) dalším právnickým osobám, pokud tak stanoví zvláštní zákon.

Podmínky pro poskytování dotací

(výpis z Odborného nařízení M0, které je možno stáhnout do PC)

9. Dotace se poskytují na základě Žádosti nestátní neziskové organizace o státní dotaci (dále jen Žádost), zpracované podle **přílohy č. 1** (*soubor možno stáhnout*) tohoto Odborného nařízení, kterou se nestátní nezisková organizace přihlašuje svým projektem do výběrového dotačního řízení k uskutečnění programů vyhlášeným podle čl. 8 tohoto Odborného nařízení. **Žádost**, jejíž obsah tvoří údaje o projektu, **předkládá nestátní nezisková organizace na každý projekt samostatně. Údaje uváděné v Žádosti musí být úplné a pravdivé.** Součástí Žádosti je Kalkulace neinvestičních nákladů na projekt a Podrobný rozpočet neinvestičních nákladů na projekt navrhovaných k financování z prostředků dotace požadované na Ministerstvu obrany podle **přílohy č. 2** tohoto Odborného nařízení včetně komentáře, jehož minimální rozsah tvoří propočet osobních nákladů, kvantifikace materiálních nákladů a služeb a uvedení účelu, na který jsou tyto neinvestiční náklady projektu k jeho uskutečnění určeny.

K Žádosti nestátní neziskové organizace přiloží:

- a) ověřenou kopii dokladu o **registraci** nestátní neziskové organizace, resp. o evidenci nebo výpisu z obchodního rejstříku,
- b) ověřenou kopii **stanov** nestátní neziskové organizace včetně jejich změn, pokud již nebyly poskytovateli dotace zaslány,
- c) ověřenou kopii potvrzení příslušného orgánu státní správy o **přidělení identifikačního čísla** nestátní neziskové organizaci,
- d) kopii smlouvy o účtu potvrzenou peněžním ústavem, u něhož je účet nestátní neziskové organizace veden.

Ověření kopií nesmí být starší než tři měsíce !!! Bez těchto dokumentů nebude žádost o dotaci v komisi projednávána.

Dále k Žádosti připojí vyjádření příslušného vojenského útvaru, školy nebo jiného zařízení rezortu obrany, se kterým bude nestátní nezisková organizace při realizaci projektu spolupracovat – jestliže takový na teritoriu působnosti organizace existuje.

Pokud má nestátní nezisková organizace pobočky, předkládá za tyto pobočky „Žádost“ nestátní nezisková organizace, která je registrována (evidována) a bylo jí přiděleno identifikační číslo organizace. Jako „realizátor projektu“ se potom uvede příslušná pobočka.

Termíny předložení žádostí a jejich řešení:

- ❑ převzetí žádostí od nestátních neziskových organizací (dva výtisky originálu s razítkem + přílohy)!!
do 31.12. 2004 (nejpozdější razítko pošty je 31. 12. 2004, pozdější nebude realizováno)
- ❑ posouzení došlých žádostí o poskytnutí dotací hodnotitelskou komisí
do 31.3. 2005
- ❑ zaslání „Rozhodnutí o přidělení dotace“ nebo „Oznámení o nepřidělení dotace“
od 31.3. 2005 – průběžně
- ❑ vyúčtování přidělených finančních prostředků za předcházející kalendářní rok
nejpozději do 31. 12. 2005
- ❑ ověřování realizace projektů uvedených v žádostech
celoročně

Pokud organizace špatně, nebo nepřesně a neúplně vyúčtuje projekt za předcházející rok, bude její žádost o poskytnutí nové dotace ze seznamu žadatelů o nové dotace vyřazena !!!

Důležité poznámky k vyplňování žádostí

(zde se nejvíce chybí a hrozí vyřazení projektu pro jeho formální chyby):

- ❑ všechny údaje v předložené žádosti o poskytnutí dotace musí být vyplněny čitelně, přesně a úplně, včetně přesného názvu organizace – tak jak je zaregistrována na MV, její adresy, IČO, podpisu statutárního orgánu a razítka organizace
- ❑ číslo a datum registrace organizace **je ověřováno** – musí být přesné, tak jak je uvedeno registrační listině
- ❑ u čísla účtu peněžního ústavu **musí být** pobočka banky (pokud je), včetně přesné adresy a PSČ

bod 7.2 – výše požadované dotace, musí být přesně rozepsána do jednotlivých podbodů (osobní náklady + materiální náklady + nemateriální náklady = neinvestiční dotace celkem) – součty musí souhlasit.

bod 7.1 a bod 7.2 musí korespondovat s předloženou „Kalkulací neinvestičních nákladů na projekt“ (tiskopis je součástí žádosti) a kalkulace **bodu 7.2** musí být podrobně rozpracována do „Podrobného rozpočtu neinvestičních nákladů na projekt“ (tiskopis je rovněž součástí žádosti). **Celkové náklady projektu se musí rovnat = požadovaná dotace + vlastní podíl + ostatní podíly !!**

bod 8 – uvést skutečné příjmy organizace za rok 2004; není možné, aby organizace měla např. celkový příjem 100 000,- Kč a celkové výdaje 450 000,-Kč !! (kde ty peníze vzala?)

Soubory ke stažení z internetu:

Žádost o dotaci - formulář (Word)

Vyúčtování dotace - formulář (Word)

Přehled neinvestičních nákladů k vyúčtování dotace - formulář (Excel)

Programy dotační politiky MO na rok 2005

Kritéria pro hodnocení projektů

Odborné nařízení MO pro poskytování neinvestičních dotací ze státního rozpočtu

Kontaktní adresa:

Ministerstvo obrany

Odbor mimorezortní spolupráce

Sekce personální

nám. Svobody 471

160 01 Praha 6

Kontaktní osoba:

Ing. Dušan ČERVENKA

tel.: 973 214 732

fax: 973 212 118

E-mail: marecej1@army.cz

Obálku označte „projekt NNO - Ing. Červenka“

Programy a cíle dotační politiky rezortu obrany vůči nestátním neziskovým organizacím pro rok 2005

V souladu s usnesením vlády ČR č. 586 ze dne 9. června 2004, k hlavním oblastem státní dotační politiky vůči nestátním neziskovým organizacím pro rok 2005, stanovují se pro rok 2005 tyto rezortní programy podpor nestátních neziskových organizací:

Program 1: Podpora rozvoje vojenských tradic a kulturních aktivit

Popis programu:

- ☐ podpora utváření hrdosti na vojenské tradice, posilování branného vědomí a odpovědnosti za obranu vlasti,
- ☐ podpora uměleckých a kulturních aktivit se zaměřením na Armádu České republiky (dále jen AČR).

Cíl programu:

Příspěk k rozvoji a upevňování hrdosti na vojenské tradice v ozbrojených silách a k uchování národní kultury včetně její prezentace na veřejnosti.

Program 2: Podpora sportu a branné přípravy

Popis programu:

- ☐ podpora rozvoje fyzické zdatnosti vojáků včetně činností k získání speciálních dovedností a návyků,
- ☐ podpora sportovních aktivit a dalších činností spojených s rozvojem branné přípravy zaměstnanců AČR, jejich rodinných příslušníků a dobrovolných záloh.

Cíl programu:

Zvýšit fyzickou zdatnost a posílit speciální dovednosti vojáků z povolání. Příspěk k zabezpečení sportovní a branné přípravy zaměstnanců AČR, jejich rodinných příslušníků a dobrovolných záloh.

Program 3: Podpora prevence sociálně nežádoucích jevů a prevence kriminality

Popis programu:

- ❑ podpora primární sociální prevence a prevence kriminality s působením na zaměstnance AČR včetně jejich vzdělávání v souvisejících sociálních oborech, zejména komunikace, zdravého životního stylu a duševní hygieny,
- ❑ podpora projektů na pomoc při překonávání psychických potíží vojáků, vracejících se ze zahraničních misí a jejich rodinných příslušníků.

Cíl programu:

Primární sociální prevencí a prevencí kriminality působit na eliminaci sociálně nežádoucích vlivů v ozbrojených silách.

Program 4: Podpora ochrany občanů v nouzových situacích a humanitární pomoc

Popis programu:

- ❑ podpora přípravy občanů pro situace nouzových stavů, zejména v působnosti Ministerstva obrany a akcí spojených s poskytováním humanitární pomoci při živelních pohromách a krizových situacích v České republice i v zahraničí.

Cíl programu:

Přispět k přípravě občanů na nouzové stavy a překonání důsledků mimořádných událostí a živelních pohrom.

Kritéria pro hodnocení projektů

- a) Úplnost, včasnost a správnost předložení „Žádosti o poskytnutí neinvestiční dotace“ včetně požadované dokumentace.
- b) Soulad zaměření projektu s popisem a cílem programu.
- c) Prokázání splnění základních podmínek pro poskytnutí dotace (dle části „C“ Odborného nařízení).
- d) Očekávané výsledky projektu měřené podle kritérií:
 - počet účastníků projektu
 - podíl požadované dotace k počtu účastníků projektu
 - podíl rozpočtu projektu k počtu účastníků
 - podíl požadované dotace k celkovému rozpočtu projektu
- e) Prokázání kvalifikačních předpokladů a schopnosti projekt realizovat v navrženém rozsahu.
- f) Včasné, správné a úplné finanční vypořádání obdržené dotace za minulý rok.
- g) Prezentace projektu na veřejnosti včetně médií a tradice projektu.
- h) Rozsah spolupráce s vojenskými útvary, vojenskými školami a jinými rezortními zařízeními při realizaci projektu.
- i) Dotace budou poskytovány pouze zaregistrovaným subjektům, nikoliv vnitřním organizačním jednotkám.
- j) Dotace budou poskytovány jen na konkrétní aktivity, jejichž výsledky lze měřit podle kritérií.
- k) Podporovány budou projekty s požadavkem na dotaci **do 500 tisíc Kč**. Nebudou podporovány projekty, ve kterých náklady na realizaci dotačního procesu převyšují požadovanou dotaci na projekt (cca **do 20 tis. Kč**).

- l) Projekty, na které jsou poskytovány dotace i jinými ústředními orgány státní správy, budou podporovány zcela výjimečně.

CIAF 2004

Vážení příznivci letectví a milí návštěvníci brněnských leteckých dnů, po loňském zdařilém 10. jubilejním leteckém svátku zde na letišti v Tuřanech máme i tento rok příležitost zhlédnout špičkové výkony vojenských letců takřka z celé Evropy, a také mimořádné výkony našich pilotů na sportovních a ultralehkých letounech. CIAF následuje po krásných ukázkách plachtařského i motorového létání v rámci 80. výročí Létání nad Medládkami, kde se minulý týden setkali mladí i starší vyznavači tohoto krásného leteckého sportu.

Jihomoravský kraj a jeho metropole Brno se stávají atraktivním místem pro prezentaci toho nejlepšího, co dnes můžeme v letectví a leteckém průmyslu vidět. Organizace leteckého svátku CIAF agenturou Czech Air Force Benevolent Fond's Agency, reprezentovanou pány Cabicarem, Sukem a Fialou si zaslouží jen uznání. Tak jako předcházejících leteckých dnů velitele vzdušných sil, tak i dnešních CIAFů se rovněž zúčastňují veteráni druhé světové války, kteří se spolupodíleli na tom, že Československá republika v roce 1945 stála na straně vítězných mocností. Spolu s nimi – plk. Emilem Bočkem, pplk. Václavem Chocenským, plk. Vladimírem Frosou, plk. Jánem Setrákem a dalšími – budeme dnes a zítra sledovat ukázky našich a zahraničních pilotů a společně se i těšit na 12. CIAF, na kterém bychom podle vyjádření náčelníka GŠ AČR genpor. Štefky měli zhlédnout také letecké umění českých pilotů na nadzvukových letounech JAS-39 Gripen.

Provolávám Letu zdar!

Z vystoupení plk. Ing. Stanislava Filipa, předsedy Svazu letců ČR

Letci v SNP

Stalo se už tradicí, že si každoročně v posledních srpnových dnech spolu s výročí Slovenského národního povstání připomínáme zejména jeho historický odkaz jako neoddělitelnou součást mezinárodního boje evropských národů proti fašismu a za obnovení naší národní svobody a státní svrchovanosti. Bylo to jedno z nejmohutnějších hnutí evropského odporu a zákonitě mělo a má svůj mezinárodní význam a dosah.

Odboj na Slovensku vrcholící Slovenským národním povstáním neměl jenom vojenský význam. Byl to zápas o ducha národa ve sporu o to, kdo jí vtiskne pečeť na celé generace. SNP představuje pokus o demokratickou korekturu rozporného vývoje na Slovensku, od Mníchova. Povstání obnovilo suverenitu ČSR na domácím území. Revoluční prvek předstartovala slovenská samospráva reprezentovaná Slovenskou národní radou a jejím výkonným orgánem. Jeho hlavním programovým cílem bylo pomoci urychlit porážku nacistického Německa a jeho spojenců a zbavit se také chyb a omylů předmnichovské státnosti a fašistického útlačku v letech tzv. Slovenské republiky a položit základy spravedlivé společnosti. V tomto boji přijalo spoluúčast hned od vzniku SNP i letectvo Slovenských vzdušných zbraní. Povstalecké letiště Tri Duby sehrálo v historii SNP významnou úlohu. Již v prvních dnech povstání se tady soustřeďovali letci-dobrovolníci z různých koutů Slovenska. Na letišti Tri Duby vznikla kombinovaná letka,

a ta se významně zapsala do historie SNP jako první letecká jednotka na území Slovenska. Od vypuknutí povstání do příletu 1. čs. samostatného stíhacího leteckého pluku v SSSR to byla jediná letecká jednotka, která bránila vzdušný prostor nad celým povstaleckým územím. Byla sice vyzbrojena zastaralou technikou, ale proti nepřátelské přesile poskytovala významnou pomoc a podporu pozemním jednotkám povstaleckého vojska.

Kombinovaná letka měla 29 pilotů, 15 pozorovatelů, 30 techniků a leteckých mechaniků, 17 zbrojařů atd. K dispozici měla 13 bojových letadel, ale jen 9 bojeschopných. Osádky, i když se zastaralou bojovou technikou, prováděly všechny druhy bojové činnosti. Spolu s funkcí stíhacího a bombardovacího letectva vykonávaly rovněž průzkumné a kurýrní lety. Mezi příslušníky kombinované letky bylo dostatek osobností – R. Božík, Cyprich, Goralík, Hanovec, Lupták, Jakáb, Brezina, Ocvirk, Zúber, Konvalinka, Bunta a další. Za dané situace byla potřebná velká odvaha a statečnost všech letců letky, aby se několik starých strojů pouštělo do boje s dobře vyzbrojeným nepřítelem, a to bez naváděcího a kontrolního systému. Bez pomoci vlastních návodčích dokázali letci ve vzdušných soubojích sestřelit sedm nepřátelských letadel. Na zemi poškodili tři německé Ju 87. Při útocích na pozemní cíle zničili značné množství techniky a živé síly. V boji zahynuli dva piloti – Ílovský a Kubovič a během bombardování letiště Tri Duby německou luftwaffe 21 příslušníků kombinované letky.

Činnost letky jako organické letecké jednotky na letišti Tri Duby neskončila odletem velitele letiště Kubici, velitele letky Šingloviče a jejich příslušníků, spolu s leteckou pěší rotou npor. Minky, do SSSR. Velení kombinované letky a funkci velitele letiště Tri Duby převzal npor. Kriško. I v omezených počtech plnili letci všechny úkoly. Poslední operační lety provedli letci Bunta a Gajdoš 24. 10. 1944 na dvou letounech B-534 a Kubovič na messerschmittu.

Za těchto obtížných podmínek byl přílet 1. čs. samostatného stíhacího leteckého pluku na Slovensko 17. září 1944 na polní letiště Zolná velkou neocenitelnou pomocí bojovníkům SNP až do 25. října 1944, kdy byl odvelen zpět do SSSR. A stejně tak příchod 2. čs. paradesantní brigády z SSSR, o čemž se nezaslouženě nemluví a na co se zapomíná.

Vysoké operační tempo kladlo na stíhače 1. čs. stíhacího leteckého pluku neobyčejné nároky. Ti však rychle v boji dokázali, že zvládli široké spektrum úkolů, spojených s operačními lety, které si vyžádaly vysoký stupeň operačního myšlení a tvořivého jednání. Pluk měl 22 stíhaček La-5FN a 22 pilotů pod velením štábního kapitána F. Fajtla a 84 příslušníků pozemního personálu.

Kromě „stíhacích“ úkolů se piloti museli co nejdříve velmi zodpovědně zhostit i funkce příslušící bombardovacímu letectvu, tj. podpory vlastní pozemní jednotky. Vyhledávání a likvidace nepřátelských pozemních cílů v členitém horském terénu a v úzkých údolích vyžadovalo od stíhačů, aby sáhli až na dno svého širokého registru individuální techniky a taktiky.

Od svého příletu během čtyřicetidenního působení pluku na povstaleckém území Slovenska stíhači sestřelili devět nepřátelských letadel, tři pravděpodobně, a sedm letadel vážně poškodili ve vzdušných soubojích. Na zemi zničili šest letadel německé luftwaffe a značné množství nepřátelské techniky a živé síly. V bojích zahynuli tři piloti – Vaculík, Mráz a Motyčka, dále jako partyzáni – Borovec, Medvedev, Šapošnikov, těžce raněni byli Řezníček a Loucký.

Při plnění bojových úkolů 1. čs. slp těsně spolupracoval s 2. čs. paradesantní brigádou z SSSR. Její jednotky statečně bojovali proti nepříteli na nejvíce ohrožených úsecích.

Stejně tak i létající a pozemní personál kombinované letky a její podřízené jednotky na letišti Tri Duby a další letecké útvary – prapor stotníka Kunici, Haluzického, Šlajcharta, včetně roty posluchačů školy leteckého dorostu npor. Minky, kteří se kvůli nedostatku letadel

postavili jako první na pozemní odpor proti nepříteli, se stali přesvědčivým důkazem toho, že letecké přípravy na ozbrojené vystoupení našly své stoupence u většiny příslušníků slovenského letectva.

Jednotky velitelství leteckých zbraní, resp. letecké skupiny povstalecké armády, včetně 1. čs. slp štábního kapitána F. Fajtla po jeho příletu ze SSSR 17. 9. 1944, dosáhly počtu 954 osoby. Počet příslušníků leteckých jednotek, které bojovaly jako pěchota (prapor stotníka Haluzického, stotníka Kunici, roty npor. Mešky, Minky, Zubříka a jednotky spojovacího praporu vzdušných zbraní) činil 1185 osob. V jednotkách povstaleckého protiletadlového dělostřelectva působilo 1310 osob. V rámci celé letecké skupiny bojovalo 3449 osob.

Přílet 1. čs. slp 17. 9. 1944 jako první zahraniční letecké jednotky na povstalecké Slovensko ulehčil kombinované letce plnění úkolů. Společná aktivní činnost letky při obraně vzdušného prostoru nad povstaleckým územím Slovenska, úspěšné zásahy 1. čs. slp proti nepřátelskému letectvu v boji o získání a udržení nadvlády ve vzduchu, přímá i nepřímá podpora vlastních povstaleckých vojenských a povstaleckých jednotek v obraně i v útoku oběma leteckými útvary, značné ztráty, způsobené nepříteli na živé síle a bojové technice – to všechno zpomalovalo a zdržovalo postup jednotek wehrmachtu a zbraní SS do hlavního prostoru SNP a současně prodlužovalo existenci sovětského vzdušného mostu. Letectvo tak účinně přispělo k dvouměsíční obraně povstaleckého území.

V průběhu SNP vykonali letci kombinované letky celkem 250 operačních letů v trvání 460 hodin. Na nepřítele shodili 22 560 kg trhavých a zápalných bomb a vystříleli 55 000 ks nábojů. Rozhodili po území Slovenska téměř 1650 kg letáků a propagačního materiálu atd. Kromě operační činnosti se létající personál kombinované letky velmi intenzívně podílel na vybudování sovětského vzdušného mostu.

Letci 1. čs. slp uskutečnili 563 operačních letů v trvání 376 hodin. Na nepřítele shodili 624 bomb a vystříleli asi 50 000 kanónových nábojů.

Srovnání tohoto leteckého nasazení v SNP s délkou jeho trvání poskytuje představu o jeho obrovské intenzitě. Neměla by se také zapomínat nebo přecházet mlčením skutečnost, že historie českého a slovenského vojenského letectva má i svoji – tak říká – východní stránku. Nezapomínejme a nezlehčujme nikoho, kdo se zbraní v ruce bránil svou zem a nedovolme nikomu, aby rozvracel svazky zpečetěné společně prolitou krví. Žádá si to zájem historické paměti národa jako základního předpokladu zachování jeho bytí.

*Plk. doc. Ing. Ján Daňko, CSc.
(překlad zajistila redakce)*

ADRESÁŘ ASOCIACE „Vojáci společně“

Prezident ASOCIACE „Vojáci společně“

Sekretariát AVS
Rooseveltova 23
161 05 Praha 6
ALC (973) 215 592, (973) 215 594
fax (973) 215 782
plk. Ing. Jan KRÍŽ

Sdružení čs. zahraničních letců 1939-45

Krakovská 12
110 00 Praha 1
tel. 222 211 189
genmjr. Stanislav HLUČKA

Sdružení čs. zahraničních letců-východ

Vítězné náměstí 4
160 00 Praha 6
ALC (973) 217 673
tel. 271 735 612
plk. doc. Ing. Ján DAŇKO, CSC.

Sdružení rehabilitovaných zaměstnanců AČR

Lidická 2356
390 03 Tábor
ALC (973) 301 172
plk. Dr. František LAMBERT

Svaz civilní obrany České republiky

U průhonu 32
170 00 Praha 7
Lubomír SOJKA
tel. 696 256 112

pověřen zastupováním:
pplk. Mgr. Ladislav RÍDL
Kamenická 41
170 00 Praha 7
tel. 233 380 034
mob. 604 998 813
e-mail: svazco.cr@wo.cz

Svaz letců České republiky

Letiště Kbely
197 06 Praha - Kbely
tel. 549 255 924
tel./ fax (zaměstnání) 541 260 168
tel./ fax (kancelář Praha 5) (973) 207 007
tel./ fax ALC (973) 207 050
mob. 728 511 865
plk. Ing. Stanislav FILIP

Svaz PTP-VTNP

Křížíkova 12
186 21 Praha 8 - Karlín
ALC (973) 205 405
tel. 274 820 065
mob. 777 006 379
Vladimír LOPÁŤUK

Svaz vojáků v záloze České republiky

Na Strži 9
140 02 Praha 4
tel. 296 220 004
fax 222 210 337
mob. 603 440 943
e-mail: svz-cr@svz-cr.cz
mjr. Ing. Jan BADA

Svaz vojáků z povolání AČR

Rooseveltova 23
161 05 Praha 6
ALC (973) 215 592, (973) 215 594
fax (973) 215 782
kpt. Ing. Roman DOBA

Unie armádních sportovních klubů ČR

Hotel „DUO“
Teplická 17
190 00 Praha 9 - Prosek
tel. 266 133 014, 737 141 603
mob. 602 340 687
fax 283 880 144
pplk. Ing. Ivo JOHN

Vojenské sdružení rehabilitovaných

Masarykova 815
280 02 Kolín II
tel. 321 726 019
plk. Ing. Rudolf ARLT

Vojenská sekce

Konfederace politických vězňů

Vítězné náměstí 4
160 00 Praha 6
ALC (973) 216 490
tel. 416 731 915
plk. Miroslav KOLENATÝ

Vojenský klub myslivosti

Vysočanská 570
190 00 Praha 9
tel. 220 405 168
mob. 605 206 891
pplk. Ing. Jan ŠEBEK

Zpravodajská brigáda

K Botiči 8
101 00 Praha 10
tel. 271 745 019
MUDr. Jaromír KLIKA

Podle sdělení předsedy

Sdružení domáckého odboje a partyzánů ČR

ing. Milana Gruse tato organizace není od 31. 2002
členem Asociace „Vojáci společně“.

ODBORNÉ RADY

pro přípravu záloh

Čechova 954/II
373 03 Rokycany

pplk. Ing. Roman HALÚZKA

tel. 371 725 632
mob. 603 438 968

pro reformu

VÚ 4009
Vítězné nám. 5
160 00 Praha 6

pplk. Ing. Vlastimil KOLÁŘ

ALC (973) 216 124
tel. 721 655 592

pro legislativu a právní věci

Ministerstvo obrany
VÚ 7542
nám. Svobody 471
160 01 Praha 6

plk. Ing. Jaroslav KOŠTÍŘ

ALC (973) 212 093

pro sociální oblast

Taussigova 1157
182 00 Praha 8

plk. Ing. Jaroslav KALIVODA

tel. 286 587 741
mob. 606 768 290

pro zdravotnické zabezpečení

Meziříčí 47
391 31 Dražice u Tábora

genmjr. MUDr. Milan SUCHOMEL

tel. 381 239 239

pro historii

J. Faimanové 6
628 00 Brno-Líšeň

plk. PhDr. Oldřich RAMPULA

ALC (973) 443 667
tel. 541 218 721, 541 183 667
fax 541 182 828 (VA)
mob. 606 833 744

pro publicistiku

Ministerstvo obrany
VÚ 1419
nám. Svobody 471
160 01 Praha 6

pplk. Dr. Antonín SVĚŘÁK

ALC (973) 210 214
mob. 728 748 002

Zadavatel:

ASOCIACE „Vojáci společně“

Odpovědný redaktor:

pplk. v zál. Dr. Antonín Svěrák

Redakční rada:

pplk. v zál. PhDr. František Huťka, plk. v zál. Ing. Jaroslav Koštíř,
Pavel Krása, pplk. v zál. Ing. Miroslav Ott, mjr. v zál. Ing. Cyril Schejbal

English Annotation

US and EU Security Strategy: Similarities and Differences by Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc. The United States of America and the European Union are the two most powerful actors in present-day world. The former one is the only remaining superpower, with high responsibility; it is in the lead in nearly all key power capacities. In spite of its increasing economical and political powers, the EU is trailing namely in the field of military and defence capacity. It reminds more a bunch of nations and states than a joined, cohesive defence tool, and therefore the USA as the world's hegemonic leader are able to influence even the EU. The US follows several principles: among others, nonproliferation/counter-proliferation WMD, fight against terrorism, pre-emptive strategy, regime change, which together lead to "doctrinal and strategical revolution", based on advanced technology and military power. By contrast, the EU adopted a strategy emphasizing prevention, political and economy influence on regional conflicts. The EU does not counterbalance US strategical power, but – as its strategical ally – complements it.

Institutional Relations between European Security and Defence Policy and NATO by Bc. Jan Závěšický. Presented text deals with the institutional level of relations ESDP (or EU) and North Atlantic Treaty Organisation. In this article, their mutual relations have been tracked from their formal beginning till the present. It is not a comprehensive analysis of this subject, but rather an attempt to outline their basic features and characteristics. Above all, the author tries to determine mutual institutional links between both organisations and shortly evaluate their present state. From the point of further development between those institutions, the key role will be played by foreign policy and security concepts. At present, the newsworthy interference into common arrangement is presented by the so-called "constitutional agreement", which of course has not become effective. The article is closed by a short dictionary of EU institutions to familiarise the readers with this rather complicated set of institutions.

Source Support of Security and Defence of the Czech Republic by Doc. Ing. Jozef Šmóndrk, Ph.D. Source capacities are important factor directly influencing safety and defence measures done by the CR, namely they directly determine the build-up of professional (all-volunteer) armed forces. They form a leading factor in the field of

personnel, materiel, financial support both in home and European surroundings. Nevertheless, there are several negative trends: unfavourable demographic growth in the long-term horizon, competition in labour market, decrease in efficiency of national economy (lower GNP), macroeconomic instability, pressure on lower defence budgets, core changes in structures of expenditure pattern (professionalization), inadequate reflexion of security and technology trends, limited capabilities of defence industrial potential to react in time and in required manner to support the needs of armed forces. But such unfavourable trends are able to be eliminated by proper activities of MoD that creates predispositions for effective activities of our armed forces.

MILITARY ART

Unified Understanding of Contemporary Operations (ACR Doctrine Revision) by Col. GSO Ing. Vladimír Karaffa, CSc., Lt. Col. Ing. Josef Meduna. This document is a peak of our doctrinal system. It came into being in 2001, but for those three years a lot of things have changed, both the CR and the ACR are in new security global environment, therefore the Chief of Czech General Staff issued an order to up-to-date this doctrine, so that it could meet demands resulting from the latest experiences from operations in the world, namely experiences gained in the combat against terrorism. The working team studied among others doctrines of Alliance members, as an ideal model was adopted the Netherlands' doctrine, because this state, as far as the size, structure and capacities is very close to ours. Newly drafted doctrine answers the problems, e.g. under which conditions the Czech Army is to be employed, in defence or in operations other than war. It offers the strategic base for actual forces exploitation in a wide range of prospective operations and so connects strategical levels with operational ones. But, it is not a dogma; its implementation will need a creative approach.

Doctrines and Practice of the Army of the CR by Col. GSO Ing. Vladimír Karaffa, CSc. Generally, a doctrine means the standard teaching on a subject, standard principles which guide our action. We use this word more and more often, especially after we joined NATO alliance. The so-called Alliance publications are

intended for all branches of the armed forces (armour, artillery, infantry), i. e. they are of "joint" character. They present the base of operational standardization; every doctrine has its NATO counterpart: STANAG with its corresponding number. (At present, there is a tendency to reduce their number, to make the system more simple.) We have a doctrinal system of our own, which of course reflects the NATO system. The only open question is doctrines of "lower levels", field and combat rules, manuals. We have to learn to develop and apply standardized operational procedures, to "tailor" them into actual needs and problems. Alliance publications are an integral part of our doctrinal system and therefore every member of the ACR ought to know them.

Military Dictionary of Selected Operation Terms (*Military Terminology and Drafting Documents of New Doctrinal System*) by Ing. Oto Vejmelka. In the near future, the Army of the Czech Republic will be transformed into all-volunteer army, made only of professional soldiers. New doctrinal documents are arising, hand in hand with the process of army transformation. There is a necessity to unite used terminology, as many of current terms are rather obsolete, new ones are translated mostly from English and need their introduction into individual parts of the Czech Army. Although we have acceded to many STANAG agreements and Alliance terminology is being officially translated into Czech (e.g., at the MoD we have a terminology committee), in practice, in units, they use various not correctly translated terms; the typical examples are the translations of the words "support", "combined", "joint" that are generally used in its literary connotations, not in a sense of official translation by the Standardization Board. This explanatory dictionary of military terminology, which was in fact imitated by the Chief of Czech General Staff in 2003, is a first step in the right direction, the author concludes.

The Importance of Defence Intelligence in Changed Geopolitical Surroundings by Maj. Ing. Libor Kutěj. Military intelligence service is roughly divided into two branches: defensive and offensive ones. Which part of intelligence could be preferred? As far as our Czech defence intelligence is concerned, we are small both in sources and means. But we are still a part of wide western security structures, with a chance to share intelligence information in the company of other democratic states. And here lies our intel strategy: to collect and evaluate information, together namely with Alliance nations - as a wide grouping of states having large sources - we have to put a stress on international cooperation. We can share not only intel information, but also intelligence operations, dealing predominantly - after 11 November - with terrorists activities. Our present situation thus predetermines our everyday job: to concentrate themselves on defence branches of

intel service, but still bear in mind that under certain conditions offensive operations might be prevailing.

Strategic Deployment in the Future (*Joint Vision 2010*). The source of this information is the World Defence Systems Journal, No 1 2003, that was dedicated to 21st century strategic deployment and its broad background (compiled by Ing. J. Nastoupil, Col., ret.). Strategic deployment will be basic condition for expeditionary style of war, as the future word will not be characterized by clearly marked reference points, spheres of influence and territories. It will be very difficult to differentiate between theatre of war and rear, their boundaries, high or low intensity conflicts, war and peace. Joint Vision 2010 presupposes new levels of effectivity, depending of strategical mobility, precise employment, dominant manoeuvre, and target-purpose logistics. It underlines information dominance and forces protection. The ground of strategic deployment - in a global scope - is formed by strategic naval and air transport of expeditionary forces. It is defined as rapid transport of forces and materiel to desired areas of operations, in required places and wanted time, ability to support them and finally to move them back to prevent similar 9/11 attacks. Firstly, at a form of accompanying vessels to civil ships of Alliance states.

OPINIONS, CONTROVERSY

Planning, Programming, Budgeting and Wastefulness? (1996-2003) by Capt. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D. This article analyses PPB system in the forces, namely its execution within the defence department. Backed by collected data, the author comes to the conclusion that PPBS and new defence planning did not bring about any improvement in finance management of the MoD. In contrast, it led to budget improvising by a forced drawing of finances towards the end of a fiscal year, which contradicts planned financing. This phenomenon is likely to have other consequences in the Czech Republic, for example, an increase in foreign debt of the Czech Republic, pricing policy of army suppliers, necessity of employing army's own depots and maintaining huge service system which does not respond to the requests of the defence of the Czech Republic. Those facts are illustrated in a form of two tables and a graph. To improve this situation, the author proposes, among others, to transfer unconsumed means to the account of the following fiscal year.

Current Situation and Prospective Future of CIMIC in the Army of the Czech Republic by Ing. Pavel Zona. Problems of civil-military cooperation is within the ACR are solved at various levels, mostly in a non-systematic and uncoordinated way. The author makes use of his own experiences as a commander of CIMIC Centre, as well as various official CIMIC documents: CIMIC Doc-

trine AD 8.8.CGN documents, Regional NATO Operational Liaison CIMIC course (September 2003) and so on. Apart from ordinary missions, CIMIC has a dozen of special duties, concentrated on cooperation with local and international organizations, assistance to displaced persons and so on. Present structures are not able to cover the whole scope of problems; therefore the author proposes to introduce a position of the so-called "functional specialists", made up from the former career soldiers, foreign mission veterans, etc., having proper language preparation.

INFORMATION PAGES

Active Endeavour Operation (*NATO reaction to terrorist threats in the Mediterranean*). This operation has been waged for three years, but it is off the attention of mass media, at least those in our country. For an inland state, like the Czech Republic, it is too distant theme, but for most NATO nations having a first-hand contact with seas or oceans, naval operations represent the important feature of Alliance cooperation. As far as the Alliance is concerned, security of naval routes was always in the centre of its considerations. The operation was started shortly after 9/11 attacks against the continental United States, firstly in a form of accompanying vessels to civilian ships from NATO countries (supposing they would ask for). After bomb attacks in Spain, 2004, Active Endeavour operation has been covering the whole Mediterranean region. Those escort vessels have a deterrent effect to prevent terrorist actions. Another task of this operation is in the field of proliferation. Besides NATO nations, there are EAPC and PFP states, including MeD (Mediterranean Dialogue) countries that also take part in those security operations. The article was prepared by Bc. Jan Závěšický.

Approaches of French Ground Forces to the Recruitment and Preparation of Professional Soldiers by *Lt.Col. Ing. Vladimír Šilhan, CSc., MSc.* After finishing an introductory phase of professionalization, the French Armed Forces are on the way towards a stabilized target state in 2008. A corresponding doctrine sets up main goals of French ground forces: prevention, operational deployment, defence. To reach those goals, three major principles are introduced: modularity, economy in spendings, sources/material, and division of authority. All this requires the changes in mentality of servicemen, increases demands for soldiers' preparation, which is the main theme of this study. At first, the author introduces organisational structures of French military, namely those of ground forces. But in the centre of his attention lies the process of recruiting men and women for the armed forces, teaching and practice their military skills, both ordinary soldiers, warrant and commissioned officers, including reserve corps. Recruitment system has several levels of testing

and processing information on military service applicants. The system is successive and selective, based on successful passing of entrance tests that influence possible promotions within a military category or from one category to the other. On the other hand, passing from one to another military category is encouraged by the system that envisages about one half of such cases between sergeants and WOs, as well as between WOs and officers.

The Comparison of ACR Systems of Physical Training with Those of Danish Kingdom by *PaedDr. Lubomír Přivětivý, CSc.* The PT is an inseparable part of combat preparation in all armies. The Danish forces are armed forces of a state which is similar both with area and population. Danish military PT is analogous to the sort of physical preparation we use in the Army of the Czech Republic. There are no substantial differences: in Denmark, the general stress is put mostly on universal physical abilities, not on special sports and games' skills as in our army. They concentrate more on "military" sports and therefore achievements in civilian competitions of Danish military sportsmen are lower. The important part of PT preparation is formed by the participation in various the so-called Nordic championships in the frame of CISM (International Military Sports Council). As far as testing, coordination, cooperation with civil institution, there many similarities. Nevertheless, material support of PT in the Danish Army is actually higher than material support in our forces, which is in fact connected with actual GNP. In short, our PT preparation stands comparison with that of other NATO nations.

Releasing Documents Tied with Activities of the Former Military Counter-intelligence (*Main Directorate of Military Counter-intelligence, III Directorate of National Security Corps, and Unbarred Access to Sensitive Materials under the Act 107/2002*) by *Mgr. Jitka Pourová.* Apart from explanation of above mentioned act (clarification of used terms, classification of individuals who may apply for such documents, the right of authorities to blacken names of certain persons, etc.), the authoress pays attention to the history, organization and development of this Main Directorate, as the history of defence intelligence was depicted in Military Review 2/2004. Gradually, people and equipment involved in the gathering, analysis and dissemination of intelligence were incorporated under civilian Czech Home Office, factually a State Security Department. After the Velvet Revolution, after 40 years, on May 31, 1990, military counter-intelligence went back under Federal MoD, with a total of 900 men (mostly career soldiers). The article is accompanied by a short scheme of its development since 1945 till 1990.

Terrorism, its Roots and Manifestation (*Personality, Psychological and Social Context*) by *Doc. PhDr. Hana*

Vykopalová, CSc. Typically, articles dealing with terrorism are concentrated on its division according to social aims and purposes. Hardly anybody deals with psychological profile of a terrorist, personality characteristics. Among others, it is the fanaticism lying behind motives and incentives of deadly terrorist attacks. A potential terrorist may be influenced by a charismatic personality, religion leaders, or by the fact of unemployment, drug addiction and so on. In global scope, the preliminary element is caused by "induced fanaticism", i. e. mass (crowd) effect, influencing all people present. It develops mostly among socially conformable persons that are internally predisposed, inclined to adopt exalted and lofty ideas. Further this phenomenon is tied with the so-called psychic epidemics, starting mechanism of which is opened by ominous signs, national or individual tragedies, state of personal crises, last but not least by psychic predispositions.

CONFERENCE

5th Terminology Conference at VA Brno. In April 2004, there was another sequel of series of conferences dealing with military terminology. Even though it was held in Brno, the main organizer was the Defence Standardization, Codification and Government Quality Assurance Authority, Prague Defence Ministry. The course of conference was administrated by Lt.Col. Pavel Vasyka, Standardization Department director. Terminology activities have been gaining more and more importance, as we are more and more engaged in NATO structures. This year's conference summarized existing outputs in this field, the production of English and French teachers and language specialists. Some of the papers we publish in this issue of *Vojenské rozhledy Magazine: Standardization Terminology in 2004* by Lt.Col. Ing. Jaroslav Stojan, *Inability to Use Czech Language?* by Ing. Karel Kozák, Ph.D., *A Final Report on Czech Military Professional Terminology* by PhDr. Jiří Straka, CSc., etc.

BOOK REVIEW

Slovak Edition of Military Terminology and Explanatory Dictionary by Prof. Ing. František Miklošik, DrSc. This year, in Slovakia, they published a new dictionary, the title of which is mentioned above. It depicts the development of Slovak military terminology after the disintegration of the Czech and Slovak Federal Republic. The basic word power is based upon the *Explanatory Dictionary*, Bratislava 1997. The book is recommended by its authors as a suitable study tool namely for army members and for all who are interested in military and defence problems. As there is a negligible language barrier between the two nations, the Czech and the Slovaks, the publication may be a useful aid also for

ACR members. Slovak terminologies are consistently accompanied by their Czech equivalents, wherever possible, which may be practical namely during combined operations under the terms of Alliance cooperation.

MILITARY PROFESSIONAL

Basic Training in the ACR (*Summary of Training Principles*) by Doc. Ing. František Malík, CSc., Ing. Jaroslav Zapletal, CSc. In November 2003, the Czech government approved the concept of professional army build-up and armed forces mobilization. Consequently, the army leadership began to work on Czech military-political ambitions, to evaluate risks and threats and project them in term of a medium-term plan of activities and development ACR in 2003-2008, explicitly in 2004 to start up the process of necessary adjustments, both personnel and organisational. The core of this task lies in professional military training, special preparation and practice of fully professionalized units of the ACR. This process is based on the assumption that in 2005 we abolish compulsory "basic military service" for all conscripts, from that time on we are "going professional". Authors depict the process of training a serviceman, from the very beginning, weapon-handling, hand-grenade practice, till his passing-out parade. While preparing basic concepts for this kind of schooling, the Czech TRADOC in Vyškov doesn't see the question of basic training isolate, but in the whole complex of all conditions. Its philosophy is explained in this article.

Social Intelligence during Asymmetric Operations (*Changes in methods of education and training*). At the age of asymmetric war, military intel doesn't search for a tank brigade, but is looking for persons trying to change current state of affairs by force, namely by terrorist attacks, attackers being hidden among civilian population. This kind of intel is a key to sorting out friends from foe on a battlefield without lines or uniforms. Therefore US military begins to reform its HUMINT (humane intelligence) and substantially increases its potential. It introduces a new programme of the so-called Social Intelligence that is going to be used during stabilization and contra insurgency operations in wars against terrorists and other non-state actors. Social Intelligence will be done by conventional military units and its character will be very close to special operations, thus combat troops are becoming intelligence operatives. Units will be connected in special networks to create a common picture of situation that will be continually updated.

Gradual Implementation of Inflatable Tents into the Army of the Czech Republic for Quartering Airmobile Units in Extreme Climates by Maj. Ing. Petr Harašta. The article introduces new types of tents that are com-

patible with NATO standards – STANAG 2996 “Properties of Tentage Material” and ISO 9001. Previous and nowadays used tents are too heavy and moreover, it is impossible to use them in problematical, uneasy terrains (concrete, asphalt, stony grounds or icy soils). Introduced new set of tents, with various air-conditioning or heating devices, lighting fittings, mosquito nets in tent’s windows, are designated for namely for ACR airmobile operations abroad, those of humanitarian, peacekeeping. At present, we have several practical experiences with them. Among others, they were employed for the 6th Field Hospital in Kabul or for the 9th Chemical Company in Kuwait. This article is accompanied by several photos of launched tents, ES 56T, ES 35T, ES 36TS.

Requirements for Physical Fitness of Soldiers by *Mgr. Antonín Konrád*. As a leading part of military PT, our compulsory physical training is undergoing various metamorphoses. It used to be a legal duty for career soldiers, but sorry to say, compulsory PT was neglected, ignored. Only in time of official examinations, soldiers forced themselves to train, to prepare themselves for check over. In many cases, the main impetus for PT was the sanction of reduction in benefits. The author summarises several variant of PT examinations. A quite new situation has become when we decided to go professional. The soldier has to make his/her mind up: either keep his/her physical fitness at required levels (with gradual promotion), or he/she will have to quit the forces. The introduced evaluation enables to track effectivity of PT process during the whole year. The Czech Army takes to the road to high potential of military professionals.

HISTORY

Post-November Transformation of Army Personnel Structure by *PhDr. Antonín Rašek*. This sort of transformation belongs probably among those most important renovations of the former totalitarian society, namely within the Ministry of Defence. At the present they are

similar problems in Afghanistan and Iraq. After the November of 1989 many people asked the complete dissolution of the “People’s Army”. The first place therefore was the problem of personnel changes. The total of 82 per cent of officers and 51 percent of WO’s were members of the Czechoslovak Communist Party, even though their membership was more or less only formal. The most blameworthy generals and officers had to quit the forces. In fact, it was a generational alternation. They were not affected by penalization of any kind: they got proper severance pays, retirement/old age pensions. But partly it was uncontrolled process, the details of which are described in this article by its author, the former deputy minister for social and humanitarian affairs.

PERSONAL DATA

Major-General (retired) Karel Alex Pospíchal by *Petr Majer (Col., ret.)*. This man belongs among the heroes of World War II, the Battle of England. Born in 1913, he graduated from the Flying School in Cheb, in the pre-war Czechoslovakian Republic. As a representative of Bata Shoe Company he travelled a lot, namely in the Far East. When WWII broke out, he joined the Czechoslovak army abroad, in Adge, France. In Britain he was assigned to the Royal Air Force, at the rank of Sergeant he served with 311 Bomb Squadron. In 1943 he was stationed at 41st Air Group, in 1944 he was back again at 311 Squadron. He flew “Liberators”, which were successfully deployed for destroying German U-boats. In 1944, while landing down, he was seriously injured, as a co-pilot, during an air accident; he stayed in an English hospital and did not return home, to Czechoslovakia. He was released from the Czechoslovak army on 23 May 1946, at the rank of Flying Officer. Seeing political development in Czechoslovakia, he decided to stay in Britain for good. After the fall of communist regime, in 1991 he was promoted to the rank of Colonel, three years later, in 1994, he became Major-General. He belonged among the most devoted activists of the Airmen Union of Free Czechoslovakia.

Představení autorů tohoto čísla

Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc. nar. 1952. Po absolvování vojenské akademie pracoval na tehdejší ministerstvu národní obrany v Praze, v letech 1979-82 působil na československém velvyslanectví v Paříži. V 80. letech se zabýval vyhodnocováním vojenské politiky ozbrojených sil Francie, v letech 1991-94 byl zaměstnán v Institutu pro strategická studia. V současné době pracuje v Ústavu mezinárodních vztahů v Praze, kde se zabývá problematikou bezpečnosti. V r. 1990 vydal knihu *Francouzská armáda od Gaulla k Mitterrandovi*. Publikuje v řadě odborných časopisů, mj. v časopisech *Mezinárodní politika* a *Mezinárodní vztahy*. V dubnu 2004 ukončil habilitační řízení na VA Brno v oboru teorie obrany státu. Na Fakultě mezinárodních vztahů VŠE přednáší předmět *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*.

Mjr. Ing. Petr Harašta, nar. 1968. V roce 1990 vystudoval VVŠ PV specializaci ekonomika armády - výstrojný zabezpečení. V praxi zastával různé funkce v oblasti tylového a technického zabezpečení. Od roku 1993 působí na VVŠ PV. Je odborným asistentem na katedře materiálu a služeb Fakulty ekonomiky a managementu a je odborným garantem specializací zabezpečení materiálem osobního používání a zabezpečení materiálem všeobecného použití. Publikuje v odborných časopisech a pravidelně vystupuje na logistických nebo pedagogických seminářích a konferencích.

Plk. gšt. Ing. Vladimír Karaffa, CSc., nar. 1950, VVŠ PV ve Vyškově, postgraduální studium VA Brno, Marshallovo centrum strategických a ekonomických studií v Garmish-Partenkirchenu, kurz GŠ VA Brno. Vykonával řadu logistických, velitelských i pedagogických funkcí na stupni útvar a motostřelecká divize a ve vojenském školství jako vedoucí katedry. V r. 1993 úspěšně obhájil svoji disertační práci v oblasti operační logistiky. Působil v Institutu pro výzkum operačního umění v Brně a v Ústavu obranných studií v Praze-Braníku a ve vedoucích funkcích na bývalé sekci obranného plánování MO. Tři roky pracoval na operačním velitelství NATO Joint Headquarters Centre v německém Heidelbergu, kde vykonával funkci náčelníka odboru a zároveň zastával pozici staršího národního představitele na tomto velitelství. Od srpna 2003 je náčelníkem Správy doktrín Ředitelství výcviku a doktrín ve Vyškově. Z titulu své funkce plní úlohu národního představitele

v NATO Allied Joint Operation Doctrine Working Group (MC AJOD WG) a Concept Development and Experimentation (CDE).

Mgr. Antonín Konrád (plk. v zál.), nar. 1944, absolvent oboru Vojenská geodézie a kartografie v Ženíšním technickém učilišti v Bratislavě (1964). Polní geodetické a topografické práce na státních hranicích a VVP (do r. 1970). Dálkové studium na Fakultě tělesné výchovy a sportu UK v Praze s aprobační pro tělesnou a brannou výchovu, 10 let tělovýchovný náčelník pluku. V letech 1980-1993 různé funkce na úseku bojové a tělesné přípravy federálního štábu Civilní obrany FMNO (později Hlavního úřadu CO MO) pro vojenskou i nevojenskou část CO. Odbor tělovýchovy GŠ (1994-1997). Do července 2000 zástupce náčelníka Vojenského oboru UK FTVS, po odchodu do zálohy odborný asistent tamtéž. Publikuje v odborném vojenském i civilním tisku, autor vysokoškolských skript na UK FTVS. Věnuje se převážně interním normativním aktům MO z oblasti vojenské tělovýchovy nebo s vazbou na ni pro potřebu studentů VO UK FTVS, ale i s celoarmádním využitím.

PhDr. Jan Kozílková, CSc. Nar. 1951, absolvovala Filozofickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci, obor němčina-ruština. 16 let pracovala na FF UP Olomouc, od roku 1991 učila na VVŠ PV Vyškov, od 1. 9. 2004 na Univerzitě Obrany Brno. Od r. 1993 vedoucí katedry jazyků, dříve na VVŠ PV, nyní FEM UO; v letech 1997-2004 prorektorkou pro zahraniční styky na VVŠ PV ve Vyškově, kde také uveřejňovala své práce z aplikované lingvistiky, metodiky a didaktiky cizích jazyků. V současné době je proděkanou pro vnější vztahy rozvoj na Fakultě ekonomiky a managementu Univerzity obrany Brno. Účastnila se řady mezinárodních konferencí, v Německu, Polsku, Bulharsku, Rakousku, Maďarsku, na Slovensku, v Rusku, Švýcarsku.

Mjr. Ing. Libor Kutěj, nar. 1967, absolvoval Fakultu hornicko-geologickou Vysoké školy báňské v Ostravě (1990) a od roku 1992 pracuje ve státobezpečnostních složkách, nejprve v rámci Ministerstva vnitra a od roku 1996 Ministerstva obrany. Je studentem externí formy doktorského studia oboru řízení obrany státu na Fakultě vojenských technologií Univerzity obrany v Brně. Externě přednáší na Fakultě bezpečnostního inženýrství VŠB-TU.

Doc. Ing. František Malík, CSc., nar. 1954. Po absolvování VVŠ PV ve Vyškově (1977) vykonával velitelské funkce na stupni četa a rota školních jednotek. Od roku 1983 roku 1992 působil v pedagogických funkcích na VVŠ PV ve Vyškově jako asistent, odborný asistent, zástupce náčelníka katedry střelby z tankových zbraní a jako proděkan Fakulty tankového vojska. Od roku 1992 do roku 2003 působil v různých funkcích na štábech s odpovědností za výcvik jednotek. V roce 2003 ukončil vojenskou činnou službu. Od roku 2003 působí jako správní rada na Ředitelství výcviku a doktrín ve Vyškově. Publikuje ve vojenském odborném tisku.

Prof. Ing. František Miklošík, DrSc., (plk. v. v.), nar. 1932. Vojensko-odbornou kariéru zahájil jako elév Vojenského zeměpisného ústavu v Praze v roce 1948. Absolvoval školu důstojníků pěchoty v záloze v Košicích a pak pracoval ve Vojenském kartografickém ústavu v Banské Bystrici. Po absolvování oboru geodézie a kartografie na VTA v Brně v roce 1958 působil na různých funkcích ve Vojenském topografickém ústavu v Dobrušce, na topografickém oddělení GŠ v Praze a ve Výzkumném ústavu 401 v Praze. Od roku 1970 učil na VA v Brně, od 1. 9. 2004 je v důchodu, externě vyučuje a vede doktorandy na Univerzitě obrany v Brně. Přednáší kartografii rovněž na Masarykově univerzitě v Brně.

Kpt. Ing. Bohuslav Perníca, Ph.D., nar. 1973. V roce 1997 absolvoval VVŠ PV v oboru finanční zabezpečení Armády České republiky, poté pracoval jako náčelník finanční služby protiletectvého raketového pluku. V roce 2003 doktorát na VVŠ PV s disertací Problém hospodárnosti a profesionalizace Armády České republiky. Od r. 1998 pracoval jako odborný asistent na katedře obchodně finanční Fakulty ekonomiky obrany státu a logistiky ve Vyškově, po vzniku Univerzity obrany jako odborný asistent na katedře ekonomie Fakulty ekonomiky a managementu UO v Brně. Zabývá se otázkami financování obrany, ozbrojených sil, vztahem armády a veřejných financí a problematikou ekonomiky provozu armády. Je členem České společnosti ekonomické a Asociace veřejné ekonomie.

Mgr. Jitka Pourová, nar. 1973. Absolventka Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, obory informační studia, knihovnictví a český jazyk. Po pedagogickém působení (1996-2001) pracovala v Národním bezpečnostním úřadu (2001-2002), od r. 2002 je zaměstnancem Ministerstva obrany ČR ve funkci zástupce ředitele Úřadu pro zpřístupňování dokumentů.

Pplk. PaedDr. Lubomír Přivětivý, CSc., nar. 1960. Absolvent PdF UJEP v Brně 1984, rig. zkouška tamtéž 1987. Disertační práce a zkouška na FTVS UK v Praze 1993. Po praxi učitele na gymnáziu do roku 1987, člen katedry tělesné výchovy a sportu na VVŠ PV, od roku 1994 jejím vedoucím. Od roku 1996 náčelníkem vojenského oboru UK FTVS v Praze. Zabývá se otázkami

tělesné výkonnosti a pohybovými aktivitami vojenských profesionálů a zdravotně orientovanou tělesnou zdatností. Podílel se na prosazení speciální tělesné přípravy do výuky. Publikuje v odborných časopisech – vojenských i civilních – spoluautor několika sborníků z vojenských, celostátních i zahraničních konferencí.

PhDr. Antonín Rašek (genmjr. v.v.). Nar. 1935, pěchotní učiliště, šest let u letectva. Dálkově vystudoval FF UK, obor filozofie a historie (1955-61). Stal se vojenským novinářem a pracoval v oblasti společenských organizací v armádě. V aspirantském studiu se zaměřil na sociologii. Po srpnu 1968 z armády propuštěn. Věnoval se průmyslové sociologii řízení, a to v Institutu poradenství Československého komitétu pro vědecké řízení (1970-75) a ve Výzkumném ústavu strojírenské technologie a ekonomiky (1975-89). V letech 1990-92 byl civilním náměstkem ministra obrany pro sociální a humanitární věci a později ředitelem Institutu pro strategická studia (1993). 1994-95 bezpartijní předseda branné komise ČSSD. V současné době pracuje v Centru pro sociální a ekonomické strategie FSV UK. Je čestným členem Asociace pro bezpečnost, obranu a ochranu společnosti a státu a Ústavu pro strategická studia v Brně. Podílel se mj. na tvorbě publikací Víze rozvoje České republiky do roku 2015 (CESES 2001), Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku (CESES 2002) a Putování českou budoucností (CESES 2003), Polistopadový vývoj armády a bezpečnostní politiky České republiky ve vztahu k Evropské unii (CESES 2004) a dalších. Autor řady románů z nichž některé začínají vycházet i v reedicích.

PhDr. Jana Tomšů, nar. 1957, Filozofická fakulta UJEP v Brně (1981). Téhož roku začala pracovat jako asistentka a později jako odborná asistentka na katedře jazyků Vysoké vojenské školy pozemního vojska ve Vyškově. Od 1. 9. 2004 pracuje na katedře jazyků FEM Univerzity obrany se sídlem v Brně. Absolvovala odborné stáže na Univerzitě v Montpellier, dále stáž v Celoarmádním vzdělávacím jazykovém centru v Rochefortu a stáž na Univerzitě Sophia Antipolis v Nice. Svou profesní kariéru věnovala především problematice vojenské terminologie a překladatelské práci s odbornými texty. V současné době úzce spolupracuje se Společným výběrem pro vojenskou terminologii, který je představitelem Francie v rámci terminologického programu NATO.

Pplk. Ing. Jaroslav Stojan, nar. 1950, absolvoval VA Brno v roce 1973 v oboru raketového a dělostřeleckého vyzbrojování. V letech 1973-1980 působil na různých funkcích výzbrojní služby u 1. armády, v letech 1980 - 1992 pracoval na technických funkcích u Ústřední muniční základy. Od října 1993 pracoval u sekce zahraničních vztahů M0 na úseku zabezpečování spolupráce se státy NATO, zejména v oblasti kooperace s průmyslovými firmami, v letech 1996 - 1997 působil v rámci

majetkové sekce MO na úseku investičního rozpočtování. Nyní pracuje na Úřadu pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti. Publikuje ve Vojenských rozhledech a podílí se na překladech dokumentace NATO z anglického a francouzského jazyka.

PhDr. Jiří Straka, CSc., nar. 1947, absolvent Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, obor angličtina-čeština (1970). Od roku 1971 byl odborným asistentem na Vojenské akademii v Brně, Ústavu jazykové přípravy VA, kde prošel řadou funkcí, naposledy jako zástupce ředitelky ÚJP pro studijní a pedagogickou činnost. Po zrušení ÚJP VA v Brně přešel na katedru jazyků Vojenské akademie, v současné době je zástupcem vedoucí K-264 Fakulty vojenských technologií Univerzity obrany v Brně. Byl na třech studijních stážích v USA (1992, 1994 a 1996). Je autorem řady skript a učebnic pro výuku anglického jazyka, spoluautorem dvoudílné učebnice Angličtina pro vojenské školy (1990). Podílel se jako hlavní řešitel na projektu obranného výzkumu „Česká vojenská normotvorná terminologie“.

Pplk. Ing. Vladimír Šilhan, CSc., MSc. Nar. 1950, VA v Brně, externí vědecká výchova na VA v Brně, v roce 1996 studium MSc. ve Velké Británii. Působil v Geografické službě AČR, kde zastával různé funkce jak u ústavů Topografické služby, tak na GŠ AČR. Cvičen byl dlouhodobě v rámci předurčení také pro funkci ve štábu tankové divize a po dobu jednoho roku pracoval na tlumočnicko-instruktorském oddělení VA Brno. Po přijetí ČR do NATO odešel z funkce zástupce náčelníka Vojenského zeměpisného ústavu na půlroční stáž do Vojenského štábu ZEU v Bruselu. Následně nastoupil v tomto štábu k plnění funkce v sekci logistiky, přepravy, civilně-vojenské spolupráce a otázek finančně-právních. Podílel se na zpracování strategických koncepcí a plánů, řešených a procvičovaných ve spolupráci s NATO, i na předávání znalostí a zkušeností tehdy vznikajícímu Vojenskému štábu EU. Poté byl převeden k nově vytvářenému mnohonárodnímu štábu NATO CIMIC Group North, kde zabezpečoval úkoly operační a plánovací podpory velitelství AFNORTH a dalších operačních velitelství v severním regionu NATO. V současné době je náčelníkem oddělení operačních a výcvikových analýz Správy doktrín Ředitelství výcviku a doktrín.

Doc. Ing. Jozef Šmondrk, Ph.D., nar. 1951, absolvent VA Brno (tank-aut), postgraduální studium - řízení technického zabezpečení, postgraduální doktorandské studium - vojenská logistika. V letech 1976-88 zastával technické a velitelskotechnické funkce u vojsk. Po ukončení postgraduálního doktorandského studia pracoval v Úřadu pro kontrolu hospodaření velitelství logistiky, na Kontrolní správě inspektora logistiky AČR, na oddělení mimorezortních vztahů katalogizace na odboru katalogizace majetku ÚOSKJ, v Ústavu strategických studií VA Brno. V současné době je ředitelem odboru

státního ověřování jakosti Brno - Úřad pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti. Publikoval v časopisech Vojenské rozhledy, Vojenský profesionál a Armádní logistika.

Ing. Oto Vejmelka (plk. v zál.), nar. 1952, ukončil studium Vysoké vojenské školy PV ve Vyškově a absolvoval postgraduální studium ve VA Brno. Až do roku 1997 vykonával převážně velitelské funkce u vojsk (velitel roty, praporu, náčelník štábu a zástupce velitele pluku, velitel pluku, náčelník štábu divize, velitel velitelství územní obrany). V roce 1997 absolvoval účelový kurz řízení obrany státu, vojenské strategie a operačního umění a v roce 1999 operační velitelský kurz řízení obrany státu, vojenské strategie a operačního umění GŠ ve VA Brno. Pracoval ve funkci náčelníka sekce operační a bojové přípravy pozemního vojska a později náčelníka štábu pozemních sil. Koncem roku 2001 odešel do zálohy. V současné době je příslušníkem Správy doktrín Ředitelství výcviku a doktrín ve Vyškově, kde plní úkoly v oblasti tvorby dokumentů doktrinní soustavy.

Bc. Jan Závěšický, nar. 1982. Studuje Fakultu sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. V současnosti nastupuje do magisterského studia na katedře mezinárodních vztahů a evropských studií. Ve svém studiu a publikační činnosti se zaměřuje na bezpečnostní politiku a organizace, problematiku ozbrojených konfliktů v postbipolární éře a bezpečnostní dimenzi evropské integrace. Od roku 2004 pracuje pro Jagello 2000, občanské sdružení pro česko-polskou spolupráci, kde se podílí především na tvorbě analýz a komentářů pro NATOaktual.cz, oficiální informační server Ministerstva zahraničních věcí ČR o NATO.

Ing. Jaroslav Zapletal, CSc., nar. 1954. Po absolvování VVŠ PV ve Vyškově (1977) vykonával velitelské funkce na stupni četa a rota školních jednotek. Od roku 1981 působil ve vojenském školství jako pedagog. Kandidaturu dosáhl na VVŠ PV ve Vyškově v roce 1993. Postupně zastával funkce od asistenta, náčelníka skupiny a od roku 2001-2003 vedoucího katedry konstrukce zbraní, zbraňových systémů a jejich použití. V roce 2003 ukončil vojenskou činnou službu. Nyní vykonává funkci správního rady na Ředitelství výcviku a doktrín ve Vyškově. Publikuje ve vojenském odborném tisku.

Ing. Pavel Zona (pplk. v záloze), nar. 1957. Vystudoval VVŠ PV Vyškov, směr vojenská chemie. Od roku 1984 do 1995 působil na různých funkcích v rámci odbornosti. V roce 1996 vystudoval praporní velitelský kurz, směr vojenské zpravodajství. Dále pracoval v různých funkcích do r. 2001, kdy převzal úkol od velitele sil územní obrany vybudovat jednotku CIMIC AČR. Do 1. 10. 2004 pracoval jako učitel katedry řízení obrany státu VA v Brně, v současné době je odborným asistentem Ústavu operačně-taktických studií Univerzity obrany Brno.

Subject Index 2004

	No	Page
PhDr. Jan Eichler, CSc. Global Terrorism: the Most Serious Security Threat of the Present Day	1	8
PhDr. Jan Eichler, CSc. Asymmetric Warfare	2	17
Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc. US and EU Security Strategy: Similarities and Differences	4	3
Doc. Dr. Štefan Danics, CSc., Ph.D. Present-day Terrorism: A Sort of Warfare, or the Specific Form of Violence?	3	40
Brigadier General Ing. Jiří Halaška Programme Objectives of Czech TRADOC's Activities	1	3
Brigadier General Ing. Jiří Halaška The Time of Changes Has Come 2025 <i>(The Vision "Army 2025")</i>	2	3
Brigadier general Ing. Jiří Halaška Operational Principles Implemented during the "FLOOD 2002" Operation <i>(ACR Deployment in States of Crises)</i>	3	3
Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc. The Aspects of World's Integration and Globalisation	2	7
Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc. Public Finances' Reform and Economy Management in the ACR till 2003	3	16
Doc. Ing. Jozef Šmondrk, Ph.D. CR Catalogization System and the Catalogization of Products	1	20
Doc. Ing Jozef Šmondrk, Ph.D. Source Support of Security and Defence of the Czech Republic	4	23
Dr. Štefan Volner, CSc. Czech Lands and Slovakia: Their Security <i>(Problems and Questions under Discussion)</i>	3	28
Bc. Jan Závěšický Institutional Relations between European Security and Defence Policy and NATO	4	14
The Individualisation of War <i>(International Terrorism Breeds a Modification in Terms and Concepts)</i>	2	27
MILITARY ART		
Col. GSO Ing. Vlastimil Galatík, CSc. The Meaning of Armed Forces Capabilities	2	47
Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc. Focusing Intelligence Effort	1	63

Col. GSO Ing. Vladimír Karaffa, CSc., Lt.Col. Ing. Josef Meduna		
Unified Understanding of Contemporary Operations		
<i>(ACR Doctrine Revision)</i>	4	32
Col. GSO Ing. Vladimír Karaffa, CSc.		
Doctrines and Practice of the Army of the CR	4	36
Doc. Ing. Milan Kubeša, CSc., Lt.Col. Ing. Ján Reis		
How Many Doctrines Do We Need?	3	79
Maj. Ing. Libor Kutěj		
The Failures of Military Intelligence and its Credibility	2	52
Maj. Ing. Libor Kutěj		
The Importance of Defence Intelligence in Changed Geopolitical Surroundings	4	47
Lt.Col. Doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc.		
Factors Influencing Operations and Fighting in Built-up Areas		
<i>(Updating ACR Objectives)</i>	1	43
Lt.Col. Doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc.		
Conduct of Operations in Urban Areas: Characteristics, Rules and Principles	2	38
Col. Ing. Jan Strbačka, CSc., Ing. Jan English		
The Place and Role of Operational Preparation of the State Territory		
in the Realization of Support System by Host State	1	34
Lt.Col. Ing. Vladimír Šilhan, CSc., MSc.		
The Role and State of Concept Development and Experimentation		
in NATO Transformation	3	48
Capt. Ing. Jan Valouch		
Armament of Forces in Selected European Countries:		
Development and Prospects	3	66
Ing. Oto Vejmelka		
Military Dictionary of Selected Operation Terms		
<i>(Military Terminology and Drafting Documents of New Doctrinal System)</i>	4	41
Strategic Deployment in the Future		
<i>(Joint Vision 2010)</i>	4	54
OPINIONS, CONTROVERSY		
David Foster, M.A.		
On Varieties of English	3	97
Ing. Antonín Krásný.		
Reflections Over Some Terms Related to Operations	2	56
Prof. Ing. Karel Novotný, CSc.		
The Mission and Aims of the Defence University	3	83
Capt. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D.		
Planning, Programming, Budgeting and Wastefulness? (1996-2003)	4	63
Mgr. Stanislav Thurnvald, Ing. František Greiner		
The Prospective Revision of the Czech Constitution: Several Observations	1	72
Ing. Pavel Zona		
Current Situation and Prospective Future of CIMIC		
in the Army of the Czech Republic	4	71
Offensive Operations in Urban Terrain		
<i>(The Dispute over an Article in this Magazine No 4/2003)</i>	2	66

Preventive War, or Preemptive Attack? <i>(The Bush Doctrine and War with Iraq)</i>	1	79
Problems of Military Philology	2	70

INFORMATION PAGES

JUDr. Jiří Fuchs, Ph.D.

Short Reflections over International Commitment to Spread the Public Knowledge of Humanitarian Law	3	105
---	---	-----

Ing. Lenka Lukášková

Educative Effects of the Former Socialistic Paramilitary Education are Still Strong <i>(Survey Results)</i>	1	101
--	---	-----

Lt.Col. Ing. Jaroslav Moravčík

Examples of Leaflets Dropped over Iraq	1	110
---	---	-----

Mgr. Jitka Pourová

Releasing Documents Tied with Activities of the Former Military Counter-intelligence	4	117
---	---	-----

PaedDr. Lubomír Přivětivý, CSc.

The Comparison of ACR Systems of Physical Training with Those of Danish Kingdom	4	110
--	---	-----

Lt.Col. Doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc.

The Latest Lessons from Operations in Urban Areas in Afghanistan and Iraq	2	80
--	---	----

Ing. Bc. Radomír Ščurek

Gender Mainstreaming in Civil Service, Military, Security and Emergency Troops	1	93
---	---	----

PhDr. Mária Šíkolová, CSc.

English Instruction in the Language Preparation of the Military Professional	2	76
---	---	----

Lt.Col. Ing. Vladimír Šilhan, CSc., MSc

Approaches of French Ground Forces to the Recruitment and Preparation of Professional Soldiers	4	87
---	---	----

Lt. Ing. Petra Vráblíková

The Significance and Function of Humane Resources Management in the ACR	1	106
--	---	-----

Lt. Ing. Petra Vráblíková

Behaviour Motivation of Work in Management Concepts	2	88
--	---	----

Lt.Col. Ing. Petra Vráblíková

The Importance of Personnel Management: Prospects for ACR Modernization	3	114
--	---	-----

Doc. PhDr. Hana Vykopalová, CSc.

Terrorism, its Roots and Manifestation <i>(Personality, Psychological and Social Context)</i>	4	127
---	---	-----

Bc. Jan Závěšický

Status and Role of the National Security Council as a Part of Security System of the Czech Republic	2	92
--	---	----

Bc. Jan Závěšický

Active Endeavour Operation <i>(NATO reaction to terrorist threats in the Mediterranean)</i>	4	83
---	---	----

Lessons Learned from Iraqi Conflict <i>(Critical French View)</i>	3	119
---	---	-----

Futuristic Wars <i>(Ideas on the Future of Conflicts)</i>	3	128
---	---	-----

CONFERENCE

Lt.Col. Ing. Jaroslav Stojan 5th Terminology Conference at VA Brno	4	133
Ing. Karel Kozák, Ph.D. Inability to Use Czech Language?	4	139
PhDr. Jiří Straka, CSc. Terminology I - Czech Military Norm-Setting Project <i>(A Final Report)</i>	4	145
PhDr. Jana Kozílková, CSc. Terminology Teaching at the Military University Vyškov <i>(Modular System)</i>	4	151
PhDr. Jana Tomšů Czech-French-English Explanatory Dictionary of Military Terms	4	155

MILITARY PROFESSIONAL

Maj. Ing. Petr Harašta Gradual Implementation of Inflatable Tents into the Army of the Czech Republic for Quartering Airmobile Units in Extreme Climates	4	169
Mgr. Antonín Konrád Requirements for Physical Fitness of Soldiers	4	174
Col. Prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Lt. Ing. David Řehák Impact Classification of Military Activities on Soil: Its Prospects	2	109
Doc. Ing. František Malík, CSc., Ing. Jaroslav Zapletal, CSc. Basic Training in the ACR <i>(Summary of Training Principles)</i>	4	160
Ing. Josef Nastoupil Non-lethal Weapons	1	143
Ing. Josef Nastoupil Risk Management in Decision-Making Process	2	117
Mgr. Jan Ondřejka, Lt.Col. Ing. Ivo Pikner History, Present Time and Future of Combat in Built-up Areas	3	136
Lt.Col. Doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc. Conducting Operations and Combat Warfare in Built-up Areas	3	148
Brigadier General Prof. Ing. Rudolf Urban, CSc. and Doc. Dr. László Szücs Possibilities for Modernisation of Military Logistics in the Hungarian Army	1	115
Col. GSO Ing. Michal Vass The Preparation of Junior Officer and Warrant Officer Corps in Career and Vocational Courses at the Military Academy Vyškov	3	130
Chinese Opinions on Information War	1	135
Air Force in Peace and Humanitarian Missions	1	124
U.S. Air Force Introduces Effects-Based Operations	2	124
The Defence of Airliners against Portable Surface-to-Air Missiles	2	121
Social Intelligence during Asymmetric Operations <i>(Changes in methods of education and training)</i>	4	167
Military Professional and Information	1	151

HISTORY

JUDr. Ivan Kudela

Anabasis of Russian Legions 1918-1920	1	154
--	---	-----

Maj. Ing. Libor Kutěj

The History of Military Defence Intelligence	2	126
---	---	-----

PhDr. Antonín Rašek

The Clash of Two Concepts of Military Reform after November 1989	3	163
---	---	-----

PhDr. Antonín Rašek

Post-November Transformation of Army Personnel Structure	4	184
---	---	-----

BOOK REVIEW

Prof. Ing. František Miklošík, DrSc.

Slovak Edition of Military Terminology and Explanatory Dictionary	4	158
--	---	-----

PERSONAL DATA

Major-General (ret.) Josef Souček	1	163
--	---	-----

More than An Example (<i>PhDr. Jaroslav Janda, Col. ret.</i>)	2	148
--	---	-----

Colonel (ret.). JUDr. Ing. Milan Píka	3	177
--	---	-----

Major-General (ret.) Karel Alex Pospíchal	4	198
--	---	-----

JAROSLAV JANDA PRIZE

Mírek

(<i>PhDr. Miroslav Purkrábek, CSc., Col., ret.</i>)	2	144
---	---	-----

“SOLDIERS TOGETHER” ASSOCIATION (STA)

An Interview with the STA President	2	151
---	---	-----

STA Charter	2	153
-------------------	---	-----

Main Tasks of STA for the Year 2004	2	154
---	---	-----

Foreign Airmen-East Association	2	155
---------------------------------------	---	-----

Civil Defence of CR Association	2	157
---------------------------------------	---	-----

Pilot Association of CR, 1st part	2	159
---	---	-----

Auxiliary Labour Battalions-Military Camps of Forced Labour Union	2	162
---	---	-----

Army Reserves Association of CR	2	165
---------------------------------------	---	-----

ACR Career Soldiers Association	2	166
---------------------------------------	---	-----

Social Programme of STA CR	2	169
----------------------------------	---	-----

Active Reserves Department	2	172
----------------------------------	---	-----

Army Sports Clubs Union, CR	2	174
-----------------------------------	---	-----

Military Association of Rehabilitated Soldiers	2	176
--	---	-----

“Soldiers Together” Directory	2	178
-------------------------------------	---	-----

Negotiations between STA Presidium and the Czech Prime Minister	4	200
---	---	-----

The Czech Republic: Mother of Veterans, not Stepmother! (<i>An Interview with the General Director of Military Medical Care Comp Ing. František Beránek</i>)	4	203
---	---	-----

As Time Goes by... (<i>50-year anniversary of abolishing Military Camps of Forced Labour - Auxiliary Labour Battalions</i>)	4	203
---	---	-----

Changes in the Central Committee of ACR Career Soldiers Association	4	206
---	---	-----

Under the Auspice of Defence Minister: Liberation Cup	4	207
---	---	-----

Foreign Airmen-East Activities	4	207
--------------------------------------	---	-----

MoD Endowments Policy in 2005	4	208
-------------------------------------	---	-----

CIAF 2004	4	213
-----------------	---	-----

Airmen in the Slovak National Uprising	4	213
--	---	-----

“Soldiers Together” Directory	4	216
-------------------------------------	---	-----

Vocational Committees	4	217
-----------------------------	---	-----

OBSAH ROČNÍKU 2004

	číslo	Str.
PhDr. Jan Eichler, CSc. Globální terorismus jako nejvýznamnější bezpečnostní hrozba současnosti	1	8
PhDr. Jan Eichler, CSc. Asymetrické války	2	17
Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc. Bezpečnostní strategie USA a EU – shoda i rozdíly	4	3
Doc. Dr. Štefan Danics, CSc., Ph.D. Současný terorismus – forma války, nebo specifická forma násilí?	3	40
Brig. gen. Ing. Jiří Halaška Programové cíle Ředitelství výcviku a doktrín	1	3
Brig. gen. Ing. Jiří Halaška Nastal čas změn (Vize „Armáda 2025“)	2	3
Brig. gen. Ing. Jiří Halaška Operační principy realizované v průběhu řízení operace „POVODEŇ 2002“ (Použití AČR při krizových stavech)	3	3
Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc. Aspekty světové integrace a globalizace	2	7
Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc. Reforma veřejných financí a hospodaření AČR do roku 2003	3	16
Doc. Ing. Jozef Šmondrk, Ph.D. Systém katalogizace ČR a katalogizace výrobků	1	20
Doc. Ing. Jozef Šmondrk, Ph.D. Zdrojové zabezpečení bezpečnosti a obrany České republiky	4	23
Dr. Štefan Volner, CSc. Bezpečnost Česka a Slovenska (Problémy a otázky do diskusie)	3	28
Bc. Jan Závěšický Institucionální vztah evropské bezpečnostní a obranné politiky a NATO	4	14
Individualizace války (Mezinárodní terorismus přináší změnu pojmů a koncepcí)	2	27
VOJENSKÉ UMĚNÍ		
Plk. gšt. Ing. Vlastimil Galatík, CSc. Jak chápat schopnosti ozbrojených sil	2	47
Doc. Ing. Oldřich Horák, CSc. Soustředění zpravodajského úsilí	1	63
Plk. gšt. Ing. Vladimír Karaffa, CSc., pplk. Ing. Josef Meduna Jednotné chápání zásad soudobých operací (Novelizace Doktríny AČR)	4	32
Plk. gšt. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. Doktríny a praxe Armády ČR	4	36

Doc. Ing. Milan Kubeša, CSc., pplk. Ján Reis		
Kolik potřebujeme doktrín a s jakým obsahem?	3	79
Mjr. Ing. Libor Kutěj		
Výpadky zpravodajství a jeho hodnověrnost	2	52
Mjr. Ing. Libor Kutěj		
Význam obranného zpravodajství ve změněných geopolitických podmínkách	4	47
Pplk. doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc.		
Faktory ovlivňující vedení operací a bojů v zastavěných prostorech (Aktualizace úkolů AČR)	1	43
Pplk. doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc.		
Charakteristika, zásady a principy vedení operací a bojů v zastavěných prostorech	2	38
Plk. Ing. Jan Strbačka, CSc., Ing. Jan Englich		
Místo a úloha operační přípravy státního území při realizaci systému zabezpečení hostitelským státem	1	34
Pplk. Ing. Vladimír Šilhan, CSc., MSc.		
Úloha a stav vývoje koncepcí a experimentování při transformaci NATO	3	48
Kpt. Ing. Jan Valouch		
Vyzbrojování ozbrojených sil vybraných evropských zemí – vývoj a perspektivy	3	66
Ing. Oto Vejmelka		
Vojenský výkladový slovník vybraných operačních pojmů (Vojenská terminologie ve spojitosti s procesem zpracování dokumentů doktrinní soustavy AČR)	4	41
Strategické rozvinutí v budoucnosti (Koncepce Joint Vision 2010)	4	54
NÁZORY, POLEMIKA		
David Foster, M.A.		
Varianty angličtiny	3	97
Ing. Antonín Krásný, CSc.		
Zamyšlení nad některými pojmy zejména ve vztahu k operacím	2	56
Prof. Ing. Karel Novotný, CSc.		
K poslání a zaměření činnosti Univerzity obrany	3	83
Kpt. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D.		
Systém plánování, programování, rozpočtování a plýtvání? (1996-2003)	4	63
Mgr. Stanislav Thurnvald, Ing. František Greiner		
Poznámky k možné revizi ústavy	1	72
Ing. Pavel Zona		
Současná situace a možná budoucnost CIMIC v Armádě České republiky	4	71
Ofenzivní operace v zastavěném terénu (K článku „Operace vedené v zastavěných prostorech“ ve VR 4/2003)	2	66
Preventivní válka, či preemptivní útok? (Bushova doktrína a válka s Irákem)	1	79
Problémy vojenské filologie	2	70

INFORMACE

JUDr. Jiří Fuchs, Ph.D.

Krátké zamyšlení nad mezinárodním závazkem šířit znalost humanitárního práva	3	105
---	---	-----

Ing. Lenka Lukášková

Edukativní efekt předlistopadové branné výchovy je stále živý (<i>Výsledky výzkumu</i>)	1	101
---	---	-----

Pplk. Ing. Jaroslav Moravčík

Příklady použití letáků ve válce v Iráku	1	110
---	---	-----

Mgr. Jitka Pourová

Zpřístupňování dokumentů vzniklých činností bývalé vojenské kontrarozvědky ...	4	117
---	---	-----

PaedDr. Lubomír Přívětivý, CSc.

Komparace systémů tělesné přípravy AČR a armády Dánského království	4	110
--	---	-----

Pplk. doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc.

Aktuální poznatky z operací v zastavených prostorech Afghánistánu a Iráku	2	80
--	---	----

Ing. Bc. Radomír Ščurek

Gender mainstreaming ve státní správě, bezpečnostních a záchranných útvarech	1	93
---	---	----

PhDr. Mária Šikolová, CSc.

Odborná angličtina v jazykové přípravě vojenského profesionála	2	76
---	---	----

Pplk. Ing. Vladimír Šilhan, CSc., MSc

Přístupy francouzských pozemních sil k získávání a přípravě profesionálních vojáků	4	87
---	---	----

Por. Ing. Petra Vráblíková

Význam a úloha řízení lidských zdrojů v podmínkách AČR	1	106
---	---	-----

Por. Ing. Petra Vráblíková

Motivace pracovního jednání v koncepcích řízení	2	88
--	---	----

Por. Ing. Petra Vráblíková

Význam personální práce z pohledu modernizace Armády České republiky	3	114
---	---	-----

Doc. PhDr. Hana Vykopalová, CSc.

Terorismus, jeho kořeny a projevy (<i>Význam osobnostních vlastností, společenských a sociálních faktorů</i>)	4	127
---	---	-----

Bc. Jan Závěšický

Postavení a role Bezpečnostní rady státu jako součásti bezpečnostního systému České republiky	2	92
--	---	----

Bc. Jan Závěšický

Operace Active Endeavour (<i>Reakce NATO na teroristickou hrozbu ve Středomoří</i>)	4	83
---	---	----

Poznatky z pozemních operací ozbrojených sil v USA v Iráku (<i>Kritický francouzský pohled</i>)	3	119
---	---	-----

Válka budoucnosti (<i>Názor na budoucnost konfliktů</i>)	3	128
--	---	-----

KONFERENCE

Pplk. Ing. Jaroslav Stojan

5. terminologická konference na VA v Brně	4	133
--	---	-----

Ing. Karel Kozák, Ph.D.	
Neschopnost používat český jazyk?	4 139
PhDr. Jiří Straka, CSc.	
Terminologie I – Česká vojenská normotvorná terminologie (Závěrečná zpráva projektu obranného výzkumu)	4 145
PhDr. Jana Kozílková, CSc.	
Výuka terminologie na Vysoké vojenské škole pozemního vojska ve Vyškově (Modulový systém)	4 151
PhDr. Jana Tomšů	
Česko-franouzsko-anglický výkladový sborník vojenských pojmů	4 155

VOJENSKÝ PROFESIONÁL

Mjr. Ing. Petr Harašta	
Postupné zavádění nafukovacích stanů do Armády České republiky k ubytování aeromobilních jednotek v extrémně klimatických podmínkách	4 169
Mgr. Antonín Konrád	
Nároky na tělesnou výkonnost vojáků	4 174
Plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., por. Ing. David Řehák	
Možnosti klasifikace dopadu vojenských činností na půdu	2 109
Doc. Ing. František Malík, CSc., Ing. Jaroslav Zapletal, CSc.	
Základní příprava v AČR (Souhrn principů výcviku)	4 160
Ing. Josef Nastoupil	
Nesmrtící zbraně	1 143
Ing. Josef Nastoupil	
Vyřešení rizika v rozhodovacím procesu	2 117
Mgr. Jan Ondřejka, pplk. Ing. Ivo Pikner	
Minulost, přítomnost a budoucnost boje v urbanizovaných oblastech	3 136
Pplk. doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc.	
Vedení operací a bojové činnosti v zastavěných prostorech	3 148
Brig. gen. prof. Ing. Rudolf Urban, CSc., doc. Dr. László Szűcs	
Možnosti modernizace vojenské logistiky maďarské armády	1 115
Plk. gšt. Ing. Michal Vass	
Příprava nižšího důstojnického a praporčíckého sboru v kariérových a účelových kurzech ve Vojenské akademii ve Vyškově	3 130
Čínské názory na informační válku	1 135
Letectvo v mírových humanitárních operacích	1 124
Letectvo USA zavádí operace založené na účincích	2 124
Obrana dopravních letounů proti přenosným raketám země-vzduch	2 121
Sociální průzkum za asymetrických operací (Změna způsobu výchovy a výcviku)	4 167
Vojenský profesionál a informace	1 151

Z HISTORIE

JUDr. Ivan Kudela	
Anabáze ruských legií 1918-1920	1 154

Mjr. Ing. Libor Kutěj		
Historie vojenského obranného zpravodajství	2	126
PhDr. Antonín Rašek		
Střet dvou koncepcí v polistopadové reformě armády	3	163
PhDr. Antonín Rašek		
Polistopadová transformace personální struktury armády	4	184

RECENZE

Prof. Ing. František Miklošík, DrSc.		
K slovenskému vydání vojenského terminologického a výkladového slovníku	4	158

PERSONÁLIE

Generálmajor v. v. Josef Souček	1	163
Více než vzor (PhDr. Jaroslav Janda, plk. v. v.)	2	148
Plukovník v. v. JUDr. Ing. Milan Píka	3	177
Generálmajor ve výslužbě Karel Alex Pospíchal	4	198

CENA JAROSLAVA JANDY

Mirek (PhDr. Miroslav Purkrábek, CSc., plk. v. v.)	2	144
--	---	-----

ASOCIACE „VOJÁCI SPOLEČNĚ“ (AVS)

Rozhovor s prezidentem AVS	2	151
Stanovy AVS	2	153
Hlavní cíle AVS v roce 2004	2	154
Sdružení čs. zahraničních letců – východ	2	155
Svaz civilní obrany ČR	2	157
Svaz letců ČR, 1. část	2	159
Svaz PTP-VTNP	2	162
Svaz vojáků v záloze ČR	2	165
Svaz vojáků z povolání AČR	2	166
Sociální program SVP ČR na rok 2004	2	169
Sekce aktivních záloh dobrovolných	2	172
Unie armádních sportovních klubů ČR	2	174
Vojenské sdružení rehabilitovaných	2	176
Adresář ASOCIACE „Vojáci společně“	2	178
Jednání Prezidia AVS s předsedou vlády ČR	4	200
Česká republika musí být k veteránům matkou a ne macechou! (Rozhovor s generálním ředitelem VoZP Ing. Františkem Beránkem)	4	203
Jak ten čas letí ... (Před půlstoletím byly zrušeny tábory nucených prací – pomocné technické prapory)	4	203
Změny ve vedení Ústřední rady Svazu vojáků z povolání AČR	4	206
Pod záštitou ministra obrany – Pohár osvobození	4	207
Z činnosti Sdružení zahraničních letců – východ	4	207
Dotační politika rezortu obrany v roce 2005	4	208
CIAF 2004	4	213
Letci v SNP	4	213
Adresář ASOCIACE „Vojáci společně“	4	216
Odborné rady	4	217

CONTENTS

Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc.	
US and EU Security Strategy: Similarities and Differences	3
Bc. Jan Závěšický	
Institutional Relations between European Security and Defence Policy and NATO	14
Doc. Ing Jozef Šmondrk, Ph.D.	
Source Support of Security and Defence of the Czech Republic	23
MILITARY ART	
Col. GSO Ing. Vladimír Karaffa, CSc., Lt.Col. Ing. Josef Meduna.	
Unified Understanding of Contemporary Operations	
<i>(ACR Doctrine Revision)</i>	32
Col. GSO Ing. Vladimír Karaffa, CSc.	
Doctrines and Practice of the Army of the CR	36
Ing. Oto Vejmelka	
Military Dictionary of Selected Operation Terms	
<i>(Military Terminology and Drafting Documents of New Doctrinal System)</i>	41
Maj. Ing. Libor Kutěj	
The Importance of Defence Intelligence in Changed Geopolitical Surroundings	47
Strategic Deployment in the Future <i>(Joint Vision 2010)</i>	54
OPINIONS, CONTROVERSY	
Capt. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D.	
Planning, Programming, Budgeting and Wastefulness? <i>(1996-2003)</i>	63
Ing. Pavel Zona	
Current Situation and Prospective Future of CIMIC in the Army of the Czech Republic	71
INFORMATION PAGES	
Active Endeavour Operation	
<i>(NATO reaction to terrorist threats in the Mediterranean)</i>	83
Lt.Col. Ing. Vladimír Šilhan, CSc., MSc	
Approaches of French Ground Forces to the Recruitment and Preparation of Professional Soldiers	87
PaedDr. Lubomír Přívětivý, CSc.	
The Comparison of ACR Systems of Physical Training with Those of Danish Kingdom	110
Mgr. Jitka Pourová	
Releasing Documents Tied with Activities of the Former Military Counter-intelligence	117
Doc. PhDr. Hana Vykopalová, CSc.	
Terrorism, its Roots and Manifestation	
<i>(Personality, Psychological and Social Context)</i>	127
CONFERENCE	
Lt.Col. Ing. Jaroslav Stojan	
5th Terminology Conference at VA Brno	133
Ing. Karel Kozák, Ph.D.	
Inability to Use Czech Language?	139
PhDr. Jiří Straka, CSc.	
Terminology I - Czech Military Norm-Setting Project <i>(A Final Report)</i>	145

PhDr. Jana Kozílková, CSc.	
Terminology Teaching at the Military University Vyškov (<i>Modular System</i>)	151
PhDr. Jana Tomšů	
Czech-French-English Explanatory Dictionary of Military Terms	155
BOOK REVIEW	
Prof. Ing. František Miklošík, DrSc.	
Slovak Edition of Military Terminology and Explanatory Dictionary	158
MILITARY PROFESSIONAL	
Doc. Ing. František Malík, CSc., Ing. Jaroslav Zapletal, CSc.	
Basic Training in the ACR (<i>Summary of Training Principles</i>)	160
Social Intelligence during Asymmetric Operations (<i>Changes in methods of education and training</i>)	167
Maj. Ing. Petr Harašta	
Gradual Implementation of Inflatable Tents into the Army of the Czech Republic for Quartering Airmobile Units in Extreme Climates	169
Mgr. Antonín Konrád	
Requirements for Physical Fitness of Soldiers	174
HISTORY	
PhDr. Antonín Rašek	
Post-November Transformation of Army Personnel Structure	184
PERSONAL DATA	
Major-General (retired) Karel Alex Pospíchal	198
“SOLDIERS TOGETHER” ASSOCIATION (STA)	
Negotiations between STA Presidium and the Czech Prime Minister	200
The Czech Republic: Mother of Veterans, not Stepmother! (<i>An Interview with the General Director of Military Medical Care Comp</i> <i>Ing. František Beránek</i>)	203
As Time Goes by ... (<i>50-year anniversary of abolishing Military Camps of Forced Labour</i> <i>- Auxiliary Labour Battalions</i>)	203
Changes in the Central Committee of ACR Career Soldiers Association	206
Under the Auspice of Defence Minister: Liberation Cup	207
Foreign Airmen-East Activities	207
MoD Endowments Policy in 2005	208
CIAF 2004	213
Airmen in the Slovak National Uprising	213
“Soldiers Together” Directory	216
Vocational Committees	217
English Annotations	218
Who is Who in this Issue	223
English Subject Index 2003	226
Czech Subject Index 2003	231
English Table of Contents	236

OBSAH

Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc.	
Bezpečnostní strategie USA a EU – shoda i rozdíly	3
Bc. Jan Závěšický	
Institucionální vztah evropské bezpečnostní a obranné politiky a NATO	14
Doc. Ing. Jozef Šmondrk, Ph.D.	
Zdrojové zabezpečení bezpečnosti a obrany České republiky	23
VOJENSKÉ UMĚNÍ	
Plk. gšt. Ing. Vladimír Karaffa, CSc., pplk. Ing. Josef Meduna	
Jednotné chápání zásad soudobých operací (<i>Novelizace Doktríny AČR</i>)	32
Plk. gšt. Ing. Vladimír Karaffa, CSc.	
Doktríny a praxe Armády ČR	36
Ing. Oto Vejmelka	
Vojenský výkladový slovník vybraných operačních pojmů <i>(Vojenská terminologie ve spojitosti s procesem zpracování dokumentů doktrinální soustavy AČR)</i>	41
Mjr. Ing. Libor Kutěj	
Význam obranného zpravodajství ve změněných geopolitických podmínkách	47
Strategické rozvinutí v budoucnosti (<i>Koncepce Joint Vision 2010</i>)	54
NÁZORY, POLEMIKA	
Kpt. Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D.	
Systém plánování, programování, rozpočtování a plýtvání? (<i>1996-2003</i>)	63
Ing. Pavel Zona	
Současná situace a možná budoucnost CIMIC v Armádě České republiky	71
INFORMACE	
Operace Active Endeavour <i>(Reakce NATO na teroristickou hrozbu ve Středomoří)</i>	83
Pplk. Ing. Vladimír Šilhan, CSc., MSc	
Přístupy francouzských pozemních sil k získávání a přípravě profesionálních vojáků	87
PaedDr. Lubomír Přívětivý, CSc.	
Komparace systémů tělesné přípravy AČR a armády Dánského království	110
Mgr. Jitka Pourová	
Zpřístupňování dokumentů vzniklých činnostmi bývalé vojenské kontrarozvědky	117
Doc. PhDr. Hana Vykopalová, CSc.	
Terorismus, jeho kořeny a projevy <i>(Význam osobnostních vlastností, společenských a sociálních faktorů)</i>	127
Z KONFERENCE	
Pplk. Ing. Jaroslav Stojan	
5. terminologická konference na VA v Brně	133
Ing. Karel Kozák, Ph.D.	
Neschopnost používat český jazyk?	139

PhDr. Jiří Straka, CSc.

Terminologie I – Česká vojenská normotvorná terminologie (Závěrečná zpráva projektu obranného výzkumu)	145
--	-----

PhDr. Jana Kozílková, CSc.

Výuka terminologie na Vysoké vojenské škole pozemního vojska ve Vyškově (Modulový systém)	151
---	-----

PhDr. Jana Tomšů

Česko-franouzsko-anglický výkladový sborník vojenských pojmů	155
---	-----

RECENZE

Prof. Ing. František Miklošík, DrSc.

K slovenskému vydání vojenského terminologického a výkladového slovníku	158
--	-----

VOJENSKÝ PROFESIONÁL

Doc. Ing. František Malík, CSc., Ing. Jaroslav Zapletal, CSc.

Základní příprava v AČR (Souhrn principů výcviku)	160
--	-----

Sociální průzkum za asymetrických operací (Změna způsobu výchovy a výcviku)	167
---	-----

Mjr. Ing. Petr Harašta

Postupné zavádění nafukovacích stanů do Armády České republiky k ubytování aeromobilních jednotek v extrémně klimatických podmínkách	169
---	-----

Mgr. Antonín Konrád

Nároky na tělesnou výkonnost vojáků	174
--	-----

Z HISTORIE

PhDr. Antonín Rašek

Polistopadová transformace personální struktury armády	184
---	-----

PERSONÁLIE

Generálmajor ve výslužbě Karel Alex Pospíchal	198
--	-----

VOJÁCI SPOLEČNĚ

Jednání Prezidia AVS s předsedou vlády ČR	200
---	-----

Česká republika musí být k veteránům matkou a ne macechou! (Rozhovor s generálním ředitelem VoZP Ing. Františkem Beránkem)	203
---	-----

Jak ten čas letí ... (Před půlstoletím byly zrušeny tábory nucených prací – pomocné technické prapory)	203
---	-----

Změny ve vedení Ústřední rady Svazu vojáků z povolání AČR	206
---	-----

Pod záštitou ministra obrany – Pohár osvobození	207
---	-----

Z činnosti Sdružení zahraničních letců – východ	207
---	-----

Dotační politika rezortu obrany v roce 2005	208
---	-----

CIAF 2004	213
-----------------	-----

Letci v SNP	213
-------------------	-----

Adresář ASOCIACE „Vojáci společně“	216
--	-----

Odborné rady	217
--------------------	-----

Anglické antotace	218
--------------------------------	-----

Představení autorů tohoto čísla	223
--	-----

English Subject Index 2004	226
---	-----

Obsah ročníku 2004	231
---------------------------------	-----

Obsah v angličtině	236
---------------------------------	-----

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Časopis **VOJENSKÉ ROZHLEDY**
čtvrtletník

Vydává:

M0 ČR - AVIS (Agentura vojenských informací a služeb)
Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6-Dejvice

IČO: 60162694

Vojenské rozhledy, číslo 4/2004

Ročník: XIII. (XLV.)

Datum vydání: listopad 2004

Rozšiřuje:

AVIS, distribuce, Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6
pí Endlová, tel. (973) 215 563, endlovao@army.cz

Redakce:

Jaroslav Furmánek (redaktor), telefon: (973) 215 733
E-mail: voj.rozhledy@army.cz
Fax: (973) 215 569

Redakční rada: doc. Ing. Josef Janošec, CSc. (vedoucí), PhDr. Miloš Balabán, Ph.D.,
Ing. Jan Doksanský, brig. gen. Ing. Jiří Halaška, plk. gšt. Ing. Vladimír Karaffa, CSc.,
doc. Ing. Josef Kašpar, CSc., plk. prof. Ing. Aleš Komár, CSc., Mgr. Antonín Konrád,
pplk. doc. Ing. Dušan Sabolčík, CSc., plk. doc. Ing. Vítězslav Stodůlka, CSc.,
PaedDr. Jaroslav Ševčík, mjr. Ing. Vlastimil Šlouf, Ph.D., Ing. Milan Štembera, CSc.,
Ing. Štefan Zigo.

Sídlo redakce: Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6-Dejvice.

Časopis Vojenské rozhledy v elektronické podobě naleznete na:

http://www.army.cz/avis/voj_rozhl.htm

Grafická úprava: Ing. Bořivoj Beránek

Tiskne: AVIS – Praha

Evidenční číslo: MK ČR E 6059

Identifikační číslo: ISSN 1210-3292